

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**CİNSEL İSTİSMARIN YASAL SÜRECİNİN, MARUZ KALANLAR,
EBEVEYNLER VE PROFESYONELLER AÇISINDAN EKOLOJİK SİSTEM
YAKLAŞIMINA GÖRE İNCELENMESİ**

Figen PASLI

Doktora Tezi

Ankara, 2017

CİNSEL İSTİSMARIN YASAL SÜRECİNİN, MARUZ KALANLAR,
EBEVEYNLER VE PROFESYONELLER AÇISINDAN EKOLOJİK SİSTEM
YAKLAŞIMINA GÖRE İNCELENMESİ

Figen PASLI

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2017

KABUL VE ONAY

Figen PASLI tarafından hazırlanan “Ekolojik Sistem Yaklaşımına Göre Cinsel İstismarın Yasal Sürecinin, Maruz Kalanlar, Ebeveynler ve Uzmanlar Açısından İncelenmesi” başlıklı bu çalışma 12/06/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Işıl BULUT (Başkan)

Doç.Dr. Nilgün KÜÇÜKKARACA (Danışman)

Prof. Dr. Vedat IŞIKHAN (Üye)

Doç.Dr. Cengiz ÖZBESLER (Üye)

Doç.Dr.Tarık TUNCAY (Üye).....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 2 (iki) yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

12/06/2017

Figen PASLI

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

- o **Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

- o **Tezimin/Raporumun 12.06.2019 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.**

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

- o **Tezimin/Raporumun ... tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**

- o **Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

12/06/2017

Figen PASLI

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Doç.Dr. Nilgün KÜÇÜKKARACA danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Figen PASLI

TEŞEKKÜR

Çocuğa yönelik cinsel istismar olgusu ve ekolojik sistem yaklaşımı konulu bu araştırma sürecinde çok değerli katkılar söz konusudur.

Öncelikle bu araştırmaya gönüllü olarak katılan, çocuklar, anneler ve profesyonellere teşekkür etmek isterim. Benimle cinsel istismar sürecinde yaşadıkları deneyimleri paylaştıkları, yaşanan olumsuzluklara çözüm arayışlarımıza önerileriyle katkı sunma çabaları için kendilerine minnettarım. Bu çalışmanın çocukların ve annelerin istismar sürecinde yaşadıkları olumlu ve olumsuz duygu, durum ve düşüncelerini yeterince tanımlayabildiğini umut ediyorum.

Danışmanlığımı üstlenen, aynı zamanda sınıf arkadaşım Doç. Dr. Nilgün Küçükkaraca'ya, doktora sürecinin başından beri sağladığı motivasyon, destek ve katkıları için teşekkür ediyorum. Tez izleme kurulumda sorumluluk üstlenen Doç. Dr. Tarık Tuncay'a, Doç. Dr. Cengiz Özbesler'e katkı ve destekleri için teşekkür ediyorum. Eleştirileri daha iyiyi ve doğruyu yapma konusunda bana güç vermiş ve motivasyonumu arttırmıştır.

MAXQDA nitel veri analizi programını uygulamada bana koşulsuz destek ve katkı sunan A.Ü. DTCF Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nilay Çabuk'a yardımları, ilgisi ve dostluğu için teşekkür eder, kendisini tanımaktan mutlu olduğumu belirtmek isterim. Beni akademik çalışma yapmaya heveslendiren, mesleki çalışmalarında ve özel yaşamında her zaman desteğini, ilgisini ve sevgisini hissettiren güzel insan, G.Ü. Tıp Fakültesi emekli öğretim üyesi ve Çocuk Koruma Merkezinin ilk yönetim kurulu başkanlığı ve müdürü olan, sevgili hocam Prof. Dr. Ufuk Beyazova'ya hayatımda olduğu için sonsuz teşekkür ederim.

Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi hemşiresi, arkadaşım Gülşen Taş'a, çocuklara ve annelere ulaşmamda sağladığı destek, yardım ve dostluğu için teşekkür ederim. Metinleri okuyarak katkı sunan ve daha da fazla katkı sunma isteği ve çabasında olan meslektaşım Hasan Yazıcı'ya, yine metinleri okuyarak, tablo ve şemaların düzenlenmesinde katkı sağlayan meslektaşım Çiğdem Ademhan'a, doktora sürecini benim için kolaylaştırmada destek sunan H.Ü. İİBF Sosyal Hizmet Bölümü Araştırma Görevlisi Hande Albayrak'a teşekkür ediyorum; varlıkları, dayanışma duyguları bana güç verdi.

Ve..sosyal hizmet mesleğini seçmemde etkili olan, çalışmalarımı gurur duyan, araştırma özneleri çocuklar ve annelerle kendi ortamlarında yaptığım birkaç görüşmede bana eşlik eden, araştırmamı bitirmemi sabırsızlıkla bekleyen, ancak tez savunma jürisiyle aynı günde bize, yaşama veda eden; çalışmamı gerçekleştirebilmem için özel çaba harcayan ve özveride bulunan canım annem Behice Paslı'ya çok şey borçluyum. Yine çalışmalarım için sonsuz özveride bulunan, her daim destek ve dayanışmasıyla yanımda olan canım ablam Filiz Paslı'ya, uzak mesafelerden bana psikolojik desteğini sunan, dayanışma ve desteğini hissettiren kardeşim Erdoğan Cüneyt Paslı'ya teşekkür etmek isterim. Emek ve özverileri için sonsuz minnet duygumla...

Figen PASLI

Bu tez yıllarca başkalarına 'evin tuvaleti değil, odası olduğunu' söylemeye çalışan çocuklara ve o çocuklara 'siz zaten bir odasınız' şeklinde yaklaşan alandaki profesyonellere adanmıştır.

ÖZET

PASLI, Figen. “*Cinsel İstismarın Yasal Sürecinin, Maruz Kalanlar, Ebeveynler ve Profesyoneller Açısından Ekolojik Sistem Yaklaşımına Göre İncelenmesi*”, Doktora Tezi, Ankara, 2017.

Bu çalışma, cinsel istismarın yasal sürecini cinsel istismarı deneyimleyen çocukların, ebeveynlerin ve profesyonellerin gözünden anlamak ve cinsel istismar olgusunu çok yönlü analiz etmek amacıyla planlanmıştır. Bu analiz, çocukların gelişimsel, kişilik ve davranış özelliklerini, aile özelliklerini, istismarda bulunanların özelliklerini, istismarı açıklama sürecini de kapsayan bir şekilde bütüncül olarak gerçekleştirilmiştir. Çocuğun cinsel istismarın yasal sürecini sağlıklı atlatabilmesinde mikro sistemde ebeveynler, kardeşler, akrabalar, okul sistemi ve öğretmenlerle ilişkileri, mezzo sistemde bu çevreyle etkileşimleri, ekzo sistemde sağlık, sosyal hizmet ve adli sistemlerle etkileşimleri, makro sistemde ise tutumlar, değerler, yasalar ve kültürle etkileşimlerinin önemi vardır. Bu nedenlerle çocuğa yönelik cinsel istismar olgusunun çok yönlü analizi ekolojik sistem yaklaşımı temel alınarak yapılmıştır.

Araştırmada nitel yöntem ve teknikler kullanılmıştır. Araştırmanın özneleri; cinsel istismara uğradığı için Çocuk Koruma Merkezine başvuran ya da yönlendirilen, adli bildirim yapılmış ve yasal süreci ve psikiyatrik tedavisi tamamlanmış olan, değerlendirme tarihinde yaş aralığı 13-18 yaş arasında ve zihinsel engeli olmayan 10 çocuk, 11 anne ve sağlık alanında, çocuk koruma alanında, çocuk adalet sisteminde görev yapan 12 profesyoneldir. Araştırmanın verileri fenomenolojik yaklaşıma uygun olarak, çocuklar, anneler ve profesyonellerle yapılan derinlemesine görüşmeler ve gözlem yoluyla toplanmıştır. Verilerin tematik analizinde MAXQDA 11 programı kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; çocuktaki zihinsel yetersizlik, ergenlik dönemine ilişkin sorunların cinsel istismara uğramada risk faktörü oluşturabildiği; cinsel istismardan sonra ise özkıyım, bazı becerilerde gerileme gibi davranışlar görülebileceği ve bütün bunların da aslında gelişim dönemlerine uygun olabileceği; mikro sistemde cinsel istismarın ortaya çıkmasında en etkili ve en önemli kişinin anne; ikinci önemli kişinin ise öğretmen olduğu; çocuğa yönelik cinsel istismarda

bulunanların herhangi bir ayırıcı ve tanımlayıcı özelliğinin bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Ekzo sistemde polisin daha çok olumsuz tutum ve davranışlarıyla karşılaştığı; Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM)'nde sağlıklı ifade ortamı, eğitilmiş personel ve çocuğun yüksek yararının gözetilmesi gibi olumlu nitelikler yanında bütüncül koruma sisteminin çalıştırılmadığı, izlem eksikliği, altyapı sorunları, sınırlılık ve ifadede taraflılık riski olması gibi olumsuzların yaşandığı; tıbbi süreçte adli tıp uzmanı ve psikiyatrların daha çok olumsuz tutum ve davranışlarıyla karşılaştığı, tedavinin eksik olması, profesyonellerin bakış açısı, çoklu muayeneler, muayene olmak için beklenen ortamın uygunsuzluğu gibi olumsuz niteliklerin olduğu; kovuşturma sürecinde profesyonellerin daha çok olumsuz tutum ve davranışları, bakış açısı, yetersizliği, uzmanların işlevsizliği, çoklu görüşmeler, duruşmalarda çocuğun sanıkla karşılaşması, hak ihlali gibi olumsuz niteliklerin daha fazla olduğu; ASPB'de kurumsal istismarın varlığı, profesyonellerin olumsuz tutum ve davranışları, kurumsallaşamama, eşgüdümsüzlük, izlem eksikliği ve denetimsizliğin daha çok yaşandığı, makro sistemde çocuk odaklı politika ve bütüncül çocuk koruma yasasının yetersizliği ile çocuğa yönelik toplumsal gibi algı olumsuz nitelikler saptanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre; yasal süreçte ekzo ve makro sistemlerin olumsuz nitelikleri cinsel istismara uğrayan çocuklarda kaygı, korku, güvensizlik, yılgınlık, suçluluk duyguları yaratmakta; toplumsal değer ve yargıların ekzo sistemde profesyonellerin tutum ve davranışlarına yansması, çocuğun sistemde ikincil örselenmesine yol açmaktadır.

Elde edilen bulgular çerçevesinde çocuğa yönelik cinsel istismar olgusuna ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde sosyal hizmet müdahale önerileri ve yasal sürecin yönetilmesinde vaka yönetimi modeli önerilmiştir. Araştırma bulgularının ve önerilerin sosyal hizmet kuram ve uygulamasına, metodolojisine ve çocuğa yönelik cinsel istismar politika ve hizmetlerine katkısı tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Cinsel istismar, ekolojik sistem yaklaşımı, bütüncül yaklaşım, vaka yönetimi, sosyal hizmet uzmanı

ABSTRACT

PASLI, Figen. *“Analysis of the Legal Process of Sexual Abuse from the Perspectives of the Victims, the Parents, and Professionals Using the Ecological System Approach”*, PhD Thesis, Ankara, 2017.

This study has been planned to understand the legal process of sexual abuse from the viewpoint of the children subjected to it, parents, and professionals and to do a multifaceted analysis of the phenomenon of sexual abuse. This analysis has used a holistic approach which entails the developmental, personality, and behavioral characteristics of the children, characteristics of the family, characteristics of the abusers, and the explanation process of abuse. In order for children to healthily overcome the legal process of sexual abuse; parents, siblings, the school system, and relationships with the teachers are important in the micro system, and their interaction with these surroundings is important in the mezzo system whereas in the exosystem; their interactions with healthcare, social, and judiciary systems are important; and attitudes, values, laws, and interaction with the culture are important in the macro system. It is therefore that the multifaceted analysis of the phenomenon of sexual abuse of children has been conducted by taking as basis the ecological system approach.

Qualitative methods and techniques have been utilized for the study. The subjects of the study are 10 children without mental disabilities aged 13-18 at the time of assessment who have applied or been referred to Child Protection Centers because they have been the subject of sexual abuse and whose legal notifications have been made and whose legal process and psychiatric treatment have been concluded, 11 mothers, and 12 professionals serving in child protective, and juvenile justice systems. In line with the phenomenological approach, the research data has been collected through observations and in-depth interviews with the children, their mothers, and the professionals. MAXQDA 11 software has been used for the thematic analysis of the data. According to the results of the study, it has been discovered that; mental deficiency in children, and issues related to puberty can constitute a risk factor in being the subject of sexual abuse; suicide, and regression in certain skills can be observed in the aftermath of sexual abuse and that all of these can in fact correspond to developmental stages; the most important person in the discovery of sexual abuse in the micro system is the mother, and the second most important is the teacher; there is no distinct or defining characteristic to

those who sexually abuse children. It has also been identified that in the exosystem; the police have a rather negative attitude and behavior; along with good qualities such as an environment of healthy expression, trained staff, and seeking the highest benefit to the child at the Child Monitoring Centers (CMC), the holistic protection system is not implemented; some negative experiences such as lack of monitoring, infrastructural issues, constraints, and a risk of bias in the statements occur; there are some negativities in the medical process such as forensic experts and psychiatrists have a rather negative attitude and behavior, the treatment has shortcomings, group examinations, the unsuitability of the wait area for examination, and the outlook of the professionals; there are some negativities more frequently encountered in the prosecution process such as negative attitude and behavior of professionals, their outlook, incompetence, violation of rights; institutional abuse is present at the MFSP, the professionals have a negative attitude and behavior, and an inability to institutionalize, lack of coordination, lack of monitoring, and lack of oversight are more frequently experienced; and certain negativities such as the insufficiency of a child centered policy and a holistic child protection law, and the social perception of the child have been identified in the macro system.

According to the results of the study; the negative qualities of the exo and macro systems in the legal process instill in the sexually abused child a sense of worry, fear, insecurity, frustration, and guilt; the reflection of social values and norms in the attitude and behavior of the professionals in the exosystem causes secondary trauma in children.

Social work intervention recommendations within the frame of an ecological system approach to the phenomenon of sexual abuse of children and a case management model for the implementation of the legal process have been recommended in light of the findings of the study. The contribution of the study's findings and the recommendations to the theory and practice, and methodology of social work, and to policies and services pertaining to the sexual abuse of children have been debated.

Key Words:

Sexual abuse, ecological system approach, holistic approach, case management, social worker

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iii
ETİK BEYAN	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	viii
ABSTRACT	x
İÇİNDEKİLER	xii
TABLOLAR DİZİNİ	xviii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xix
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	9
1.1. Çocuk ve Cinsel İstismar	9
1.1.1. İstismara İlişkin Genel Bilgiler	9
1.1.2. İstismarın Etkileri	21
1.1.2.1. İstismarın Çocuğa Etkileri.....	21
1.1.2.2. İstismarın Aileye Etkileri	25
1.1.3. İstismarda Bulunanların Özellikleri	27
1.1.4. Çocuğun İstismarı Açığa Vurma Süreci.....	28
1.2. Yasal Süreç	32
1.2.1. Yasal Sürece İlişkin Genel Bilgiler	32
1.2.2. Türkiye’de Mevzuat ve Uygulama.....	35
1.2.3. Yasal Sürecin Çocuk Üzerindeki Etkileri.....	44
1.3. Sosyal Hizmet ve Ekolojik Sistem Yaklaşımı	48
2. BÖLÜM: YÖNTEM	58
2.1. Araştırmanın Modeli	58
2.2. Araştırma Alanının Belirlenmesi	60
2.3. Derinlemesine Görüşmelere Hazırlık	61

2.4. Araştırmanın Özneleri.....	61
2.4.1. Öznelere İlişkin Tanıtıcı Bilgiler.....	63
2.5. Veri Oluşturma Süreci.....	70
2.5.1. Derinlemesine Görüşmeler.....	71
2.5.2. Olgu Değerlendirme Formları.....	74
2.5.3. Katılımcı Gözlem.....	75
2.6. Araştırma Verilerinin Yönetilmesi ve Analiz Edilmesi.....	75
2.7. Etik Konular.....	76
2.7.1. Araştırma Katılımcılarıyla İlgili Etik Konular.....	76
2.7.2. Araştırmacıyla İlgili Etik İlkeler.....	78
2.7.3. Araştırmanın Raporlanma Süreciyle İlgili Etik İlkeler.....	79
3. BÖLÜM: ANALİZ.....	80
3.1. İstismara Uğrayan Çocuk, Ailesi ve İstismarda Bulunanlara Ait Özellikler.....	82
3.1.1. Çocuğa Ait Özellikler.....	83
3.1.1.1. Zor Çocuklar “ <i>hep bir yaramazlık çıkarırdım</i> ”.....	83
3.1.1.2. Zihinsel Yetersiz Çocuklar “ <i>hocanın yanında o deli diyivimiş.</i> ”.....	84
3.1.1.3. Ergenler “ <i>arkadaşları mı diyim, yaşından mı, çok değışti.</i> ”.....	85
3.1.1.4. Sorunsuz Çocuklar “ <i>taciz olayından önce hiç bi problemim yoktu</i> ”.....	88
3.1.2. Aileye Ait Özellikler.....	89
3.1.2.1. Baskıcı Yapı “ <i>yanlış yetiştirilmiş bir toplumuz</i> ”.....	90
3.1.2.2. Sorumsuz Baba “ <i>yani sahiplenen kimse olmayınca</i> ”.....	91
3.1.2.3. Aile İçi Şiddet “ <i>çocuklarımı kaç kere dövdü</i> ”.....	92
3.1.2.4. Sorunlu Cinsel Yaşam “ <i>beni bi cinsel obje olarak görüyodu</i> “.....	94
3.1.2.5. Kötü Alışkanlıklar“ <i>içki var...kumarı da var</i> ”.....	95
3.1.2.6. Ailede İletişimsizlik “ <i>aileme kesinlikle anlatmam</i> ”.....	96
3.1.3. İstismar Davranışında Bulunanların Özellikleri.....	97
3.2. Çocuk ve Annelerin İstismar Deneyimleri.....	102
3.2.1. İstismar Olayına İlişkin Deneyimler.....	103
3.2.1.1. İstismarın Nasıl Açığa Çıktığı.....	103

3.2.1.2. İstismara İlişkin Duygular	107
3.2.1.2.1. Korku, Kaygı“ <i>Bende o olaydan sonra korku başladı</i> “	107
3.2.1.2.2. Suçluluk “ <i>Olayı yaşadıktan sonra kendimi çok suçlamıştım</i> “	109
3.2.1.2.3. Güvensizlik“ <i>kimseye güvenemiyorum</i> “	110
3.2.1.2.4. Utanç “ <i>Utanç vericiydi zaten</i> “	112
3.2.1.3. Mikro Çevrenin Tutumu	112
3.2.1.3.1. Sosyal destek “ <i>kardeşim manevi maddi destek verdi</i> ”	113
3.2.1.3.2. Tepkisizlik“ <i>tepki göstermediler açıkçası</i> ”	115
3.2.1.3.3. İnanmama “ <i>hiç kimse inanmadı</i> ”	116
3.2.1.3.4. Namus temizleme“ <i>namusumuzu temizleyelim</i> ”	117
3.2.1.4. İstismarın Çocuğun Yaşamına Getirdikleri.....	118
3.2.1.4.1. Cinselleştirilmiş Davranışlar“ <i>bi makyaj yapıyordu...davranışları, konuşmaları</i> “	118
3.2.1.4.2. Özkıyım“ <i>bu olaydan sonra intiharlara başladı</i> “	120
3.2.1.4.3. Gerileme“ <i>düzelmeğe başlamıştı, o olay gelmeyeceydi başımıza</i> “	121
3.2.1.4.4. Gebelik, Obezite“ <i>bebek doğduktan sonra biraz zorluklar olacak</i> “	121
3.2.1.4.5. Ruhsal Bozukluklar“ <i>bütün dünyası yıkıldı çocuğun</i> “	123
3.2.1.5. İstismarın Ailenin Yaşamına Getirdikleri	125
3.2.1.5.1. Özgürleşme“ <i>tabi rahatladık biraz...özgürce yaşıyoruz</i> ”	126
3.2.1.5.2. Güçlenme “ <i>kendime güven var</i> “	127
3.2.1.5.3. Sosyal İzolasyon“ <i>çevremizle...bütün bağları kopardım</i> “	128
3.2.1.5.4. Psikolojik Sorunlar, Ruhsal Hastalıklar “ <i>depresyona falan girdim</i> ”	129
3.2.2. Yasal Sürece İlişkin Deneyimler	131
3.2.2.1. Soruşturma Süreci	131

3.2.2.1.1. Polis.....	131
3.2.2.1.1.1. Suçlayıcı ” <i>Ordaki yaşadığım acıyı hiç bir zaman unutmuyorum</i> ”	133
3.2.2.1.1.2. Aşağılayıcı “ <i>polislerin o çocuğuma bakışları</i> ”	135
3.2.2.1.1.3. Kayırmacı “ <i>sarmaş dolaş oluyolar onların polisler</i> “	136
3.2.2.1.1.4. Güvensizlik “ <i>Kanun, çevresi, arkası, torpili olanların kanunu</i> ”	136
3.2.2.1.1.5. Meraklı “ <i>hepsi merakla dinlemeye geliyo seni</i> ”	137
3.2.2.1.2. Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM).....	139
3.2.2.1.3. Tıbbi Süreç.....	140
3.2.2.2. Mahkeme Süreci.....	149
3.2.2.3. Koruma Süreci	158
3.3. Profesyonellerin Değerlendirme ve Görüşleri	164
3.3.1. Uygulamaların Güçlü Yanları	165
3.3.1.1. Yasal Düzenlemelerin Varlığı.....	165
3.3.1.2. Çocuk Koruma Merkezlerinin ve ÇİM’lerin Varlığı	166
3.3.2. Uygulamaların Güçsüz Yanları	169
3.3.2.1. Profesyonellere İlişkin Sorunlar.....	169
3.3.2.1.1. Bakış açısı ve tutumlar“ <i>bunları hak ediyorsun kızım bakış açısı vardı</i> “	169
3.3.2.1.2. Yetersizlik “ <i>soru sormayı bilmez çocuğa</i> ”.....	173
3.3.2.2. Sisteme İlişkin Sorunlar	176
3.3.2.2.1. Profesyonellerin İşlevini Yerine Getirememesi“ <i>sırf fiziksel olarak uzman bulundurduk</i> “	176
3.3.2.2.2. Çocuğun Korunamaması ” <i>koruyucu, önleyici tedbirlerimiz çok fazla işlemiyor</i> “	178
3.3.2.2.3. Eşgüdümsüzlük “ <i>kurumlar arası işbirliği yok bizde</i> “	180
3.3.2.2.4. Lojistik Yetersizlikler “ <i>ne fiziki donanım, ne alt yapı buna uygun değil</i> ”	181

3.3.2.2.5. İyi Olmayan Raporlama“yetersiz raporlar geliyo“....	182
3.3.2.2.6. Tedavinin Yapılamaması”çocukların rehabilite edilebileceği ya da psikolojik olarak destek alabileceği yerler olması gerekir”	184
3.3.2.2.7. Görüşme Süreci / Çoklu Görüşmeler“bu süreçler ne yazık ki tekrar tekrarlayan süreçler olabiliyor”	186
3.3.2.3. ASPB’ye İlişkin Sorunlar	188
3.3.2.4. ÇİM’lere İlişkin Sorunlar	191
3.3.2.4.1. İfade Sorunları.....	191
3.3.2.4.2. Yapılanma Sorunları	193
3.3.2.4.3. Bütüncül Bakış Açısı Eksikliği“bunların takibi, izlenmesi ya da bunlarla ilgili destek hiç bişey yok.. “	194
3.3.3. Öneriler.....	197
3.3.3.1. Sisteme Yönelik Öneriler	197
3.3.3.1.1. Profesyonelelere Yönelik Öneriler	197
3.3.3.1.2. Yapılanmaya Yönelik Öneriler	203
3.3.3.2. Mevzuata Yönelik Öneriler	207
4. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	210
4.1. Sonuçlar	210
4.1.1. Çocukların Bireysel Özellikleri.....	212
4.1.2. Yasal Süreci Etkileyen Mikro, Mezzo, Ekzo Ve Makro Sistemlerin Nitelikleri.....	213
4.1.3. Çocukların İstismar Sürecine Etki Eden Ekzo, Makro Sistemlerle Etkileşimleri	215
4.2. Öneriler	218
4.2.1. Mevzuata Yönelik Öneriler	219
4.2.2. Sisteme Yönelik Öneriler	220
4.2.2.1. Yapılanmaya Yönelik.....	220
4.2.2.2. Profesyonelelere Yönelik.....	221
4.2.3. Ekolojik Sistem Yaklaşımına Göre Müdahale Önerileri.....	222

4.2.3.1. Mikro Düzeyde Müdahale Önerileri	223
4.2.3.2. Mezzo Düzeyde Müdahale Önerileri	226
4.2.3.3. Ekzo Düzeyde Müdahale Önerileri	227
4.2.3.4. Makro Düzeyde Müdahale Önerileri	229
4.2.4. Araştırmanın Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamasına Katkısı	231
4.2.5. Araştırmanın Metodolojik Katkısı.....	232
KAYNAKÇA	234
EKLER.....	255
EK-1. Görüşme Yönergesi	255
EK-2. Bilgilendirilmiş Onam Formu	258
EK-3. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurul Muafiyet Formu	259
EK-4. Gazi Üniversitesi Etik Komisyon Raporu	260
EK-5. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu	261

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1. Öznelere İlişkin Bilgiler	69
Tablo 2. Çocuğa Cinsel İstismarda Bulunanların Özellikleri	98
Tablo 3. Sistemlerin Destekleyici ve Destekleyici Olmayan Nitelikleri	217

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Yasal Süreç Akış Şeması	32
Şekil 2. Araştırma Temaları	81
Şekil 3. İstismara Uğrayan Çocuk, Ailesi Ve İstismarda Bulunanlara Ait Özellikler	82
Şekil 4. Çocuk ve Annelerin İstismar Deneyimleri	102
Şekil 5. Profesyonellerin Değerlendirme ve Görüşleri	165
Şekil 6. Vaka Yönetim Birimi.....	229
Şekil 7. Ekolojik Sistem Yaklaşımı Çerçevesinde Dört Düzeyli Müdahale Önerileri .	231

GİRİŞ

“Gökyüzü gibi bir şey bu çocukluk...Hiçbir yere gitmiyor....”

(Edip Cansever)

Çocuğa yönelik cinsel istismar; eylemin içeriği, çok yönlülüğü, çocuk ve ailesinin yaşamı üzerinde bıraktığı etkileri nedeniyle fiziksel, duygusal istismar ve ihmalden farklı, zor ve karmaşık bir süreçtir.

Çocuğa yönelik cinsel istismar olgusu, çocuk üzerindeki bedensel, psikolojik, ruhsal etkileri nedeniyle sağlık sorunudur. Sürecin çocuğun çevrelerle etkileşiminden etkilenmesi ve çocuğun korunmasını gerektirdiği için sosyal boyutu vardır. Cinsel istismar yasalarda çocuğa karşı işlenen bir suç olarak tanımlandığı için de yasal boyutları olan bir olgudur.

Çocuğun uğradığı cinsel istismar, çocuğun yaşadıklarını birine anlatmasıyla, aile içinden ya da dışından birinin istismara tanık olmasıyla ya da bir profesyonel tarafından yapılan gözlem, fark etme ve değerlendirme sonucunda açığa çıkabilir. İstismarın açığa çıkmasından sonra ilk tepki, çocuğa ve olaya yaklaşım, sosyal desteğin varlığı, profesyonel hizmetlerden yararlanıp yararlanmama durumu; sürecin nasıl yaşanacağını etkiler. Bu sürecin en az hasarla yaşanabilmesi, çocuğun mikro çevresinde yer alanların yaklaşımı, mezzo çevrenin özellikleri, ekzo sistemde sağlık, sosyal, adli / hukuk sistemlerinin işleyişi ve makro düzeyde yasal düzenlemelerin, yasa uygulayıcılarının çocuk odaklı, çocuğu koruyucu olup olmamasıyla ilgilidir.

Hem istismarın önlenmesinde hem de istismara müdahalede sosyal hizmet uygulamalarında çevreyle etkileşim önemlidir. Bu nedenle sosyal hizmet uygulamasının temel işlevlerinden biri genellikle “çevresi içinde birey” kavramıyla ifade edilen bireyleri çevreleri ile birlikte ele almaktır. Uygulamada çevre, sıklıkla bireyin sosyal durumunun değerlendirilmesiyle ele alınırken birey üzerindeki müdahalenin hedeflenmesine de devam edilir. Sosyal hizmet uzmanı bireyin çevresinin değerlendirmesini tamamlar ve müdahalenin odağı olabilecek çevreyle ilgili diğer

hedefleri göz önüne alır. Bu yaklaşım bireyleri ve çevreleri ele alan sistem kuramı ya da ekolojik yaklaşım olarak bilinmektedir.

Sosyal hizmet müdahalesinde çevrenin değerlendirilmesi sürecinin bir parçası hizmet sistemlerinden yararlanıp yararlanmama durumudur ve bu durum sağlık, sosyal, adli/hukuk sistemleri arasındaki etkileşim ve eşgüdümle son derece bağlantılıdır. Bu açıdan İstismar olayının açığa çıkması ve yasal süreçte çocuğun sorunla baş edebilmesinde yakın ve uzak çevresiyle etkileşiminin ve uyumunun araştırılması önemlidir. Ekolojik sistem yaklaşımında birey merkezdedir ve bireyin çevresinde birbirleriyle etkileşim halinde olan sistemler yer almaktadır.

Cinsel istismara uğrayan çocuğun sosyodemografik, gelişimsel, davranışsal özellikleri, ebeveyn, kardeşlerinin sosyodemografik özellikleri, okul ve öğrenim durumuna ilişkin sınırlı da olsa çalışmalar bulunmaktadır. Ancak, mezzo sistemde yer alan ebeveynler, kardeşler, öğretmenlerle etkileşiminin, ekzo sistemde yer alan ve sosyal hizmet uzmanlarının ve diğer uzmanların içinde olduğu sağlık, sosyal hizmet, adli sistemlerle etkileşiminin, makro sistemi oluşturan tutumlar, değerler, yasalarla etkileşiminin derinlemesine incelendiği ve değerlendirildiği çalışmalar ve bilgilerin oldukça sınırlı olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle araştırma, cinsel istismara uğrayan çocukların durumunu ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde incelemeye ve analiz etmeye odaklanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulguların yol göstericiliği ile çocuğa yönelik cinsel istismar olgusunda sosyal hizmet mesleğinin bütün sistemler düzeyindeki müdahale çerçevesi geliştirilecektir.

Araştırmanın Sorunu

Çocuğa yönelik cinsel istismar sık rastlanan ve bazen yıllarca süren bir durum olmakla birlikte sıklıkla gizli kalmaktadır. Cinsel istismar olgularının sadece % 15'inin bildirildiği düşünülmektedir (Yates, 1997: 699-709; Taner ve Gökler, 2004: 2-86). Cinsel istismarın çocuğun fiziksel, psikolojik, duygusal, sosyal alanlarında olumsuz etkileri bilinmektedir. Çocuğun istismar sürecini sağlıklı atlatabilmesinde mikro sistemde ebeveynler, kardeşler, akrabalar, okul sistemi, öğretmenlerle ilişkileri, mezzo sistemde bu çevreyle etkileşimleri, ekzo sistemde sağlık, sosyal hizmet ve adli

sistemlerle etkileşimleri, makro sistemde ise tutumlar, değerler, yasalar ve kültürle etkileşimlerinin önemi vardır.

Çocukları istismardan koruyucu uygulamaların ve istismar sürecinde uygun müdahalelerin geliştirilmesi için sorunun boyutunun bilinmesi gereklidir. Türkiye’de yaşanan cinsel istismar sıklığına ilişkin kapsamlı veri bulunmamaktadır. Çocuğun yaşadığı istismarla ilgili açık ve kesin öykü, istismarın açığa çıkmasında en önemli adımdır. Çocuk, hemen ya da bir süre sonra anne, baba, abla, ağabey, kardeş, akraba, arkadaş ya da öğretmen ve karşılaştıkları profesyonellere anlatarak istismarı açığa vurabilir. Ancak çoğu zaman çocuklar yaşadıkları bu travmatik olayı anlatmamaktadır. Çocuğun istismarı açıklamasını engelleyen birçok faktör söz konusudur. Çocuklar kendilerine inanılmayacağını, başlarının belaya gireceğini düşündüklerinden; istismarcının tehditlerinden korktukları için, istismarcıyı korumak istedikleri için, istismar davranışının yanlış olduğunu bilmedikleri için istismarı açığa vurmazlar. Çocuklar istismara kendilerini istismara neden olmakla suçladıkları için de açığa vurmamak istemezler. Cinsel istismar çocuğun sadece çocuğun kendi anlatımıyla değil, aile içinden birinin tanık olmasıyla ya da çocuğun bir profesyonel tarafından gözlenmesi ve değerlendirilmesi sonucunda açığa çıkabilir.

Çocuğun yaşadıklarını paylaşabileceği ev, okul ya da kurum ortamı, ortamdaki kişilerin çocukla iletişimi, olaya yaklaşımı önemlidir. Cinsel istismara uğrayan çocuğun çevre, ailesi ve toplumla ilişkisini düzenlemek üzere yapılan her türlü yardımı içeren sosyal destek, çocuğun süreci sağlıklı atlatabilmesinde etkilidir. Çocuğun cinsel istismara uğradığına yönelik kuşku, bilgi, duyumu ya da tanıklığı olan aile üyesi, tanıdık ya da profesyonellerin durumu kolluk kuvvetlerine, savcılığa, sağlık ve sosyal hizmet kuruluşlarına iletmesiyle bildirim yapılmış olur. Bildirim yapılması istismarın durdurulmasını, destek sistemlerinin devreye girmesini sağlayacaktır. Sürecin sağlıklı atlatılabilmesi ise sistemlerin özellikleri, işleyişi, çocukla ve birbirleriyle etkileşimiyle ilgilidir.

Cinsel istismara uğrayan çocuklar, sorgulama için polis merkezine, savcılığa gitmek beden muayenesi ve kanıtların toplanması için sağlık kurumuna gitmek, yargı sürecinde kendilerini savunacak avukatla görüşmek, bilgi, danışmanlık, tedavi ve

destek almak için farklı sağlık ve sosyal hizmet kurumlarına gitmek durumundadır. Hukuk, sağlık, sosyal hizmet sistemleri gibi her sistem, birbirinden bağımsız, kendi sınırları içerisinde çalışmaktadır. Mağduriyet yaşayanlar açısından bu sınırların belirgin ve anlaşılır olması gerekir. Ancak hem sınırların bilinmemesi hem de çocuğun yararının yeterince gözetilmemesi durumları, savunmasız ve yaşadıklarına anlam vermede güçlük çeken çocukların sistemlerin yetersiz işleyişinden olumsuz etkilenmelerine neden olmaktadır. Sistemlerin yeterli ve etkili işlememesi cinsel istismara uğrayan çocuğun sistem içinde ikincil istismarına neden olmaktadır.

Cinsel istismar olgusu, maruz kalanlar için oldukça rseleyicidir. Süreç, sadece çocuklar için değil, yetişkinlere yönelik olduğunda da örseleyici olmaktadır. Tecavüze uğrayan kadınlar toplum yaşamında, sosyal sistemler içerisinde kendilerine inanmama, hor görme, utanç, cezalandırma, yardım isteklerinin geri çevrilmesi gibi risklerle karşı karşıya kalmakta ve güven duygularını kaybetmektedir. Cinsel istismara uğrayan çocuklar ve kadınlar ihtiyaç duyulan hizmetleri, empatik ve destekleyici tedaviyi alabilirlerse, sosyal sistemler etkili olarak işlerse, sistem iyileştirici katalizör işlevi görebilir. Tersine eğer istedikleri ve ihtiyaç duydukları hizmetleri alamazlarsa ve özenli bir şekilde tedavi olmazlarsa, sistemlerde yer alan profesyonellerle etkileşimde güçsüzlük, utanma, suçluluk duyguları gelişmektedir.

Belirtilen nedenlerle cinsel istismarın yasal sürecinin işleyişi özellikle çocuğun öncelikli yararının gözetilerek korunmasını gerektirir. Ancak var olan sistemlerin her zaman çocuğun yararına işlemediği, hatta zarar verebildiği gözlenmektedir. Bu süreçlerde yinelenen öyküler, beden incelemeleri, görevlilerin olaya yaklaşımı, tutum ve davranışları, kurumlar arası iletişim ve eşgüdüm eksikliği, çocuğun ve çocuktan dolayı ailenin bütün bu süreçteki sistemler içinde ve arasında örselenmesine neden olmaktadır.

Çocuğa yönelik cinsel istismarın yol açtığı sorunlarla başedebilmek yetişkinler için bile zorken çocukların maruz kaldıkları bu travmatik olayı en az hasarla atlatabilmesi için sorunun çok boyutlu ele alınması zorunludur. Cinsel istismar açığa çıktıktan sonra çocuğun iletişim halinde olduğu sistemlerle etkileşiminin bilinmesi, bireysel anlamda çocuğun suçluluk duygusundan kurtulmasına, güçlenmesine, ruhsal yönden iyileşmesine, sosyal yönden gelişmesine ve uyumuna katkı sağlayacaktır.

Cinsel istismar olgusunu inceleme amacıyla mikro, mezzo, ekzo ve makro sistemlerle çocuklar arasındaki etkileşimi, nitel çalışma ile ele alan bir çalışmaya ulusal düzeyde rastlanmamıştır. Var olan nitel çalışmalarda da çocukların görüşlerinin alındığı çalışma ile karşılaşılammıştır. Nicel çalışmalar ise genel olarak çocuğa yönelik tüm istismar türlerinde sosyodemografik özellikleri, istismarın türü, sıklığı, çocuğa istismarda bulunanların özellikleri gibi konuları ele alan çalışmalardır. Uluslararası düzeyde yapılan çalışmalarda ise genel olarak bütün istismar türlerinde istismarı etkileyen faktörlerin, sıklığın, yaygınlığın ele alındığı, cinsel istismar özelinde ise nedenleri ve etkileriyle sonuçlarının ele alındığı sınırlı sayıda ve içerikte çalışmalar olduğu görülmüştür.

Çocuğa yönelik cinsel istismar, çocuğun bireysel özelliklerinden daha çok etkileşim halinde olduğu sistemlerden kaynaklanan olgudur. Sosyal hizmet uygulamalarında cinsel istismara uğrayan çocuğa yönelik müdahalelerde bütüncül bakış açısıyla, çocukla doğrudan ya da dolaylı olarak etkileşimi olan, mikro, mezzo, ekzo ve makro çevrelerin de değerlendirilmesi gereği vardır. Bu araştırma yoluyla ekzo sistem içerisinde, çocuk sağlığı, çocuk koruma ve çocuk adalet sistemlerinde çalışan başta sosyal hizmet uzmanları olmak üzere profesyonellerin cinsel istismar sürecini deneyimleyenlerin gözünden daha iyi tanımlayabilmeleri, cinsel istismara uğrayan çocukların gereksinimlerini karşılayabilmek için uygun yaklaşım geliştirmelerine olanak sağlanması da hedeflenmektedir. Bu çalışmada elde edilecek nitel bulgularla ekolojik sistem yaklaşımı aracılığıyla hem cinsel istismarın önlenmesi için koruyucu faktörler, hem de geliştirilecek müdahalelere yönelik öneri sunulması da beklenen çıktılardandır.

Sonuç olarak araştırmanın temel sorunsalı şu şekilde özetlenebilir:

1. Cinsel istismarın yasal sürecinin istismar deneyimi yaşayan çocukların, ebeveynlerin ve süreçte yer alan profesyonellerin gözünden ele alınarak, ekolojik sistem yaklaşımının temel unsurlarının somut olarak kavranmasına gereksinim vardır.
2. Cinsel istismar sorununu deneyimleyen çocukların gözünden, istismarın yasal sürecinin ekolojik sistem yaklaşımı temelinde olumsuz ve olumlu etkilerine ilişkin bilgi eksikliği mevcuttur.

3. Araştırma yoluyla cinsel istismarın yasal sürecinde çocukları etkileyen sistemlerin nitelikleri, destekleyen ve desteklemeyen yanlarının ve etkileşim düzeyinin ortaya çıkartılarak, olumsuzluklara yol açan unsurların belirlenmesine, bu süreçte etkili bir adli ve tıbbi sosyal hizmet, çocuk koruma/refahı sosyal hizmet kuramsal çerçevesinin ve müdahale modelinin nasıl yapılandırılacağına ilişkin ayrıntılı verilere gereksinim vardır.

Cinsel istismara uğrayan çocuğun, ekolojik sistem yaklaşımı bağlamında istismar sürecini nasıl deneyimlediği ve etkileşim içinde olduğu mikro, mezzo, ekzo ve makro sistemlerin bu süreçte nasıl işlev gördüğünün anlaşılmasına çalışılması araştırmanın sorunsalını oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Belirtilen sorunsaldan hareketle, bu araştırmanın temel amacı, cinsel istismarın yasal sürecini sosyal hizmette ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde ele alarak cinsel istismarı deneyimleyen çocukların, ebeveynlerin ve profesyonellerin gözünden anlamak ve cinsel istismar olgusunu çok yönlü analiz etmektir.

Araştırmanın yaklaşımını ve amacını beş aşamalı süreç olarak ayrıntılandırmak da olanaklıdır. Katılımcı gözlem ve derinlemesine görüşmeler yoluyla,

1. Bu çocukların bireysel (fiziksel, psikolojik, gelişimsel ve davranışsal) özelliklerini belirlemek,
2. İstismarın yasal sürecini etkileyen mikro (ebeveynler, kardeşler, akrabalar, okul, öğretmenler), mezzo (mikro çevrede yer alanlarla etkileşim), ekzo (sosyal çevre, sağlık, sosyal hizmet, adli) ve makro sistemlerin (tutum, değer, algı, yasalar, kültür) niteliklerini belirlemek,
3. Çocuklar, annelerin deneyimleri ve değerlendirmeleri ile yasal süreçte görev ve sorumluluk alan profesyonellerin gözlem, değerlendirmeleriyle istismarın yasal sürecine etki eden mikro, mezzo, ekzo, makro sistemlerle çocuğun etkileşimlerini anlamak,

4. Cinsel istismarın yasal sürecinde yaşanan olumlu ve olumsuz deneyimleri sosyal hizmette ekolojik sistem yaklaşımı temelinde görünür kılarak, cinsel istismara uğrayan çocukları destekleyici, güçlendirici uygun müdahale sürecini tematik çerçevede açıklayacak sosyal hizmet müdahaleleri konusunda öneriler geliştirmektir.

Araştırma özünde, cinsel istismara uğrayan çocukların yasal süreci en az hasarla atlatabilmeleri, iyileşmeleri ve güçlenmeleri için, onları etkileyen sistemlerin güçlü ve güçsüz yanlarının neler olduğu ana sorusu üzerine inşa edilmiştir.

Araştırmanın Önemi

Ulusal alan yazında cinsel istismara uğrayan çocukların istismarın yasal sürecinde çevre ve sistemlerle olan etkileşimlerinin, çocuklar, ebeveynler ve profesyonellerin gözünden ayrıntılı bir şekilde ele alınarak görünür kılındığı nitel yöntemle dayalı çalışmalarla karşılaşılmamıştır. Uluslararası alan yazında ise çocukların cinsel istismarı çok boyutlu olarak nasıl yaşadıklarına ilişkin sınırlı çalışma olduğu görülmüştür. Bu durum cinsel istismara uğrayan çocukların yasal süreci nasıl deneyimlediklerini ve bu süreçte etkileşim içinde olduğu sistemlerin işlevini anlamayı zorlaştırmaktadır.

Bu araştırma ile cinsel istismara uğrayan çocukların yasal süreçte yaşadıkları etkileşimlerin mikro, mezzo, ekzo ve makro düzeylerde ele alınarak ortaya konması önemlidir. Sorunları bütüncül bir şekilde ve çoklu bakış açısıyla inceleme olanağı sunan ekolojik sistem yaklaşımı, cinsel istismar sürecine etki eden çevreyle olan etkileşimlerin derinlemesine kavranmasına olanak sağlar. Dolayısıyla çalışmanın ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde yürütülüyor olması niteliğini ve önemini arttırmaktadır.

Ayrıca cinsel istismar, tıbbi, sosyal ve hukuksal boyutları ile tüm toplumu ilgilendiren bir sorundur. Özellikle ülkemizde cinsel istismara uğrayan çocukları tüm sistemlerde bütüncül olarak koruyacak mekanizmaların nasıl işletileceğine ilişkin sistemler arasında eşgüdümü sağlayacak sosyal hizmet uygulamalarına duyulan gereksinimi karşılayacak sonuçlar üretiyor olması araştırmanın diğer önemli bir boyutudur.

Bu araştırmayı önemli kılan bir diğer özellik de araştırma bulgularına dayalı olarak cinsel istismara uğrayan çocukların ikincil örselenmesini önleyecek öneriler geliştirilecek olmasıdır. Cinsel istismar olgusu bağlamında, istismara uğrayan çocuklar, ebeveynler ve profesyonellerin deneyimleri üzerinden ortaya çıkan ekolojik sistem yaklaşımının unsurları müdahale önerilerini oluşturmaktadır. Müdahale önerisi cinsel istismarı deneyimleyen çocuğun çevreyle ve sistemlerle etkileşim sürecini tematik bir çerçevede açıklamaktadır. Bu müdahale önerisi, sağlık, sosyal hizmet ve hukuk alanlarında görev yapan başta sosyal hizmet uzmanları ve diğer profesyonellerin, çocukların cinsel istismar sürecini ekolojik sistem yaklaşımı temelinde çok boyutlu kavramalarına, çocuklara, ailelere yönelik mesleki müdahale, bilgi, beceri ve değer potansiyellerini geliştirmelerine olanak sağlamaktadır.

1. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Çocuk ve Cinsel İstismar

1.1.1. İstismara İlişkin Genel Bilgiler

Bu bölümde çocuğun ve çocukluğun evrensel tanımı, çocuğun gelişim dönemi özellikleri, çocuğa yönelik cinsel istismarın tanımı, sıklığı ve yaygınlığı, cinsel istismara yol açan risk faktörleri üzerinde durulacaktır.

Çocuk ve çocukluk olgusu evrensel olarak son yıllarda hızla artan bir ilgiyle karşılaşmakta ve çeşitli alanlardaki toplumsal dönüşümler, çocuğa ve çocukluğa dair bakış açısında da değişimlere yol açmaktadır. Çocukluğun sadece bir gelişimsel aşama olmadığı, kendine özgü niteliği, değerleri ve hareket alanı olan özerk bir kategori olduğu yaklaşımı son yıllarda geniş biçimde kabul görmeye başlamıştır. Bu gelişimin bir uzantısı olarak, çocuğu da kapsayan genel insan hakları anlayışından; çocuğa özgü değerler çerçevesinde oluşturulan çocuk hakları yaklaşımına geçilmiş ve çocuk refahı için en temel savunuyu düzlemini bu yaklaşım oluşturmuştur. Çocuk hakları yaklaşımının temel varsayımlarından birisi olan ‘hakların evrensel niteliği’ genel olarak kabul görmeye birlikte; farklı yerel toplumsal yapılar içinde çocuk hakları bir bütün olarak kabul görmemiş ya da uygulamaya geçirilememiştir. Bunun temelinde, çocuk hakları anlayışının temel varsayımlarından olan “evrensel çocukluk kategorisinin” her toplumsal yapı için geçerli olmaması, evrensel bir çocukluk tanımının farklı koşullarda yaşayan çocukların deneyimlerini dışlaması yer almaktadır (Yağcıoğlu, 2013: 111).

Toplumların gelişim süreci içinde, çocuk bir olgu olarak çeşitli boyutlarda algılanmış ve bu bağlamda yapılan tanımlar da farklılaşmıştır. Franklin (1993: 21-23)’e göre “Çocuk kimdir?” sorusunun yanıtında çocukluğa ilişkin beş noktanın ortaya konulması gerekmektedir. Bunlardan birincisi, çocukluk herhangi bir döneme ait tek bir evrensel deneyim olmayıp, daha çok tarihsel olarak değişen kültürel bir yapı olduğu; ikincisi, iki

yaş grubu arasındaki ayırım çizgisi, yalnızca keyfi değil, aynı zamanda tutarsız olduğu; üçüncüsü, çocukların negatif bir şekilde “yetişkin olmayanlar” olarak tanımlanıyor olmaları; dördüncüsü, çocuk teriminin kronolojiden çok iktidarla ilgili olması ve terimin belli bir yaşa işaret etmekten çok, bir iktidar ilişkisini belirtmek eğiliminde olması; beşincisi ise çocukluk kavramının oldukça yeni bir buluş olduğudur.

Çocukluğun sadece gelişimsel bir aşama olmadığı, kendine özgü niteliği, değerleri ve hareket alanı olan özerk bir kategori olduğu yaklaşımı son yıllarda geniş biçimde kabul görmeye başlamış olsa da, çocukluk dönemine ilişkin ruhsal ve sosyal gelişimin bilinmesi, çocuğun davranışının gelişimsel döneme göre tanımlanmasına olanak sağlayacaktır.

Sigmund Freud, Erik Erikson ve Jean Piaget, insan gelişimini evrelere ayırarak inceleyen en önemli evre kuramcılarıdır. Freud, her insanın oral, anal, fallik, latent ve genital olmak üzere bir dizi psikoseksüel evreden geçerek geliştiğini, ancak bu gelişmede yaşamın ilk yıllarının önemli olduğunu kabul eder. Psikanalitik geleneğe bağlı kuramcı olan Erikson sekiz psikososyal evre ayırt eder; birey bunların her birinde başarıyla çözmek zorunda olduğu temel bir çatışma yaşar. Piaget, büyümekte olan çocuğun içinde yaşadığı dünyaya nasıl uyum sağladığı sorununu temel olarak alır ve dört bilişsel gelişim evresi saptar. Kohlberg, Piaget’i izleyerek ahlak alanında altı evreli bir gelişim kuramı oluşturmuştur (Onur, 2014:41).

Freud, kişilik gelişiminin beş psikoseksüel evreyi kapsayan bir süreçte oluştuğunu ve bu evrelerin doyum açısından temel hazzı sağlayan beden bölgesi üzerinden tanımlandığını açıklamıştır. Freud gelişimsel çatışmaları biyolojik gereksinimlere bağlarken Erikson bu çatışmaların sosyal etkileşimlerden kaynaklandığını savunmaktadır (Kayaalp, 2008:95; Sayıl, 2007:30).

Freud’a göre **oral** dönemde anne bebek arasındaki birincil yaşamın ileriki dönemleri için bir ilk örnek oluşturur. Güvenli bağlanma yaşayan bebekler, güvensiz bağlanan, ihmal edilen bebeklere kıyasla, bilişsel ve sosyal açıdan daha yeterli gelişmektedirler (Güvenir, 2007: 41). Bağlanmanın gelişmesi alınan bakımın kalitesiyle doğrudan ilişkili

değildir. Çünkü duyarsız ya da istismar eden bakım verenlere karşı da çok yoğun bir bağlanma gelişebilmektedir (Brown ve Wright, 2001: 15-32; akt. Güvenir, 2007:41).

Erikson'un psikososyal gelişim kuramı açısından bu döneme bakıldığında, bu dönem “temel güven” ve “temel güvensizlik” gibi iki karşıt gelişimsel çatışmanın yaşandığı bir evredir. Eğer bebek yeterince, iyi bir anne desteği, düzenli bakım ve sevgi ile büyütülürse “temel güven duygusu” gelişir ve bir sonraki gelişimsel döneme “umut” edebilme gibi yaşamsal güç kazanarak geçer (Dereboy, 1993, Erikson, 1997; akt. Gökler, 2015:18).

Özerklik dönemi olan **anal** döneme özgü doyum gereksinimleri Freud'a göre anal bölge çevresinde odaklanmıştır (Kayaalp, 2007: 5). Bu dönemde çocuk tam bağımlılıktan meraka, özgürlüğe karıştırıcılık ve araştırmacılığa açılan önemli bir basamağa geçmiştir (Yörükoğlu, 1989; akt. Gökler, 2015: 19). Erikson'a göre bu dönemdeki temel çatışmalar “özerklik” ile “utanç ve kuşku” öğelerini içermektedir (Sayıl, 2007: 27). Yine Erikson'a göre özerklik yönelimi desteklenerek bir sonraki evreye geçebilen çocukta “istenç” yaşamsal bir güç olarak kazanılabilecekken, bu dönemde çocuğun ihmale uğraması, sınırsız, kural tanımaz, dürtü denetimi zayıf bir çocuk olmasına yol açabilir, ya da sınırlarla korunamayan bu dönem çocuğu risklere açık olabilir (Gökler, 2015:19).

Oyun (fallik) dönemi çocuğunda cinsel kimlik gelişimi ve cinsel rol davranışları açıklık kazanır. Kız çocuğun anneyi, erkek çocuğun babayı örnek alarak cinsel kimliklerini oluşturma sürecine “özdeşim” denmektedir. Özdeşimin gerçekleşebilmesi için ana baba ve çocuk arasında olumlu, sevgi ve güvene dayalı ilişkiler kurulması gereklidir (Yörükoğlu, 1989). Erikson'a göre okul öncesi dönemde çocuk, yaşamın üçüncü psikososyal krizi ile karşı karşıya kalmaktadır: girişimcilik ve suçluluk. Bu dönemde ego güçlenmesi sonucu oluşan duygu ise amaçtır (Sayıl, 2007:27). Bu dönemde oyun ve uyaran seçenekleri kısıtlanmış, yalnız ve yoksun bırakılmış, merakı desteklenmemiş, bastırılmış ve baskılanmış çocuklar ihmal edilmiş olmaktadır (Gökler, 2015: 20).

Okul çağı (latans) döneminde akran ilişkileri, işbirliği ve paylaşımaya yönelik oyunlar yanında okula ilişkin etkinlikler öne çıkmıştır. Erikson'a göre bu dönemin psikososyal

krizi çalışıp başarma ve aşağılık duygusudur. Bu dönemi olumlu gelişimsel özelliklerle geçiren çocuklarda egonun güçlenmesi sonucu oluşan duygu “yeterlik” “yetkin olma” duygusudur (Sayıl, 2007: 28). Bu dönem çocuğu yatkınlık alanları dikkate alınmaksızın, tek tipleştirici, dar bakışlı eğitim sistemi içinde, başka çocuklarla kıyaslanarak yetiştirildiğinde, değersizlik duyguları öne çıkacak ve kendisini diğerlerinden aşağı görebilir ve bu çocuğu ihmali ve duygusal yönden istismarı anlamını taşıyan bir yaklaşım olacaktır. Latans dönemi ikincil cinsiyet karakterlerinin belirmesiyle sona erer.

Ergenlik dönemi hormonal baskılanmayla ve hızlı bedensel büyümeyle çocuğun farklı bir görünüm aldığı; ruhsal ve sosyal olarak da ilkokul dönemindeki cinsel ve saldırganlık dürtüleri yatışmış olan çocuktan çok farklı bir tarz sergilediği dönemdir. “Normal” ergeni tanımlama konusundaki temel güçlüklerden biri bu dönemin sınırlarının belirlenmesidir. Ergenlik (1) ergenliğin ilk evresi (11-14 yaş), (2) ergenliğin orta evresi (15-17 yaş), (3) ergenliğin son evresi (18-22 yaş) olmak üzere üç temel evreye ayrılır (Kayaalp, 2008: 93).

Ergenliğin, diğerleri gibi gelişim evresi olarak değil de, ucu açık bir süreç olarak tasarlanmasına neden olan, dürtülerle savunma mekanizmaları arasındaki uyumsuzluktur. Bu çatışmaları çözmek için başvurulan ilkel savunma mekanizmaları (ayırma, inkâr, yüceleştirme, değersizleştirme) sıklıkla psikotik ya da sınır görünümlü tabloların ortaya çıkmasına neden olur (Kayaalp, 2007:6). Bu dönemde gençler cinsel, mesleki ve toplumsal kimliğine yönelik araştırma ve keşif sürecindedir. Gençlik kimlik oluşturma çabasının karşısındaki en büyük olumsuzluk kimlik karmaşasıdır. Genç, kimlik oluşturma amacıyla uygun yollarla kimlik arayışına girmek yerine çeşitli rol denemelerinden vazgeçer ya da suça yönelebilir, kendini bir bütün olarak tutabilmek için kalabalıklarla ya da bir liderle aşırı özdeşleşme yoluna gidebilir (Sayıl, 2007: 29).

Erikson’un kimlik kavramı o dönemin kültürel özelliklerinden de etkilenir (Logan,1983:943-946 ; akt.:Kuruoğlu, 2007: 194). Ergenlik krizini çözümleyemeyen ergen Erikson’un kimlik konfüzyonu ya da rol karmaşası diye adlandırdığı durumla karşılaşır. Bu konfüzyon iki şekilde sonuçlanabilir: ya arkadaşlarından ya da ailesinden kendini soyutlayarak içe kapanır ya da bu karmaşa içinde kendi kimliğini kaybeder. Benzer şekilde evden kaçan, işi ya da okulu bırakan, gece boyu evden ayrılan ya da uç

duygularda gezinen ergenlerde de bu konfüzyonu görebilmekteyiz (Santrock, 1984:10-89; akt.: Kuruoğlu, 2007:194).

Ergenlik döneminin temel özelliği, erinlikle başlayıp olgunlukla biten bir süreç olmasıdır. Bu dönemde yüksek bilişsel düzeylere ulaşma, ana babadan bağımsızlık duygusu ve cinselliğe yönelik doğal ilgi söz konusu olduğundan, bu dönemin cinsel istismar açısından riskli ortam oluşturmaması için, çocuklarla ebeveynler, sosyal çevre ve toplum kaynakları arasındaki iletişim ve etkileşimin iyi yönetilmesi gerekmektedir.

Çocukların cinsel amaçlı eylemlerin ne olduğuna ilişkin belirli kavrayışlarının olmaması, cinsel istismarın ortaya çıkmasını engelleyen durumlardan biridir. İstismarın açığa çıkamaması durumu, yaşı ya da zekâ düzeyi açısından cinsel açıdan olgunlaşmamış, cinselliği tanımlayamayan, cinsel eylemlere ilişkin kavrayışa sahip olmayan çocuklarda daha çok görülür. Çocuğa yönelik cinsel istismar olgularının açığa çıkmamasında daha az rastlanan bir başka neden de, çocuğun yaşına bağlı olarak, psikoseksüel ve/veya zihinsel gelişim açısından yaşanan şeyi ‘kötü’ bir şey olarak değil, bir ‘oyun’ olarak algılamasıdır. Çocukların yetişkin dünyasına ait, tanık oldukları cinsel eylemleri taklit ederek oyunlaştırmaları bu olasılığı güçlendirmektedir (Keser, 2011:53-55). Çocuklar gelişim dönemlerinin karşılanamayan doğal ve temel ihtiyaçları nedeniyle istismara uğramış olmakta, bazen de gelişim dönemlerine bağlı olarak cinsel istismar olarak tanımlanan davranışları kavrayamamaktadır.

Çocukların belirtilen nedenlerle kavrayamadıkları ya da algılayamadıkları, gelişim dönemlerine göre doğal olan davranışları istismara ilişkin ipucu olarak değerlendirilecek davranışlardan ayırt edebilmek için cinsel istismarı tanımlamak önemlidir.

Çocuğa yönelik cinsel istismar tanımı ile ilgili farklı yaklaşımlar söz konusudur. Çocuğa yönelik cinsel istismar tanımı, bu konuda yapılan araştırmaların kapsamına göre değişmektedir. Örneğin, cinsel istismara uğradığı belirlenen çocukları izleme çalışmalarında daha çok cinsel istismarın yasal tanımı kullanılmaktadır. Çocukluk döneminde yaşanan cinsel istismar ile erişkinlikteki işlevsellik arasındaki bağlantıyı kurmaya yönelik, çocukluk istismarı deneyimlerini görünür kılmayı amaçlayan;

bireylerin anılarına, algılarına, istismarı açığa vurma konusundaki istekliliklerine dayanan geriye dönük araştırmalarda ise cinsel istismarın yasal tanımını kullanmak gerekli değildir (Negriff ve diğ., 2014: 63;Trickett, 2006:131).

Cinsel istismar yetişkinlerin çocuğu kendi cinsel doyumları için kandırarak, ikna ederek, ayartarak, zorlayarak ya da mecbur bırakarak yaptıkları tüm davranışları kapsar (Şahiner ve diğ., 2001). İstismardan söz edebilmek için çocukla istismar davranışında bulunan kişi arasında en az beş yaş fark olması gerektiği vurgulanmaktadır. Cinsel istismar farklı şekillerde olabilir:

1. Temas içermeyen cinsel istismarlar: Cinsel içerikli konuşma, teşhircilik ve röntgenciliktir.
2. Cinsel dokunma: İstismarda bulunan çocuğa dokunabilir ya da çocuğu kendisine dokunması için zorlayabilir.
3. Oral-genital seks.
4. İnterfemoral ilişki (ırza tasaddi): Penetrasyonun olmadığı, sürtünmenin olduğu istismar şeklidir.
5. Cinsel penetrasyon (ırza geçme): Genital ilişki, anal ilişki, objelerle ve parmakla penetrasyon şeklinde olabilir.
6. Cinsel sömürü: Çocuk pornografisi ve çocuk fuhuşunu kapsar (Akço ve diğ.,2004:15, Polat, 2001:207-314).

Genel olarak kabul edilen ve benimsenen tanımlara göre; cinsel istismar, taciz, tecavüz, fuhuş, pornografi, teşhir, ensest ya da diğer cinsel sömürü davranışlarını içeren cinsel eylemler aracılığıyla ve istismarcıya cinsel doyum ya da ekonomik yarar sağlama amacıyla çocukla kurulan ilişkidir (Sedlak ve Broadhurst, 1996; akt.: Negriff ve diğ., 2014: 262). Bir başka tanıma göre çocuğun ya da genç bir insanın, ne olduğunun farkında olduğu veya olmadığı, fuhuşu da içeren tecavüz, fiili livata veya oral seks gibi vücuda bir organın girmesi ya da vücuda organ girmeksizin gerçekleşen fiziksel teması içeren cinsel eylemler ile çocukları uygunsuz cinsel davranışlara teşvik etme, çocukların çevrimiçi cinsel görüntülerini seyretme, cinsel eylemlerini izleme gibi fiziksel temas içermeyen eylemlere zorlanması veya bu eylemler için ayartılmasıdır (Borg ve diğ., 2014:24).

Abney ve Priest (1995:113) çocuğa yönelik cinsel istismar ve mağduriyet hakkında farklı kavramlar kullanmışlar ve çocuğa yönelik cinsel istismarı “çocuk veya ergen üzerinde baskın otorite figürü olan biri tarafından rıza olmaksızın, çocuğun ve/veya ergenin cinsel kötüye kullanımı ve / veya zorlanması” olarak tanımlamışlardır.

Çocuğa yönelik cinsel istismarın tanımından söz ederken, konuyla ilgili iki kavramı da açıklamak gereklidir: pedofili ve ensest.

Pedofili, ergenlik öncesindeki çocuklara yetişkin birisi tarafından yansıtılan, süreklilik gösteren cinsel fanteziler, dürtüler, düşünceler, uyarılma örüntüleri ya da davranışlar şeklindeki cinsel ilgi olarak tanımlanmaktadır. Pedofili terimi, genel olarak çocuklara cinsel ilgi duymak olarak kullanılmakta ve aslında psikiyatrik bir tanı olduğu bildirilmektedir (Seto, 2009:393). Pedofililer, cinsel oyun ya da fantezilerini çocuklarla, ergenlerle ve yetişkinlerle eşit şartlar altında eğlence olarak sürdürür; bir kısmının ailesi olabilir, hatta kendilerini belli etmeden, çocuk bakımı, eğitimi ve çocuk koruma hizmetleriyle ilgili alanlara kabul ettirebilirler (Miller, 2013: 510).

Ensest, cinsel istismarın önemli bir alt grubudur. Yasal olarak evlenmelerine izin verilmeyen iki kişi arasındaki cinsel ilişkidir. Anne babadan biriyle, üvey baba da dâhil olmak üzere akrabalarından biriyle, annenin erkek arkadaşı, ebeveyn rolünü üstlenen ve üvey baba yerine geçen biriyle ensest ilişki söz konusu olabilir. Aile içinde saklanma eğilimi, kronik olması, istismara uğrayan çocuğun durumunu içselleştirmesi gibi nedenlerle belirlenmesi daha güçtür (Polat, 2001:214). Özellikle ebeveyn çocuk arasındaki ensest ilişkinin çocuk üzerindeki yıkıcı sonuçları söz konusudur (Baran ve Erbaydar, 2008).

Bir başka tanıma göre ensest ilişki, yakın aile üyeleri arasındaki cinsel eylemdir ve aynı nesep ya da soydan gelen kişilere ek olarak çekirdek aileyle ilişkiyi yasaklar (Hagras ve diğ., 2011: 60). Bozbeyoğlu'na göre, çocukluk dönemi cinsel istismarlarının büyük bir kısmını aile içindeki cinsel istismar, yani ensest oluşturmaktadır (Bozbeyoğlu ve diğ., 2010:3).

Ensest, genellikle birden bire olmaz; hazırlık eylemleri sonucunda anal, oral ve vajinal yolla vücuda organ ya da cisim sokarak başlayabilir. Bu eylemler düzenli olarak, çocuğun tehdit ve rüşvet yoluyla duygusal olarak kontrol edilmesiyle aylar, hatta yıllar boyunca sürebilir. Aile içi cinsel istismara uğrayanlar, genellikle çok az ve geç fiziksel belirti göstermektedir. Aile dışı cinsel istismara uğrayanların fiziksel yaralanmaları genellikle daha yüksek olasılıklıdır. Bir ergenin cinsel istismarı ani bir saldırının ardından ya da istismar ve tecavülden yıllar veya aylar sonra, özellikle bir grup ya da çete ortamında ortaya çıkabilir (Borg, 2014:12).

Cinsel istismar olgularının yarısından fazlasında çocuğu istismar eden kişi, çocuğun daha önceden tanıdığı ve güvendiği kişidir (Günçe, 1999:93, Plant ve diğ., 2005:30). En sık ensest ilişki şekli olan baba-kız ilişkisinde risk faktörleri olarak alkolik, otoriter, madde bağımlısı, zihinsel geriliği olan ya da psikopatik baba, ebeveynlerin cinsel yaşamlarında sorunları olması, ev işleri yapan ve anne rolü oynayan kız çocuğu, ebeveynin yabancılara düşmanca tavırlar içine girmiş olması ve ebeveynin ailesinde daha önce ensest ilişkinin varlığı gibi faktörler belirtilmektedir (Polat, 2001:311).

Yapılan bir araştırmaya göre ensest ilişki çocukların % 80'inde 12 yaşından önce başlamakta ve ortalama 4 yıl devam etmektedir. Ergenlik öncesi bu dönemde çocuklar, bedensel ve ruhsal gelişimleri henüz tamamlanmadığından istismara karşı koyabilecek bedensel güçten yoksundurlar. Bununla birlikte çocuklar yaşamlarının daha ileri dönemlerinde de enseste uğrayabilirler. Ancak ergenlik öncesi dönemde başlayan ensestin çocuk üzerindeki etkisi ile daha sonraki yaşlarda başlayan ensestin etkisi aynı değildir. Bu etki değerlendirilirken çocuğun yaşı dışındaki diğer faktörler de önemlidir. Araştırmalara göre istismar ne denli şiddetli ve süreğen, bunu yapanlar çocuğun ne denli yakınları ise istismarın çocuk üzerindeki etkisinin de o denli ağır olmaktadır (Topçu, 2009: 90).

Cinsel istismar olarak tanımlanan eylemlerin yaygınlığını bilmek, sorunla mücadele etme ve iyileştirmeye yönelik çalışmalara yön vereceği için önemlidir.

Çocuğa yönelik cinsel istismarın yaygınlık durumunun kesin olarak ölçümü yöntem bilim sorunları nedeniyle güçtür. Tanımı, ele alınan yaş dönemi, eylemin tipi, istismarcı

ile çocuk arasında belirlenen yaş farkı ya da akran istismarı olup olmadığı gibi konularla, örneklem seçimi, araştırma yöntemi gibi konular yaygınlık konusundaki tahminleri zorlaştırmaktadır (Goldman ve Padayach, 2000:306). Ames ve Houston (1990:333-341) yetişkin ile çocuk arasındaki cinsel ilişkinin yaygınlığına ilişkin kesin bir tahmin yapmanın güç olduğu görüşündedir. Suç istatistiklerinden çıkarılan tahminler, sadece rapor edilen olgulara dayandığından gerçek oranın olduğundan daha düşük görülmesi söz konusudur. Çocuğun olayı doğru anlayarak anlatması gibi birçok güçlüğün yanı sıra toplumların bu konudaki tabulaşmış düşünceleri çoğu zaman konunun hiç konuşulmamasına neden olmaktadır (Günce, 2001:130).

Cinsel istismarın sıklığı ya da yaygınlığına ilişkin oranlarda toplumlar ya da ülkeler arasında farklılıklar olduğu gibi, aynı toplumda cinsel istismara uğrama oranları arasında da farklılık görülmektedir. Bu, çalışma desenlerindeki farklılıkla ilgilidir. Örneğin, Theodore ve diğ.(2005), çalışmalarında aynı toplumdaki annelerden alınan bilgilerde, sosyal servislerden alınan bilgilere göre cinsel istismar sıklığının 15 kat fazla olduğunu bildirmişlerdir.

Çocuklukta cinsel istismara uğrama sıklığı % 10-40 olarak bildirilmektedir (Kutchinsky, 1991:165; Renteria, 2005:235). Cinsel istismara uğrayan çocuğun cinsiyeti ve yaşadığı kıtaya göre dağılımıyla ilgili son yıllarda yapılan, genel yaygınlığa ilişkin meta analiz çalışmasında 22 ülke üzerinde 10.000 kişiden fazla bireyden toplanan bulgulara göre cinsel istismar yaygınlığının ortalama % 7,9'unun erkek, % 19,7'sinin kız çocukları olduğu ve istismarın gerçekleşme oranının en yüksek Afrika'da en düşük ise Avrupa'da olduğu belirlenmiştir (Pereda ve diğ. 2009, 29: 328-338). İkinci meta analiz çalışması yaklaşık 10 milyon kişiyi temsil eden 331 çalışmadan toplanan verilerin analizini içermekte; bu analizlerde cinsel istismar bildirim yapılan cinsel istismar olguları oranı ortalama % 11,8 olup, bunların % 7,6'sı erkek, % 18'i kız çocuk olarak belirlenmiştir. Bu analizde yaygınlık oranı, erkeklerde en yüksek Afrika ve kızlarda Avustralya iken, hem kız hem de erkekler için en yüksek Asya'dadır (Stoltenborgh ve diğ., 2011: 79-101).

Genel olarak cinsel istismarın bütün toplumlarda, her aile yapısında gerçekleştiği ve bütün kültürleri ve ırkları etkilediği bilinmektedir. Ancak çocuğun kendisine, ailesine ve

topluma ilişkin bazı özellikler cinsel istismarın gerçekleşmesi için uygun ortam hazırlamakta ve risk oluşturmaktadır.

İstismara yol açan risk etmenlerine bakıldığında; *cinsel istismara uğrayan çocuk açısından* bireysel düzeyde; yaş, cinsiyet, sağlık durumu, gelişim basamağı ve davranış; *var olan koşul/durum düzeyinde*; ebeveyn-çocuk etkileşimi, aile dinamikleri, yetiştirme tarzları, aile içi şiddete maruz kalma; daha geniş *koşullar/durumlar düzeyinde*; toplumsal etmenler, sosyal destek ve aile ilişki sistemi; son olarak *kültürel koşullar/durumlar düzeyinde*; inançlar, normlar ve değerler risk oluşturmaktadır (Belsky ve Straton, 2000:98; Garbarino ve Kostelny, 1992:460). Çocuk ve gencin zihinsel ve bedensel engelli olması, şizofreni, bipolar bozukluk, dürtü denetim bozukluğu, dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu gibi ruhsal bozukluğunun olması, cinsel istismara uğrama riskini artırabilir. Bu gibi durumlarda çocuklar, maruz kaldıkları durumu değerlendiremeyebilirler ya da değerlendirebilseler bile kendilerini korumaları zor olabilir (Spencer ve diğ.,2005:610).

İstismara uğrayan çocukların cinsiyetine bakıldığında; çalışmalar, kız çocuklarının erkeklerden hemen hemen iki kat daha fazla oranda cinsel istismara uğradıklarını ortaya koymaktadır (DeJong ve diğ., 1982; akt. Kenny ve McEarhen, 2000: 910). Cinsel istismarın nüfustaki yaygınlığına ilişkin olarak batı ülkelerinde yapılan araştırma sonuçlarına göre, en azından 4 kız ve 10 erkek çocuktan birinin cinsel istismara uğradığı tahmin edilmektedir (Topçu, 2009:28). Kanada'da polis merkezince soruşturması yapılan olgularda cinsel istismara uğramada kız çocuk olmak, istismarcı olmada ise erkek çocuk olmak risk etmeni olarak bulunmuştur. Buna karşın cinsel istismara uğrayan erkeklerin az bildirildiği konusu tartışılmaktadır (Tonmyr ve Gonzalez, 2015:140). Chen (1996:85)'e göre bildirim durumu, istismara uğrayan erkek çocukların oranının olduğundan düşük görülmesinin nedenlerinden biri olabilir.

Ülkemizde yapılan çalışmalardan, Çorum Adli Tıp Şube Müdürlüğüne başvuran bir yıllık olguların değerlendirilmesi çalışmasında düzenlenen adli raporlardaki cinsel istismar olgularının % 18'i erkek, diğerleri kız çocuklarıdır (Özer ve diğ., 2007:53).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2006) tarafından, tüm dünyada yaklaşık % 20 oranında kadının ve % 5-10 oranında erkeğin çocukluğunda cinsel istismara uğradığı belirtilmektedir.

Jones, Bellis ve arkadaşları (2012: 905) tarafından yapılan bir meta analiz çalışmasında cinsel istismar ile ruhsal ve zihinsel yetersizlik arasında, ayrıca dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) ile çocuklukta yaşanan cinsel istismar arasında bağlantı bulunmuştur (Lara ve diğ., 2009: 52).

Çocuğun cinsel istismara uğramasında ailesel risk etmenlerine bakıldığında; erken ebeveynlik, aile bağlarının zayıflığı, evlilik anlaşmazlığı, bağımlılık, evde yaşayan kişi sayısının fazla olması, aşırı yoğunluk, geleneksel aile yapısının dağılmasının çocuğun cinsel istismara uğrama sıklığını arttırdığı görülmektedir. Aile yapısındaki değişimler, özellikle kız çocukların cinsel istismara uğramasında daha fazla risk oluşturmaktadır (Veenema ve diğ., 2015:870). Bir çalışmada; çocukluk döneminde, anne ya da babadan ayrı yaşamak ve üvey baba sahibi olmak ile kız çocuklarının cinsel istismara uğraması arasında bağlantı olduğu ortaya çıkmıştır. Ailede sadece babası olan çocukların sadece annesi ya da her iki ebeveyni olan çocuklardan daha fazla risk altında olduğu görülmüştür (Black ve diğ., 2001:206). Ailede ruhsal bozukluk ya da alkol madde kullanımı olması, çocuğun anneden uzun süre ayrı kalması da önemli risklerdir. Ayrıca çocuğa verilen cinsel eğitimin yetersiz olması ve eğitimin katı, cezaya dayalı yaklaşımla verilmesi, çocuğun istismara karşı kendini koruma becerisinin yetersiz olması sonucuna yol açmaktadır (Walsh ve diğ., 2003:1411-1412, Polat, 2001:310, Berger, 2005:110). Yeni Zelanda'da yapılan bir çalışmada cinsel istismardan önce ebeveynin vasıfsız ya da yarı vasıflı işi olması, çocuğun daha sonra yaşadığı cinsel istismarla bağlantılı bulunmamış; fakat annenin eğitim düzeyinin düşük olmasının cinsel istismar riskini arttırdığı ortaya çıkmıştır (Butler, 2013:650).

Çocuğa yönelik cinsel istismara yönelik toplumsal risk etmenlerine bakıldığında, istismarın yaşandığı ülkelerin ekonomik düzeyinin cinsel istismarın özellikleri ve süreçler üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan bir çalışmada Dünya Bankasının (2013) gelir düzeyi ve ekonomik düzeyine göre sınıflandırdığı ülkelerde, düşük ve orta gelir düzeyindeki ülkelerin yer aldığı bölgelere göre çocuğa yönelik cinsel istismarla ilgili yayınlar ve bunların o bölgeyi temsil etme oranına bakılmıştır (Veenname ve diğ., 2015:864-881). Ülkelerin ekonomik düzeyinin, çocuğa yönelik cinsel istismarın bireysel olarak bildirimini, adalete erişimi, cinsel istismarın yeni bir olgu olduğu algısını, risk etmenlerini, erken evlilikleri, insan ticaretini, erkeklere yönelik cinsel istismarı, istismarcıların özelliklerini, tıp profesyonellerinin sorumluluklarını yerine getirme durumlarını etkilediği belirlenmiştir. Düşük ve orta gelir grubundaki ülkelerde göreceli olarak bildirim düşük olmasının, ekonomik kaynakların ve nitelikli araştırmaların sıkıntılı olmasına, halk sağlığı profesyonellerinin araştırmalarının ve cinsel istismarı fark etmedeki yetersizliğine, istismarın yaygınlığına ilişkin eksik bilgilendirmeye neden olduğu görülmüştür (Caceres ve diğ., 2000:361-367).

Çocuğun cinsel istismara uğramasında etkili olan toplumsal risk etmenleri arasında; ekonomik düzey yanında sosyal düzey, kültürel özellikler, yoksulluk, insan ticareti ve inançlar da bulunmaktadır. Örneğin, herhangi bir ülkede vatandaşlık hakkı olmayan, yani sığınmacı durumunda olan çocuklar, çocuk ticareti konusunda diğerlerine göre daha çaresizdir; çünkü hakları tehlikededir ve vatandaşlık statüsünün sağlayacağı korumadan yoksundurlar (Beyrer, 2004:16-17; Silverman ve diğ., 2007: 221-226). Çocukların yaşadığı ortam, toplumsal sorunlar, toplum kaynaklarının yeterli ya da ulaşılabilir olup olmaması gibi koşullar çocuğa yönelik cinsel istismarı etkileyen durumlardır. Evin dışında yaşayan gençler, cinsel istismara uğramada özellikle risk altındadır. Çatışma ortamında ya da çatışma sonrası ortamda yaşayan çocuklar da cinsel istismar açısından risk altındadır. Tutuklu çocuklar, çocuk askerler, ergenler, engelli çocuklar, çalışan çocuklar, destek ve kaynaklardan yoksun olan ergen/çocuk anneler, tecavüz sonucu doğan ve toplum tarafından dışlanan çocuklar, refakatsiz ve ailesinden ayrı, uygun ve yeterli düzeyde korunamayan çocuklar da cinsel istismar açısından risk altındaki çocuklardır (Murray ve diğ., 2014:325).

Kültürel koşullar/durumlar, inançlar, normlar ve değerler toplumsal kabul ya da kabul etmeme düzeyinde çocuğa yönelik cinsel istismarı etkileyen makro boyuttaki

özelliklerdir. Kültürel konuların çocuğa yönelik cinsel istismar olgusu ile ilişkilendirildiği üç durum söz konusudur. Bunlar:

1. Kültürel inançların ve tutumların çocukların istismara uğrayabileceği aile ortamını nasıl etkilediği,
2. Kültürel örgütlenmenin istismarın açığa çıkmasını nasıl önlediği veya yasakladığı;
3. Kültürün sosyal hizmetler ya da ruh sağlığı hizmetlerine ulaşmada nasıl rol oynadığı konularıdır (Kenny ve diğ., 2000:910).

Kültür, inançlar, normlar ve değerlerin çocuğa yönelik cinsel istismardayoksulluk da risk faktörüdür. Birçok çalışma yoksulluğun getirdiği ailedeki gerginlikler ile çocuğa yönelik cinsel istismar arasında bağlantı olduğunu ortaya koymuştur. Yoksulluk, çocukları çalışmak ya da sokakta yaşamak için evden ayrılmaya zorlayarak, bütün koruyucu etmenlerden uzaklaşmalarına, cinsel istismara yol açacak riskli ortamlara yerleşmesine ve evre evre aile yapısının bozulmasına zemin hazırlamaktadır (Kisanga ve diğ., 2010:295; Svanemyr ve diğ., 2012:1-3).

Sosyal bozulma ile çocuğa yönelik cinsel istismar arasındaki ilişkiye yönelik araştırmalarda araştırmacılar, toplumsal özelliklerin ve sosyal bozulmanın; fiziksel, cinsel, duygusal istismar ve ihmalde, genel olarak çocuğa yönelik kötü davranışların dağılımında önemli belirleyici olduğunu tanımlamıştır (Coulton ve diğ., 2007:1120).

1.1.2. İstismarın Etkileri

1.1.2.1. İstismarın Çocuğa Etkileri

Çocuğa yönelik cinsel istismar, kendi dinamiği, açığa çıkmasının yarattığı etki, bildirim ve yasal süreçteki deneyimlerle kısa, orta ve uzun vadelerde çocuğun yaşamını etkileyen bir süreçtir. Cinsel istismarın çocuk üzerindeki etkileri farklı boyutlarda ve düzeylerde görülebilir.

Çocuklardaki cinsel istismara bağlı davranışların çeşitliliği, çocuğun yaşı ve cinsiyetine bağlı farklılıkların yanı sıra, çocuk ile istismarcı arasındaki ilişkinin doğası, cinsel

istismarın sıklığı ve süresi, cinsel istismar sonucunda çocuğa sağlanan destek ve yardımın farklılığıyla ilgilidir (Honor, 2010:360).

Özellikle aile üyelerinin istismar açığa çıktıktan sonra çocuğa karşı tutumlarındaki değişiklik ve olumsuz reaksiyon, çocuğu koruma konusunda istekli ve uygun olmamaları, çocukta ihanete uğramış olma duygusu geliştirmektedir (Finkelhor, 1990:24). İstismarcı olmayan anne ve babaların çocuğun cinsel istismarının açığa çıkmasına verdiği reaksiyonu inceleyen kapsamlı bir alan yazın çalışmasında Elliot ve Carnes (2001:320) bu reaksiyonun çocuğun uyumuyla ilgili olduğunu belirtmişlerdir. İstismarın açığa çıkmasından sonraki süreçte anne ve babanın desteği, çocuğun sürece uyum geliştirmesinde güçlü bir gösterge olup, bu destek istismar olayının kendisine bağlı etkenlerden daha fazla etkilidir. İstismara uğrayan çocuklar ebeveynlerin desteğiyle daha az davranışsal ve duygusal güçlükler göstermektedir. Yine bazı araştırmacılara göre, aile çevresinin çocuğun uğradığı cinsel istismara tepkisi ve çocuğa verdiği destek, istismarın sonuçları üzerinde, istismarın kendisiyle ilgili etmenlerden daha etkili olabilir (Deblinger ve diğ., 1999:1375).

Çocuğun uğradığı cinsel istismar sonrasında ebeveynler ve bakım verenlerin desteğinin gözden geçirildiği bir çalışmada Bolen (2002:121), alanyazının, kendisi istismarcı olmayan, çocuğun korunmasından sorumlu olan kişilerin % 75'inin çocuğu destekleyici olduğunu söylemektedir. Bu çalışmaya göre, çocuğa bakım veren ve koruyan kişilerin daha fazla destek verme eğilimi ve çocukla daha güçlü bağlanması vardır.

Çocukların ailenin tepkisine yönelik algıları, cinsel istismar olayı ile baş etmelerini ve istismar açığa çıktıktan sonraki uyumlarını anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Çocuğa yönelik cinsel istismar ister aile içinden ister aile dışından olsun, istismarın açığa çıkmasının ardından çocukla olan etkileşim çocuğun ruhsal değerlendirmesi üzerinde de belirleyici olabilmektedir (İşeri ve diğ., 2008:470-477). Ailenin özellikleri ve davranışları, çocuğun yaşadığı cinsel istismarı sürecini nasıl atlatacağını etkilemektedir. Annenin eğitilmiş olması, ebeveynin ilgisi ve aileye bağlanmanın yüksek düzeyde olması durumunun erkek çocuklarda, her iki ebeveynin evde olmasının kızlarda, cinsel istismarın olumsuz etkilerini azalttığı bulunmuştur (Chandy ve diğ., 1996:1229).

Bir çalışmada istismar eyleminin şiddeti ne kadar fazla olursa, çocuğun yaşadığı cinsel istismarın ardından o kadar fazla olumsuz bulgular gösterdiği bildirilmiştir. Özellikle penetrasyon ve/veya şiddet, tehdit ve güç içeren cinsel istismar, çocuk için olumsuz sonuçlara yol açmaktadır (Beitchman ve diğ., 1991:540). İstismarın süresinin çocuk üzerinde yarattığı etkiyi araştıran, 69 kız ve 21 erkek çocukla yapılan bir çalışmada; yaş, cinsiyet ve istismar süresi, istismarcı tarafından şiddet uygulanıp uygulanmamasının istismarın sonuçları üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmüştür. Bu çocuklarla yapılan psikolojik değerlendirmelerde travma sonrası stres bozukluğuna bağlı korku, kaygı, depresyon ve suçluluk duygusunun istismarın doğası, süresi ve şiddetiyle ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Bir yıldan uzun süre cinsel istismara uğrayan çocukların travma sonrası stres bozukluğu gösterdiği görülmüştür (Wolfe ve diğ., 1994:45).

İstismarcı ile istismara uğrayan çocuk arasındaki ilişki istismar eyleminin çocuk üzerindeki şiddetini, niteliğini etkilemektedir.

1037 cinsel istismar olgusu üzerinde yapılan bir gözden geçirme çalışmasında aile içindeki biri tarafından çocuğa yönelik cinsel istismarın daha çok küçük yaştaki çocuklara yönelik olduğu; çocuk üzerinde daha fazla psikolojik güç kullanıldığı; çocuğun aile dışı istismarcılardan daha çok ağır cinsel eylemlere zorlandığı (kendi üzerinde ve çocuk üzerinde oral sekse zorlama, karşılıklı oral sekse zorlama, vajinal yolla cinsel ilişki, anal ilişki), istismar süresinin daha uzun ve istismarın şiddetinin daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Aile dışı cinsel istismarda ise çocuk üzerinde daha çok fiziksel güç kullanıldığı, daha fazla fiziksel hasar oluştuğu bildirilmiştir. Çocuğun cinsiyeti ile aile içinden ya da dışından biri tarafından istismar edilmesi arasında farklılık yoktur, yani çocuğun kız ve erkek çocuk olması, aile içinden ya da dışından biri tarafından cinsel istismara uğramasında etkili değildir, her iki cinsiyetteki çocuk eşit düzeyde istismar riski altındadır (Fischer ve diğ.,1998: 915-929).

Cinsel istismarın çocuk üzerinde; depresyon, yeme bozuklukları, öz saygı düşüklüğü, okul/öğrenme sorunları, madde kullanımı, davranış bozuklukları, ergenlikte suçluluk ve özkıyım gibi davranış sorunlarını içeren psikolojik, duygusal, fiziksel ve sosyal etkileri görülmektedir (Hagras ve diğ., 2011:63). Cinsel istismara uğrayanların bir kısmında “borderline” tanısı alma riskleri yüksektir (Karakurt ve Silver, 2014:85). Cinsel istismar

sonrasında konulan tanı; çoğunlukla travma sonrası stres bozukluğu veya anksiyetedir. Ancak dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) belirtileri de çocuklarda cinsel istismara bağlı travmanın sonucu olarak gelişebilir. Cinsel istismara uğradıktan sonra DEHB tanısı alma durumu, her çocuk için geçerli değildir; fakat özellikle cinsel istismara uğrayan kız çocuklarda DEHB tanısı araştırılması gereken bir konudur (Hornor, 2010:255).

Çocukların gelişim dönemlerine göre cinsel istismara bağlı psikopatolojiler değişkenlik gösterir. Erken çocukluk döneminde yaşanan cinsel istismar sonucunda; uygun olmayan cinsel davranışlar, içe dönme ya da dışa vurum davranışları, orta çocukluk döneminde yaşanan cinsel istismar sonucunda depresyon, özkıyımı kavrama, travma sonrası stres bozukluğu, uygun olmayan cinsel davranışlar gözlenmektedir. Ergenlik döneminde ise riskli cinsel davranışlar, depresyon, özkıyım düşünceleri, özkıyım, içe dönme (örn. benlik saygısında düşüş), travma sonrası stres bozukluğu, dışa vurum davranışları (örn. antisosyal davranışlar), madde kullanımı, çeteye karışma, hamilelik, evden kaçma davranışları görülebilmektedir (Garnevski ve Arends, 1998:104).

Cinsel istismarın kronik olan bir başka dinamiği; çocuğun duygusal ve kişiler arası ilişkilerini olumsuz etkileyen güçsüzlük duygusudur. İstismar deneyimleri hakkında çevreden gelen olumsuz çağrışımlar çocuklara nakledilmekte, bir zaman sonra, cinsel istismara uğrayan çocuk, bu mesajları olumsuz kendilik imgesi olarak kabul etmeye ve içselleştirmeye başlamaktadır. Damgalanma, istismara özgü utanma ve kendini suçlama olarak tanımlanmaktadır. Pek çok çocuk, yaşadığı istismardan dolayı kendisini suçlamakta ve sorumlu tutmaktadır. İstismara uğrayan çocuğun suçluluk duygusunu arttıran bir başka durum, istismarcı aileden birisi olduğunda istismar ortaya çıktıktan sonra bu kişinin evden ayrılmasıdır. Çocuk, istismarı açığa çıkardığı için var olan düzenin bozulmasından kendisini sorumlu tutmaktadır (Finkelhor, 1990:27).

Cinsel istismar çocuklarda ruhsal olduğu gibi fiziksel sorunlara da neden olabilmektedir. Hamilelik ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar, cinsel istismara uğramış çocuğu yaşam boyu etkileyen sorunlardır. Cinsel yolla bulaşan hastalıkların oranı, cinsel istismara uğrayan çocuklarda daha yüksektir (Haffejee, 1991:150). Cinsel

istismara uğrayan çocukların, yetişkinlikte obezite ve somatizasyonu da içeren fiziksel sağlıkları daha zayıftır (Borg ve diğ., 2014:12).

Çocuğa yönelik cinsel istismarın sonuçları bütün kültürler, ırklar ve toplumları etkilemektedir. Bazı çalışmalarda çocukların cinsel istismardan etkilenme düzeyinde cinsiyete göre farklılıklar olduğu görülmektedir. Genel olarak erkeklerin kız çocuklarına yönelik cinsel istismarı olduğuna yönelik yaygın kanı olduğu gibi, istismara uğrayan çocuklarda görülen davranışlarda da cinsiyete göre farklılık vardır. Kızlar ve erkekler cinsel istismarın yol açtığı stresle farklı şekilde başa çıkmaktadır. Kızlar daha çok depresyon ve yeme bozuklukları (anoreksiya bulumnia, obezite gibi) içe dönük davranışlar sergilerken, suç işleme, alkol alışkanlığı ve dışa vurum davranışları daha çok erkekler tarafından sergilenmektedir (Stern ve diğ., 1995:1080). Cinsel istismara uğrayan erkek çocuklar istismara uğramamış olanlarla karşılaştırıldığında yüksek düzeyde saldırganlık ve toplumsal yapıya uyum sorunları yaşadıkları görülmüştür (Bagley ve diğ.,1994:210).

Çocuğun yaşı da cinsel istismar sonrası görülen belirti türlerinde etkilidir. Çok küçük çocukların cinsel istismarın sonuçlarını anlama olasılığı daha düşüktür, bu yüzden büyük çocuklar kadar belirti göstermeyebilirler. Dolayısıyla büyük çocuklar cinsel istismarı izleyen süreçte, istismardan önceki işlevselliklerine dönmede daha etkili baş etme yöntemlerine ihtiyaç duyabilirler. Özellikle ergenlik döneminde ilk kez cinsel istismara uğrayanların çocukluk döneminde uğrayanlara göre daha fazla depresif belirtiler gösterdiği, öz saygılarının düşük olduğu, ancak cinselliğin pis bir şey olduğu, cinselliği hissetmekten kaçınılması gerektiği gibi bazı cinsel konular hakkında daha az kaygılı oldukları görülmüştür (Feiring ve diğ.,1998:135).

1.1.2.2. İstismarın Aileye Etkileri

Çocuğun uğradığı cinsel istismarın ve istismarın açığa çıkmasının yarattığı travma sadece çocuğu değil; bütün aile üyelerini etkilemektedir.

Çocuğa yönelik cinsel istismarın aileyi nasıl etkilediğine ilişkin yeterli çalışma olmamasına karşın bir araştırmada, çocuklarının cinsel istismarının açığa çıkmasından

sonra ailelerin ikincil travma yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Çocukları cinsel istismara uğrayan annelerin, diğer annelerle karşılaştırıldığında genel olarak yüksek düzeyde duygusal sorun yaşadıkları ve ruhsal hastalık tanısı alma açısından çok yüksek risk taşıdıkları görülmüştür. Cinsel istismara uğrayan çocukların babalarının ruhsal durumlarında da diğer babalarla karşılaştırıldığında annelerdeki kadar olmasa da farklılık görülmüştür. Bir çalışmada cinsel istismara uğrayan çocukların babalarında anlamlı stres durumu görülmesine karşın, ebeveynlik ve aile işlevinde, kendi ebeveynlik algısında farklılaşma görülmemiştir (Manion ve diğ.,1996:1100).

Davies (1995:400) ebeveynin depresif bulgularından ebeveyn-çocuk ilişkisinden memnuniyete kadar bütün etmenlerin, ebeveynin istismarla baş etme yeteneğini etkilediğini belirtmiştir. Ebeveynler istismarın açığa çıkmasını izleyen süreçte özellikle üç durum yaşarlar:

1. Kaygıyı izleyen süreçle baş edememe
2. Kaygıyı izleyen süreçte güçlüklerle baş edememe
3. İstismarla baş etmede uygun olamama.

Ebeveynin çocuklarının uğradığı istismarla baş edememesi, yüksek olasılıkla eşi ve istismara uğrayan çocuğuyla ilişkilerindeki güçlükler, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve gerginlik belirtileri olması nedeniyledir. Çocuğun yaşadığı istismarla baş edemeyen ebeveyn daha çok çocuğuna güvenmeyen, çocuğun yaşadığı istismarın ardından daha az destekleyici davranış gösteren ebeveynidir.

Cinsel istismarı izleyen süreçte ailede yaşanma olasılığı olan sorunlar ailenin ekonomik durumu ile de ilgilidir. Çocuğa cinsel istismarda bulunan kişi bir aile üyesi, özellikle ebeveyn ya da ebeveyn figürü ise ve ailede başka gelir getiren kimse yoksa, o kişinin tutuklanması durumunda, ailede gelir kaybı olacağı için, ekonomik sorunlar ortaya çıkabilir. Gelir kaybı ve onun getireceği sonuçlar (ev değiştirmek, evi kaybetmek, başka bir yere taşınmak gibi) istismara uğrayan çocuk ve diğer aile üyelerinde suçluluk duygusuna neden olabilir.

1.1.3. İstismarda Bulunanların Özellikleri

Cinsel istismara uğrayanların çoğunlukla kız çocukları, istismar edenlerin ise erkekler olması, çocuğa yönelik cinsel istismarın, şiddetin toplumsal cinsiyetçi bir türü olduğunun göstergesi olarak adlandırılmasına neden olmaktadır (Fe Koch, 2004; akt. Küçükkaraca ve Albayrak, 2016: 95).

Ensestle ilgili ülkemizde yapılan bir çalışmada çocuğa cinsel istismarda bulunanların çoğu çocuğun öz babasıdır. Aynı zamanda istismarda bulunanların çoğu erkek, istismara uğrayanların çoğu ise kızdır. İstismarda bulunanların büyük çoğunluğu çocukla aynı evi paylaşmakta olup, eğitim ve ekonomik düzeyleri düşüktür; olguların çoğunda ise fiziksel şiddet uygulanmaktadır (İpek, 1996:140). Bu açıdan bakıldığında ataerkil yapıda yetişen erkeklerin kadına bakış açısı ve cinsel istismarın daha çok kız çocuklarına yönelik olması hegemonik erkeklikle açıklanabilir (Küçükkaraca ve Albayrak; 2016:95).

Çocuğa yönelik cinsel istismar uygulayan erkeklerin genel özelliklerine bakıldığında çoğunun çekingen, utangaç, pasif, alkolik, öz güveni düşük, cinsel sapkınlığı olan, yakın ilişki kurmada yetersiz oldukları görülmektedir. Bu kişilerin kişilik özellikleri arasında ise ailedeki bireylerle ve sosyal ilişkileri sınırlı; içe kapanık kişilik, psikopatik kişilik, psikoseksüel ve sosyal açıdan gelişmemiş olmak, kendi çocukları dışında başka çocukları da istismar eden pedofilik kişilik özellikleri olduğu söylenebilir (Polat, 2001:312). Ancak istismarcıların özelliklerinin bunlarla sınırlı olmadığı belirtilmektedir (Cossins, 2000:204, akt. Fe Koch, 2004:20). Hegemonik özelliklerin karşıtı olan bu özellikler erkeklerin güçsüz, savunmasız konumda olan çocuklara cinsel istismarda bulunarak kendilerince erkekliklerini kanıtladıkları, ilişki kurma zorluğunu bu şekilde giderebilecekleri düşüncesini gündeme getirmektedir (Küçükkaraca ve Albayrak; 2016:95).

Alan yazında cinsel istismarcıların mağdurlarla ilişkilerine yönelik örüntüler ortaya çıkmıştır. Cinsel istismar deneyimi yaşayan çocuklardan % 90'dan fazlasının tanıdıkları ya da kendilerine kolayca ulaşabilen birisi tarafından istismara uğradığı; kadın istismarcılar da olmasına karşın, cinsel istismarcıların % 90'ının erkekler olduğu

bilinmektedir. Bir çalışmada; çocuğa cinsel istismarda bulunanların % 30'unun öz baba, % 4,5'inin üvey baba, % 5'inin annenin erkek arkadaşı, % 10'unun ağabey, % 7'sinin bebek bakıcısı, % 4'ünün büyük baba, % 5'inin amca olduğu bildirilmiştir (Borg ve diğ., 2014:12). Yine bir başka çalışmada da ensest uygulayanlar arasında öz babalar ilk sırada gelmektedir, daha sonra erkek kardeş ve üvey babaların çocuğa cinsel istismar davranışında bulunduğu belirlenmiştir (Sandalcı, 2004).

İstismar davranışında bulunanların cinsiyeti ile çocuğun yaşı arasında da bir etkileşim vardır; erkekler her yaştaki çocuğa cinsel istismarda bulunurken, kadınların çok küçük (6 yaş ve altında) çocukları istismar etme olasılığı daha yüksektir (Synder, 2000:8).

Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezinde 2001-2008 yılları arasında değerlendirilen olgularda çocuğa istismarda bulunanların yaş durumları tüm istismar türlerine göre 19-40 yaş grubundadır. Çocuğa cinsel istismarda bulunanların yaş ortalaması 33,6'dır, hemen hemen tamamı erkek olup, % 80'i çocuğun tanıdığı biridir (Paslı, 2009).

Yapılan bir araştırmada “cinsel istismara uğrayan çocuk” olmak ile “cinsel istismarcı bir yetişkin” olmak arasında, yetişkinlerin çoğunun çocukluğunda cinsel istismara uğramış olduklarına ilişkin bir örüntü olduğu ortaya çıkmıştır (Bolen, 2002:120).

1.1.4. Çocuğun İstismarı Açığa Vurma Süreci

İstismarın açığa çıkması, çocuğun tek taşımak zorunda olduğu yükün azalmasına, istismarın durdurulmasına, çocuğun ruhsal ve bedensel gelişiminin daha az olumsuz etkilenmesine olanak sağlar. İstismarın açığa çıkması aynı zamanda sosyal destek sistemleri ile sağlık, hukuk ve sosyal hizmet sistemlerinin devreye girmesini sağlayarak çocuğun bu süreci en az hasarla atlatabilmesi ve sağlıklı bir birey olarak işlevselliğini sürdürmesine katkı sağlar. Ancak pek çok çocuk için yaşadığı cinsel istismar deneyimi hakkında konuşmak güçtür ve çoğu için de istismarı açığa vurma bir olay değil; süreçtir.

Çocukların uğradıkları cinsel istismarı açığa vurmaları iki şekilde olur. Bunlar kazara açığa vurma ve amaçlı açığa vurmadır. Kazara açığa vurma, açıklama niyeti yokken tesadüfen istismarın açığa çıkmasıdır. Amaçlı açığa vurma ise, çocuğun uğradığı istismar hakkında bilinçli olarak konuşmaya karar vermesi sonucu istismarı anlatmasıdır. Araştırmalara göre, büyük çocuklara göre küçük çocuklar cinsel istismarı kendiliklerinden, büyük çocuklar ise kendilerine bir soru sorulduğu zaman açıklamaktadır. Kazara açığa vurmanın okul öncesi çocuklar tarafından, amaçlı açığa vurmanın ise çoğunlukla ergenler tarafından yapıldığı belirtilmektedir (Sorensen ve Snow, 1991:3-15).

Çocuklar bazen istismar sırrını açıklamayı yıllarca ertelerler, bazen de istismara ilişkin kanıt olmasına karşın inkâr edebilirler (Sorensen ve Snow, 1991:3-15; Goodman-Brown ve diğ., 2003:530). Çocuklar tehdit altında olduklarında, korktuklarında veya anlayışla karşılanacaklarından emin olmadıklarında, uğradıkları istismarı gizleme veya sonradan inkâr etme eğilimindedir. Birçok çocuk ve genç, uğradığı cinsel istismarı yetişkin oluncaya kadar ve hatta bazıları da yaşamı boyunca açığa vurmaz (Berliner ve Conte, 1993:111-125).

Cinsel istismar çocuklar tarafından kolaylıkla açığa vurulamaz. Hatta birçok yetişkinin çocukluk döneminde yaşadığı istismarı açığa vurmamış ve bu nedenle birçok istismar olayının açıklanamadan şüphe olarak kaldığı bilinmektedir. Smith ve arkadaşlarının (2000: 275) yaptığı çalışmada, çalışmaya katılan, 18 yaşından önce tecavüze uğramış olan yetişkin kadınların istismar hakkında kimseye bir şey söylemedikleri, kadınların % 47'sinin birisine istismarı açıklayabilme cesaretini toplayana kadar en az 5 yıl bekledikleri ortaya çıkmıştır.

Çocuğun istismarı açığa vurmasını engelleyen bazı faktörler söz konusudur. Bilişsel ve gelişimsel sınırlılıklar, sorumluluk duygusu ve utanma, ruhsal duruma bağlı faktörler, istismarcı ile çocuk arasındaki ilişki düzeyi (yakınlık, duygusal bağ) ve çocuğa yönelik tehdit, ebeveynin ya da çocuğa bakım verenin inançları, ailenin geleneksel yapısı istismarı açığa vurmaya engelleyici faktörler olarak öne sürülmektedir (Paine ve diğ., 2002:273). Araştırmalar, cinsel istismara uğrayan çocukların, istismar süregen

olduğunda bunu yetişkinlere söylemekte de güçlük çektiklerini göstermektedir (DeVoe ve diğ., 1999 :219).

İstismarın açığa çıkmasını engelleyen, çocukların ergenlik dönemiyle ilgili olan faktörler şöyle özetlenebilir:

- İstismarın açığa çıkması önündeki ilk engel; cinsel istismar ve hakların ihlal edilmemesine ilişkin bilgi eksikliğidir. Genellikle medya tarafından yaratılan cinsel istismarın yabancılar tarafından gerçekleştirildiği ve her zaman fiziksel istismarla bağlantılı olduğuna ilişkin genel geçer düşünce, ergenlerin kendi deneyimlerini istismar davranışı olarak görmelerinde belirsizliğe neden olur. Özellikle bazı istismarcıların istismarın “normal veya kabul edilebilir cinsel ilişki” olduğuna yönelik kandırma çabalarının fark edilmemesi de göz önüne alındığında, ergenlerin güvenilen bir yetişkine açılma ya da yardım arama konusunda isteksiz olmalarında bu inancın etkili olduğu söylenebilir (Miedzian, 1993:156).
- İkinci engel; ergenlerin özgürlük ve ergenlik istekleriyle ilgilidir. Yaşlıları ya da arkadaşları tarafından istismara uğrayan ergenlerin çoğu bu yüzden ebeveynlerinin özgürlüklerine sınır koyacağı korkusuyla açıklamak konusunda isteksizdir.
- İstismarın açığa çıkması önündeki üçüncü engel; ergenlerin aile bireylerini koruma isteğidir. Ergenler, utanma, ortaya çıkacak sonuçlardan korkma, ebeveyni koruma isteği, istismarcının tehditleri gibi çeşitli nedenlerle, sırrı saklamayı sürdürerek ve sorumluluk alarak durumu yönetmeyi seçerler (Crisma ve diğ., 2004:1040).

Araştırmalar eğer istismar suçu işleyen kişi akraba veya bir yakın ise, çocuğun uğradığı istismarı bildirme olasılığının az olduğunu göstermektedir. Bu çocukların istismarı açığa vursalar bile, bunu istismarın üzerinden zaman geçtikten sonra yaptıkları ortaya çıkmıştır. İstismarcının çocuğun tanıdığı birisi olması durumunda istismarı açığa vurmaya ertelemek, yüksek olasılıklıdır (London ve diğ., 2005:94-226).

Çocuğun yaşadığı cinsel istismarı açıklamasında ailenin bazı özellikleri ve davranışları da etkili olmaktadır. Çocukları cinsel istismara uğrayan anne ve babaların çocuğa inanmaları, destekleyici olmaları, çocuğun kendini güvende hissetmesine olanak sağlamaları önemlidir. Çocuğun anlattıkları karşısında aşırı duygusal tepkiler ya da

çocuğa inanmama çocuk üzerinde olumsuz etkiler yaratır. Özellikle annelerin yaklaşımı çocuk üzerinde daha fazla etki yaratır.

2001-2008 yılları arasında cinsel istismara uğrayan ve Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezince adli ve sosyal hizmet bildirimleri yapılan 73 çocuğun % 40'ı yaşadığı cinsel istismarı ilk olarak annelerine, % 10'u ise arkadaşlarına anlatmıştır (Paslı, 2009).

Çocukların annelerine yönelik algıları istismarı açığa vurmalarında isteksizlik yaratmaktadır. Donalek (2001:585) enseste uğrayan dokuz çocuk ile yaşadıkları istismarla ilgili ilk açıklamaları hakkında nitel görüşmeler yapmıştır. Bu çocuklar annelerini zavallı olarak gördükleri için cinsel istismarı doğrudan açıklamadıklarını, kısmen açıkladıklarını bildirmişlerdir.

Çocuğa yönelik cinsel istismar hakkındaki ilk teoriler annelerin bilinçli veya bilinçsiz olarak inkâr etseler bile çocuklarının yaşadığı cinsel istismarı bildiklerini varsaymaktadır. Bazı anneler, çocuğunun cinsel istismara uğradığına çok güç inanırken bazıları istismara ilişkin açık kanıt olsa bile bunu inkâr ederler; bazı anneler ise kesin karar vermeden önce araştırmak ve doğrulamak isterler. Yine bazı olgularda anneler istismara uğrayan çocuklarına ilgiyle yaklaşırlar bile, çocuk istismarı inkâr edebilir, açıklayıp sonra söylediğini geri çekebilir (Summit, 1983:180).

Bir çalışma sonunda annelerin % 41,6'sının çocuğun yaşadığı cinsel istismarı kendisinden öğrendiği, diğer öğrenme şeklinin ise çocukların davranışları ve profesyonellerden alınan bilgiler olduğu ortaya çıkmıştır (Plummer, 2006:1235).

İstismarı ilk olarak anneye açıklamak, çocuğun anneye bağlı olarak destek almasını sağlamaktadır. Cinsel istismarın açığa çıkmasından sonra çoğu annenin çocuklarına biraz destek gösterdikleri; ancak bu desteğin, değişken, karışık duyguları içerir nitelikte ve tutarsız olduğu görülmektedir. Çocuklarına karşı destekleyici olan annelerin çocukların açığa vurduğu cinsel istismara inanmasalar bile, çocuklarına karşı koruyucu olabildikleri ve onların güvenliğini sağlayabildikleri gözlenmiştir (Elliot ve diğ., 2001:327). Cry ve arkadaşları (2003:60) çalışmalarında istismarı ilk olarak annelerine açıklayan çocukların, başka birisine söyleyenlerden daha çok anne desteği aldıklarını

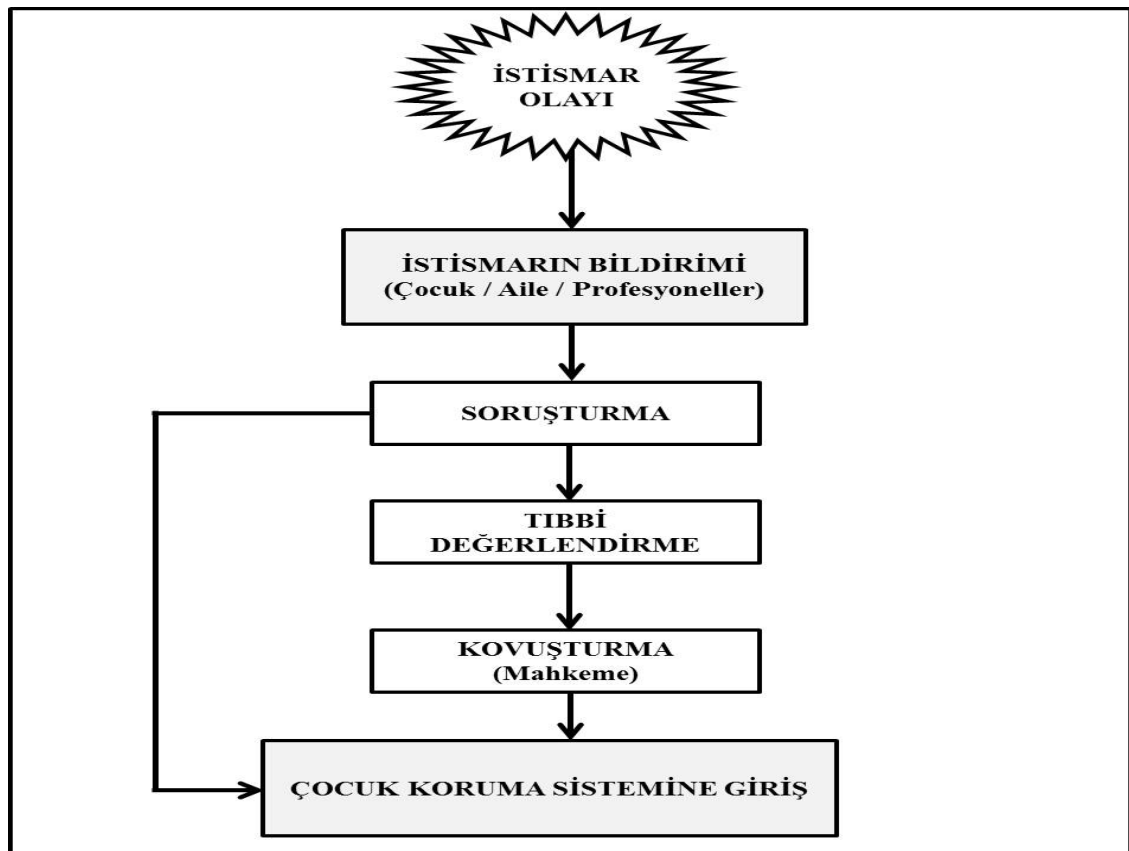
ortaya çıkarmışlardır. Rubien (1996:56) yaptığı bir çalışmada, yaşadığı cinsel istismarı açıklayan çok sayıda çocuğun bunu söyledikleri ilk kişinin anneleri olması durumunda, sonrasında daha az sorun yaşadığını ortaya çıkarmıştır.

1.2. Yasal Süreç

Bu bölümde çocuğa yönelik cinsel istismarın yasal sürecinin nasıl işlediği, yasal süreçle ilgili ve sorumlu sistemlerin neler olduğu, yasal süreçteki uygulamalar ve yasal sürecin cinsel istismara uğrayan çocuğu nasıl etkilediği üzerinde durulacaktır.

1.2.1. Yasal Sürece İlişkin Genel Bilgiler

Çocuğa yönelik cinsel istismarda yasal süreç bildirim ile başlayan ve çocuğun çocuk koruma sistemine girişiyle sonlanan bir süreç olarak ele alınabilir. Bu sürece dair akış şeması Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Yasal Süreç Akış Şeması

Bilindiği gibi çocuğa yönelik cinsel istismar, yasalarda tanımlanan bir suçtur ve suçun bildirim zorunludur. Suç sayılan davranışların bildirimine ilişkin ülke uygulamalarında farklılıklar görülmektedir. Hemen bütün devletlerin çocuğa yönelik olarak doğrudan tanımlanan ya da diğer suçlar kapsamında ele alınan, fiziksel, cinsel istismarı ve sömürüyü de kapsayan, kuşkulu da olsa bütün kötü davranışların bildirilmesini gerektiren yasaları vardır.

Bildirim, çocuk istismarı ile ilgili yasal süreçteki ilk adımdır. Çocuğun istismara uğradığına yönelik olarak kendisinin şikâyetçi olmasıyla ya da istismara bağlı izlerin ve işaretlerin profesyoneller tarafından görülmesiyle yapılır. İstismara bağlı izlerin görülme olasılığı en çok sağlık kuruluşlarında hekimler tarafından yapılan tıbbi değerlendirmeler sırasında yapılır.

Tıbbi değerlendirme süreci cinsel istismar kuşusuyla çocuğun fiziksel ve duygusal sağlık durumunun değerlendirilmesidir. Bu değerlendirme aynı zamanda testlerin uygulanmasını, olası enfeksiyonların, istismar veya saldırının yarattığı olası fiziksel ve psikolojik sorunların tedavisini, tanıyı desteklemek için kanıt toplamayı ve bedendeki yaralanmaları belgelemeyi de sağlar.

İstismar kuşusu olmadan da sağlık kuruluşuna getirilen bir çocuğun genel muayenesinde hekim, çocuğun bedenindeki bulgulardan ve genel durumundan kuşulanırsa, ayrıntılı değerlendirmeye ihtiyaç duyabilir. Fiziksel ve cinsel istismar olgularında çocuktan alınan öykü, bedensel bulguların doğru yorumlanabilmesini sağlayacağı için çok önemlidir.

Tıbbi değerlendirme sırasında çocuğun istismara uğradığına yönelik bir kuşku, güvenliği ve sağlığına yönelik kaygı oluşursa hızlı bir şekilde olayın soruşturulabilmesi için adli kurumlara ve / veya çocuk koruma kurumuna bildirim yapılmalıdır. Çocuk istismarı ve ihmaliyle ilgili sorumlulukları olan kurumların çocuğa yönelik istismar bildirimlerle ilgili birbirinden farklı görev, yaklaşım ve amaçları vardır (Sedlak ve diğ.,2006:665).

Adli bildiri mi yapılan çocuk, adalet sistemine girmiş olmaktadır. Çocuk adalet sistemini oluşturan iki sistemden biri ceza adalet/yargılama sistemi, diğeri çocuk koruma¹ sistemidir.

Çocuk adalet sisteminde süreç, cinsel istismar suçunun soruşturmasıyla başlar, **soruşturma süreci** kapsamında, adli ve tıbbi değerlendirmeler, çocuğun korunma gereksiniminin değerlendirilmesi ile eş zamanlı olarak yürütülür.

Çocuğa yönelik cinsel istismarla ilgili soruşturma süreci; çoğunlukla olguların polise bildirilmesiyle başlar. Soruşturmanın yürütülmesi ülkelerin yasalarına göre değişiklik göstermekle birlikte, genel olarak polise bildirimle başlayan soruşturma süreci savcılığın soruşturmasıyla devam etmektedir.

Yasa uygulayıcıları, şüpheli çocuk istismarı olgularını açığa kavuşturmak için istismarın niteliğine bağlı olarak soruşturma yaparlar. Bu süreçte hem çocuğun korunmasına yönelik gerekli önlemlerin alınması, hem de öne sürülen cinsel istismar suçunun soruşturulması için kanıt toplanması, istismar eylemlerinden sorumlu olan sanıkların kimliklerinin saptanması ve alıkonmaları da amaçlanır.

Soruşturma sürecinde çocuktan ve tanıklardan alınan öykü, adli ve tıbbi değerlendirmelerle toplanan kanıtlar sonrasında çocuğa yönelik cinsel istismar eyleminin gerçekleştiğine ilişkin görüş oluşması, olayın **kovuşturulmak üzere mahkeme** açılmasını gerektirir. Tersı durumda ise, kovuşturmaya gerek duyulmadan takipsizlik kararı verilir.

Cinsel istismar eyleminine ilişkin kovuşturma sürecinde istismarı gerçekleştiren, cezai sorumluluğu olan sanıkları gözaltına alma yetkisi olan yasal kurumlar (1) çocuğun korunması ile ceza kovuşturmasına ilişkin yasaları uygulayan kurumlar (2) ceza mahkemeleridir.

¹ Bu sistem çocuk refahı sistemi olarak da adlandırılır.

Çocuk adalet sisteminde yer alan sistemlerden biri, istismarın çocuğa yönelik bir suç olması nedeniyle ceza adalet sistemi iken, diğeri istismara uğrayan çocuğun korunmasıyla ilgili olan **çocuk koruma sistemidir**.

Çocuğun korunmasıyla ilgili yasalar terapötik hizmetleri de kapsamalıdır. Amaç, istismarı tanımlamak, müdahale etmek, istismarın çocuk üzerindeki etkilerini iyileştirmek, istismar ve ihmale yol açan risk faktörlerini iyileştirmektir.

Çocuğa yönelik cinsel istismar da dâhil olmak üzere, istismar olaylarında çocuk koruma sistemi, daha çok istismarcının yetişkin bir aile üyesi, bazen kardeşler ve aynı evde yaşayan diğerk kişiler olması durumuyla ilgilidir. Sistem, ailenin bütün olarak bir arada kalmasının koşullarını sağlamayı araştırır ve çocukların ailenin yanında daha iyi durumda olacağını varsayar. Çocuk koruma yasalarının çoğu, aileye yönelik kaynakların düzenlenmesini, çocukların güvenliğini ve ebeveynlerin haklarını korumak için oluşturulması gereken işleyişleri içermektedir. Yasal bir sistem olarak çocuk koruma yasası, bazen çocukların istismardan korunması ve mağduriyetlerinden duyulan sorumlulukla haklar ve ihtiyaçlar arasındaki dengeyi sağlamayı içermektedir (Levesque, 2008:70).

1.2.2. Türkiye’de Mevzuat ve Uygulama

Dünya ölçeğinde çocukların örselenmesinin farklı şekillerde varlığını sürdürmesi, çözüm yönünde uluslararası işbirliğini gerekli kıldığı için Türkiye’de de çocuğa yönelik istismarla mücadele ve çözüm önerilerinde hukuki zemini uluslararası sözleşmeler oluşturmaktadır.

Bu anlamda geçerli olan başlıca uluslar arası sözleşmelerden biri, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşmedir. Bu sözleşme, tüm çocukların “cinsel sömürü ve cinsel istismarın her biçiminden korunma” hakkını öngörmektedir. Çocuk Haklarına İlişkin Sözleşme gereğince çocuğa yönelik işlenen suçlarda sanığın cezalandırılması yanında çocuğun korunması da temel amaç olduğundan cezalandırmaya ve korumaya ilişkin iki sistemin birlikte veya yan yana yürütülmesi gerekmektedir.

Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi) ile de çocukların cinsel şiddetten korunması amaçlanmaktadır. Bu alanda ceza düzenlemeleri getiren ilk uluslararası anlaşmadır ve her tür şiddeti kapsamaktadır. Sözleşme ülke mevzuatlarının uyumlulaştırılması açısından kaynak sunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, çocukları koruma konusunda en gelişmiş ve kapsamlı düzenlemeler olan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ve Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni (Lanzarote Sözleşmesi) kısa sürede onaylayarak iç hukukunun bir parçası yapmıştır.

Türkiye'de çocuğa yönelik cinsel istismar olgularının hepsinin adli soruşturma ve yargılamayı içeren adli sürece yansıtıldığını söylemek mümkün değildir. Bazı cinsel istismar olgularının adli sürece taşınma nedenlerinden biri, cinsel istismardan haberdar olan çocuğun ailesi ile istismarda bulunan kişi ya da ailesi arasındaki görüşmelerin uzlaşmayla sonuçlanmamasıdır. Çocuğa yönelik cinsel istismar olaylarının adli sürece taşınmasının diğer gerekçesi ise bildirim yapılmasıdır.

Çocuk istismarı ve ihmaliyle ilgili konular, insanın iyilik halinin ihlali olarak değerlendirilmekte olup, yasalar konuya ceza açısından baktığı için istismarın bildirimde de ceza yasası içerisinde yer almıştır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 278. Maddesine göre "işlenmekte ya da işlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerinin sınırlandırılması halen mümkün olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişilerin, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı....", 279. Maddesinde "kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu konuda gecikme gösteren kamu görevlilerinin, altı aydan iki yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılacağı...." ; 280. Maddesinde ise "görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu konuda gecikme gösteren sağlık mesleği mensuplarının bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı..." belirtilmektedir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 6. Maddesinde de “adli ve idari merciler, kolluk kuvvetleri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bildirmekle yükümlüdür” ifadesi yer almaktadır.

Çocuğa yönelik cinsel istismardan kuşku duyulduğunda, adli soruşturma, savcılık, sosyal hizmetler ve mahkemelere ek olarak sağlık hizmetleri profesyonellerini de ilgilendiren çok disiplinli soruşturma süreci başlatılmış olmaktadır.

Tıbbi değerlendirme, hem cinsel istismardan kuşkulandırılması durumunda, hem de cinsel istismarın soruşturma sürecinde yapılmaktadır. Çocuğun fiziksel ve duygusal sağlık durumunun değerlendirme, cinsel istismar tanısını desteklemek için kanıt toplama olanağı ve bedendeki yaralanmaları belgelemeyi de amaçlar. Aynı zamanda, kapsamlı değerlendirme testleri yapmak, olası enfeksiyonların, istismar veya saldırının yarattığı olası fiziksel ve psikolojik sorunların tedavisini sağlamak ve ihtiyaç duyulduğunda kanıtları sağlamak içindir.

Beden muayenesi sırasında çocukların istismara uğrayıp uğramadığı, geçmiş incelemelere dayanarak tanımlanır ya da tamamen tanımlanamayabilir. Cinsel istismarın “tabu” olarak görülmesi nedeniyle fark edilmesi zordur. Bu nedenle özellikle hekimlerin cinsel istismarla ilgili risk etmenlerini fark etmeleri ve çocuğun durumunu kapsamlı bir şekilde değerlendirmeleri zorunludur (Veenema ve diğ., 2015:870). Çocuğa yönelik cinsel istismarın soruşturma sürecinde çocuklar beden sağlığı değerlendirmesi için Adli Tıp Kurumuna, ruh sağlığı değerlendirmesi için de hastanelerin Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları kliniğine yönlendirilmektedir.

Savcılık soruşturması sırasında cinsel istismara uğradığı öne sürülen çocuk, sadece ifadesine başvurulmuş biri değil, aynı zamanda maddi delil kaynağı olarak değerlendirildiği için genellikle çocuk şube polisleri tarafından Adli Tıp Kurumundaki hekimlere muayene ettirilmektedir. Adli muayenede mağdur kız çocuk ise vajinal, kız ve erkek çocuklar için anal muayene yapılarak cinsel istismar bulgusu aranmaktadır.

Adli olgu olarak mahkemeler ya da Cumhuriyet Savcılıklarınca gönderilen cinsel istismar olgularında yapılması gerekenler sağlık çalışanları tarafından genelde bilinmekte ve yerine getirilmektedir. Ancak sağlık kurumlarına yakınlarıyla birlikte ya da doğrudan başvuran, aile içi şiddet, cinsel istismar olgularında ya da tıbbi nedenlerle başvuran ve istismardan kuşkusu yaratan olgulara yönelik uygulamalarda çelişkiler yaşanmakta, farklı yaklaşımlar sergilenmektedir (Dağlı ve İnanıcı, 2010:55).

Çocuğa yönelik cinsel istismar olgularının kamu görevlileri tarafından bildirim, çocukların ya da ebeveynlerin yaptıkları bildiriminden daha fazla, ancak üçüncü şahısların bildiriminden daha azdır. Devlet görevlileri arasında çocuğa yönelik cinsel istismar bildirimini en fazla rehber öğretmenler yapmaktadır. Sağlık ve sosyal hizmet görevlileri ise daha az bildirimde bulunmaktadır (Keser, 2011: 129). Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezine 2001-2008 yılları arasında başvuran ya da yönlendirilen cinsel istismara uğrayan çocukların bildirimini en fazla ebeveynler (% 34'ü anneler olmak üzere % 48) yapmış, okul ve öğretmenlerin bildirimini % 7, sağlık kuruluşlarının bildirimini % 6 ve sosyal hizmet kuruluşlarının bildirimini % 3 oranında olduğu belirlenmiştir (Paslı, 2009).

Çocuğa yönelik cinsel istismar, suç olarak tanımlanmış olması nedeniyle adalet alanının da konusu olmaktadır. Bir kişiye karşı suç işlenmesinden sonra suçu ve suçluyu belirlemek ve cezalandırmak amacıyla işleyecek ceza adalet sistemi **soruşturma ve kovuşturma** evrelerinden oluşmaktadır.

Soruşturma evresi; Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülür. Çocuğa yönelik cinsel istismara ilişkin bildirim çoğunlukla polis merkezlerine, çok az bir kısmı ise doğrudan Çocuk Şube Müdürlüğüne yapılmaktadır. Gelen şikâyet ya da bildirim sonucunda kendisine karşı suç işlenmiş olan çocukla görüşme yapan ve ön soruşturmayı gerçekleştiren karakol polisleri, suçun faili on sekiz yaşından büyükse soruşturmayı kendileri yürütmekte, istismara uğrayan çocuğu da Çocuk Şubeye yönlendirmektedir. İstismara uğrayan gibi failin de yaşının on sekizden küçük olduğu cinsel istismar olgularında her ikisi de Çocuk Şubeye gönderilmektedir. Failin yaşının on sekizden küçük olduğu cinsel istismar olgularına ilişkin soruşturmayı Cumhuriyet Savcılığı Çocuk Bürosu, on sekizden büyük olduğu olguları Müracaat Savcılığı yönetmektedir.

Genel işleyiş olarak, failin de on sekiz yaşından küçük olduğu cinsel istismar olgularında ilk işlem istismara uğrayan ve istismarda bulunan iki çocuğun da Çocuk Şubede öyküsünün alınması gerekmektedir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 239. Maddesine göre öykü sırasında çocuğun yanında bir avukat ve bir sosyal çalışma görevlisinin¹ bulunması gerektiğinden bunu sağlamak üzere Baro ve sosyal hizmetlerle iletişime geçilmektedir. 2010 yılından bu yana Çocuk şube kendi bünyesinde sosyal çalışma görevlisi istihdam etmeye başlamıştır. Çocuk şube polislerinin avukat ve sosyal çalışma görevlisi gözetiminde aldıkları istismara uğrayan çocuğun öyküsüne ek olarak sosyal çalışma görevlisi de çocukla görüşme yaparak rapor hazırlamaktadır. Ancak çocuk şubede istismara uğrayan sosyal çalışma görevlisinin çocukla geçirdiği süre genellikle bir saati aşmamakta, hazırlanan rapor da daha çok çocuğun kimlik bilgilerini içeren bilgilerden oluşmaktadır. Gerek Çocuk Şubede, gerekse sonraki aşamalarda çocuğun yanında sürekli olarak meslek elemanı bulunmamaktadır (Keser, 2011: 142).

Emniyet birimleri kendilerine ulaşan her olguyu savcılığa bildirmek zorundadır. Çocuğa yönelik cinsel istismar olgularında soruşturmayı emniyetin hangi biriminin yürüteceğinin belirlenmesindeki tek ölçüt olan failin yaşı, soruşturmayı yöneten savcılığın hangisi olacağına belirlenmesinde de tek ölçüttür. Savcılık soruşturması sırasında istismara uğrayan çocuk sadece ifadesine başvurulmuş biri değil, aynı zamanda maddi delil kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Cinsel istismar olayının yargıya yansısıyla suçun ve suçlunun belirlenmesi için fiziksel, ruhsal deliller ve aile yaşamına ilişkin bulguların birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bulgular saldırıyı kanıtlamak, istismarın neden olduğu fiziksel ve ruhsal hasarı ortaya koyarak, istismarcının alacağı cezayı belirlemek açısından önemlidir. Cinsel istismar olayına ilişkin delillerinin saptanmasında adli tıp uzmanlarının işlevi önemlidir.

¹ 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. Maddesine göre sosyal çalışma görevlisi, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi, öğretmenlik, aile ve tüketici bilimleri ve sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını ifade etmektedir. Ancak sosyal çalışma görevlilerinin üstleneceği sorumluluklar arasında yer alan sosyal inceleme raporu, sadece sosyal hizmet uzmanlarının yapması gereken mesleki bilgi ve beceri gerektiren bir rapordur. Dolayısıyla sosyal çalışma görevlisi kavramı, sosyal hizmet uzmanlarının görev, sorumluluk ve yetkinliklerine denk gelen bir kavramdır ve bu başlık altında genelleştirilen, yanlış bir kavramdır.

Cinsel istismara uğrayan çocuklar Çocuk Şube polisleri tarafından Adli Tıp Kurumuna götürülerek beden muayenesi yapılmakta, cinsel istismar bulgusu aranmaktadır.

Soruşturma aşamasında çocuğun korunma ihtiyacı olduğuna gerek görülürse çocuk hakkında koruma kararı verilebilmektedir. Koruma kararı Savcılık ya da sosyal hizmet kurumunun talebi doğrultusunda Çocuk Hâkimi tarafından duruşma yapılmaksızın ya da karar yargılama aşamasında verilmektedir.

Ülkemizde adli süreçlerle ilgili devlet kurumları mevcut haliyle “açık kapı sistemi” olarak adlandırılabilir bir anlayışla kendilerine çocuk cinsel istismarına dair bir başvuru veya ihbar gelmesi durumunda işlemeye başlamaktadır. Bu süreçte istismarcıların cezalandırılması ve resmi işlemlerin tamamlanması devlet kurumlarının neredeyse tek amacı haline gelmektedir. Böyle olunca çocuğa yönelik cinsel istismar olguları kısa sürede “polisiye bir vaka” ya ve tamamlanması gereken bir “bürokratik süreç”e dönüşmekte, öyle kavranmaktadır. Bu kavrayışın sonucu olarak da cinsel istismara uğrayan çocuklar, devlet kurumlarının işleyişinde ikincilleşmekten öte, görünmez olmaktadır (Keser, 2011:152).

Cinsel istismarın yasal süreci başladıktan sonra çocuğun başvuru yaptığı ya da yönlendirildiği birimlerde yürütülen uygulamalarda farklılıklar görülmekte ve çocuğun öyküsü defalarca alınabilmektedir. Çocuğun değişik yerlerde olayı anlatmak durumunda kalması onun için zorlayıcı ve örseleyici olmaktadır. 2005 yılında çıkarılan Çocuk Koruma Kanunu çocukların suça ilişkin soruşturmada bir kez dinlenmesini ve yanında bir uzmanın (sosyal çalışma görevlisi) bulunmasını zorunlu kılmıştır. Mağdur çocukların öyküsünün alınmasına ilişkin yönetmelikte çocuğun tanık olarak bir kez dinleneceği belirtilmiş olmasına karşın maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden durumlarda çocuğun tekrar dinlenebileceği de belirtilmektedir. Bu durum, çocuğun süreçte birden fazla öykü vereceği anlamına gelmekte, çocuğun örselenmesinin yanı sıra mahkeme sürecinin uzamasına da neden olabilmektedir (Bozbeyoğlu, 2009:98).

Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezinde değerlendirilen, cinsel istismara uğrayan çocukların % 70'inin süreçte üç kereden fazla öykü verdiği belirlenmiştir (Paşlı, 2009).

Yasal süreçte çocuğun birden fazla öykü vermesi meslek elemanlarının tutumları nedeniyle de olabilmektedir. Süreçte yer alan meslek elemanlarının, kendi mesleklerine göre öncelikleri farklı olabilmektedir. Örneğin, bir savcının önceliğinin suçu ve suçluyu belirlemek olması çocuğun ifadesinin bir kereden çok ve uzun zamanda alınmasının gerekçesi olabilmektedir. Hâkim ve savcılar kesin kanıt arama öncelikleri nedeniyle çocuğun tekrar tekrar ifadesine başvurabilmektedir. Bu durumda süreçte kanıt bulma çabası, çocuğun ruh sağlığının korunmasından önce gelmektedir. Hatta bu çaba, istismara ilişkin fiziksel delillerin bulunamaması durumunda çocuğun öyküsünü değiştirmesine bile neden olabilmektedir (Bozbeyoğlu, 2009:99).

Öncelikle çocukların yasal süreçte tekrar tekrar öykü vererek ikincil örselenmesini en aza indirmek, bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale amacıyla, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini sağlamak üzere; Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler bünyesinde Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM'ler) kurulmuştur.

2010 yılında Sağlık Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan ÇİM cinsel istismara uğrayan ya da uğradığından kuşkulanan çocukların ilk başvuru merkezi olmuştur. ÇİM'lerin bulunduğu illerde cinsel istismara uğrayan çocukların "ifadeleri" bu merkezlerde alınmaktadır. ÇİM'lerde çocuğun beyanı alanında uzman bir personel tarafından aynalı bir odada alınmakta, aynı anda kamera kaydı yapılmaktadır. Cinsel istismara uğrayan çocuk için gerekirse danışmanlık ve sağlık tedbiri aldırılmaktadır. Yapılan sosyal inceleme sonucunda anne-babanın çocuğu koruyamayacak durumda olduğu belirlenirse çocuk hakkında bakım ve koruma tedbiri aldırılarak sosyal hizmet kurumuna yerleştirilmektedir. Çocuk İzlem Merkezlerinin sayısı 2016 yılı itibariyle 24 ilde 27'dir ve artırılması düşünülmektedir. Çocuklar bu merkezlere çoğunlukla polis kanalıyla getirilmekte, önceleri aileler de doğrudan başvurabildikleri halde artık başvuramamaktadır. Merkezlerde adli tıp uzmanı, çocuk psikiyatristi, gerekirse kadın doğum uzmanı, çocuk cerrahı, psikolog, psikolojik danışman, çocuk gelişimci, sosyal hizmet uzmanı ve hemşirenin görev alması planlanmıştır.

Çocuğun ifadesinin alınmasından sonra Cumhuriyet Savcısı tarafından hazırlanan iddianamenin mahkeme tarafından kabulüyle Cumhuriyet Savcısı tarafından kamu davası açılmış olur ve böylece **kovuşturma** evresi başlar.

Kovuşturma süreci mahkemeler tarafından yürütülmektedir. Çocuğun mağduru olduğu olayın faili yetişkin ise yargılama genel mahkemelerden biri (Sulh, Asliye, Ağır Ceza Mahkemesi) tarafından yapılmaktadır. Çocuk mahkemeleri ise çocukların suça sürüklendikleri durumlarda yargılamaları yapan ve hem suça sürüklenen hem de bir suçun mağduru olan çocuklarla ilgili koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarını almakla görevli mahkemelerdir.

Koruyucu ve destekleyici kararlar çocuğun yararına görülmesi durumunda Çocuk Koruma Kanunu kapsamında alınan danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve bakım tedbirleridir. Çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararları alınması için Mahkemelere çocuk, kanuni temsilcisi veya Cumhuriyet Savcısı başvurabilir. Ebeveynin çocuğu ihmal veya istismar ettiği durumlarda velayet ve kişisel ilişkinin düzenlenmesi kararını veren mahkemeler ise Aile Mahkemeleridir.

Çocuk hakkında verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının yerine getirilmesini sağlamak üzere çocuğa ve aileye destek verilmesinin gerektiği durumlarda denetim kararı verilir. Bu durumda sosyal hizmet kurumu çocuğa bir denetim görevlisi tayin eder.

Yargılama sırasında her çocuğun ücretsiz hukuki yardımdan yararlanma hakkı vardır. Avukatın görevlendirmesi davanın görüldüğü yerin Barosu tarafından yapılır. Ayrıca Baroların çocuk hakları alanında çalışan merkez ve komisyonları bulunmaktadır. Bu birimler, çocukla ilgili çalışma yapan kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde.

Hakkında barınma tedbiri kararı verilmiş olan çocuk sosyal hizmet kuruluşlarına yerleştirilmektedir. Korunma tedbir kararları genellikle aile içinde babaları tarafından cinsel istismara maruz kalan çocuklar ya da aile dışından biri tarafından istismar edilse bile ailenin şiddetine maruz kalan çocuklar yani ailesinin yeterince koruyamadığı çocuklar için verilmektedir. Özellikle aile içi cinsel istismar / ensest durumunda

çocuğun istismarına yönelik tehditlerin ev ortamında devam etme olasılığı vardır, buna karşın her çocuğun durumunun ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ülkemizde çocuk koruma hizmetleri (eski Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne yürütülmektedir.

Bir çocuğun ihmal veya istismara uğradığından kuşkulandığında, çocuğun korunma ihtiyacı için gerekli sosyal incelemenin yapılabilmesi için Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bildirim yapılmalıdır (ÇKK 6; SHÇEK Kanunu 21). Bir çocuğun korunma ihtiyacı içerisinde olup olmadığının ve uygulanacak tedbirlerin belirlenmesi yetkisi mahkemeye aittir (ÇKK 7; SHÇEK Kanunu 22).

Çocuk Koruma Kanunu uyarınca, korunma ihtiyacı olan çocuklarla ilgili olarak, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik koruyucu tedbirler alınmaktadır. Ancak, haklarında derhal korunma tedbiri alınmasında zorunluluk görülen çocuklar, sosyal hizmet kurumu tarafından resmi veya özel kuruluşlara yerleştirilir. Acil korunma kararı alınıncaya kadar geçen sürede çocuk, Kurumun hizmetlerinden yararlandırılır. (ÇKK 10; SHÇEK Kanunu 22).

Sosyal hizmet kuruluşlarında koruma ve bakım altına alınan çocuklar arasında cinsel istismara uğrayan çocukların, farklı istismar ve ihmale uğrayan çocuklarla bir arada yaşamalarının olumsuz durumlara yol açtığı yönünde görüşler bulunmaktadır. Cinsel istismara uğrayan çocukların gelişim dönemine göre erken yaşlarda cinsel deneyime sahip olmaları söz konusu olmaktadır. Bazı çocukların gebelik öyküsünün olması, bazılarının da fuhuşa sürüklenmesi gibi nedenlerle özel güvenlik ve sağaltım ihtiyacı söz konusu olabilmektedir. Bu gereksinimlerin karşılanması için cinsel istismara uğrayan çocuklar için farklı sosyal hizmet kuruluşları oluşturulmuştur.

Cinsel istismara uğrayan çocuklara bakım tedbiri verildiğinde yerleştirildikleri kuruluşlar Çocuk Destek Merkezleridir. Bu Merkezler yasalarda suç olarak tanımlanan bir eylemin kendisine karşı işlenmesi sonucu mağdur olan ve hakkında bakım tedbiri kararı verilen çocuklardan, psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu belirlenenlerin temel

gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçları doğrultusunda gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, uygun olması durumunda aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere hizmet vermektedir.

Cinsel istismara uğrayan kız çocukları, istismar sonucunda gebe kaldıklarında yakın zamana kadar ASPB'ye bağlı Kadın Konukevlerinde kalmakta iken, bugün için Çocuk Destek Merkezlerine bağlı olarak bazı illerde oluşturulan Gebe Çocuklar ve Çocuk Annelere Yönelik Çocuk Destek Merkezlerinde kalmaktadır. Bu Merkezler gebe çocuklar ile çocuk annelerin bebeği ile birlikte kalabileceği, temel gereksinimlerinin karşılanacağı, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının belirlenerek gerekli müdahalelerin gerçekleştirileceği merkezler olarak yapılandırılmıştır. Çocuklar merkeze kabul edildikten sonra gerekli güvenlik ve sağlık önlemleri alınmakta, mahkemeden sağlık tedbiri kararı talep edilmekte ve merkezlerde doğumdan sonra bir yıla kadar kalabilmektedir. Merkezler çocukların aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere hizmet vermektedir.

1.2.3. Yasal Sürecin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Cinsel istismarın adli bildirimini yasal sürecin başlamasını sağlar. İstismar olayı açığa çıktıktan sonra yasal süreç, çocuk için bir dizi bilinmeyen durumlar içermektedir. Çocuklar, istismarın açığa çıkmasından önce, olayın soruşturması başlamadan önce, istismardan kuşkulanan ebeveynler, öğretmenler, hekimler veya danışmanlar tarafından birçok kez sorgulanmaktadır. Kuşkulu istismarın adli bildirimini izleyen süreçte ise soruşturmaya yönelik adli görüşmeler, polis, savcı, çocuk koruma kurumu görevlileri ve diğer profesyoneller tarafından gerçekleştirilmektedir (Cross ve diğ., 2007:1031).

Profesyoneller tarafından da yapılıyor olsa da cinsel istismara uğrayan çocuklarla görüşmelerin nasıl yapıldığı önemlidir. Geleneksel yöntemlerle görüşmek, gerçeği değerlendirmede etkisiz ve çocuklar için gereksiz strese neden olduğu için eleştirilmektedir. Bu yöntemlerle ilgili üç özel eleştiri şöyledir:

1. Bu görüşmeleri yürüten, soruşturma ve karar süreçlerinde yer alan birçok kurum arasında eşgüdüm eksikliği görüşmenin etkili olmasını engellemektedir.
2. Çocuklar birçok kez, birçok görüşmeciye, kendi öykülerini tekrar tekrar anlatmak zorunda kalmaktadır.
3. Çocuklarla kendilerini rahatsız hissetmelerine neden olan, konuşmalarını güçleştiren, sıkıntıya ya da tehlikeye sokan ortamlarda görüşülmektedir.

Yaşadığı cinsel istismar hakkında çocukla yapılan görüşmeler, travmatik bir olayın ayrıntılarının yeniden hatırlanması, kişisel ve utanç duyulan olayın bir yabancıyla paylaşılması, çocuğun sorgulanması gibi nedenlerle stresli olabilmektedir. Çocuklar için stres yaratan nedenlerden biri de kendisiyle yapılan görüşmede yaşamlarında önemli yeri olan bir kişinin suçlanabileceği durumudur. Bütün bu nedenlerle çocukla aynı şeylerin birden çok kere konuşulması, yani çoklu görüşmeler, çocuğun suçluluk, utanma, korku, üzüntü ve kuşku duygularını tekrar deneyimlemesine neden olmakta ve böylece görüşmeler çocuğa zarar veren stres nedeni olabilmektedir (Brennan ve Brennan, 1988:3;akt. Ghetti ve diğ., 2002:243).

Görüşmenin içeriğine ek olarak görüşme sürecinde görüşmecinin adli görüşme eğitimi almamış olması ve yeterli duyarlılığa sahip olmaması, çocukların kafasını karıştırarak onları sorulara cevap vermeye zorlayabilir ve bu tutum, hem o görüşmede, hem de sonraki görüşmelerde bilgi eksikliği ya da yanlışlığına da neden olabilir.

Çocuklar adli görüşmelerin yapıldığı ortamlar nedeniyle de gerilim yaşayabilir. Genel olarak adli görüşmeler, polis merkezlerinde, okullarda ve çocuk koruma kuruluşlarında yapılmaktadır. Bu ortamlar ve çocukların tehdit ve tehlike içinde olduklarına ve yanlış bir şeyler olacağına ilişkin düşüncelerinin artmasına neden olabilmektedir (Jones ve diğ., 2007:1075). Polis merkezlerinde çocuklarla yapılan görüşmeler, özellikle şüpheli istismarcıyla da aynı ortamda görüşülmesi durumunda çocukları korkutmaktadır; bu ortamda çocukların polislerin yanlış bir şeyler yapacağına ilişkin düşünceleri pekişmektedir (Cross ve diğ., 2007:1031).

Yasal süreçte çocukları olumsuz etkileyen durumlardan biri de tanıklık yapmasıdır. Çocuğa yönelik cinsel istismar olgularında suçun bildirim için çocuğun görgü

tanıklığına ihtiyaç duyulmaktadır. Yasal süreçte tanıklık yapan çocukların tutumları üzerine yapılan araştırmalar bazı çocukların oldukça fazla olumsuz deneyimleri olduğunu göstermektedir. Örneğin, çocuklar ceza mahkemesinde tanıklık yaptıkları günü yaşamlarının en kötü günü olarak tanımlamaktadır. Çocuklar, istismarcının da bulunduğu mahkeme ortamında tanıklık yaptıklarında, duydukları aşırı kaygıyı yatıştırmada zorluk çekmektedir (Goodman ve diğ., 1992:59). Sas (1991) tarafından yapılan alan yazın taramasından sonra, mahkemede tanıklık yapan çocukların korku duymalarının başlıca nedenlerinden biri duruşmada suçlamayla karşılaşmalarıdır. Bu yüzden tanıklık, yaşadığı cinsel istismarı anlatırken çocuğun davalı ile yüzleşmesine, bir kez daha mağdur olmasına neden olmaktadır. Ayrıca çocuğun tanıklığı sırasında karmaşıklık, kullanılan dilin özel olması, izlenmesi zor ve bağlantısız soruların varlığı ve çapraz sorgulamanın özellikleri de çocuğun stresini arttırabilmektedir (Brennan ve Brennan, 1988:3; akt.:Ghetti ve diğ., 2002:240).

Çocukların tanıklığının değerlendirmesine yönelik Sas (1991) tarafından yapılan bir çalışmada; Londra Aile Mahkemesi Kliniğinde çocukların korkusuna yol açan şeylerin, “mahkemede tanıklık yapmak, yalan söylemekle suçlanmak, olayın sorumlusu olmakla suçlanmak, mahkeme salonu içinde ve çevresinde suçlanan kişi olarak görülmek, insanların mahkeme salonunda çocuğa bağırması” olarak ifade edilmiştir. Bu sonuçlar, mahkemede tanıklık yapmanın çeşitli bileşenlerinin çocuklarda stres yaratma olasılığı olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Yasal süreçte mahkemelerin de çocuklar üzerinde olumsuz etkileri vardır. Çocuklar istismarı açıkladıktan ve profesyoneller onlarla çalışmaya başladıktan sonra eğer kuşkulu istismarcı önce ceza mahkemesine getirilirse bir sürü güçlük ve ikileme karşı karşıya gelirler (Prior ve diğ.,1997:129). Çünkü yasal süreç önceden belirlenmiş kurallar dizisi içermektedir. Araştırmalar çocukların mahkemede kullanılan dili anlamada güçlük çektiklerini, bu çevrede kendilerini rahatsız hissettiklerini, hukuk sistemi içinde terminolojiyi, kavramları, insanların tutumlarını anlamada yetersizlikleri olduğunu göstermektedir (Ghetti ve diğ.,2002:245).

Gerek yasal süreçte, gerekse sosyal çevresi içerisinde çocuğun karşılaştığı davranış ve tutumlar nedeniyle pek çok çocuk cinsel istismardan kendisini sorumlu tutabilmekte,

arkadaşlarının yaşadıklarını öğrenmelerinden, çevresindeki insanların kendisine yabancılaşmalarından ya da “hasarlı mal” olarak düşünmelerinden ve aile üyelerinin cinsel istismar hakkında konuşulmasına kızmalarından korkmaktadır (Finkelhor ve Browne, 1985:530).

Cinsel istismar şüphesi çocuğun evden ayrılmasıyla sonuçlandığında, çocuklar bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. İstismara yol açan ortamdan ayrılmak bazı çocuklar için yarar sağlarken, bazıları için olumsuz sonuçlar yaratmaktadır. Bağlanma figüründen ayrılarak yeni bir çevrede yaşamaya başlamak, destek sisteminin sürekli değişme ve farklı yerlerde yaşama olasılığı gibi nedenlerle çocuklar kaygılı olabilmekte; kendilerini suçlu hissedebilmektedir (Melton ve diğ., 1995:86).

Yasal süreçte çocukların karşılaştığı profesyonellerin tutumları da çocukları etkileyen unsurlar arasındadır. Sorgulama sürecinde yer alan profesyonellerden biri olan polisin çocuklara davranışlarının nasıl algılandığı ve neler hissettirdiğine ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Eastwood ve diğ., (1998:2-5) tarafından yapılan bir çalışmada; cinsel istismara uğrayan çocukların yasal süreçte ilk ilişkisi polisle olmuştur. Kız çocuklarının erkek polisler karşısında kendilerini aşağılanmış, mahcup ve gözü korkmuş hissettikleri, polisle görüşme sürecini “ağır bir ceza süreci” olarak gördükleri belirlenmiştir. Polis çalışanlarının çocuklar üzerinde bir tür baskı kurduğunun bildirilmesi ilginç bulunmuştur. Cinsel istismara uğrayan çocukların ihtiyaç ve isteklerinin poliste çığnendiği veya reddedildiğine ilişkin gözlemler saptanmıştır. Polisteki görüşmede bazı katılımcılar bazı soruları anlamada güçlük çektiklerini belirtmiştir. Araştırmaya katılan çocuklar ve ebeveynler istismar süreci hakkında polis tarafından daha iyi bilgilendirilmek istediklerini belirtmişlerdir. Kız çocuklarının sistemin göreceli olarak sorunsuz olduğunu düşünmedikleri, fakat özellikle polis tarafından sergilenen tutumlar nedeniyle kendilerini zavallı hissettikleri ortaya çıkmıştır.

Cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik yasal süreçte eleştirilen konulardan biri de; sistemlerin bilgiyi paylaşma ve alınan kararlarla ilgili eşgüdümü sağlama, aileyle iletişimin sağlanması konularında birlikte çalışma ve işbirliği sağlamada başarısız olmalarıdır. Soruşturmalarda sonucunda, kurumlar birbirlerinden önemli bilgileri almayı atlayabilmekte, çelişkili kararlar, aileye karmaşık ve kafa karıştırıcı mesajlar

verebilmektedir. İşbirliği eksikliği, sorunları çözmekte, yapılan soruşturmanın yükünü bir kurumun başka bir kuruma devretmesi sonucunu doğurmaktadır (Cross ve diğ. 2005:224-244).

Çocuğa yönelik cinsel istismara müdahale eden profesyoneller sistemden kaynaklanan olumsuzlukları önlemek zorundadır. Sistemlerde yaşanan olumsuzluklar, “sistem odaklı travma” olarak adlandırılmaktadır. Tıp, ruh sağlığı, adli ve sosyal hizmet profesyonelleri cinsel istismara uğrayan çocuk ve çevresindeki yetişkinlerle ilgilenmek ve sistemden kaynaklanabilecek olası travmaların farkında olmak zorundadır. Sistem odaklı travma, cinsel istismarın dinamiğini anlamada, etkili iletişim sağlamada yetersiz olan profesyonellerin cinsel istismara uğrayanların durumunu duyarsız bir şekilde ele almalarının sonucu olabilir. Aynı zamanda istismarla ilgili sürecin doğal yapısının işleyişinden de kaynaklanabilir. Çeşitli sağlık, adli ve sosyal hizmet kurumlarının cinsel istismara uğrayan çocuk sorunuyla ilgili, olması gereken işlevleri üzerine tartışmalar sürmesine karşın, yasalara dayalı ilkeler ve işleyişler her kurumun işlevini ek travma yaratacak düzeyde yerine getirmesine izin verir. Aslında sistem kaynaklı travma kavramı yardımı kolaylaştırıcı bir anlam ifade etmeli ve profesyonellerin çocuklara ve ailelerine daha fazla zarar vermemeyi garanti edecek müdahale uygulamalarını sürdürmelerini sağlamalıdır (Conte, 1984:260).

Yasal süreçte çocukları olumsuz etkileyen, sadece süreç ve sosyal çevrenin yaklaşımı değil, bunlara ek olarak basın yayın organlarında çocukların olumsuz olarak resmedilmesi, araştırmacıların ve klinisyenlerin istismar olayına ilişkin çelişkili düşünceleri, çocuğa yönelik cinsel istismar duruşma süreçlerinin ve bildirimlerin kamuoyu ile paylaşılması gibi durumlardır. Bu tür yayınlar çocukların yaşadıklarının olumsuz algılanmasına neden olmakta ve çocukların zayıflıklarına vurgu yapmaktadır. Bu yüzden çocukların cinsel istismarı açıkladıktan sonra utanma ve sıkılma duyguları yaşama olasılıkları yüksektir (Myers, 1995:87).

1.3. Sosyal Hizmet ve Ekolojik Sistem Yaklaşımı

Sosyal hizmet uygulamalarında geneli yaklaşımından yararlanılmaktadır. Genelci sosyal hizmet uygulamasının temel ilkesi, sosyal hizmet uzmanlarının bireyler, aileler, gruplar,

topluluklar ve kurumlardan oluşan sistemler aracılığı ile sorunlara çözüm üretilebilmesidir.

Sosyal hizmet uzmanları cinsel istismarın yasal sürecinde adli sosyal hizmet uygulamaları ile sisteme dahil olurlar. Soruşturma sürecinde çocuğun öyküsü alınırken, çocuğun yanında bulunur, adli görüşme yapar, kovuşturma sürecinde çocuğun süreç hakkında bilgilendirilmesini sağlar, çocuğu duruşmalara hazırlar ve yanında bulunur. Aynı zamanda aileyi de süreç hakkında bilgilendirir. Adli sistemde işleyişin çocuğun yararına olabilmesi te ele almaktır. Sosyal hizmet uzmanı birey üzerinde hedeflenmeye devam ederken, bireyin çevresini de değerlendirir ve müdahalenin odağı olabilecek çevreyle ilgili hedefleri de göz önüne alır. Bireyleri çevreleriyle birlikte ele almak sistem kuramı ve ekolojik yaklaşım olarak bilinmektedir.

Sosyal hizmet disiplini 1920'lerden 1960'lara değin müracaatçının hasta olarak nitelendirildiği, bireyin yaşadığı sorunların temelinde ruhsal hastalıkların veya bireysel yetersizliklerin arandığı medikal modeli kullanarak mesleki uygulamalarını gerçekleştirmiştir (Duyan ve diğ. 2008: 56). Ancak artan sosyal sorunların çözümünde medikal model yetersiz kalmaya başlamış ve sosyal hizmet disiplininde sistem kuramının kullanılması gündeme gelmiştir. Baykara Acar ve Acar (2002:30) 1970'lerden itibaren sosyal hizmet disiplininde önemli etkileri olan sistem kuramının genel sistem kuramı ve ekolojik sistem kuramı olmak üzere iki biçimi olduğunu vurgulamaktadır. Sorunları bütüncül bir biçimde ve çoklu perspektiften inceleme, sistem kuramı ve ekolojik sistem kuramının sosyal hizmet disiplinindeki en önemli katkısıdır. Sistem kuramı ve ekolojik sistem kuramı ayrı iki kuram olmasa da sistem kuramının daha çok sistemler arası dengeye, ekolojik sistem kuramının ise etkileşime odaklandığını söylemek mümkündür (Baykara Acar ve Acar 2002).

Sosyal hizmet uygulamalarında kuram, sosyal hizmet uzmanına müracaatçı sistemini, bu sistemin çevredeki diğer sistemlerden nasıl etkilendiğini, diğer sistemleri nasıl etkilediğini değerlendirmek için bir çerçeve sunar. Sosyal hizmet uzmanı çoklu sistem değerlendirmesine bakarak müdahalede bulunacağı en uygun sistemin hangisi olduğuna, müdahalenin en iyi nereye odaklanması (birey, aile, topluluk, kurum ya da toplum) gerektiğine karar verir. Sistemde bir değişikliğe yol açmak için sistemin şu anda nasıl

işlediği mutlaka değerlendirilmelidir. Sistem kuramı, sistemin işleyişinin çevredeki etkileşimlerden ve sürekli bilgi akışından etkilendiğini söylemektedir (Andrea, 2011, akt. Teater, 2014: 32).

Ekolojik yaklaşımın sistem kuramıyla da ortak olan dört temel ilkesi şunlardır (Gitterman, 2011; Gitterman ve Germain, 2008; akt. Teater, 2014: 35):

1. İletişim ağları birbiriyle bağlantılıdır. Çevreleri içinde bireyler birbiriyle ilişkide ve birbiriyle bağlantılıdır. Bu nedenle birey ve çevre ancak ikisi ve diğer öğelerle (fiziksel, sosyal, kültürel) ilişkilere bakılarak anlaşılabilir.
2. Bireyler birey-çevre uyumunun iyi olması için çaba içindedir. Bireyler yaşam döngüsünde ilerledikçe kendileri ve çevreleri arasında iyi düzeydeki uyumu sürdürmeye gayret ederler.
3. Ekolojik sürecin doğası döngüseldir. Ekolojik yaklaşım ekolojik düşünmeyi gerekli kılmaktadır. Yani A ile B arasındaki ilişkiler ve alışveriş A ile B'nin etkileşimlerini ve tepki verirken kullandıkları yolları etkileyen çevresel faktörleri de göz önüne alarak incelenmelidir.
4. Birey ve çevre arasındaki ilişki doğrusal değildir. Üçüncü ilkede açıklandığı gibi birey ve çevresi arasındaki etkileşim doğrusal değildir. Birey çevreye yanıt vermektedir ve çevre de bireye yanıt vermekte ve onu değiştirmektedir.

Ekolojik yaklaşımı kullanmak, birey, aile, grup ve/veya topluluk ile politik, sosyal ve kültürel çevreleri arasındaki ilişki ve bağlantıları ve bunların birbirlerini nasıl etkilediğini ve şekillendirdiğini düşünmeyi gerektirmektedir (Gitterman, 2011, akt. Teater, 2014: 36). Sosyal hizmet uzmanı için bu, müdahaleyi bireyde, çevrede ya da her ikisinde gerçekleştirmeyi gerekli kılmaktadır. Bu yaklaşımla çalışan sosyal hizmet uzmanları için amaç, birey-çevre uyumunu değerlendirmek ve uyum düzeyini arttırmak için müdahalelerini birey, çevre ya da her ikisine uygun hale getirmektir. Müdahale, birey, aile, grup ve/veya toplulukların stresini azaltmalı, olumlu gelişim ve değişimi desteklemelidir (Teater, 2014).

Sosyal hizmet uygulamalarında yararlanılan ekolojik sistem modelinin Bronfenbrenner (1977)'e göre dört düzeyde bileşeni vardır (akt. DeVylder, 2012:478):

- Mikrosistem: şu anki ortam; ev, okul, işyeri gibi,
- Mezzosistem: mikrosistemlerden oluşan sistem; komşuluk, toplum,
- Ekzosistem: doğrudan bireyi kapsamayan sosyal yapılar; kamu kurumları, profesyonel kuruluşlar,
- Makrosistem: kültürü kapsayan örüntüler; ekonomik ya da siyasal ideolojiler, baskın inançlar ya da basmakalıp düşünceler.

Doğrudan mikro sistemin sosyal etkileri bireylerin şu anki gelişmekte olan sosyal ağlarından sağlanır. Bunlar sosyal işlevsellik, sosyal destek, aileyle ilişkiler, duyguların dile getirilmesi gibi durumları içerir. Aile mikro sistemi aynı zamanda birey için risk kaynağı da olabilir. Mezzo sistem mikro sistemde yer alan bireylerin çevresinin kırdan kente ya da bir ülkeden bir başka ülkeye göç gibi toplumsal olaylardan etkilenmesiyle oluşur. Ekzosistem bireyi doğrudan kapsamayan, fakat bireyi etkileme gücü olan sosyal yapıları, makro sistem düzeyi, damgalanma, etiketlenme gibi yaygın sosyal inançlar ve sosyal özellikleri, yasal düzenlemeleri içerir (Bronfenbrenner, 1977; akt. DeVylder, 2012: 485).

Ekolojik sistem yaklaşımı, çocuğa yönelik istismarla ilişkili olarak ebeveyn özelliklerinin önemini kabul etmektedir. Mikro sistem içerisinde ebeveyn özellikleri kadar çocuğun özellikleri de çocuk istismarına ortam hazırlayan faktörler arasında yer alır. Çocuğun özellikleri istismara neden olmaz, ancak bazı özelliklere sahip olan çocuk ile ebeveyn arasında sorun varsa, bu durum şiddet oluşumunu kolaylaştırır (Belsky, 1980; akt. Afifi, 2007: 91). Ayrıca ebeveynler, aile, sosyal yapılar (ekzosistem) ve kültür (makro sistem) içindedir ve sosyal destekler, toplumsal yargılar ve şiddete bakış açısıyla ilgili olarak bu sistemlerden etkilenir.

Ekolojik yaklaşım sistematik düşünmeyi varsaymakta ve zorunlu olarak doğrusallığı reddetmektedir. Bu yüzden olayın nedeni ve etkisi açısından tek bir şey düşünülemez. Yaklaşımına göre bütün sistemlerin hemen hepsinin geçirgen sınırları vardır. Müracaatçı adına daha etkili çalışabilmek için aileler, guruplar, kuruluşlar ya da topluluklar gibi

sosyal kurumlar yeniden düzenlenebilir veya yeniden şekillendirilebilir. Ekolojik yaklaşım özellikle insanlar ve çevreleri arasındaki bütün ilişkilerle ilgilidir. Bu, özellikle sosyal hizmet uygulamaları için önemlidir; çünkü sosyal hizmet tüm toplumu kapsar ve hem bireyi hem çevreyi aynı anda nasıl ele alınacağına yönelik ikilemini çözer. Ekolojik yaklaşım müracaatçılar, projeler, programlar ve çevrenin göze çarpan bütün görünüşünün birbiriyle etkileşim içindeki bütünün parçaları olduğunu öne sürer. Sosyal hizmet uzmanları neden, ne zaman ve nasıl müdahale edeceklerini bilmek için müracaatçı, proje, program veya toplumun birbirleriyle ilgili bağlamını anlamak zorundadır (Kerson, 2004: 43).

Birey ve çevreyle ilgili değerlendirme tamamlandıktan ve müdahale alanları belirlendikten ve sosyal hizmet uzmanı ile müracaatçı, hangi müdahalelerin gerektiği üzerinde anlaşma sağladıktan sonra aşağıdaki özellikler müdahalelere yol gösterirler (Teater, 2009: 73).

1. Motivasyon: Sosyal hizmet uzmanları birey-merkezli yaklaşımın koşulsuz olumlu ilgi, empati ve mutabakat gibi bazı temel ilkelerini uygulayarak motivasyon oluşturmaya destek olabilir (Rogers, 1959; akt. Teater, 2009:73). Sosyal hizmet uzmanı ile müracaatçı tanımlanmış sorunların üstesinden gelmek, kişiden ve çevreden gelen güçler ile kaynaklara erişmek ve onları sürdürülebilir kılmaya yönelik çalışma yürütmektedir.
2. Sorun çözme becerileri: Müracaatçı sorunu/sorunları belirledikten ve tanımladıktan sosyal hizmet uzmanı ile müracaatçı müdahaleye ilişkin çözümler yaratmak ve gelecekteki sorunların üzerine eğilmek için kullanılacak becerileri belirlemek amacıyla birlikte çalışır. Bu beceriler aşağıdaki tekniklerden birini içerebilir:
 - a. Farkındalık yaratma: Bu teknik çevrede bulunan güncel durumları saptayarak baskıya maruz kalma gerçeğinin üzerine eğilmeye ve bu durumların bireyi doğrudan ya da dolaylı nasıl etkilediğini tartışmaya odaklanmaktadır.
 - b. Bilişsel yeniden yapılandırma: Müracaatçıların kendilerini ya da durumlarını algıladıkları normal yolların kendileri için daha olumlu şekilde yeniden yapılandırıldığında söz konusu olmaktadır.
3. Psikolojik rahatlığın sağlanması: Bu süreç müracaatçıların kendisini suçlama duygularının azalmasına olanak sağlamakta ve bu duygunun yerine benlik saygısını

arttıracak şekilde güçlerin, başarıların ve kaynaklarının farkında olmayı koymaktadır (Lee ve Hudson, 2011;akt. : Teater, 2009:74).

4. Benlik saygısı: Sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçıların maruz kaldıkları baskıya ilişkin duyguları ve deneyimlerini geçerli kılması, danışanın başarılarını ve özelliklerini daha sonra danışan tarafından sahiplenilmek üzere tanımlaması ve tanınması ile gerçekleştirilebilir (Lee ve Hudson, 2011; akt.:Teater, 2009:74).
5. Kendi kendini yönetme: Müracaatçılar, kendi yaşamlarındaki olaylara ve böylesi olaylarda verdikleri cevap ya da tepkiye ilişkin daha fazla kontrole sahip oldukları bir kendi kendini yönetme duygusu oluşturur. Müracaatçılar, kendi büyüme ve gelişmeleri için gerekli kaynaklara erişebilir ve tanımladıkları gelecek hedeflerine ulaşabilir hale gelirler (Lee ve Hudson, 2011;akt. Teater, 2009:74).

Kuram bilgisi, sosyal hizmet uzmanına birey ve çevresi ile çalışırken müracaatçı sistemini, bu sistemin çevredeki diğer sistemlerden nasıl etkilendiğini ve diğer sistemleri nasıl etkilediğini değerlendirmek için bir çerçeve sunarken, uygulamalarda sosyal hizmetin temel yaklaşımlarından yararlanır. Sosyal hizmetin rolü ve amacına yönelik uygulamalar açısından ortaya konulmuş üç temel yaklaşım bulunmaktadır (Payne, 2005; akt. Küçükkaraca, 2013:84). Bunlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

1. Terapötik yardım yaklaşımı: Bu yaklaşımla gerçekleştirilen çalışmalarda birey, grup ve toplulukların daha iyi konuma gelmelerine yönelik çaba gösterilir. Terapötik yaklaşımlar bireyler ve onların psikolojik işlevsellikleri üzerine yoğunlaşır. Sosyal hizmette terapötik yaklaşımda, müracaatçının kendisini ve diğerleriyle ilişkilerini (özellikle yakın akraba ve arkadaşlarıyla) daha iyi anlaması için danışman tarafından yardımcı olunur ve sorunlarla etkili mücadele etme yolları çalışılır. Danışmanın rolü, insanların kendilerine ne söylendiğini aktif olarak dinleyerek, kendi yaşam durumlarını daha iyi ortaya koyabilmelerinin yolunu keşfetmelerine yardımcı olmaktır. Yardımcı olunan bireyde herhangi bir değişim gerçekleşmesi amaçlanır ve bu değişim karşılaşılan sorunlarla daha etkili şekilde mücadele etmeyi öğrenme temelindedir. Cinsel istismara uğrayanlarla çalışan sosyal hizmet uzmanları ve diğer danışmanlar son yirmi yıldan fazla sürede öyküleme terapisi yaklaşımını kullanmıştır. Bu yaklaşım yapılanma sonrası kavramlara dayanan terapötik yaklaşımlardan biridir (White ve Epston, 1989). Öyküleme ilkeleri terapistlere

profesyonel teorilerle, kişisel inançlara veya diğer beklentiler ve reaksiyonlara müdahale etmeden, kişiyi dinleme fırsatı verir ve kişinin mağdur olmaktan çok yaşama devam eden biri olarak yeni öyküler geliştirmesine yardım eder. Birey, cinsel yönden istismara zemin yaratabilen ve bireysel yaşam öykülerini kontrol eden psikolojik, yapısal ve sosyal uyum yöntemlerinin çokluğunu oluşturmak için cesaretlendirilir. Öykü terapisi cinsel istismara uğrayan bireylerle çalışanlar için baskın bir modeldir ve bu alandaki terapistlerin çoğu sosyal hizmet uzmanıdır (Hanish ve Moulding, 2011:280).

2. Bakım yaklaşımı: Bu yaklaşıma göre sosyal hizmet, toplumun sosyal şartını ve kurallarını sağlayan ve insanlar zorluk yaşadıklarında eski durumlarına dönmeleri için gerçekleştirilen çalışmalar olarak değerlendirilir. Bu yaklaşım ilk olarak Martin Davies (1994) tarafından “The Essential Social Work/Sosyal Hizmetin Temelleri” kitabında açıklanmıştır. Payne (2005; akt. Küçükkaraca, 2013: 84) bireyci- reformist görüşler adını verir ve toplumdaki bireyler için sosyal hizmeti sosyal güvenlik hizmetlerinin bir yönü olarak değerlendirir. Sosyal hizmetin etkin olması için çok sayıda ve çeşitlilikte hizmet üretilir. Bu yaklaşım içinde sosyal hizmet uzmanının terapötik bir rolü yoktur. Müdahaleleri daha faydacıdır; genellikle kaynaklar ve olanaklar hakkında bilgi paylaşımını içerir. Bireyin psikolojik durumuna yönelik derinlemesine sondaj yapma bu yaklaşımın konusu değildir (Dominelli, 2009; akt. Adams, Dominelli, Payne, 2015: 85). Savunuculuk, arabuluculuk işlevleri bu yaklaşım çerçevesinde yerine getirilir.
3. Özgürleştirme yaklaşımı: Sosyalist / kollektivist görüşler, baskı altında ve dezavantajlı gruplarla çalışmada sosyal hizmeti önemli görürler. Özellikle bu durumda olanların güç kazanması ve hayatlarını sürdürebilmeleri için sosyal hizmetin toplumla karşılıklı destek arayışını önemserler. Toplumdaki elit kesim toplum kaynaklarını kendi çıkarları adına ellerinde bulundurur ve sosyal hizmetin toplum içinde ilişkileri eşitleme çalışmaları üzerinde de baskı yaratırlar (Payne, 2005; akt. Küçükkaraca, 2013:84). Kişileri baskıdan kurtarmaya yönelik olduğu için bu yaklaşıma özgürleştirme yaklaşımı denmektedir (Dominelli (2002; akt. Küçükkaraca, 2013: 84). Özgürleştirme yaklaşımı sosyal adalet temel değerini gerçekleştirebilmek için sosyal hizmete açık alan sağlar. Özgürleştirici yaklaşım hem bireyi hem de toplumu odağına alır. Özgürleştirme yaklaşımı, koruma

yaklaşımı ya da terapötik yaklaşımdan daha geniş bir yelpazedeki uygulamaları kapsamaktadır. Baskı karşıtı uygulama, sosyal adaleti sağlama değerine bağlı olarak bu uygulamaları içinde barındırır. Diğerleri, sınıf (Corrigan ve Leonard, 1978; akt. Adams ve diğ., 2009), ırk (Dominelli,1988; Ahmad,1990; Graham, 2002; akt. Adams ve diğ., 2009), cinsiyet (Dominelli, 2002a; White, 2006; akt.Adams ve diğ., 2009), engellilik (Barnersve Mercer, 2002; Swain ve French, 2008; akt. Adams ve diğ.,2009), yaş, (Philips ve diğ., 2006) ve cinsellik (Myers ve Milner, 2007; akt. Adams ve diğ.,2009) gibi sosyal alanlara odaklanır.

Özgürleştirme yaklaşımları; hizmet alan-uzman ilişkisini değiştirerek güçlendirme sürecine odaklanır. Meslek uzmanlarının bir “uzman” olduğu yaklaşımından uzaklaşarak;

- Günlük rutinlerdeki güç ilişkisinin etkisini inceler.
- İnsanların mevcut güçlerine ve deneyimlerine değer verir.
- Durumları inceleyerek insanların kendi yaşamlarının kontrolünü üstlenebilmeleri için beceri ve bilgi elde etmelerine yardımcı olur.
- Sosyal yapılardaki konumlar ile erişilebilir olanaklar arasında ilişkiyi anlamaya çalışır ve bunlar arasında bağ kurar.
- Bireylerin kişisel taleplerini, diğerlerinin talepleriyle ilişkilendirir.

Sosyal hizmette güçlendirme bireylerin kendi yaşamlarının kontrolünü eline almaları ve gerekli kaynakları elde etmek için kendi çevrelerini etkilemeleri şeklinde vurgulanmaktadır. Bir kavram olarak ise güçlendirme şu şekilde tanımlanmaktadır: Bireyler, gruplar ve/veya toplulukların kendi koşullarının kontrolünü eline alma, iktidarını kullanma ve hedeflerine ulaşma kapasitesi ile bireysel ve kolektif olarak yaşam kalitelerini azami düzeye getirebilmek için kendilerine ve diğerlerine yardım edebildikleri süreçlerdir (Adams, 2008:17). Bu tanım, ötekileştirilmiş ya da baskıya maruz kalmış bireylerin genellikle “kendi kendini güçlendirme” olarak da ifade edilen iktidar ve yaşamları üzerinde kontrolü elde etme yetisini vurgulamakta ve kaliteli bir yaşama erişmek için kendilerine destek olabilmelerine ilişkin takip etmeleri gereken rotaları belirlemektedir. Parsons (2002:398) tecrit, depresyon, yabancılaşma,

umutsuzluk hissi, öğrenilmiş çaresizlik ve/veya toplulukla bağlantılanma ihtiyacı gibi güçlendirme temelli uygulamayı gerektiren belirli mevcut sorunları tanımlamaktadır. Sosyal hizmet uzmanları bu özellikleri gösteren ve ötekileştirilmiş ya da baskıya maruz kalmış birey, grup ya da toplulukla karşılaştıklarında güçlendirme temelli yaklaşımını uygulamalıdır.

Araştırmanın temel amacı, cinsel istismarın yasal sürecini sosyal hizmette ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde ele alarak cinsel istismarı deneyimleyen çocukların, ebeveynlerin ve profesyonellerin gözünden anlamak ve cinsel istismar olgusunu çok yönlü analiz etmektir.

Kurumları, sistemleri, mekanizmaları ve iletişim yollarını bilmek sosyal hizmet uzmanına daha özgürce hareket etme, profesyonel ve disiplinler arası ağları oluşturma, yetki ve sorumlulukların örüntüsünü anlama ve müracaatçılara karşı daha duyarlı düzenlemeler yapma olanağı verir. Bunu ekolojik bakış açısı yansıtır, çünkü yaklaşım birey ve çevresi arasında sürekli etkileşim olduğunu varsayar (Kerson, 2004: 52).

Cinsel istismara uğrayan çocuk bu sorunu yaşamadan önce ve sorun yaşandıktan sonra çevresi içinde değerlendirilirken, mikro, mezzo, ekzo ve makro sistemlerle etkileşimi cinsel istismarı yasal sürecini nasıl yaşayacağını belirlemektedir. Çocukla etkileşim halindeki aile, öğretmenler, sağlık, sosyal hizmet, adli kurumlarla çocuk arasındaki iletişimin sağlıklı olması, hem istismarın açığa çıkmasını ve böylece sona ermesini, hem de çocuğun bu süreçten en az hasarla çıkmasını sağlayacaktır. Mikro sistemde yer alan aile üyeleri, öğretmenler, akrabalar ve komşuların sosyal desteği yalnız çocuğu değil, aileyi de güçlendirmektedir. Sistemler arasındaki etkileşimin sağlıklı olması çocuğu olumlu etkileyen unsurlardır. Cinsel istismara uğrayan çocuğun ilişki ve etkileşim içinde olduğu bütün sistemlerde sosyal hizmet mesleğinin ve sosyal hizmet uzmanlarının önemli işlevi vardır.

Cinsel istismara yönelik birincil önleme / koruma programlarında sosyal hizmet uzmanları eğitimci olarak tıbbi sosyal hizmet ve çocuk refahı alanlarında mikro ve makro düzeyde de uygulamalar yürütürler. Çocuğa yönelik istismarın önlenmesi amacıyla ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesi, çocukla iletişim, çocuğa kendini

korumanın öğretilmesi, evlilik danışmanlığı, aile planlaması, cinsel istismara yol açan risklere yönelik farkındalık kazandırma gibi konuları içeren eğitim programlarını mikro ve mezzo düzeyde yürütürler. Makro düzeyde topluma yönelik bilgilendirme çalışmaları basın ve yayın organları, kitle iletişim araçları ve bilimsel etkinliklerle yürütülür. Çocuğa yönelik toplumsal algının ve bakış açısının değiştirilmesi, toplumun eğitim yoluyla tutumlarının değiştirilmesini içerir. Topluma yönelik eğitimlerin uzun süreli ve düzenliliğiyle davranış değişimi yaratılması olanaklıdır.

Çocuğa yönelik cinsel istismar olgusu, istismarın yasal sürecinde birden fazla mesleği, disiplini, kurumu ilgilendiren, çok disiplinli çalışmayı, disiplinler arası işbirliğini, kurumlar arası eşgüdümü zorunlu kılan bir sorundur. Sosyal hizmet bilgi, beceri ve değerleri çerçevesinde soruna bütüncül bakmayı zorunlu kılar. Tıbbi, adli, çocuk refahı alanlarında çalışan sosyal hizmet uzmanları bütüncül bakış açısıyla, cinsel istismar olgusu ile ilgili mikro, mezzo, ekzo ve makro sistemlere müdahale etmek durumundadır. Bu müdahalelerde mikro, mezzo ve ekzo sistemlere terapötik yardım ve bakım yaklaşımı, hem bu sistemlere hem de makro sisteme yönelik özgürleştirme yaklaşımından yararlanılır.

Cinsel istismara uğrayan çocukların yasal süreçte sistemlerle iletişimi, etkileşimi, kaynaklardan yararlanabilmesini ve izlemini gerçekleştirecek olan uygulama modeli vaka yönetimidir. Mikro, mezzo, ekzo ve makro sistemlerde sosyal hizmet uzmanları vaka yöneticisi rolü ile müdahalelerde bulunur. Vaka yönetimi, sosyal hizmet uzmanlarının önemli rollerinden biridir ve yasal süreçte çocuğu ve ebeveynleri kendi yaşamlarının kontrolünü ellerine alarak gerekli kaynakları elde etmeleri ve çevreyle etkileşime geçebilmeleri için güçlendirerek, savunuculuk, eğiticilik, aracılık, danışmanlık rolleriyle bu sürecin çocuğun yararına işlemlerini sağlamak amacıyla izlem yapmayı gerektirir. Vaka yöneticisi sosyal hizmet uzmanı bütün kurumlarla işbirliği ve eşgüdüm içinde olması gereken, yani cinsel istismara uğrayan çocuğu sahiplenen kişidir.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, çocuğa yönelik cinsel istismar olgusunun yasal sürecini, çocuğun içinde yer aldığı çevrelerle etkileşimi bağlamında anlamayı amaçlamaktadır. Cinsel istismara uğrayan çocukların yasal süreçteki deneyimlerini ve bu deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını anlamaya odaklanıldığı için nitel araştırma yönteminin amaca hizmet edeceği düşünülmüştür.

Araştırmacının kendisini de bir veri toplama aracı olarak gören, yalnız “bir aracı, bir bilgi toplayıcı” rolünde düşünmeyen nitel yöntemin bakış açısı, araştırmacıya farklı işlevler yükler. “Araştırılan” ile aktif bir ilişki içinde olan, araştırma sürecini bir paylaşım ve deneyim aktarımı olarak değerlendiren araştırmacının, sadece tek taraflı bir bilgi toplayıcı olmasından çok, iki yönlü bir öğrenim ve paylaşımı yaşaması beklenir. Araştırmacının farkındalığı süreci, hem araştırmanın hem de araştırmacının karşılıklı olarak olumlu etkisinin hissedileceği dönemi oluşturur (Kümbetoğlu, 2012: 28-29).

Nitel araştırmalarda araştırmacılar insanların deneyimlerini nasıl anlamlandırdığını keşfetme amacındadır (Marshall ve Rossman, 2011). Aynı zamanda nitel araştırma, belirli bir konuyu ayrıntılı olarak anlama ve tanımlama amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu ayrıntı, ancak o konuyla doğrudan ilgili kişilerle konuşarak ve kendi deneyimlerini anlatmalarına olanak vererek elde edilebilir (Creswell, 2007: 40).

Kuş (2012: 87) nitel araştırmaların temel karakteristiğinin araştırma öznelinin bakış açılarını, anlam dünyalarını ortaya koyma, dünyayı araştırma öznelinin gözleriyle görme olduğunu vurgulamaktadır. Nitel araştırmaların bir diğer önemli karakteristiği ise deneyimin yaşandığı doğal ortamlara ve sürece odaklanmasıdır. Bu nedenle cinsel

istismar sorunu yaşıyan çocukların neler yaşadığını hem kendilerinin, hem ebeveynlerin hem de profesyonellerin bakış açılarıyla ve yaşanmış deneyimleriyle anlamak nitel araştırma yöntemlerini kullanarak mümkün olacaktır.

Cinsellik konusu Türkiye toplumunda “tabu” olarak görülen, cinsel istismar ise “gizli” ve “sır” olarak kalmasında ısrarcı olunan, açığa çıkmasında çeşitli etmenler nedeniyle zorluk yaşanan, açığa çıktıktan sonra yine çeşitli sorunlarla karşılaşma olasılığı olan bir konudur. Bu anlamda konunun ulusal boyutta ele alınmasının zorluğu ve cinsel istismar deneyimini yaşıyanlara erişimin zorluğu da araştırma yönteminin nitel olarak belirlenmesinde etkili olmuştur.

Araştırma; cinsel istismara uğrayan çocuklar, onların ebeveynleri ve alanda çalışan profesyonellerin cinsel istismar fenomeninin yaşattığı süreci “nasıl algıladıkları, nasıl betimledikleri, hakkında ne hissettikleri, nasıl yargıladıkları, nasıl anımsadıkları, nasıl anlamlandırdıkları ve diğerleri ile onun hakkında nasıl konuştuklarına odaklanan” fenomenolojik bir temele dayanmaktadır. İnsanların deneyimi nasıl anlamlandırdığı ve hem bireysel olarak hem de paylaşılan anlam olarak deneyimi bilince nasıl dönüştürdüklerini keşfetmek fenomenolojik araştırmaların en temel özelliğidir. Fenomenolojik araştırma insanların bazı fenomenleri nasıl tecrübe ettiklerinin metodolojik, özenli ve derinlemesine bir şekilde resmedilmesini ve betimlenmesini gerektirir (Patton, 2002:104-107). Creswell (2013:77-81)'e göre fenomenolojik çalışma, birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını tanımlar.

Nitel araştırmada fenomenolojik yaklaşımın temel katkılarından biri, bireylerin deneyimlerini ve dünyayı nasıl algıladıkları ve yorumladıklarını açığa çıkarmasıdır (Patton, 2002:104-107). Araştırma sorunu, belirli bir fenomene ilişkin olarak kişilerin paylaştıkları deneyimleri ortaya çıkarmaya yönelik olduğunda fenomenolojik yaklaşım bu tür çalışmalar için uygun olacaktır. Bu ortak deneyimleri anlamak, konuya ilişkin politika ve uygulamaların geliştirilmesi açısından da önemlidir (Creswell, 2007: 61).

Araştırmada cinsel istismara uğrayan çocukların ve onların ebeveynlerinin, alanda çalışan profesyonellerin cinsel istismar ortaya çıktıktan sonra, yasal süreçte yaşadıkları

deneyimlere odaklanılmış ve bu süreç onların gözünden aktarılmaya, açıklanmaya ve tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle araştırma fenomenolojik bir temele dayanmaktadır.

2.2. Araştırma Alanının Belirlenmesi

Bu araştırma cinsel istismara uğrayan ve Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi'ne başvuran veya yönlendirilen çocuklar ve ebeveynleri ile çocukların istismarın açığa çıkmasından sonra yasal süreçte yaşadıkları deneyimleri, duyguları anlamak amacıyla yapılmıştır. Araştırma alanının Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi olarak tercih edilmesinin iki nedeni vardır:

Birincisi, araştırmacı 15 yıldır söz konusu merkezde istismara uğrayan çocuklar ve aileleri ile çalışmaktadır. Çocuk Koruma Merkezine hastane içinden ve hastane dışından istismar edildiği ya da istismara uğramış olabileceği kuşkusuyla yönlendirilen çocukların sosyal, psikolojik, kültürel ve ekonomik durumları değerlendirildiğinde, her düzeyden çocukların buradan hizmet aldığı gerçeği söz konusudur. Bu durumda toplumun farklı kesimlerinden gelen çocukların yaşadıkları farklı deneyimlerin görünür kılınması sağlanmış olacağı düşünülmektedir.

İkinci olarak, Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi, üniversite bünyesinde yapılandırılmış hastane temelli ilk çocuk koruma merkezidir. Çocuk sağlığı, çocuk psikiyatri, çocuk cerrahi, adli tıp, psikiyatri uzmanları, sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve hemşire gibi meslek elemanlarından oluşan çocuk koruma ekibi, ilk olarak sosyal pediatri bilim dalı öncülüğünde birim olarak kurulmuş, daha sonra Gazi Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı bir merkez olmuştur. Birimin kurucusu ve Merkezin ilk müdürü, ilk yönetim kurulu başkanı Prof. Dr. Ufuk BEYAZOVA'dır. Merkezin çok disiplinli ve ekip çalışmasına dayalı yaklaşımı ile sosyal hizmet uygulamaları açısından da iyi bir uygulama örneği oluşturduğu, alanla ilgili diğer kurumlar ve profesyoneller tarafından kabul edilen bir durumdur. UNICEF tarafından 12 ilde "Gazi Modeli" örnek alınarak Çocuk Koruma Merkezi açılması projesi yürütülmüştür.

Merkeze başvuran/yönlendirilen çocukların hemen tamamının tanılama, değerlendirme, adli ve sosyal hizmet süreçleri ve izlemi sosyal hizmet uzmanı tarafından yürütülmektedir. Bu süreçte çocuklar ve aileler ile kurulan güvene dayalı ilişkinin hem çocukların hem de ailelerin araştırmaya gönüllü olarak katılımlarını kolaylaştıracağı düşüncesi oluşmuştur.

2.3. Derinlemesine Görüşmelere Hazırlık

Alan çalışmasına başlamadan önce tez izleme komitesinin önerisiyle görüşmede kullanılacak yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular, uygunluğu açısından görüşler alınarak değerlendirilmiştir. Soruların anlaşılır olup olmadığı test edilmek amacıyla bir anne ve istismara uğradığında çocuk, şu anda bir yetişkin olan kadınla görüşme yapılmıştır. Bu görüşme sonucunda bazı sorularda daha fazla açıklama ihtiyacı olacağı düşüncesiyle soruların içeriğinin görüşmeler sırasında açılmasına karar verilmiştir. Araştırmanın amacının ve sorunsalının belirlenmesi, soruların içeriği, kimlerle görüşmeler yapılacağı, görüşülecek kişi sayısı, kuramsal çerçevenin içeriğinin oluşturulması, tema ve alt temaların gruplandırılma şekline ilişkin olarak tez danışmanı ile birçok kez bir araya gelinmiş, tartışarak fikir üretilmiştir.

Araştırma ölçütlerine uygun özneleri belirlemek üzere Çocuk Koruma Merkezindeki kayıtlardan görüşülecek öznelerin iletişim bilgileri alınarak, telefon aracılığı ile iletişim kurulmuştur. Araştırma öznelerinin kendi istekleri doğrultusunda çocuğun, annelerin yaşadıkları evde, profesyonellerin çalışma ortamlarında veya Çocuk Koruma Merkezinde yapılmasına karar verilerek randevu tarih ve saatleri ilk görüşme sonrasında haftalık olarak belirlenmiştir.

2.4. Araştırmanın Özneleri

Araştırmanın öznelerinin belirlenmesinde nitel araştırma yönteminin amaçlı örnekleme tekniği olan maksimum çeşitlilik örnekleme başvurulmuştur. Amaçlı örnekleme tekniğinde özneler araştırmanın kuramsal temeli ve amaçlarına bağlı olarak belirli ölçütlere göre araştırmacı tarafından seçilmektedir. Amaçlı örnekleme tekniği, örneklem

seçiminde araştırmacının inisiyatifinin etkin olması nedeniyle yargısal örnekleme olarak da adlandırılmaktadır. Maksimum çeşitlilik örnekleminin amacı, görel olarak oluşturulacak küçük bir örnekleme çalışılan soruna taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013:136).

Araştırmanın özneleri; Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi hizmetlerinden yararlandırılan cinsel istismara uğramış olan çocuklar, çocuklarıyla birlikte gelen anneler ve istismarın açığa çıkmasından sonraki yasal süreçte (adli, tıbbi, yargı, koruma aşamalarında) çocuklarla birlikte yer alan profesyoneller; avukat, hâkim, savcı, çocuk psikiyatristi, sosyal hizmet uzmanı, psikologtan oluşan meslek elemanlarıdır.

Katılımcıların belirlenmesinde aşağıdaki ölçütler temel alınmıştır:

1. Çocuk Koruma Merkezinin birim olarak ekip çalışmasına başladığı 2001 yılı ile 2014 yılları arasında cinsel istismara uğramış olduğu için ya da istismara uğramış olduğu yönünde kuşku ile Çocuk Koruma Merkezine yönlendirilen, adli bildirim yapılmış ve yasal süreci tamamlanmış olan, Çocuk Koruma Merkezinde değerlendirildikleri tarihteki yaş aralığı 13-18 yaş arasında olan, araştırmaya katkı vermeye istekli çocuklar ve gençler,
2. Psikiyatrik tedavi süreci ve yargı süreci tamamlanmış olan, yapılacak derinlemesine görüşmede yaşanan istismar sürecini araştırmacı ile paylaşabilecek durumda olan, bu konuda istekli olan çocuk, gençler; öncelikle bu çocukların anneleri ile diğer anneler,
3. Zihinsel engeli olmayan çocuk ve gençler,
4. Sağlık ve çocuk koruma alanında, çocuk adalet sisteminde görev yapan profesyonel meslek elemanlarıdır.

Çocuk Koruma Merkezinde 2001-2014 yılları arasında değerlendirilen çocuk sayısı 824'tür. Bunlar içinde adli bildirim yapılan cinsel istismar olgu sayısı 144'tür. Cinsel istismara uğradığı yaş aralığı 7-12 olan çocuk sayısı 53, yaş aralığı 13-18 arasında olan çocuk sayısı 91'dir. Bu çocuklardan 59'unun adres ve telefon değişikliği gibi nedenlerle iletişim bilgilerine ulaşılamamış, ulaşılanlardan 5 tanesi görüşmeyi kabul etmemiştir.

Katılımcıların Ankara’da yaşaması ön koşul olarak değerlendirilmemiştir. Ankara dışında yaşayan bir genç ve bir meslek elemanı Ankara’ya gelebileceklerini belirtmişlerdir. Görüşme yeri olarak, çocuk ve annelerin yaşadıkları ortamda, profesyonellerin çalışma ortamlarında ya da Çocuk Koruma Merkezinde görüşebileceği belirtilmiştir; 6 çocuk, 8 anneye kendi evlerinde, 7 meslek elemanı ile kendi çalışma ortamlarında, 4 çocuk, 3 anne ve 4 meslek elemanı ile Çocuk Koruma Merkezinde görüşme yapılmıştır.

Annelerin seçiminde araştırmaya katılan çocuk ve gençlerin anneleriyle görüşülmesine özen gösterilmiş ve bu şekilde eşleştirilen 8 anne-çocuk katılımcı çiftleri olmuştur. Katılımcı olan üç annenin çocuklarından birinin zihinsel engelli olması, diğerinin görüşmeyi kabul etmemesi, bir diğerinin psikiyatrik tedavisinin sürmesi nedeniyle görüşülememiştir. Katılımcı olan bir gencin annesiyle de Ankara dışında yaşaması nedeniyle görüşülememiştir. Meslek elemanları içerisindeki üç avukat, katılımcı olan çocukların savunmasını yapmış olan avukatlardır.

2.4.1. Öznelere İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

Ç1: Görüşme tarihinde 23 yaşında olan Ç1, babasını küçük yaşta trafik kazasında kaybetmiş, bir ağabeyi ve annesinin ikinci evliliğinden bir kız kardeşi vardır. 10 yaşlarındayken üvey babasının tecavüzüne uğramış, istismarı 15 yaşında açığa vurmuştur; ilk paylaştığı kişi kız arkadaşı olmuş, onun aracılığıyla tanıştığı bir sosyal hizmet uzmanıyla ayrıntılı görüşme yapmıştır. İstismarda bulunan kişi tutuklu bulunduğu cezaevinde hayatını kaybetmiştir. Ağabeyi bir başka ilde yaşayan Ç1; annesi ve kız kardeşiyle yaşamaktadır. Özel sektörde mimar olarak çalışmaktadır.

Ç2: Görüşme tarihinde 14 yaşında olan Ç2, 9’uncu sınıfa gitmektedir. Tek çocuktur. 8 yaşlarında öz babasının cinsel istismarını annesiyle paylaşmaya çalışmış ancak anne inanmamıştır. 12 yaşında okuldaki erkek arkadaşlarına karşı saldırgan davranışlar gösterdiği için rehber öğretmeni tarafından çocuk psikiyatri kliniğine yönlendirilmiş, ruhsal durum değerlendirmesinde uğradığı cinsel istismar açığa çıkmıştır. İstismarın açığa çıkmasından sonra annesiyle birlikte Kadın Sığınma Evinde koruma altına alınmış, istismarda bulunan baba tutuklanmıştır. Annesi evlerini ve çocuğun okulunu

değiştirmek zorunda kalmıştır; şu anda annesiyle beraber yaşamakta; annesi Ç2'nin kimliğini değiştirmek için başvuruda bulunmuştur.

Ç3: Görüşme tarihinde 17 yaşında olan Ç3, ailenin 2'nci çocuğudur, Meslek Lisesi son sınıf öğrencisidir. Bir ablası ve kız kardeşi vardır. 11 yaşlarında iken akrabaları olan birinin cinsel istismarına uğramıştır. Yaşadığı istismarı ilk olarak annesine anlatmaya çalışmış, annesi inanmamıştır. 14 yaşında iken okul rehber öğretmeniyle paylaşmıştır. Rehber ğretmen tarafından ocuk Koruma Merkezine yönlendirilmiştir. Mahkeme sonucu ve istismarcının tutuklanıp tutuklanmadığı hakkında bilgi sahibi değildir. Anne, baba ve kardeşleriyle birlikte yaşamaktadır. Üniversitede fizik tedavi okumak istemektedir.

Ç4: Görüşme tarihinde 15 yaşında olan Ç4, açık liseye devam etmektedir. 7 yaşlarında öz babası tarafından tecavüze uğramıştır. 10 yaşlarında annesinin şüphelenmesiyle istismarı ilk kez annesine açıklamıştır. Erkek kardeşiyle birlikte koruma altına alınmış, daha sonra yaşadıkları şehirden dayısının yaşadığı şehre taşınmışlardır. Annesi, kardeşi, anneannesi ve dayısıyla yaşamakta ve kuaför olmak istemektedir.

Ç5: Görüşme tarihinde 18 yaşında olan Ç5'nin babası, kendisi çok küçük yaşlardayken hayatını kaybetmiş, bir ablası ve bir ağabeyi vardır. 9 yaşlarında iken öz ağabeyi tarafından cinsel istismara uğramış, istismarı kız arkadaşıyla paylaşmış ve arkadaşıyla birlikte polise başvurmuştur. Ağabeyi cezaevinde olan Ç5, liseyi terk etmiş ve çalışmaya başlamıştır. Ablası evli ve bir başka ilde, kendisi annesiyle yaşamaktadır.

Ç6: Görüşme tarihinde 17 yaşında olan Ç6,  kardeşin en küçüğüdür; lise son sınıf öğrencisidir. Bir ablası ve ağabeyi vardır. 9 yaşlarındayken eniştesi tarafından cinsel istismara uğrayan Ç6, yaşadığı istismarı ilk olarak annesine söylemiş, annenin inanmaması üzerine yıllar sonra rehber öğretmenine açıklamıştır. Rehber ğretmen tarafından ocuk Koruma Merkezine yönlendirilmiştir. İstismarda bulunan kişi ceza almıştır. Ç6 ailesiyle yaşamakta ve Üniversitede okumak istemektedir.

Ç7: Görüşme tarihinde 21 yaşında olan Ç7 on beş yaşında iken erkek arkadaşi tarafından tecavüze uğramış ve gebe kalmıştır. Gebeliği ortaya çıkınca yaşadığı

istismarı annesiyle paylaşmıştır. Gebeliği süresince kadın sığınma evinde koruma altına alınmış, sonrasında ailesinin yanına dönmüş ve daha sonra da evlenmiştir. İstismarla ilgili şikâyetinden vazgeçmiştir; kamu davası olarak yürütülen davanın sonucu hakkında bilgisi yoktur. Açık liseyi okuyan Ç7'nin ailesi il dışında yaşamakta, kendisi eşiyile yaşamakta, bir markette kasiyer olarak çalışmaktadır.

Ç8: Görüşme tarihinde 18 yaşında olan Ç8'nin kendinden küçük bir kız kardeşi vardır. 15 yaşında erkek arkadaşı tarafından tecavüze uğramış ve gebe kalmıştır. Lise 1'den terktir. Yaşadığı istismar, evden kaçtığında ailesinin karakola başvurması sonucu ortaya çıkmıştır. Annesi, babası ve kız kardeşiyle Ankara'da yaşamaktadır, görüşmeden kısa bir süre sonra doğum yapmıştır.

Ç9: Görüşme tarihinde 22 yaşında olan Ç9, açık liseyi bitirmiştir. Evli ve bir çocuk annesidir. 17 yaşında tanımadığı biri tarafından tecavüze uğramış; bu olaydan sonra annesi ve babası boşanmıştır. Evli ablası, annesi ve erkek kardeşi beraber yaşamaktadır. İstismarda bulunan kişi ceza almış, ancak tutuksuzdur.

Ç10: Görüşme tarihinde 26 yaşında olan Ç10, üniversite mezunu, evli ve Ankara dışında yaşamaktadır. Annesi, babası ve kendinden küçük erkek kardeşi beraber yaşayan Ç10, on beş yaşında iken yabancı birisi tarafından tecavüze uğramış, istismarda bulunan kişi hapis cezası almıştır.

A1: Ç1'in annesi olup, 50 yaşında, ilkokul mezunu, ilk evliliğinden biri erkek, biri kız iki çocuğu, ikinci evliliğinden de bir kızını vardır. İki çocuklu "dul" bir kadın olarak toplumda yaşamanın zor olduğu düşüncesinde olan ailesinin baskısıyla ikinci evliliğini, yine kendisi gibi ikinci evliliğini yapan, dört çocuğu kişiyle yapmıştır. Bu kişi, Ç1'e cinsel istismarda bulunan kişidir. Daha önce çalışmayan A1, cinsel istismar olayı açığa çıktıktan sonra boşanmış ve evlere temizliğe giderek çalışmaya başlamıştır. İki kızıyla birlikte yaşamakta, oğlu bir başka ilde çalışmaktadır.

A2: Ç2'nin annesi olup, 38 yaşındadır, lise mezunudur, tek çocuğu Ç2'dir. Eşinin kızına cinsel istismarda bulunduğu açığa çıktıktan sonra can güvenliklerinin tehdit altında olması nedeniyle kendisi ve kızını hakkında koruma kararı alınarak bir süre Kadın

Sığınma Evinde kalmışlardır. Eşinin tutuklanmasından sonra boşanmış, ev ve çocuğun okulunu değiştirmiş, çocuğun kimliğinin değişimi için de girişimde bulunmuştur. Evliliği süresince çalışmayan A2; şu anda özel sektörde çalışmakta ve kızıyla birlikte yaşamaktadır.

A3: Ç3'ün annesi olup, ilkokul terk, okuryazar olmayıp, 48 yaşında ve çalışmamaktadır. Üç kızı vardır; Ç3 ortanca kızıdır; büyük kızı 21 yaşında, özel eğitim merkezine devam etmekte; küçük kızı ilköğretime devam etmektedir. Eşi bir şirkette güvenlik görevlisi olarak çalışmaktadır. Ç3'ün akrabaları olan biri tarafından cinsel istismara uğradığının açığa çıkmasından sonra A3 bir süre psikiyatrik tedavi almıştır. Eşi ve üç çocuğuyla yaşamaktadır.

A4: Ç4'ün annesi olup, ortaokul terk ve 33 yaşındadır. Bir kızı ve bir oğlu vardır. Eşinin kızına cinsel istismarda bulunduğu için açığa çıkmasından sonra çocukları bir süre koruma altına alınmış, kendisi erkek kardeşi ve annesiyle yaşamış, daha sonra çocukları da yanına almıştır. Eşinin tutuklanmasından sonra boşanmıştır. Cinsel istismar olayından önce de almakta olduğu psikiyatrik tedavi, olayın açığa çıkmasından sonra devam etmiştir. Şu anda annesi, erkek kardeşi ve iki çocuğuyla yaşamakta, daha önce çalışmayan A4, özel sektörde düzensiz olarak çalışmaktadır.

A5: Ç5'in annesi, ortaokul mezunu, 59 yaşında, eşini on beş yıl önce kaybetmiş, kamudan emeklidir. İki kızı ve bir oğlu vardır. Büyük kızı evli ve bir başka ilde yaşamakta; oğlu kız kardeşi Ç5'e cinsel istismarda bulunduğu için cezaevindedir. A5 kızı Ç5 ile yaşamaktadır.

A6: Üniversite mezunu, 41 yaşında ve tek çocuğu vardır. Askeri kurumda çalışmaktadır. Boşandıktan sonra eski eşinin 8 yaşındaki kızına cinsel istismarda bulunduğu ortaya çıkmıştır. Yasal süreçte eski eşinin çocukla kişisel ilişki kurmasına kısıtlama getirilmiştir. Şu anda annesi, ablası ve kızıyla birlikte yaşamaktadır.

A7: 54 yaşında, ilkokul mezunu, bir kızı ve bir oğlu vardır. Eşi kamudan emekli, kızının, oğlunun ve eşinin ruhsal hastalık tanıları vardır. Akrabaları olan bir erkek tarafından oğlunun cinsel istismara uğramasından sonra kendisi de psikiyatrik tedavi

almıştır. Kızı ve oğlu aralıklarla yatarak tedavi görmekte, oğlunda aynı zamanda zihinsel yetersizlik olduğu için özel eğitimden yararlanmakta, öz bakımını ise anne A7 yerine getirmektedir. Bir ilçede oğlu, kızı ve eşiyle yaşamakta, oğlu ve kızı için meşguliyet olması amacıyla aldığı bahçeyle sadece kendisi uğraşmaktadır.

A8: Ç8'in annesi olup, 45 yaşında, ilkokul mezunu, çalışmamaktadır; bir oğlu, iki kızı vardır. Eşinin ruhsal hastalık tanısı olup, ilaç kullanmaktadır, düzenli bir işi yoktur. Kendisi de çalışmamakta, çeşitli kurumlardan sosyal yardım almaktadır. Büyük kızının erkek arkadaşı tarafından cinsel istismara uğraması ve ardından gebe kalması sonrasında A8 psikiyatrik tedavi almıştır. Eşi ve üç çocuğuyla birlikte yaşamakta, doğacak torununa bakmayı planlamaktadır.

A9: Ç9'un annesi olup, 44 yaşında, ilkokul mezunudur. İki kızı ve bir oğlu vardır. Eşi hamallık yapan A9, el işleri yaparak evin geçimini sağlamakta iken, ortanca çocuğu olan Ç9'un yabancı biri tarafından cinsel istismara uğramasının ardından psikiyatrik tedavi almış ve eşinden boşanmıştır. Büyük kızı ile istismara uğrayan küçük kızı şu anda evli olup, oğluyla birlikte yaşamaktadır. Düzenli bir işi yoktur; oğlunun iş buldukça çalışarak elde ettiği gelir ve sosyal yardımlarla geçimini sağlamaktadır.

A10: Ç10'nun annesi olup, 48 yaşında ve ilkokul mezunudur. Bir kızı ve bir oğlu vardır. Eşi sigortalı bir kurumdan emeklidir. Kızının bir yabancı tarafından cinsel istismara uğramasından sonra aldıkları tehditler nedeniyle evlerini ve çocuğun okulunu değiştirmek zorunda kalmıştır. Kızı şu anda evli ve bir başka ilde, oğlu bir başka ilde çalışmakta, kendisi eşiyle yaşamaktadır. Daha önce düzenli bir işi olmayan A10, şu anda düzenli ve güvenceli bir işte çalışmaktadır.

A11: 41 yaşında, ilkokul mezunu, çalışmamakta, bir oğlu ve bir kızı vardır. Eşi taksi şoförlüğü yapmaktadır. Erkek arkadaşı tarafından cinsel istismara uğrayan ve gebe kalan kızının bir süre Kadın Sığınma Evinde kaldıktan sonra eve dönmesiyle evlerini ve çocuğun okulunu değiştirmek zorunda kalmışlardır. Bir süre psikiyatrik tedavi almış olan A11, şu anda kızı, oğlu ve eşiyle birlikte yaşamakta, kızının evlat edindirilen bebeğini kızıyla birlikte bulma çabası içerisinde.

P1: 45 yaşında, serbest avukatlık yapmakta, 2004 yılından bu yana yoğun bir şekilde çocuk istismarıyla ilgili çalışmaktadır. Baronun Çocuk Hakları Merkezinde çalışmalara katılmaktadır. Ç1'in uğradığı cinsel istismar davasında çocuğun savunma avukatlığını yapmıştır.

P2: 17 yıllık sosyal hizmet uzmanı olup daha önce sosyal hizmet kurumunda çalışmakta iken, 2004 yılından bu yana hem Çocuk ve hem de Aile Mahkemelerinde görev yapmış olan P2; şu anda adli sosyal hizmet alanında görev yapmaktadır.

P3: 20 yıllık sosyal hizmet uzmanı olup, ÇİM'de görev yapan ilk meslek elemanlarındadır. Şu anda sağlık alanında çalışmaktadır.

P4: 20 yıllık hâkim olup, 45 yaşındadır. 2005 yılından bu yana çocuk adalet sistemiyle ilgilenmektedir. Çocuk Mahkemesi hâkimliği yapmıştır. Mesleki kariyerinin ilk iki yılı hariç tamamında ceza hukukunda çalışmıştır. Çocuk adalet sisteminde görev yapan profesyonellerin eğitimlerine katkı vermektedir.

P5: 27 yıllık hâkimdir, 52 yaşındadır. Mesleki yaşamının son 5 yılı Çocuk Mahkemesi Hâkimliği ile geçmiştir. Ondan öncesinde Yargıtay Ceza Hâkimliğinde yasaların yapım aşamalarına katkıda bulunmuştur. Hem yasa çalışmalarında Mecliste görev almış, hem de çocuk adalet sisteminde çalışanlara yönelik eğitimlerde eğitimci olarak görev almıştır. Şu anda emekli olup, serbest avukatlık yapmaktadır.

P6: 41 yaşında olup, avukatlığa başladığı 1993 yılından bu yana çocuk istismarı ve ihmali alanında çalışmaktadır. Sivil toplum örgütlerinde ve Baronun Çocuk Hakları Merkezi gönüllü çalışmalarda bulunmakta, çocuk adalet sisteminde çalışan profesyonellerin eğitimlerinde eğitimci olarak görev almaktadır. Serbest avukat olarak çalışmakta, Ç6'nın uğradığı cinsel istismar davasında çocuğun savunma avukatlığını yapmıştır.

P7: Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları uzmanıdır. Tıp Fakültesi öğretim üyesi ve 45 yaşındadır. 12 yıldır çocuk istismarıyla ilgilenmektedir. Şu anda görev yaptığı Tıp Fakültesi Hastanesindeki çocuk istismarı ekibinin aktif üyesidir.

P8: 35 yaşında, serbest avukatlık yapmaktadır, Baro Çocuk Hakları Kurulunda çalışmalara katılmaktadır. Çocuk istismarıyla 8 yıldır ilgilenmektedir.

P9: 35 yaşında, serbest avukatlık yapmaktadır. 2004 yılından bu yana çocuk hakları alanında çalışmaktadır. Şu anda Baro Çocuk Hakları Merkezinde gönüllü olarak, çocuk hakları alanındaki sivil toplum örgütlerinde çalışmalara katılmaktadır. Ç9'un uğradığı cinsel istismar davasında çocuğun savunma avukatlığını yapmıştır.

P10: 20 yıllık savcı olup, örgütlü suçlar, terör çete suçlarında çalışmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığında, ÇİM'lerde de görev yapmaktadır.

P11: 33 yaşında, 11 yıllık psikolog olup ÇİM'de görev yapmaktadır. ÇİM'den önce de görev yaptığı hastanede poliklinik hizmetleri sırasında istismara uğrayan çocukların tedavi sürecinde yer almıştır.

P12: 42 yaşında, adli tıp uzmanı, Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalında öğretim üyesidir. 20 yıldır çocuk istismarı ile ilgilenmekte, cinsel istismar olgularının adli muayenesi ve raporlama çalışmalarını yürütmektedir.

Tablo 1. Öznelere İlişkin Bilgiler

Çocuklar	Cinsiyet	Yaş ¹	Eğitim Durumu ²	İstismar Eden
Ç1	K	16	Ünv.mez.	Üvey baba
Ç2	K	8	Lise	Öz baba
Ç3	K	14	Lise ögr.	Akraba
Ç4	K	10	Lise ögr.	Öz baba
Ç5	K	14	Lise terk	Ağabey
Ç6	K	14	Lise ögr.	Akraba
Ç7	K	15	Lise terk	Erkek arkadaş
Ç8	K	14	Lise terk	Erkek arkadaş
Ç9	K	17	Lise mez.	Yabancı
Ç10	K	15	Ünv.mez.	Yabancı

¹ Çocuğun istismarı açığa vurduğu yaşıdır.

² Çocuğun şu anki öğrenim durumudur.

Tablo 1. (devam). Öznelere İlişkin Bilgiler

Anneler	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durum		Çalışma Durumu ¹
			İstismar Öncesi	İstismar Sonrası	
A1	50	İlkokul	Evli	Bekar	Çalışmıyor
A2	38	Lise	Evli	Bekar	Çalışmıyor
A3	48	Okuryazar	Evli	Evli	Çalışmıyor
A4	33	Lise	Evli	Bekar	Çalışıyor
A5	59	Ortaokul	Dul	Dul	Çalışıyor
A6	33	Üniversite	Bekar	Bekar	Çalışıyor
A7	57	İlkokul	Evli	Evli	Çalışmıyor
A8	45	İlkokul	Evli	Evli	Çalışmıyor
A9	44	İlkokul	Evli	Bekar	Çalışmıyor
A10	48	İlkokul	Evli	Evli	Çalışmıyor
A11	41	İlkokul	Evli	Evli	Çalışmıyor

Profesyoneller	Cinsiyet	Deneyim ²	Meslek	Kurum
P1	Erkek	11 yıl	Avukat	Özel / Serbest
P2	Kadın	11 yıl	SHU	Aile Mahkemesi
P3	Erkek	10 yıl	SHU	Sağlık Md.
P4	Erkek	10.yıl	Hâkim	Ceza Mahkemesi
P5	Erkek	20 yıl	Em.Hâkim	Çocuk Mahkemesi
P6	Kadın	22 yıl	Avukat	Özel / Serbest
P7	Kadın	15 yıl	Ç.psikiyatristi	Tıp Fakültesi
P8	Kadın	8 yıl	Avukat	Özel / Serbest
P9	Erkek	11 yıl	Avukat	Özel / Serbest
P10	Erkek	20 yıl	Savcı	ÇİM
P11	Erkek	11 yıl	Psikolog	ÇİM
P12	Kadın	20 yıl	Adli Tıp Uzm	Tıp Fakültesi

2.5. Veri Oluşturma Süreci

Cinsel istismara uğrayan çocukların yasal süreçteki deneyimlerini bütüncül bakış açısıyla değerlendirmek amacını taşıyan bu araştırmanın veri kaynakları, yarı yapılandırılmış görüşme formu çerçevesinde yapılan derinlemesine görüşmeler, olgu değerlendirme formları ve katılımcı gözlemdir.

¹ Annelerin çocuğun istismara uğradığı dönemde çalışıp çalışmama durumudur.

² Profesyonellerin deneyimi; çocuk istismarı/hakları alanında çalıştıkları süreyi içermektedir

2.5.1. Derinlemesine Görüşmeler

Araştırmanın uygulama aşamasında veriler, cinsel istismar nedeniyle Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Araştırma ve Uygulama Merkezine yönlendirilen ya da başvuran; istismar açığa çıktığında 13-18 yaş aralığında olan 10 çocuk ile 11 anne ve 12 profesyonel ile derinlemesine görüşme yoluyla toplanmıştır. Görüşmeler Ek 1’de sunulan görüşme formu aracılığı ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında görüşülen kişiler araştırmacının önceden tanıdığı ve iletişim halinde olduğu kişilerdir. Çocuklar ve annelerle araştırmacı arasında oluşan güven ortamı araştırmanın yürütülmesinde kolaylaştırıcı olmuştur. Hatta bu güven ilişkisi istismar olayının üzerinden uzun süre geçmiş olmasına karşın çocuk ve annelerle yeniden ilişki kurmada da etkili olmuştur. Bu çerçevede görüşmelerin planlanması için yapılan ön görüşmeler hal ve hatır sorarak başlamış ve görüşme isteği koşulsuzca ve sorgulanmaksızın kabul edilmiştir.

İlk görüşmede görüşme yeri tercihi çocuk ve anneye bırakılmıştır. Bu kapsamda onların tercihlerine göre sekiz anne ve altı çocukla kendi evlerinde, üç anne ve dört çocukla Çocuk Koruma Merkezinde, beş profesyonel ile Çocuk Koruma Merkezinde, yedisiyle kendi çalışma ortamlarında (büro, klinik) ve sosyal ortamlarında (Baro Sosyal Tesisi, Kongre Merkezi) görüşme yapılmıştır.

Çocuk Koruma Merkezinde görüşmek isteyen çocuklar ve anneler burada görüşmenin kendileri için daha uygun olacağını belirtmiş, aynı zamanda Merkezi ziyaret anlamına da geleceği şeklinde görüş belirtmişlerdir. Evlerinde görüşme yapılan annelerin araştırmacıyı ağırlamak üzere hazırlık yaptıkları görülmüştür.

Görüşmelerde görüşmecileri tanıyor olmak, görüşmeye enformel sohbet tarzı ile başlanmasına neden olmuştur. Bu tarz daha çok, kendi ortamlarında görüşülen kişilere uygulanmıştır. Araştırmanın amacı, görüşme nedeninin açıklanması, görüşülmeyen zaman içerisinde yaşamlarımızdaki değişiklikler ve gelişmelerin karşılıklı olarak paylaşıldığı konulardan, görüşmenin odağına dönülmesi sağlanmıştır.

Ev ortamında görüülen çocuk ve annelerde doğal ortamlarında bulunmanın getirdiği rahatlık gözlemlenmiştir. Çocuk Koruma Merkezinde yapılan görüşmeler ev ortamına göre daha resmi bir hava yaratmış olmasına karşın, bu ortam kendilerini açmada engel oluşturmamış ve rahat oldukları fark edilmiştir. Görüşme yapılan ortamın doğallığı bazı görüşmeler için planlanan sürenin uzaması sonucunu getirmiştir. Çocuklarla ve annelerle yapılan görüşmelerin uzaması ve ayrıntılandırılması güvendikleri bir profesyonelle yeniden görüşme ihtiyacının giderilmesinden kaynaklanmıştır. Özellikle hukukçular tarafından yasal süreçte yaşanan sorunların masaya yatırılması ile kendi gözlem, değerlendirme ve önerilerinin altının çizilerek vurgulanması görüşmelerin uzamasına neden olmuştur. Cinsel istismara uğrayan çocuklar ve annelerin yasal süreçte yaşadıkları deneyimler ve algılara ilişkin beyanları, profesyonellerle yapılan görüşmelerde bir anlamda test edilmeye, teyit edilmeye çalışılmıştır. Bu da araştırmanın güvenilirliğini artıran bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Katılımcılardan biri, araştırmacının görüşmede yaşanan süreçte bir uzman olarak kendisine telkinde bulunduğu konuyla ilgili geri bildirim vermiştir:

Siz bana söylemiştiniz ya, ne ilaç, ne doktor, ne ben seni iyi edemem, sen kendi kendinin doktoru olacaksın demiştiniz. Sizin söylediğiniz nasihati psikiyatriste giden kızlara söylüyorum ben şimdi. bunu söyleyen çok değerli bir insan, bana böyle dedi, çok iyi geldi diyorum, inşallah size de iyi gelir diyorum böyle uygulayın diyorum. Siz öyle söyleyince daha bir kararlı oldum yani, hep kulağımda küpe gibi düşünüyorum. Her hastalığın ilacı insanın kendinde, kafada bitirmek gerekir diyorum (Ç9).

Annelerle ve çocuklarla görüşme sonunda ne hissettikleri, bu görüşmenin kendilerini nasıl hissettirdiği sorulmuş; güvendikleri ve tanıdıkları bir profesyonelle konuşmanın kendilerini rahatlattığı bilgisi alınmıştır.

İyi geldi, yani iyiyim....Çok sevindim sizi gördüğüme.. (Ç10)

Güzel....şöyle şeyler hissettim ya ..biriyle konuşmak insana iyi geliyo... ruhunu iyi hissettiriyo.... yani o yüzden çok memnunum..teşekkür ederim konuştuğunuz için de... (Ç4)

Çok iyi oldu yani...Gelin...Her zaman beklerim (A1)

Görüşme bana çok iyi geldi, her zaman için beklerim (A3)

Çok güzel geçti, rahatladım, ferahladım (A5)

Allah razı olsun sizden iyi ki geldim, diyorum ya rahatladım, inşallah N... da gelsin (A10)

Bazı anneler, görüşme isteği telefonla belirtildiğinde kendileriyle hala ilgilenen birileri olduğunu hissetmenin güven verdiğini, kendilerini değerli ve yalnız olmadıklarını hissettiklerini belirtmiştir. Bu ifadeler kendileriyle iletişim halinde olan profesyonellerin görev yaptıkları kurumlarla bir bütün olarak değerlendirildiği için, kişilere ve kurumlara olan inancı arttıran bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Ya öncelikle...Hassasiyetiniz çok hoşuma gitti...Çok sağolun...Yine diyorum...Yani ben...Çok memnun oldum...Arayıp sorulmak, hatırlanmak...Yani..çok memnun oldum...Görüşme de gayet iyi...En azından bişeyleri paylaştık ve inşallah da bi faydam olursa...Faydası olursa memnun olurum...Size çok teşekkür ederim yani...Düşünmeniz...En azından bişeyler için gayret ediyosunuz...Sağolun...Allah razı olsun...O yüzden hassasiyetiniz için binlerce kez teşekkür ederim...Bişeyler yapmak için gayret ediyosunuz işte...Her kurum böyle olsa...Belki...Bu kadar sıkıntılar yaşanmaz ...Eminim...(A4)

Valla...İçim boşaldı...İnsan rahatlıyo yani...Bi de böyle kişilerin gelip bizle ilgilenmesi... Güven veriyo yani... Bak kimsesiz değilmişiz...Bizi anlayan varmış diye düşünüyom yani...Ben mesela sabaha kadar sevincimden uyuyamadım... gelecek diye...Allah razı olsun...(A9)

Katılımcılar görüşmeler sonucunda yaşananları gözden geçirme fırsatı bulduklarını ve böylece güçlendiklerini fark ettiklerini, hatta kendi yaşadıkları olaylara dışardan bir gözle bakabildiklerini fark ettiklerini belirtmişlerdir:

Anlatırken şimdi başka birinin olayını anlatıyor gibiyim...(Ç9)

Görüşmede yaşananları gözden geçirmeyi bazı katılımcılar için korkularıyla yüzleşme olanağı bulmak ve yine görüşmenin korkularını yenmeye katkısı olduğunu belirtmişlerdir:

Aslında bazılarının bu korkularını yenmek gerekiyo. Ben düşündüm siz telefonda gelebilir misin diyince...Hani bi cesaret gibi bişey oldu bende. Kaç defa burdan geçip gidiyorum mesela... Hani Zekai Tahir'e gidiyorum çocuk için...Burası aklımda yoktu. Burası da Ankara'nın en büyük hastanelerinden biri, ama benim için imdi büyük cesaret oldu. Hastaneyi gördüğümde bile bişey oluyodu bende. Kötü bi duygu oluyodu. Şurama bişey oturuyodu ama şu an gerçekten rahat oldum. Belki şimdi çıkar giderim, yarın yine gelirim...O şekilde...İyi oldu benim için yani...Benim için gerçekten çok iyi oldu (Ç7)

Görüşmelerde görüşme formu kullanılması görüşmenin konu başlıklarına göre yürütülmesinde kolaylaştırıcı olmuştur. Görüşmenin doğal akışına, görüşülen kişinin duyarlılığına ve daha çok açıklamak istediği konuya göre soruların yer değiştirmesine ve bazı konuların ayrıntılandırılmasına olanak sağlamış, böylece görüşülen kişinin süreç içinde kendiliğinden ortaya çıkan katkıları sınırlandırılmamıştır.

Derinlemesine görüşmelerde (1) deneyim/davranış soruları, (2) fikir/değerlendirme soruları, (3) duygulara ilişkin sorular, (4) bilgi soruları, (5) duygulara ait sorular, (6) geçmişe/demografi bilgilere yönelik sorular olmak üzere altı tür soru kullanılmaktadır (Patton, 2002:348-351). Görüşmelere her üç gruptaki görüşmecilere yönelik demografik sorularla başlanmıştır. İstismarın açığa çıkmasından sonraki süreçte deneyim ve davranış tanımları öğrenmek için çocuklara ve annelere deneyim / davranış soruları yöneltilmiştir. Davranışların, tutumların nasıl algılandığını öğrenmek amacıyla her üç gruba fikir / inanç soruları; çocukların ve annelerin deneyim, tutum, davranış ve düşüncelere ilişkin duygusal tepkilerini anlamak için duygu soruları yöneltilmiştir. Cinsel istismar olgusuyla, yasal mevzuatla ve süreçle ilgili görüşülen profesyonellerin bilgilerini öğrenmek amacıyla bilgi soruları sorulmuştur. Her üç gruptaki katılımcılara süreçte tanık oldukları olaylar, karşılaştıkları durumlardan etkilenme düzeylerini ve tepkilerini öğrenmek için duyumsal sorular yöneltilmiştir.

Görüşmeler ortalama olarak bir saat sürmüştür, aynı anda dijital ses kayıt cihazına ve telefona kaydedilmiştir.

2.5.2. Olgu Değerlendirme Formları

Özellikle telefonla ulaşılan öznelere yapılacak görüşmeler öncesinde öznelere öykülerini hatırlamak, daha detaylı bilgilere sahip olmak amacıyla Çocuk Koruma Merkezinde tutulan ve saklanan olgu değerlendirme formlarından görüşme öncesi öznelere sosyodemografik bilgileri alınmıştır. Formlardan sadece bazı bilgileri anımsamak amacıyla yararlanılmıştır.

2.5.3. Katılımcı Gözlem

Araştırma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerin bir kısmı çocukların evlerinde bir kısmı araştırmacının çalışma ortamında gerçekleştirilmiştir. Çocuğun ve ebeveynin yaşantısı ev ortamında yapılan görüşmeler öncesinde ve sonrasında gözlemlenmiştir. Bu süreçte çocuğun ve annelerin diğer bireylerle; kardeşler, akrabalar, komşularla iletişim ve etkileşimi kavranmaya çalışılmıştır.

Araştırmacının çocuğa yönelik cinsel istismar sürecinin başından beri gerek çocuğun yaşadığı ortamda mikro ve mezzo sisteme, gerekse ekzo ve makro sistemde yaşadıklarına ilişkin gözlemleri bulunmaktadır. Araştırma kapsamında da çocukların ve annelerin yaşadıkları ortamlarda birbirleriyle iletişim ve etkileşimlerini gözleme fırsatı olmuştur.

2.6. Araştırma Verilerinin Yönetilmesi ve Analiz Edilmesi

Nitel yaklaşıma dayalı bu araştırmanın 33 derinlemesine görüşmeden elde edilen verileri, yazılı olarak çözümü yapılmış görüşme çıktıları üzerinden analiz edilmiştir. Yapılan derinlemesine görüşmelere ait ses kayıtları, analiz edilmeyi bekleyen veri kaynakları olup, veri oluşturma sürecinde elde edilen veriler nitel veri analizi programı olan MAXQDA 11 ile analiz edilmiştir. MAXQDA 11 aynı pencerede hem görüşme metnini hem de kodları gösteren ve verileri görselleştirme olanağı sunan bir nitel analiz programıdır.

Önce derinlemesine görüşmelere ait ses kayıtlarının deşifreleri yapılmış, yazılı çıktıları alınmıştır. Yapılan deşifreler MAXQDA 11'e aktarılmıştır. Hem yazılı çıktılar üzerinden hem de programa aktarılanlar üzerinden okunmaya başlanmıştır. Analiz sürecinde üzerinde durulan konuyla ilgili düşüncelerin ve kavramların temalaştırılması görüşmelerin çözümlenmiş metninin birkaç kez okunmasıyla olmuş, bu ana temalar araştırmanın alt amaçlarına göre kodlanıp gruplandırılmıştır.

Gruplandırma ve temalaştırma aşamalarında alt konuları karşılayan belirli anahtar sözcükler kullanılarak MAXQDA 11'e aktarılan görüşme metinleri taranmıştır.

Çözümlemiş metinler okunurken cinsel istismara uğrayan çocuğun deneyimlerinde, sorunla baş etmesine, güçlenmesine ya da güçsüzleşmesine etki eden etkileşimlerin sözel olarak ifade edilmesi için yoğun çaba harcanmıştır. Araştırmacı tarafından istismar sürecinde gözlemlenen ilişkiler ve etkileşimlerin görünür kılınabilmesi için doğru ifade edilmesine özen gösterilmiştir. Veri analizi sürecinde elde edilen bulguların sayısal dökümü ve genelleştirilmesi kaygısı yerine çocuklar, ebeveynler ve profesyoneller tarafından yapılandırılan gerçeklik, ekolojik sistem yaklaşımı ve cinsel istismar bağlamı içerisinde kavranarak resmedilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın uygulama aşamasında derinlemesine görüşmelerde iki ayrı cihazla ses kaydı alınmıştır.

Araştırma 2013 Ağustos-2017 Mart döneminde tamamlanmıştır. 2013 Ağustos-2014 Ocak döneminde araştırma konusu netleşmiş, 2014 Ocak-2014 Haziran döneminde çalışmanın metodolojik yapısı ve kuramsal içeriği olgunlaştırılmıştır. 2014 Temmuz-2016 Ekim döneminde alan çalışmaları tamamlanmış, eş zamanlı olarak veri analizi ve araştırma raporu hazırlanmıştır. 2016 yılı Ekim ayı ile 2017 yılı Nisan ayı arasındaki dönemde arasında araştırma raporuna ilişkin eksikliklerin tamamlanması gerçekleştirilmiştir.

2.7. Etik Konular

Sosyal hizmet araştırmacılarının araştırmalarında katılımcılarla, araştırmacılarla ve araştırmanın raporlaştırma süreciyle ilgili etik ilkelere dikkat etmeleri gerekmektedir (Buz ve Akçay, 2015:153).

2.7.1. Araştırma Katılımcılarıyla İlgili Etik Konular

Bilgilendirilmiş Onam

Derinlemesine görüşmeler öncesinde, çocuklar, anneler ve profesyonellere Ek-2’de sunulan gönüllü katılım ve bilgilendirme formu çerçevesinde araştırmaya dair bilgilendirilmiştir. Ayrıca 18 yaşından küçük olanlar için kendileri ve ebeveynlerinden,

18 yaşından büyük olanlar için kendilerinden, annelerin ve profesyonellerin kendilerinden araştırmaya katılmaya dair sözlü onay alınmıştır. Ancak görüşmelere dair güven ilişkisini zedeleyeceği düşünüldüğünden katılım onayına dair katılımcı imzası alınmamıştır.

Gizlilik: Öznelerle görüşmeler, kendi yaşadıkları ev ortamında, çalışma ortamlarında, sosyal ortamlarda kendilerini rahat ve güvende hissedebilecekleri koşullarda yapılmıştır. Görüşmelerde katılımcılarla yalnız kalınması ve görüşmenin bölünmemesi sağlanmıştır. Görüşmeye başlamadan önce öznelerin verecekleri bilgilerin araştırma amacı dışında kullanılmayacağı konusunda bilgi verilmiştir. Görüşülen çocuklar ve annelerle daha öncesinden kurulmuş olan güven ilişkisinin görüşmelere istekle katılmalarında etkili olduğu söylenebilir. Görüşmelerde profesyoneller dâhil bütün öznelerden alınan bilgilerin kullanımında gizliliğe önem verileceği görüşmeye başlamadan hatırlatılmıştır.

Gönüllülük: Araştırma ölçütlerine uygun olarak belirlenen öznelere telefonla ulaşılmıştır. Araştırmanın kapsamı ve araştırma süreci hakkında bilgi verilip katılmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Hemen hepsi katılacaklarını belirttikleri için randevu yeri, saati ve tarihi belirlenmiştir. Araştırmaya katılanların tamamının gönüllü katılımları sağlanmıştır.

Özneleri Olası Risklerden Koruma: Yüz yüze görüşme öncesinde çalışmanın amacı yinelenerek, çocuklara ve annelere istedikleri sorulara, istedikleri şekilde yanıt verebilecekleri, istedikleri zaman görüşmenin sonlandırılabilceği belirtilmiştir.

Araştırma kapsamında görüşme yapılacak çocukların cinsel istismarın yasal sürecinin ve tedavi sürecinin tamamlanması, kendini ifade edebilecek bilişsel ve gelişimsel düzeyde olmaları ölçüt olarak belirlenmiştir. Görüşme sırasında, cinsel istismar olayının ayrıntıları ile ilgili hiçbir şey sorulmayacağı ve buna gerek olmadığı paylaşılmıştır. Yine de süreçte yaşananların hatırlanması duygusal anlar yaşanmasına neden olmuştur. Bu duygusallığı yaşamalarına izin vermek amacıyla böyle anlarda görüşmeye ara verilerek kendilerini hazır hissettiklerinde devam edilmiştir.

Deneyimler aktarılırken araştırmacı kimliğiyle empatik bir tutumla etkin dinleme yapılırken, görüşme sırasında psikolojik açıdan beklenmedik durumlarla karşılaşma olasılığına karşı, uzman kimliğiyle hareket edilmesine karar verilmiştir. Başa çıkılamayacak olası durumlarda hastane ortamında ve telefonla psikiyatr desteği alınması planlanmış, ancak böyle bir bir durum yaşanmamıştır.

Katılımcı annelere özellikle baba-kız ensest ilişkisinde risk faktörü olduğundan cinsel yaşamları hakkında bilgiye ihtiyaç duyulmuş, ancak annelere sadece cinsel yaşamları olup olmadığı sorulurken ayrıntıya gerek olmadığı vurgulanmıştır. Annelerin eşlerine karşı öfke, kızgınlık gibi olumsuz duygu ve düşüncelerini dışa vurdukları görülmüş; ancak kayıt altına alınmamıştır.

Profesyonellerin, mesleki duyarlılığı yüksek, cinsel istismar olgularında işbirliği ve eşgüdüm içerisinde olunan meslek elemanları olmasına zen gösterilmiştir. Onların da çocuğa yönelik cinsel istismarın yasal sürecinde yaşadıkları olumsuz deneyimlerle ilgili öfke, kızgınlık duygularını yaşamalarına izin verilmiş; bu duyguların dışa vurumu sırasında kayıt durdurulmuş, kendi istekleri doğrultusunda devam edilmiştir.

Çocuklara ve ebeveynlere görüşme sonunda, geçmişte yaşanan cinsel istismar süreci hakkında tekrar konuşmanın kendilerini nasıl hissettirdiği sorulmuş; hemen hepsi, artık kapatmış oldukları ve geride bıraktıkları bu konuyu yeniden konuşmak konusunda başlangıçta kaygı duyduklarını, ancak görüşme sonunda tüm yaşadıklarını özetlemiş olmakla glendiklerini fark ettiklerini, yeniden konuşmanın kendilerini rahatlattığını belirtmişlerdir.

2.7.2. Araştırmacıyla İlgili Etik İlkeler

Gerekli İzinlerin Alınması: Araştırma, uygulanma aşaması öncesinde Gazi Üniversitesi Etik Komisyonuna sunulmuş ve araştırmanın etik olarak uygunluğu onayı Gazi Üniversitesi Etik Komisyonununun 04.09.2014 tarihli kararı ile verilmiştir. Etik Komisyon onayı Ek-3'te sunulmuştur.

Yetkinlik: Araştırmacının araştırmanın konusu olan çocuğa yönelik cinsel istismar olgusuna ilişkin olarak çocukların yaşadıkları deneyimlere, yasal sürece tanık olması, bu süreçler boyunca iletişim halinde olunması araştırma kapsamında yapılacak derinlemesine görüşmelerde avantaj sağlamıştır. Ancak araştırmacı kimliğiyle yapılan görüşmelerde, sadece araştırma amacı doğrultusunda elde edilmesi hedeflenen bilgilerin alınmasına odaklanılmıştır. Uzman kimliğiyle müracaatçılarla yapılan görüşmelerde, yaşanan olaya ilişkin ayrıntılar elde edilmeye, çocuğun ve annelerin herhangi bir psikolojik, sosyal, tıbbi yardıma gereksinimleri olup olmadığına ilişkin bilgiler elde edilmeye çalışılarak, daha çok müracaatçının konuşmasına fırsat verilmeye çalışılır. Araştırmacı kimliğiyle görüşme yapılırken araştırma amacına uygun yarı yapılandırılmış görüşme formu kapsamındaki sorularla, konuşma içerikleri açılmaya, duyguların, algıların, düşüncelerin somut ifade edilebilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Esasen, uzman kimliği ile müracaatçılarla görüşme yapılırken de tarafsız bir şekilde bilgiler toplanmaya çalışılıp, çok yönlü değerlendirmeler yapıldığı için, araştırma kimliğiyle tarafsızlık ilkesini uygulamaya koymada zorluk yaşanmamıştır. Araştırmacı kimliğiyle yapılan görüşmelerde herhangi yorumda bulunulmamış, yaşanan olayın kendi ifadeleri, algıları ve yorumlarıyla görünür kılınması hedeflenmiştir.

2.7.3. Araştırmanın Raporlanma Süreciyle İlgili Etik İlkeler

Anonimliğin Sağlanması: Çalışmaya katılan çocuk, ebeveyn ve profesyonellerin gerçek isimleri ve kendilerini tanımlayabilecek özgün bilgiler, mahremiyetlerinin korunması etik ilkesi çerçevesinde gizli tutulmuş, çocuklara “Ç”, annelere “A”, profesyonellere “P” şeklinde rumuz verilmiştir.

Damgalayıcı ve Genelleyici İfadelerden Kaçınma: Cinsel istismara uğrayan çocukların “mağdur” olarak tanımlamasının güçsüzlüğe odaklanmaya neden olacağı düşüncesiyle tez danışmanı önerisiyle bu kavramın kullanımından kaçınılmıştır. Aynı şekilde çocuğa yönelik istismar davranışında bulunanları damgalamamak amacıyla istismarcı kelimesi kullanılmamış, “istismar davranışında bulunanlar” tanımlaması kullanılmıştır.

3. BÖLÜM

ANALİZ

Araştırmadan elde edilen verilerin tematik analizi sonucunda istismara uğrayan çocuk ve ailesine ait özellikler, çocuk ve annenin istismar deneyimleri ve profesyonellerin değerlendirme ve görüşleri olmak üzere üç ana tema oluşturulmuştur.

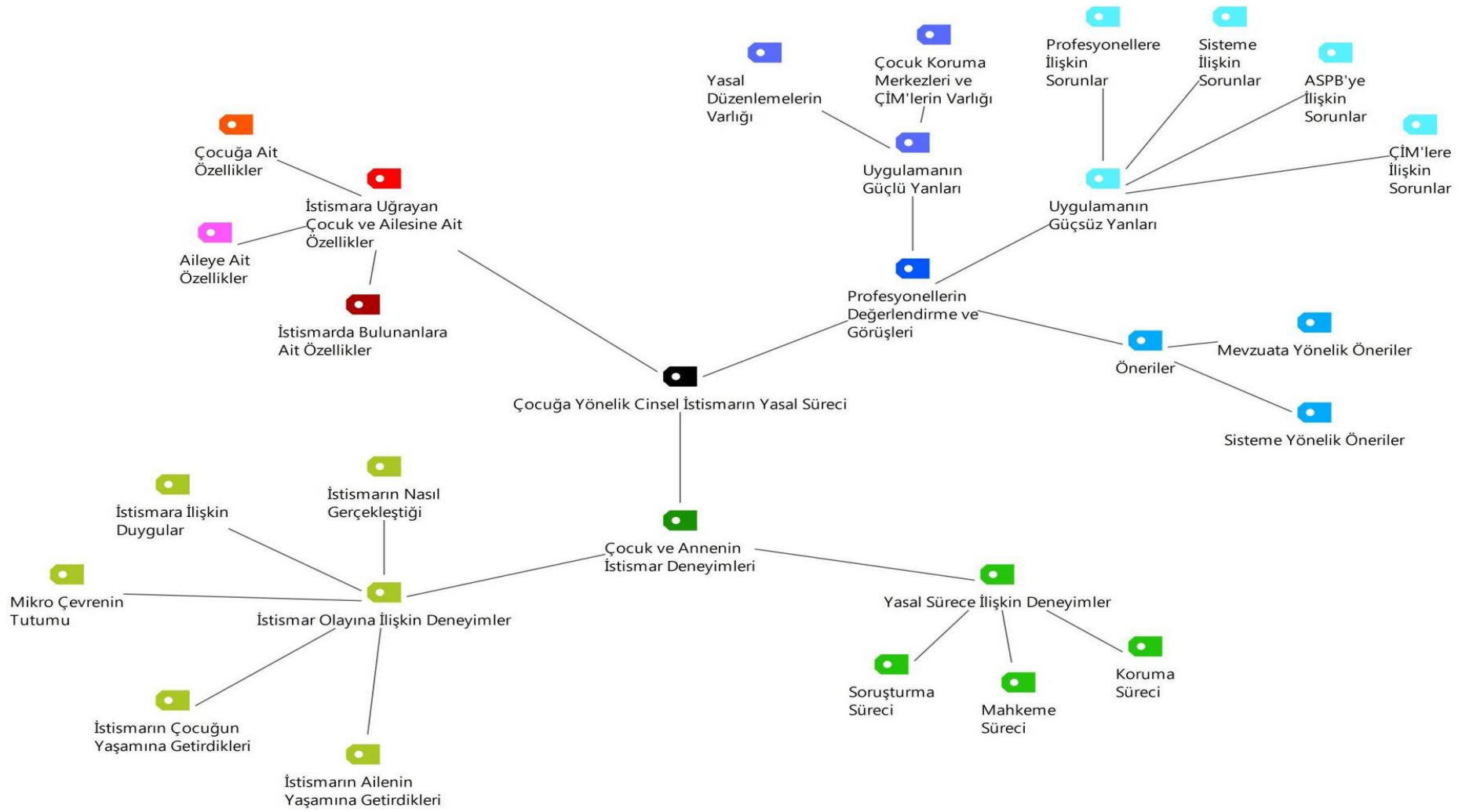
“İstismara uğrayan çocuk ve ailesine ait özellikler”, “çocuk ve annenin istismar deneyimleri” ve “profesyonellerin değerlendirme ve görüşleri” ne ilişkin ana temalar kendi içinde de alt temalara, bu alt temalar da bazı kategorilere dayanılarak oluşturulmuştur.

Araştırmanın birinci ana teması olan “İstismara uğrayan çocuk, ailesi ve istismarda bulunanlara ait özellikler” ana teması çocuğa ait özellikler, aileye ait özellikler ve istismarda bulunanlara ait özellikler olmak üzere üç alt temadan oluşmakta ve genel olarak araştırma kapsamında görüşme yapılan çocuk ve ailelerinin temel özellikleri ile bu çocuklara istismarda bulnanların özellikleri ortaya konulmaktadır.

İkinci ana tema “çocuk ve annenin istismar deneyimleri”,

Üçüncü ana tema “profesyonellerin değerlendirme ve görüşleri” dir.

Araştırma ana temaları ve alt temaları Şekil 2’de sunulmuştur.

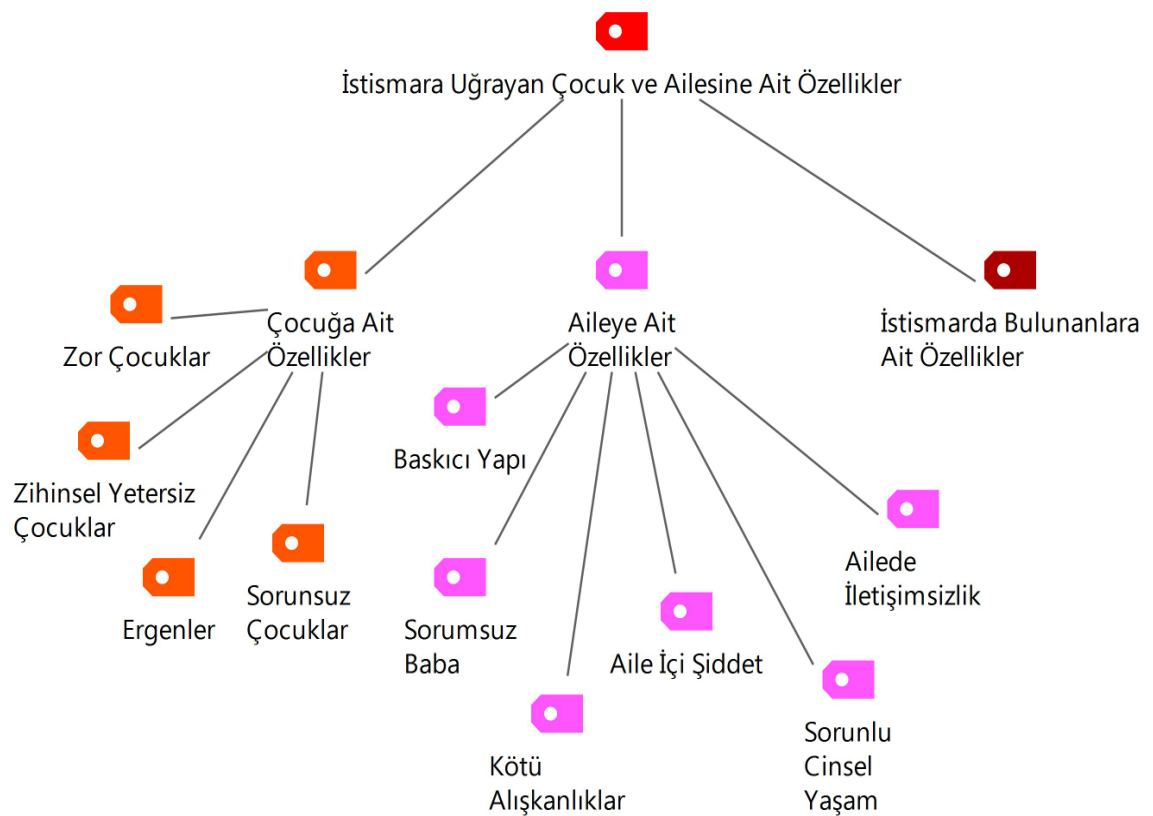
Şekil 2. Araştırma Temaları

Nitel birer yöntem olan katılımcı gözlem ve cinsel istismara uğrayan çocuklar, anneler ve profesyonellerle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerden elde edilen araştırma bulgularının analizi üç bölümde yapılandırılmıştır.

3.1. İstismara Uğrayan Çocuk, Ailesi ve İstismarda Bulunanlara Ait Özellikler

Bu bölümde cinsel istismara uğrayan çocuk ve ailesine ait özellikler ile istismarda bulunanlara ait özellikler ele alınmıştır.

İstismara uğrayan çocuk ve ailesine ait özellikler ana temasının alt temaları ve kategorileri şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. İstismara Uğrayan Çocuk, Ailesi Ve İstismarda Bulunanlara Ait Özellikler

3.1.1.Çocuğa Ait Özellikler

“ben kendimi çok rahat açabilen bir insan değilim ama... İnsanlar gelir açarlar kendini bana... yani o da biraz geçmişten kalma bi alışkanlık heralde...bi korumacı yaklaşım mı diyim hani mesela...günlük tut deseler bana tutmam. Elim gitmez yazamam ben onu mesela... İçimdekini olduğu gibi hayatta dışarıda aktaramam falan...”

Çocuk ve çocukluk olgusu son yıllarda evrensel olarak hızla artan bir ilgiyle karşılaşmakta ve çeşitli alanlardaki toplumsal dönüşümler, çocuğa ve çocukluğa dair bakış açısında da değişimlere yol açmaktadır. Çocukluğun sadece bir gelişimsel aşama olmadığı, kendine özgü niteliği, değerleri ve hareket alanı olan özerk bir kategori olduğu yaklaşımı son yıllarda geniş biçimde kabul görmeye başlamıştır (Yağcıoğlu, 2013:111). Çocukluk dönemine özgü ruhsal ve sosyal gelişimin bilinmesi, çocuk davranışının içinde bulunduğu gelişimsel döneme göre tanımlanmasına olanak sağlayacaktır. Bu tanımlama, çocuğun cinsel istismar deneyimi ile etkileşimi konusunda da fikir verecektir.

3.1.1.1. Zor Çocuklar “*hep bir yaramazlık çıkarırdım*”

Çocukların gelişimsel dönem özelliklerini tanımlamak, davranışlarının doğal döngüsünü anlamak açısından yararlıdır. Gelişimsel dönemlere göre gösterecekleri davranış özellikleri bilindiğinde sorunlu olarak tanımlanan davranışlarının, aslında gelişim dönemi özellikleri gereğince olması gereken davranışlar olduğu anlaşılacaktır.

Çocukların gelişimini etkileyen önemli etkenlerden biri “bağlanma”dır. Güvenli bağlanamayan bebekler, bir şekilde ilgi ve sevgi yetersizliği içinde olan, yani ihmal edilmiş bebeklerdir (Güvenir, 2007: 50). Güvenli bağlanamadığı için bilişsel, sosyal ve duygusal açıdan yeterli gelişemeyen, iyi anne desteği, sevgi ve ilgi ilişkisi içerisinde büyüyemeyen çocuklarda sorunlu olarak tanımlanan bazı davranış ve kişilik özellikleri gelişebilmektedir.

Çocuğun sergilediği davranışlar ve kişilik özellikleri bazı yetişkinlerin çocuğu kötüye kullanımında araç ya da çocuğun kötüye kullanımını kolaylaştırıcı olabilmektedir; bu özelliklerin bilinmesi çocukların korunması açısından önemlidir.

Araştırma kapsamında görüşülen çocukların bir kısmı cinsel istismara uğramadan önceki kişilik ve davranış özelliklerinden söz etmiştir:

Ben çokkkk önceden de bayağı psikoloğa gitmişim... Çokkk küçükken

sürekli birilerini döverdim... Sinir çıkartırdım galiba(Ç2)

Yani öyle şey değildim...Arkadaşlarımı seven bir yapım yoktu...Girişkendim ama hep bir yaramazlık çıkarırdım (Ç8)

Annemin millete anlatışına göre iyi ama birazcık asi falan öyle anlatıyor yani. Yani millete derken akrabalarımıza falan. Çok zor bir çocukluğum olduğunu falan anlatıyor, yaramaz olduğumu...Mesela kardeşlerimin arasında en yaramaz benmişim, hiç durmazmışım, sabaha kadar uyutmazmışım annemi, böyle anlatıyor yani...(Ç8)

Ç2, arkadaşlarıyla iletişimde sorun yaşayan, aslında sinirli bir yapısı olduğunu ve bu sinirini arkadaşlarını döverek çıkardığını belirtmiştir. Ç8 de arkadaşlarıyla ilişkilerinde sorun yaşadığını, annesi tarafından “yaramaz” olarak tanımlandığını belirtmiştir.

Çocukların sergilediği davranışlar tamamen gelişimsel döneme özgü davranışlar olabileceği gibi, gelişimsel döneminde çocuğun ihtiyaçlarının yeterince desteklenmemesinin bu tür davranışlara etkisinin olduğu söylenebilir.

Erikson’un psikososyal gelişim kuramına göre iyi anne desteği, bakım ve sevgi ilişkisi ile büyüyen bebeklerde temel güven duygusu gelişir ve bir sonraki döneme umut edebilme gibi yaşamsal güç kazanarak geçilir (Dereboy, 1993). Özerklik yönelimi desteklenerek bir sonraki evreye geçebilen çocukta “istenç” yaşamsal bir güç olarak kazanılabilecekken, bu dönem çocuğunun ihmale uğraması, onun sınır tanımaz, bencil, dürtü denetimi zayıf bir çocuk olmasına yol açabilir; ya da uygun sınırlarla korunulamayan bu dönem çocuğu risklere açık olabilir (Gökler, 2015:19).

3.1.1.2. Zihinsel Yetersiz Çocuklar “hocanın yanında o deli diyivmiş.”

Zihinsel yetersizlik çocukların sosyal çevrede damgalanmalarına neden olabilmektedir. Araştırma kapsamında zihinsel yetersizliği olan bir ergen, görüşmeye alınmamış, ancak annesi ile görüşülmüştür. Anne çocuğun yaşadığı cinsel istismarla zihinsel yetersizliği arasındaki ilişkiyi şöyle belirtmiştir:

Ordan bi yana geçerkene korkuyo, hoca bana bi kötülük yapar mı? Hoca da tanıdık hocanın yanında “o deli” diyivimiş (A10)

Düzelmeye başlamıştı, o olay gelmeyeyeydi başımıza...Bayağı uğraşıyordu, tırnaklarını kesmeye çalışıyordu elleri titiriye titiriye çalışıyordu. Şimdi ne tırnaklarını kesmeye çalışıyo, ne de üstünü başını ben giyiniyim...Dünyada var mıyım yok muyum belli değil... Bi yaşam mücadelesi vereyim, bişeyler öğreniyim, biyerlere geliyim demiyo. Sadece kızlara aşık oluyo, evlenmeyi düşünüyö (A10).

Anne A10, çocuğunun uzaktan akrabaları olan bir kişi tarafından tecavüze uğradığını, tecavüzde bulunan kişinin mahalledeki cami hocasına çocuğun “deli” olduğunu söyleyerek, adeta tecavüzü meşru kılmaya çalışan tavır içine girdiğini belirtmiştir. Anne ayrıca özel eğitim alan çocuğun tecavüz olayı öncesinde öz bakımıyla ilgili gelişme kaydetmiş iken sonrasında becerilerinin gerilediğini de söylemiştir.

Zihinsel yetersizlik çocukların cinsel istismara uğramasını etkileyen faktörler arasında sayılmaktadır. Jones ve diğerleri (2012: 900) tarafından yapılan bir meta analiz çalışmasında çocuğa yönelik cinsel istismar ile ruhsal hastalık ve zihinsel yetersizlik arasında güçlü ilişki bulunmuştur. Dürtüsel davranışları olan, sevgi ihtiyacı içinde olan, öğrenme ya da fiziksel güçlüğü olan, ruh sağlığı sorunları olan ya da madde kullanan çocukların cinsel istismara uğrama riskinin yüksek olduğu belirtilmektedir ve ayrıca ergenlik dönemicinsel istismar riskinin arttığı bir dönemdir (Murray ve diğ., 2014:3).

3.1.1.3. Ergenler “arkadaşları mı diyim, yaşından mı, çok değişti.”

Ergenlik döneminde bağlanma diğer yaş gruplarından farklılık gösterir; çünkü bu dönemde duygusal otonomiye, artan destek düzeyi eşlik eder. Ergen bu desteği, kendisinde olup biten onca değişikliğe karşın, sabit kalabilme duygusunu koruma amacıyla güvenli üs olarak çevreyi ve sosyal ortamları keşfetmede kullanır. Bu dönemde baskın olan süreç anne babadan ayrılma ve bireyselleşme, aynı zamanda aile dışında yeni ilişkiler geliştirmedir. Bağlanma ilişkisinin kalitesi sonraki psikolojik uyum ve akran ilişkilerinin kalitesinde önemli bir koruyucu ya da risk faktörü olarak karşımıza çıkar. Ergenlik döneminde yaşanan depresyon ile ergenin annesiyle güvensiz bağlanması arasında ve intihar riski olan ergenlerde de güvensiz bağlanma arasında ilişki olduğu ortaya çıkmıştır (Güvenir, 2007:50).

Ergenlik dönemi hormonal baskılanmayla ve hızlı bedensel büyümeyle birlikte çocuğun farklı bir görünüm aldığı; ruhsal ve sosyal olarak da ilkököl dönemindeki cinsel ve saldırganlık dürtüleri yatışmış çocuktan farklı bir tarz sergilediği dönemdir. Bu dönemde bağımsız davranma, aileden ayrışma çabaları sonucu, ergen anne ve babayla çatışmaya girer, evin kurallarına karşı çıkar, ailesinden uzaklaşırken, akranları ile birlikte olma çok önem kazanır. Genç, yeni özdeşim modelleri ile kimliğini buluşturmaya yönelir. Yine bu dönemde bir gruba ait olma, akran grubu tarafından önemsenme ve desteklenme, önde gelen gereksinimlerdir. Dikkatleri savruklaşan, ilgi alanları yeni arayışlarla genişleyen gençler, okul ve derslere eskisi kadar odaklanamayabilirler (Yörükoğlu, 1985; akt. Gökler, 2015:21).

Ergenlik döneminde depresyon tanısı olan Ç7 kendini şöyle tanımlamaktadır:

O zaman yine antidepresan kullanıyordum ...Kolay bir insan değilim galiba...Ya da kolaylıktan ziyade çok böyle kırılanım...Çok böyle ince düşünen, kolay kırılan birisiyim...Ve çok inişli çıkışlıyım duygusal bakımdan....O zaman ufak şeyler yetiyodu beni sinirlendirmeye, o zamanlar ilaç da kullanıyodum heralde, bi de zaten şey yoktu, otokontrol hiç yoktu bende, hem ilaçların verdiği, hem ergenliğin verdiği şeyle hiç kontrol yoktu, yani depakin kullanıyodum (gülerek) ama o nasıl bi ilaç bilmiyorum...Depakin en sonunda Ş... beye (psikiyatrist) dedim“ben bunu içmicem“...O bana devam etmemi istedi,“içmicem, zorlama“ dedim, çünkü“bu ilaç beni çok uyuşturuyo“dedim, ondan sonra hani kesmişlerdi o ilacı...Zaten o süreçte aldım ben de o ilacı, depakini. (Ç7)

Özkıyım girişiminde bulunmak ergenlik döneminde karşılaşılan durumlardan biridir. Ç7 ve Ç8 ergenlik döneminde (cinsel istismara uğramadan önce) özkıyım girişiminde bulunmuştur. Ç8'in özkıyım girişiminde bulunduğu annesi A8 tarafından belirtilmiştir:

Hangi olayın sonunda sizinle tanışmıştık?...Yine benim babamla kavga edip babam beni çok kötü dövdüğü için ...Heralde beyin travması geçirdikten sonra...Acilde yatıyodum o zaman da...Gözlerim tamamen mordu ya da benim intihar girişimimden dolayı hastaneye yattığımda sizden bahsetmişler, ama annem istememişti o zaman...(Ç7)

O olaydan sonra önce intiharları başladı A'nın...Ufak ufak...İntihar teşebbüsü..(A8)

Annelerden A7 ergenlik döneminde kızının davranışlarında değişiklik olduğunu, arkadaş grubundakilerle birlikte hareket ettiğini, kendi sözünü dinlemediğini ve kendisiyle birşey paylaşmadığını belirterek, cinsel istismara uğramasına yol açan süreçte bu

değişim ve kendisiyle iletişim kopukluğunun da etkili olduğunu vurgulamış, Ç8 de ergenlik döneminde okula ve derslere odaklanmama, akranları ile birlikte olmaya önem verme davranışları gösterdiğini, hatta okula devam etmediğini ifade etmiştir:

Lise 1 e gidince ondan sonra N... arkadaşları mı diyim, yaşından mı, çok değişti. Ne benim sözümü dinliyo, kesinlikle ne kadar severse sevsin benim sözümü dinlemedi....(A7)

Arkadaşın da senin gibi okumuyorsa öyle geziyorsa falan çok etkiliyor...Ama başka türlü olunca o da başka yere sapıyor sen de arkadaşlarınla sapıyorsun. Kendine de olumsuzluk veriyor seni de çekiyor (Ç8)

Ergenlik döneminin özelliklerini gerektiği şekilde yaşamının olumlu katkıları da vardır. Örneğin, Ç1 bu dönemi taşkınlıklarla, dolu dolu yaşamış olmasının bugünkü kişilik yapısına olumlu etkisini olduğunu belirtmiştir:

Ergenlikte böyle biraz şey bi insandım...Hani böyle taşkınlıklarım oldu biraz...Bi ara evi felan terk etmiş de olabilirim falan...O da yılların baskısından kurtulup da açığa çıkan bazı şeylerin sonucu tabi...İşte...Ama iyi oldu öyle taşkınlıklar...Şu anda sakin oturmuş bi karakter olmamda, ergenlikte böyle taşta taşta yaşıyor olmamdı galiba. (Ç1)

Ancak her çocuk için bu dönemin atlatılması aynı düzeyde olmamaktadır. Ergenlik dönemine özgü değişim sürecinde bazı çocuklar sorunlar yaşayabilir.

Derinlemesine görüşmelerde çocuklara istismar öncesinde nasıl kişilik yapısına ve davranış özelliklerine sahip oldukları sorulmuş, Ç1 kendisini “içe kapanık“ olarak tanımlarken, annesi A1 de aynı özelliği belirtmiştir:

Eskiden öyleydim diyebilirim...İçine kapanık yaşıyodum ...Yalnızdım ev ortamında en azından...Ben kendimi çok rahat açabilen bir insan değilim ama...İnsanlar gelir açarlar kendini bana...Yani o da biraz geçmişten kalma bi alışkanlık heralde...İçimdekini olduğu gibi hayatta dışarıda aktaramam falan (Ç1)

Hani mesela günlük tut deseler bana tutamam...Elim gitmez yazamam mesela ben...İçimdekini olduğu gibi dışarı aktaramam ben...(Ç7)

Biraz içine kapanık...Yani...Paylaşmıyo (A1)

Genelde yapım böyle...Asık suratlıyım, kolay iletişim kuramam ben, içe kapanığım yani ...Dışardan başkasına konuştukları zaman asabi bir insan, asık suratlı bir insan diyorlar (Ç10)

Çocukların sergilediği davranışlar, genellikle fiziksel ve psikolojik yönlerden bir değişim ve dönüşüm süreci olan ergenliğin gerektirdiği davranışlardır. Arkadaş ilişkilerinin önemsendiği, grupla birlikte davranma eğiliminin arttığı bu dönemdeki davranış değişiklikleri çocuğun çevresi tarafından iyi yönetilmeli, ihmal edilmemelidir.

Bir gencin bebeklikten başlayarak ergenliğe kadar olan gelişim çizgisinde, yaşamının farklı evrelerinde ihtiyacı olan duygular yeterince karşılanamamış yani ihmal edilmişse, ya da istismar gibi olumsuz deneyimlerle karşılaşmışsa, bu olumsuz yaşantıların niteliği, şiddeti ve süregenliği ile doğru orantılı olacak şekilde, ergenlik döneminde bu gencin kimlik karmaşası ya da kimlik dağılması yaşaması beklenebilir bir durumdur (Gökler, 2015: 22).

Yapılan çalışmalarda erken dönemlerde karşılaşılan olumsuz yaşantıların yetişkinlikte ortaya çıkan kaygı ve duygu durum bozuklukları açısından önemli sayılması gerektiği vurgulanmaktadır (Cicchetti ve Toth, 1995:550; Uslu, 2008:140). Cinsel istismar da çocuğun yaşamının erken dönemlerinde karşılaştığı olumsuz yaşantılardan biridir.

3.1.1.4. Sorunsuz Çocuklar “*taciz olayından önce hiç bi problemim yoktu*”

Küçük yaşta cinsel istismara uğrayan çocuklar yaşadıklarına anlam veremedikleri için herhangi bir davranış sorunu göstermeyebilir, yaşadıklarını anlamlandıracağı döneme kadar bu olayla ilgili olarak sorunsuz çocukluk geçirebilir.

Görüşme yapılan çocuklardan biri istismar olayına anlam verene kadar herhangi bir sorunu olmadığını, bir diğeri de genel olarak cana yakın ve kolay iletişim kuran bir çocuk olduğunu belirtmiştir:

Yani bu taciz olayından önce hiç bi problemim yoktu, gayet iyiydim. Bir oldu, iki oldu, o zamanlar küçüktüm pek anlamıyordum...(Ç9)

Yani ben iyi bir insandım, cana yakın, konuşkan, biraz bağırarak konuşurum ama sorun yoktu yani (Ç5).

Görüşülen annelerden biri, cinsel istismar öncesinde çocuğunun birçok olumlu özellikleri olduğunu, sorunsuz bir çocuk olduğunu vurgulamıştır:

Çok merhametli, çok ince düşünen, çok vicdanlı, herkese yardım etmek isteyen, yaralı bir kedi, köpek görse ona acıyan, neden böyle olmuş diye üzülen, hayırlı bir evlattı (A6)

Ç6 da kendisini öncelikle sınırlı ve merhametli olarak tanımlamıştır:

Sakin olduğumda merhametliyim, hemen küsme huyum yok, hemen hayata geri dönüş huyum var...Kinci değilim, olamıyorum yani mesafe koyamıyorum, özellikle aileme karşı...Aileme bağlıyım, ama babam hariç...(Ç6)

Cinsel istismara uğradığında yaşı küçük olan Ç9 kötü bir şey yaşamış olduğunu anlayamadığı için herhangi bir sorun da yaşamadığını belirtmiştir. Ç5 ve Ç6 da hassas, merhametli olduklarını belirtmişlerdir.

Gelişimsel dönemlerin özelliklerini her çocuk aynı derecede yaşayamaz. Bu dönemlerde çocuğun karşılanan ya da karşılanmayan, sevgi, ilgi, şefkat, bağlanma gibi ihtiyaçları dönemlerin nasıl yaşanacağı konusunda etkilidir. Çocukların yetersizlik durumları da, gelişim dönemini yaşarken zorluklara neden olmaktadır. Hem zihinsel yetersizlik gibi özellikler, hem de çocuğun karşılanamayan ihtiyaçlarının yarattığı yoksunluk durumu, yetişkinlerin çocuğu kötüye kullanımında etkili faktörler olabilir.

Zor çocuk olma, zihinsel yetersizlik, ergenlik dönemine özgü sıkıntılar, çocukların çevreyle iletişimini etkiler. Bu özelliklere sahip çocuklar yeterli destek alamadıklarında, çeşitli sıkıntılar yaşayabilir. Cinsel istismara ilişkin risk faktörleri oluşumu da bu sıkıntılar arasındadır.

3.1.2. Aileye Ait Özellikler

"Barısız bahçeye herkes girer Figen hanım. Bi sahibin, başın, ciddi bi otoriter olmayınca, barısız bahçe buldular bizi, herkes giriyo. Etrafi tel örgü olmayınca bahçenin, herkes giriyo. Yol geçen hanı gibi, yani eşim başımızda tam otoriter olup ta.....rahatsız olduğundan dolayı kimse ciddiye almıyo."

Bu bölümde cinsel istismara uğrayan çocukların ailelerinin sahip olduğu özellikler üzerinde durulacaktır.

3.1.2.1. Baskıcı Yapı “yanlış yetiştirilmiş bir toplumuz”

Ailenin yapısı, cinselliğe yönelik algısı, çocuğa bakış açısı çocuğun davranışlarını etkileyen unsurlardandır.

Ç1 toplumun genel yapısının ailesinin bakış açısıyla bağlantısını vurgulamıştır:

Yani biz toplum olarak yanlış yetiştirilmiş bir toplumuz..çok baskılandırılmış bi toplumuz...Hani böyle....Erkek egemenliğini o kadar çok şey, kabullenmiş bir toplumuz...Bi de böyle sürekli din şeyinin altında sürekli kadını ikincil şey, yaratıklarımız gibi...Hani o noktaya koydukları zaman...Zaten biz doğuştan ikinci dereceyiz...Hani...Bunu kabullenerek de yetiştiriliyoruz...Hani...Benim ailem de böyle...Hani hepimiz böyle ilk doğuştan itibaren bunu hissederek büyüyorsun ve senin bunu bu şekildeyken böyle bir baskının altında ifade ediyö olabilmen çok zor bişey....Başta.hani bunu yok etmemiz lazım bizim toplum olarak...Biz böyle şeyleri konuşmayı sevmiyoruz, dile getirmeyi sevmiyoruz...Bütün olayın başı burda bence...Biz ne kadar kısık sesle konuşursak bu konuları...Bu konu o kadar..Şey...Çözülemez hale gelir (Ç1)

Üvey babası tarafından yıllardır cinsel istismara uğratılan Ç1, topluma hâkim olan erkek egemen anlayışın, kadına bakış açısının toplumda cinsel istismarın kabul görmesi gibi bir sonuç doğurduğunu; cinselliğin ya da cinsel konuların konuşulmasının önündeki baskıların yaşanan istismarların dile getirilmesini önlediğini belirtmiştir.

Ç10, ailedeki baskının ataerkil düşünce yapısından kaynaklandığını belirtmiştir:

Ve kardeşim kendimi bildim bileli, çok küçükten beri “hayır ben erkeğim, ondan üstünüm, erkek dediğin üstün olur, o yüzden ben onun şeylerini kabul etmiyorum, ona ağabeylik yapıcam, burda babamdan başka erkek yok”...Ondan sonra hep böyle derdi, hala aynı modda ilerliyor, hani sanki kardeşim değil de abim (Ç10)

Ataerkil düşünce yapısı ve kadına yönelik baskıcı tutumlar karşı cinsle arkadaşlık gibi konularda kız çocuklarının doğal süreçleri yaşamaları önünde engel oluşturur. Ailede “baskıcı baba” yanında erkek kardeşinin de aynı anlayışla yetişmesinden söz eden Ç10, ailedeki ataerkil/baskıcı anlayışa inat kendinden yaşça çok büyük olan -kendisine cinsel istismarda bulunan-kişiyle arkadaşlık yaptığını belirtmiştir.

Çocuk üzerindeki baskının oluşmasında ailenin “namus” algısı da önemli faktördür. Ç7 yaşadığı cinsel istismar olayı için, baba ve annesinin önemseydiği namusun “bekâret” ile

özdeşleştiğini ve bunu kaybettikten sonra ailesinin kendisi üzerinde baskı nedeni kalmayacağını düşündüğünü belirtmiştir:

Sanki onun için benim üzerime titreniyormuş, onu kaybedersem kimse artık yaptığıma karışmazmış gibi geldi bana (Ç7)

Ç1 baskıcı ve iletişimsiz aile ortamındaki tek iletişim şeklinin, üvey babası tarafından kendisine yönelik cinsel istismar olayı olduğunu, bunun dışında evde yaşam aralığı olmadığını belirtmiştir:

Evden uzaklaştığım tek ortam okul...Hani o zaman da düşünüyorum...Okul bitince direk eve gidiyosun...Hani evde ayrı bi baskı...Bu konunun dışında sana hiç bi şekilde bi şey tanınmamış...Hani..(sesinin titremesi arttı) yaşam aralığın yok (Ç1)

Aile sisteminde alt sistemler arasında iletişimin olmaması, rol, görev ve sorumlulukların dengeli bir şekilde dağılmaması, sınırların belirsiz olması anlamına gelmektedir. Bu durum herkesin duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebildiği, kararlara katılabildiği demokratik bir ortamın değil, baskıcı bir ortamın varlığının göstergesidir. Böyle bir ortamda, gücü elinde bulunduran kişi diğerleri üzerinde baskı ve şiddet uygular.

Finkelhor (1993: 69) bir çalışmada ebeveyn rolünün; ebeveyn özelliklerinin, aile içindeki çatışmanın, aile yapısının ve aile ilişkilerinin çocuğa yönelik cinsel istismarla bağlantılı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Edwards ve Alexander (1992: 315) ise cinsel istismara uğrayan çocukların ailelerinin daha çatışmacı, daha otoriter, daha ataerkil inançları olan aileler olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca ailenin çocuğu izlemede yeterli olmayışı ve aile sorunlarının çocuğun cinsel istismara uğrama oranını arttırdığı belirtilmektedir. Ebeveynin çocuğa yetersiz danışmanlık yapması ve yetersiz desteği, ebeveynin cezaya dayalı ilişkileri, annenin kendi durumundan hoşnutsuzluğu ve aile işlevi bozukluğu da çocuğun cinsel istismara uğramasıyla bağlantılıdır (Ramírez ve diğ., 2011:1023).

3.1.2.2. Sorumsuz Baba “yani sahiplenen kimse olmayınca”

Aile üyeleri arasında görev ve sorumlulukların ve rollerin sınırlarının belirgin olması önemlidir. Görüşme yapılan, cinsel istismara uğrayan anneler ebeveyn rol ve sorumluluklarına ilişkin paylaşımda bulunmuştur:

Ama dışarının bütün işlerine ben bakıyodum...Taksidiymiş...Şuymuş, buymuş, alışverişiymiş...Çocukların hastanesiymiş...Çocukların okul sıkıntılarımıymış...Okul dersleriymiş...Hani dedim ya .Bi süre ben de çalışmak zorunda kaldım (A4)

Eşim de şizofreni hastası, rahatsız. Yani sahiplenen kimse olmayınca bütün yük omuzlarıma kalıyor. Anne de bi yerde yetersiz kalıyo(A7)

Babasını da biliyorsunuz işte kulağı duymadığı için ilgilenemediği için, yükün alayının benim üzerimde olduğu için. O yıllar oğlumla bile ilgilenemedim onla ilgilenicem diye...Eşimin hiç bana katkısı olmadı. Haaa maddi olarak olmuştur ama, manevi olarak hiç yani bu yaşadım, kaç yıl geçti, hiç manevi olarak desteği yok..hiç yok.. ben tek başıma başardım (A10)

Cinsel istismara uğrayan çocukların ailelerinin bir kısmında, rol ve sorumlulukların ebeveynler arasında eşit dağılmadığı, babaların ruhsal hastalık ya da kişilik özelliklerinden dolayı evin ve çocukların gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik sorumlulukları genellikle annelerin tek başına üstlendiği görülmüştür. Bu durumun annelerin kendilerini zaman zaman yetersiz hissetmelerine neden olduğu vurgulanmıştır.

3.1.2.3. Aile İçi Şiddet “çocuklarımı kaç kere dövdü”

Aile içi şiddetten söz edildiğinde genellikle aile içinde yaşayan bireylerin birbirlerine yönelttiklerifiziksel istismar davranışı akla gelir. Ancak, duygusal, cinsel şiddet davranışları da aile içi şiddet kavramı ile değerlendirilir.

Görüşme yapılan annelerden A8, aile içi ilişkilerine ilişkin sorunlar ve şiddetten söz eder:

Biz biraz şeydik...Benle biraz şeyliydi...En ufak bişeyde takıntılıydık...Ama işte....çok da böyle...Çocuklara yansıtılmaya çalışırım ben...Kavga etsek bile çocukların yanında tartışılmaya çalışırım (A8)

Sık sık evden kaçan, bu kaçmaların birinde cinsel istismara ve sonrasında birden fazla kez cinsel istismara uğrayan Ç8’in annesi A8, eşinin takıntılı bir insan olmasının ilişkilerinde sorunlar yarattığını, sözel kavgalar yaşadıklarını, ama çocuklara yansıtılmaya çalıştığını belirtmiştir.

A1 ilk evliliğinden olan kızına cinsel istismarda bulunan ikinci eşinin, ortak çocukları dünyaya geldikten sonra bütün çocuklara duygusal ve fiziksel şiddet uyguladığını, kendisine yönelik şiddetin dozunun arttığını belirtmiştir:

Ama çocuk doğduktan sonra...Çok felaket şekilde şiddet gösterdi.Yani akıl almaz küfürler, akıl almaz hakaretler...Ailede baskı...Nereye gidiyosun...Şiddet...Çocuklarımı kaç kere dövdü...Beni haddinden fazla...Şu elektrik süpürgesi vardı...Şurama sapını, şurama nasıl vurduysa...Şuram şöyle moraladı...Dışarlara çıkamadım...Bu adamla evlendim...Görmediğim hakaretler, görmediğim küfürler...Aşağalamalar...Yani...Nasıl diyim...Yani anlatamam yaşadıklarımı bazen düşündükçe...Dayaklarını...Bana hakaretleri (A1)

Ailede ataerkil düşüncenin yerleşik olduğunu belirten Ç7 aynı zamanda aile içi şiddetin de var olduğunu şöyle ifade eder:

O zamanlar işte annemle babamın arasındaki bi çocuğun duymaması gereken, duymayacağı, hele benim gibi, bu olayı yaşamış birinin duymaması gerekenleri de duydum ben...Annemle böyle kavga ettik falan...O gün annem bana vurunca heralde saçlarından tuttum. Sen beni dövemezsin, tamam annemsin ama bana vuramazsın, sen bana vurursan ben de sana vururum dedim, saçlarından tutmuştum şöyle...Babam konuşmadı, onun yerine çok güzel dövdü ve şu kafamı biliyorum, yerlere, yani yere yatırmıştı beni, şu kafamı hani kaç kere vurdu yere ki, vurmaya zaten gözlerim bu şekilde bu şekilde morarmazdı heralde, direk gözüme indi morluk...Ya üç gün beyin travması diye yatırdılar (Ç7)

Ç7, babasının hem annesine, hem kendisine şiddet uyguladığını, birbirleriyle konuşamadıkları için annesinin de kendisine şiddet uyguladığını belirtmiştir. Kendisi şiddet gören kadınlar da büyük olasılıkla başka yöntem bilmediklerinden ve yeterli iletişim becerisine sahip olmadığı için çocuğuna fiziksel şiddet uygulamaktadır.

Ağabeyi tarafından uzun yıllar cinsel istismara uğrayan Ç5, ağabeyinin kötü alışkanlıkları olduğunu ve annesine, ablasına ve kendisine fiziksel şiddet uyguladığını belirtmiştir:

Annemle, ablamlarla aramız hep iyiydi, bizim tek sıkıntımız ağbimdi. Yani o çalardı, çırpardı, babam öldükten sonra gelir annemi döverdi. Annemi yaktı, ablama şiddet uyguluyodu, bana şiddet uyguluyodu (Ç5)

Şiddet, öğrenilen bir davranış olduğu için, bu davranışı öğrenen erkek çocuklar annelerine ve kardeşlerine şiddet uygulamaktadır.

Cinsel istismara uğrayan çocukların yaşadığı aile ortamında ebeveyleyler arasında sağlıklı iletişim olmadığı görülmektedir. Bu iletişim sorununun çocuklara olumsuz yansımaları önlemede genellikle anneler çaba göstermektedir. Böylece çocukların ev içindeki şiddet ve çatışmanın dışında kalabilecekleri varsayılmaktadır.

Ancak ailede kadına yönelik baskıdan, fiziksel ve duygusal şiddetten çocuklar da payını almaktadır. Evde kadına yönelik şiddet varsa çocukların da buna maruz kalmaması neredeyse olanaksızdır.

Çalışmalar aile içi şiddetin varlığının çocukların cinsel istismar da dâhil, istismara uğramalarında etkili olduğunu göstermektedir. Aile içi şiddetin uzun süreli olması çocuğun cinsel istismara uğraması gibi sonuçlara yol açar. Çocuğa yönelik cinsel istismarın varlığından kuşku duyulan ailelerde annenin aile içi şiddete (fiziksel, duygusal ve cinsel) uğramış olması sıkça görülen bir durumdur (Bowen, 2000: 4-37).

3.1.2.4. Sorunlu Cinsel Yaşam “beni bi cinsel obje olarak görüyodu”

Çocuğa yönelik cinsel istismarın aile içinden biri, özellikle baba tarafından gerçekleşmesi durumunda eşlerin cinsel yaşamlarının olup olmadığı ya da sorun olup olmadığı sorgulanması gereken durumlardan biridir.

Cinsel ilişkimiz...Normaldi ama ...O hep şikayet eden taraftı zaten...Yani şikayet ediyodu, etmiyodu diyemem...Ama şey anlamda...Dediğim gibi...Ben onun isteği, o pornoda gördüklerinin çoğunu yapmadığım için...Hani anlatabiliyor muyum? Ondan dolayı şikâyetleri vardı(A2)

Biz hiç bizaman aile olamadık...O abisinin çocuklarına çok tapardı yani...Annesine babasına çok düşkün bi insandı...Hiç bi zaman bi aile olamadık...Yan yana olduğumuz zamanlar...Çok özür diliyorum, çok özür diliyorum...Beni bi cinsel obje olarak görüyodu...Yani bunu çocukların yanında da yapıyodu...Kaçmaya kalkışsan çekilmeye çalışsan kalkıp döverdi...Yani resmen sapık gibi bişeydi ya (A4)

Araştırma kapsamında babaları tarafından cinsel istismara uğrayan çocukların anneleri arasında cinsel yaşamlarıyla ilgili sorun yaşadığının belirtenler olmuştur.

3.1.2.5. Kötü Alışkanlıklar“içki var...kumarı da var”

İşlev düzeyi düşük, çatışmaların ve ekonomik sorunların olduğu ailelerden gelen çocuklar daha fazla cinsel istismara uğrama riski taşımaktadır. Ailede ruhsal bozukluk ya da alkol ve madde kullanımı olması, annenin çalışması ya da başka nedenlerle çocuğun anneden uzun süre ayrı kalması da önemli risklerdir. Ayrıca çocuğa verilen cinsel eğitimin yetersizliği ve eğitimin katı, cezaya dayalı yaklaşımla verilmesi, çocuğun istismara karşı kendini koruma becerisinin yeterli olmaması sonucuna yol açabilir (Walsh ve diğ., 2003:1411-1412; Polat, 2001:310; Berger, 2005:110).

Adamda içki var...Bana yalan söylüyo da..Kumarı da var...Sigara zaten...Haddinden fazla.(A1)

Adamda kişilik bozukluğu vardı, ilaç kullanıyordu (A2)

Alkolikti...Madde kullanıyomuş...Ama ben hiç görmedim; ama kullanıyomuş, hani o pisliği de varmış (A4)

Uyuşturucu madde kullanırdı, alkol de alırdı (A5)

Baba kumardan hiç gelmezdi eve...Kumar...Hani pavyon, gazino...Öyle şeyler vardı (A6)

Kızına ensestte bulunan babada psikopatoloji olduğu, aile dışından biri tarafından cinsel istismara uğrayan Ç6'nın babasında da kötü alışkanlıklar olduğu belirtilmiştir.

Araştırmamızda çocuklara cinsel istismarda bulunan öz ve üvey babalarda ve ağabeyde alkol, madde kullanımı ve kumar gibialışkanlıklarolduğu belirlenmiştir.

En sık ensest ilişki şekli olan baba-kız ilişkisinde risk faktörleri olarak alkolik, otoriter, madde bağımlısı, zihinsel geriliği olan ya da psikopatik baba, anne, babanın cinsel yaşamlarında sorunları olması, ev işleri yapan ve anne rolü oynayan kız çocuğu, anne-babanın yabancılara düşmanca tavırlar içine girmiş olması, anne ya da babanın ailesinde daha önce ensest ilişkinin varlığı gibi faktörler belirtilmektedir (Polat, 2001:311).

3.1.2.6. Ailede İletişimsizlik “*aileme kesinlikle anlatmam*”

Çocuğun mikro çevresini oluşturan sistemlerden biri olan aile yapısı, işlevi, sosyal, kültürel ve ekonomik düzey, ebeveynlerin eğitim, kişilik özellikleri, davranış ve tutumları, çocuğa yönelik cinsel istismarı ve sonrasında yasal süreci etkiler. Aile içinde iletişimin düzeyi hem çocukların cinsel istismardan korunmasında hem de istismardan sonraki yasal sürecin atlatılmasında önemlidir.

Ev ortamını düşünürsek...Pek de matrah bi ortam değil o ortam...Hani...Ben annemle o zamanlar...Hiç yakın değildim...Hem hiç bi şekilde ...Hani bizi savunduğunu da görmüyodum açıkcası... Hani annen, o adam için ordaymış gibi davranıyo sanki...Hani senden daha önemliymiş gibi davranıyo...İnsan kendine yakın hissetmiyo hani...Sadece annem değil, ağbimde de bu geçerli böyle bişey...Hani sen niye bu kadar şeysin diye...Onların da aklına gelmiyo böyle bişey...Sen niye böylesin diye hep beni suçluyolar falan (Ç1)

Ben her şeyimi anneme anlatmam...Şey..Ben şöyle bi insanım... Arkadaşlarıma anlatırım ama aileme kesinlikle anlatmam.Bu önceden de böyleydi şimdi de böyle...Anneme anlatmam...Yani çok nadir olur anlatırsam da (Ç3)

Bu olay başıma gelmeden önce de yoktu ilişkimiz ...8.sınıftan bu yana ilişkimiz yoktu, 10 sene oldu.10 senedir babayla diyalogumuz yok, konuşamıyoruz yani, annemle rahat olduğum gibi konuşamam onunla (Ç6)

Aile içi ...Böyle soğuk bi aileyiz, birbirimize yakın değiliz, annemle yakınız ama babamla değiliz. Anlaşamıyorum, yani gidip sarılamam yani (Ç9)

Aile içinde iletişim sorunu, sorunlar ve güncel konular, olaylar hakkında paylaşım olmaması cinsel istismara uğrayan çocukların aile ortamında yaşadıkları sorunlardandır. Ailede iletişim ve paylaşım olmadığında çocuklar yaşadıklarını açığa vurma konusunda da isteksiz olmakta, istismar bu şekilde yıllar boyu sürebilmektedir.

Aile yapısı, işlevselliği, aile içi iletişim, etkileşim düzeyi, ebeveynlerin çocuğa yönelik davranış ve tutumları, ebeveynlerin özellikleri çocuğun istismara uğramasında ve sonraki süreci etkileyen faktörlerdendir.

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları, çocuğun “hayır” diyememesine, istismar davranışını anlayamamasına, anlasa bile bunu rahatlıkla paylaşamamasına, böylece istismarın açığa çıkmasının gecikmesine neden olmaktadır. Ebeveynin çocuğa yönelik

tutum ve yaklaşımları aynı zamanda istismara uğrayan çocuğun süreçle baş etmesini zorlaştırmadan istismarın çocuk üzerindeki etkilerine kadar pek çok şeyi etkilemektedir.

Sağlıklı iletişim ve ilişkinin olmadığı aile ortamında yetişen çocuklarda cinsel istismarın daha sık görüldüğü bildirilmektedir. Hatta bu ailelerde çocuğa yönelik cinsel istismarın ruhsal bozukluklarla ilişkisinin, istismarın çocuğa doğrudan travmatik etkisinden daha çok, aile ile çocuk arasındaki etkileşim ve çocuğu olumsuz etkileyen çevresel koşullarla bağlantılı olduğu belirtilmektedir (Rind ve Tromovitch, 1997:245; Özen ve Şener, 1997:4073-491).

Çocuğa yönelik cinsel istismarın fiziksel istismar, duygusal istismar ve ihmal gibi diğer istismar türlerinde olduğu gibi düşük sosyal, kültürel ve ekonomik düzeydeki aile ortamlarında daha fazla görüleceğine ilişkin düşünceye karşılık, birçok çalışmada cinsel istismarın herhangi bir sosyodemografik grupla bağlantısı saptanmamış ve cinsel istismarın her sosyoekonomik düzeyde görülebileceği belirtilmiştir (Hedin, 2000:51). Ancak bazı çalışmalarda düşük sosyoekonomik düzeye bağlı olarak gelişen ailedeki kaotik ortamın cinsel istismarı arttırdığı bildirilmiştir (Green, 1996:1045).

Toplumun erkek egemen anlayışı, cinselliğin konuşulamaması, hatta tabu olarak görülmesi, aile ortamındabaskıcı tutumlara yol açmaktadır. Kadına yönelik algı, erkeğin üstün olduğu inancı çocuğa yönelik tutum ve davranışları da olumsuz etkilemektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen ve cinsel istismara uğrayan çocukların aile yapılarının baskıcı olduğu, babaların genellikle ebeveyn sorumluluğunu üstlenmediği, annelerin tek başına sorumluluk üstlendiği görülmektedir. Aile içi şiddet, ailede iletişimsizlik, kötü alışkanlıklara sahip olma, ebeveynlerin sorunlu cinsel yaşamları gibi özellikler de görülmektedir.

3.1.3. İstismar Davranışında Bulunanların Özellikleri

“Sen bunu ailene anlatırsan seni alır yuvaya verirler...Ondan sonra anneni babanı bi daha göremezsin, kardeşini göremezsin...Anneni babanı da sana sahip çıkmadıkları için hapse atarlar... demiş”

Çocuğa yönelik cinsel istismar davranışında bulunanlara yönelik birtakım genel kanılar vardır.Araştırma kapsamında görüşülen cinsel istismara uğrayan çocuklar ve annelerden alınan bilgilere göre çocuğa cinsel istismarda bulunanların özellikleri Tablo 2’de gösterilmektedir:

Tablo 2. Çocuğa Cinsel İstismarda Bulunanların Özellikleri

S. No.	Yaşı	İşi/Mesleği	Medeni Durumu	Ruhsal Hastalık ve Bağımlılık Durumu	Aile İçinden/Dışından Olma Durumu
1	60	Emekli	Evli	Kişilik bozukluğu	Aile içinden
2	38	Kamu görevlisi	Evli	-	Aile içinden
3	19	İmam Hatip Lisesi öğr.	Bekar	Kişilik bozukluğu	Aile dışından
4	35	Ticarette uğraşiyor	Evli	-	Aile içinden
5	38	İşsiz	Bekâr	Uyuşturucu bağımlılığı	Aile içinden
6	36	Ticarette uğraşiyor	Evli	Alkol bağımlılığı	Aile dışından
7	47	Ticarette uğraşiyor	Evli	-	Aile dışından
8	20	İşsiz	Bekâr	-	Aile dışından
9	18	İşsiz	Bekâr	-	Aile dışından
10	45	Ticarette uğraşiyor	Bekâr	-	Aile içinden
11	38	Ticarette uğraşiyor	Evli	-	Aile dışından
12	21	İşsiz	Bekar	-	Aile dışından

Görüşme yapılan annelerden A2, öz babasının istismarına uğrayan çocuğunun ve kendisinin silahla öldürülmekle tehdit edildiklerini belirtmiştir. Bu tehditleri şöyle ifade etmiştir:

İşte bi gün şeyaptı, silahla...O silahla falan tehdit etti... Dedi ki “hayır, seni öldürmicem, S’yi öldürücüem”...herşeyi, S ile tehdit etti beni...Onu da seni de öldürürüm, önce senden başlamam, S’den başlarım, S’yi kaçıtırım. Aklın bile almaz, beni memleket memleket ararsın, bulamazsın....”O kadar çok tehditler ve korkutmalar yaşattı ki bize o dönemde (A2)

Çocuğa yönelik istismar davranışında bulunanlar çocuğun güvenini kazanmış, çocukla kolaylıkla iletişim kurabilen, çocuğun tanıdığı kişiler olduğu gibi, istismarda bulunanlar arasında yabancılar da bulunmaktadır. Tanıdıklar, çocuğu tehdit ederek ya da korkutarak “hayır” demesine engel olmakta ya da istismarın açığa çıkmasını geciktirmekte, bazen de engelleyebilmektedir.

Yabancı olup istismarda bulunanlar da istediği zaman çocukla beraber olabilmek amacıyla çocuğu istismarı açığa vurmaması için tehdit etmektedir.

İstismarda bulunanlar tutuklansalar bile tehditleri sürmektedir. Bu tehditler çocuğun anne ve babasını görememesi, öldürülmesi, kaçırılması ve korkutulması şeklinde olmaktadır:

Çıkarsam sana bilmem n'apıcam...Hapisaneden mektup gönderiyodu.....Anlatamam...O taciz mektuplarını (A1)

O adamın avukatı beni tehdit etti. Eeee...İşte annesini üzüyosun, annesi zaten hasta (A3)

Beni öldürmekle, kardeşimi öldürmekle ikimizi öne sürerek tehdit etmiş...Ondan korkmuş. Önce hiç kimseye söylemedim...Çünkü; korkuttu, tehdit etti beni...Ailemle tehdit etti...Hani öldürürüm...Ben onun korkusuyla hiç söylemedim, bir sene sustum...Bir sene sustum (A4).

Evet bize hergün telefon ediyo şahıs...”İşte sen benim artık himayem altındasın...Ben sana her gel dediğimde geleceksin...Benim gönlümü edeceksin”... Bize bunu deme cesaretini buluyo yani şahıs (A6)

İçip içip tehditler yağdırıp ondan bundan haber salıyodu, kızını dağa kaldırıcam (A9)

Adam beni yaşatacak dedi, götürüp sizden kurtaracak dedi (A10)

„Sen bunu ailene anlatırsan seni alır yuvaya veririler...Ondan sonra anneni babanı bi daha göremezsin, kardeşini göremezsin...Anneni babanı da sana sahip çıkmadıkları için hapse atarlar“ demiş (A11)

Aile dışından istismarcıların çocuğa yaklaşma şekli vaatlerde bulunmayoluyla, hileile kandırma şeklinde olabilmektedir. Ekonomik destek, refah içinde yaşam olanağı gibi vaatlerle hileye başvurarak çocukla arkadaşlık kuranlar vardır.

Hile ile kandırma aynı zamanda zihinsel engelli çocuklara yönelik cinsel istismarda başvurulan yöntemlerdendir. Uzaktan akrabaları olan kişinin tecavüzüne uğrayan erkek çocuğa istismarcının yaklaşma şeklini annesi şöyle açıklamıştır:

Ona demiş ki, “kız arkadaşın var mı” demiş. Ö diye bi kızı seviyodu bu da okuldan...”Ö’yü seviyom “demiş. “İşte Ö’yü seninle gider beraber kaçırırız” demiş. Ama demiş, sizle arkadaş olacam ama annem bana tembih etti, tanımadığın kimseyle konuşma, gitme dediymiş demiş. “Ben annenin, babanın adını biliyorum” demiş, söylemiş bizim adımızı...Tabi eşimin köylüsü olduğu için, çocuk bilmiyor ama o onu iyi tanıyo...Ben de demiş doktorum demiş...O zaman da belediyenin doktorları geliyodu eve tansiyon ölçmeye neye arada bir...Ben doktorum demiş, seni muayene edeyim demiş, muayenehanem var benim aşağıda demiş...Yalnızlık kötü bişey demiş, bunu tavlamaş...Ya kötü biriysen demiş...Bunun elinde de din kültürü kitabı varmış, sureleri ezberliyodu, namaz surelerini...Ben dimiş, allah bizi çarpar, kötü bişey olsa bu kitabı alır mıyım elime demiş...Eline almış öpmüş çocuğun kitabını...Bu kuzucuk da gitmiş hiç zorlamadan, tıpış tıpış ikisi gitmiş...”Bura muayenehane değil ki , niye kapıları kitliyon” demiş...”Muayene edecem oğlum ben seni” demiş (A7)

Cinsel istismara uğrayan çocuk ve ailesi, istismarın açığa çıkmasından sonra yasal süreçte istismarda bulunan kişinin ve yakınlarının kendilerine yönelik öfkeleriyle, şikâyetten vazgeçmeleri yönünde para teklifleriyle, iftirayla, şantajla karşılaşmakta, şiddete uğramaktadır.

Adama mesajlar atmışım, „seni seviyorum“ bilmem ne...Başka mesajlar da var dedi avukat,“elimizde delil var“ dedi. „Senin bu hayatını mahvedecek, hep hayatını mahvedecek, evleneceğin kişi de bunu hesabını sana sorcak „dedi (Ç3)

Para da teklif ettiler, kesin onu kabul etmedim (A3)

Yani o yaşadıklarım...O’nun tarafı benim üstüme saldırması...O’nun şeyi...O’nun korkusu...Yani ne biliyim...Çok tuhaf şeyler oldu yani (A4)

İstismarda bulunan kişiler, çocukların kendisini istismara teşvik ettiği yönünde suçlama yöneltebilmektedir. Örneğin, çocuğun öz babası olan kişi, kendi istismar davranışının Ç2’nin suçu olduğunu belirtmiştir:

Bi gün geldi, oturdu...Mutfakta bana şey anlattı işte ...Dedi ki...“Ben böyle böyle bişey yaptım“ dedi. S’ye yaptığını anlattı. Ama dedi, onun suçuydu. Direk S’yi suçladı. (A2)

Bu kişiler tutuksuz yargılandıklarında çocuğu takip ederek rahatsız etmeye devam etmekte, aileler suç duyurusunda bulunsa da herhangi bir sonuç alamamaktadır.

15 yıl ceza alan biri nasıl tutuksuz yargılanıyor, nasıl çıkarılıyor onu da anlamış değilim. Ki ondan sonra bizim tekrardan onunla karşılaşmamız oldu, rahatsız etti evin önüne kadar geldi (Ç8)

Çocuğa yönelik cinsel istismar davranışında bulunanların özellikleri çeşitli araştırmaların konusu olmuştur. Cantürk ve arkadaşları (2010: 51) da çalışmalarında işsiz, vasat düzeyde gelire sahip; düşük sosyoekonomik düzeydeki genç erkeklerle istismarcı olmak arasında bir bağlantı olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca çalışmada mani, şizofreni, organik psikoz ve madde bağımlılığı ile ilgili psikopatolojilerin, iç kontrolün düşük olması gibi durumların, istismarı da içeren kontrolsüz davranışlara yol açtığı vurgulanmaktadır.

Araştırmamıza katılan çocuklar ve annelerden alınan bilgilere göre; istismarcılar 18-60 yaş aralığındadır. 4 istismarcı işsiz, 5'i ticaretle uğraşmakta, 1'i emekli, 1'i kamu görevlisi, 1'i öğrencidir. Aile içinden olan 2 istismarcıda kişilik bozukluğu, 1'inde (ağabey) uyuşturucu kullanımı, aile dışından olan 1 istismarcıda alkol kullanımı vardır. İstismarcıların 6'sı evli, 6'sı bekârdır. Diğer istismar davranışında bulunanların ruhsal durumu hakkında bilgi alınmadığından, bilinmemektedir.

Cinsiyet, gelir ve istismarda bulunan kişinin çocuğa yakınlığı arasında da bir etkileşim vardır. Aile içinde cinsel istismar olduğunda bunun daha çok kız çocuklara yönelik olma olasılığı yüksektir ve aile içi cinsel istismarın daha çok gelir düzeyi düşük ailelerde gerçekleşmesi de yüksek olasılıklıdır (Berliner ve diğ., 2002:54).

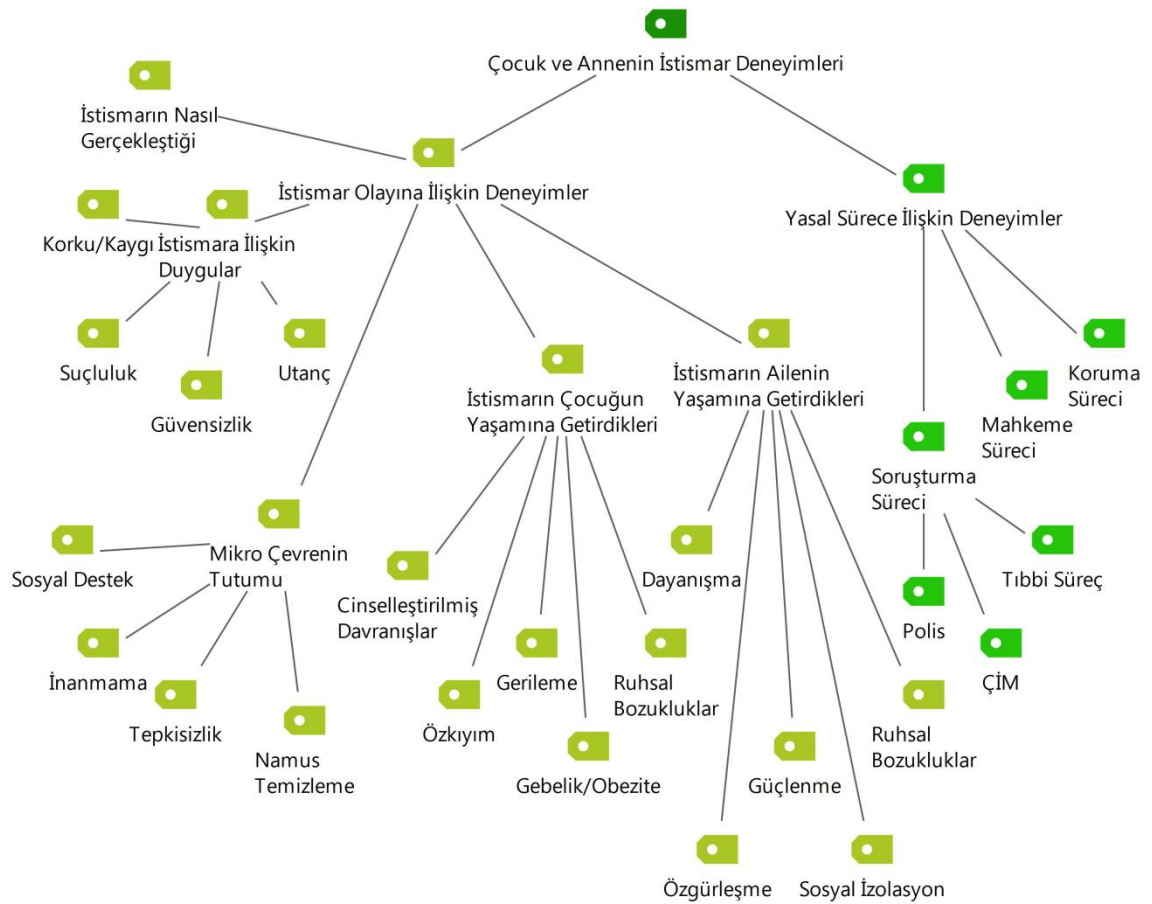
Ensestle ilgili ülkemizde yapılan bir çalışmada aile içi istismarcıların çoğu çocuğun öz babasıdır (İpek, 1996).Yine bir başka çalışmada da ensest uygulayanlar arasında öz babalar ilk sırada gelmektedir, daha sonra erkek kardeş ve üvey babaların çocuğa cinsel istismarda buldukları belirlenmiştir (Sandalcı, 2004).

Çalışmamız kapsamında görüşülen çocuk ve annelerden alınan bilgilere göre, çocuklara aile içi cinsel istismar yani ensest uygulayanlar öz baba, ağabey ve üvey babalardır.

3.2. Çocuk ve Annelerin İstismar Deneyimleri

Bu bölümde çocuğun ve annenin istismar deneyimleri teması; istismara ilişkin deneyimler; istismarın nasıl gerçekleştiği, çocuğun ve annenin istismara ilişkin duyguları, mikro çevrenin tutumu, istismarın çocuğun ve ailenin yaşamına getirdikleri alt teması ile yasal sürece ilişkin deneyimler alt temaları bağlamında değerlendirilmiştir.

İstismara uğrayan çocuk ve annenin istismar deneyimine ilişkin temanın alt temaları ve kategorileri şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4. Çocuk ve Annelerin İstismar Deneyimleri

3.2.1. İstismar Olayına İlişkin Deneyimler

3.2.1.1. İstismarın Nasıl Açığa Çıktığı

Cinsel istismarın açığa çıkması, çocuğun tek başına taşımak zorunda olduğu yükün azalmasına, istismarın durdurulmasına, çocuğun ruhsal ve bedensel gelişiminin istismardan daha az etkilenmesine olanak sağlar. İstismarın açığa çıkması aynı zamanda çevresel/sosyal destek sistemleri ile sağlık, hukuk ve sosyal hizmet sistemlerinin devreye girmesini sağlayarak çocuğun bu süreci en az hasarla atlatabilmesi ve sağlıklı birey olarak işlevselliğini sürdürmesine katkı sağlar.

Annem inanmamıştı ilk başta...Sonra annem de tedirgin olmuştu...Sonra kendi gözleriyle görünce inanmış oldu...Zaten bu süreç biraz devam ettiği için....Annem sürekli sürekli söylediğimden artık şüphelenmeye başlamıştı. Küçük bir çocuğun hani böyle şeyleri uydurması biraz imkansız olduğu içinAnnem de şüphelenmeye başlamıştı zaten (Ç2)

2008 de yaşadık biz bu olayı ve benim gözümle şahit olmamdan dolayı...Hani çok detaylı bir şekilde görmedim ...Ama olayı gördüm yani (A2)

Ve rehber öğretmeni beni çağırdığı zaman ben de şey dedim...Ya bunun çocuğuma zarar vereceğini düşündüğüm için...Bişey söyleyemedim yani..”evet...böyle bi süreç yaşadık...Babası da kızıma böyle şeyler yapıyo...” diyemedim; çünkü diyemezdim... Yani....Öğretmenler farklı bakabilirdi çocuğuma ve çocuklara yansıyabilirdi bu durum...Çocuğum daha fazla rencide edilir, incinir, daha çok fazla psikolojisi bozulur korkusuyla...Ben şey sürecine girdim...Evet şiddet konusunda evet haklısınız, kötü davranıyordu babamız...Ama cinsel istismar konusunu söyleyemedim konuşamadım (A2)

Babası tarafından cinsel istismara uğradığımı annesine söyleyen, ancak annesinin inanmadığını belirten Ç2, istismarı açığa çıkaramadığı için devam etmesi sonunda annesinin ancak kendisi tanık olduğunda inandığını belirtmiştir. Ancak anne A2, eşinin kızına cinsel istismarını gördüğü halde bu olayın duyulması durumunda çocuğunun daha çok incineceği, psikolojisinin bozulacağı gibi nedenlerle hiçbir şey yapmadığını söylemiştir.

Kızı Ç8'in evden kaçmalarından birinde cinsel istismara uğradığını karakolda öğrenen A8, cinsel istismarı öğrendiğinde kendi durumunu şöyle açıklamıştır:

A'nın olayını ilk öğrendiğimde var ya...İnanın...Sadece ağladım...Yani öyle bir...Sanki boşluktaymışım gibi...Ya algılayamadım bilmiyorum yani...Öyle sadece...Oturduğum yerde kalakaldım...Hiç bir kelime edemedim yani...Böyle bir yarım saat kendime gelemedim...Sadece sessiz sessiz ağladım (A8)

A8'in sessizliği ne yapması, nasıl davranması gerektiğini bilmemek ya da şaşkınlıktan kaynaklanan bir durum olarak değerlendirilebilir.

Ben küçükken anneme söylemişim de, annem “o enişten, yapmaz öyle şey” demişti. Ondan sonra bi daha cesaret edemedim, ikinci söylediğimde de gene aynı şeyi der diye korktum biraz. O yüzden öğretmenime anlattım (Ç9)

Evlenme olayı falan olmaz dedim. 51 yaşındakiyle 13-14 yaşındaki çocuk olur mu? Biliyorsunuz zaten...Yaş ortamı var, bi de benim kızım okuyo...Eevlenmek istiyomuş, rahatsız ediyomuş...isteme olayı olmadı, zaten istese de cevabını alacak...Bu olay olduktan sonra kızım bana şey yapalım, dava açalım dedi. ...Ama o kadar ileri olacağını bilmiyoduk,tahmin etmiyoduk...Yani yaş ortamı olduğu için şey yapamadık...Doğru değil, yani acaba doğru mu, yanlış mı diye şey ortasında kaldık (A3)

Tanıdık biri tarafından cinsel istismara uğrayan altı çocuktan sadece Ç9, kısa bir süre sonra bunu annesine söylemiş, ancak annesi inanmamıştır. Tanıdıkları tarafından cinsel istismara uğrayan diğer çocuklar istismarın üzerinden ortalama üç yıl gibi bir süre geçtikten sonra açığa çıkarabilmiştir.

Rubien (1996: 5781) de bir çalışmada yaşadığı cinsel istismarı açıklayan çok sayıda çocuğun bunu söyledikleri ilk kişinin anneleri olması durumunda, sonrasında daha az sorun yaşadığını ortaya çıkarmıştır. Cry ve meslektaşları (2003: 60) çalışmalarında istismarı ilk olarak annelerine açıklayan çocukların, başka birisine söyleyenlerden daha önemli ölçüde anne desteği aldıklarını ortaya çıkarmışlardır.

Araştırmalar eğer istismar suçu işleyen kişi akraba veya bir yakın ise, çocuğun uğradığı istismarı açığa vurma olasılığının az olduğunu göstermektedir. Bu çocukların istismarı açığa çıkarsalar bile, bunu üzerinden bir zaman geçtikten sonra yaptıkları ortaya çıkmıştır. Yani istismarı açığa çıkarmayı ertelemek, istismarcının çocuğun tanıdığı birisi olması durumunda daha yüksek olasılıklıdır (London ve diğ., 2005:220).

Uğradığı cinsel istismardan sonra gebe kaldığını fark etmeyen Ç10, annesinin mide bulantılarından şüphelenmesi sonucu cinsel istismarı annesine anlatmıştır.

Annemle....Annemin şüphelenmesiyle...Mide bulantısı felan oldu. Annem o zaman şeyaptı...Ben yok felan...Öyle bişey olduğunu düşünmüyodum çünkü...Ondan sonra annemin test yapmasıyla ortaya çıktı durum...Ondan sonra anlattım işte böyle böyle diye....anneme anlattım (Ç10).

Çocukların yaşadıkları istismarı annelerine açıklayamama nedenleri; annelerini kendilerine destek olabilecek, anlayışla karşılayacak güçte ve yeterlikte görmemeleri, anneyle iletişimin güçlü olamayışı, daha önce söyleme girişiminde bulduklarında anneleri tarafından susturulmaları, kendisine inanmamalarıdır.

Çocukların annelerine yönelik algıları istismarı açığa vurmalarında isteksiz olmalarını etkileyebilmektedir. Donalek (2001: 585) enseste uğrayan dokuz çocuk ile yaşadıkları istismarla ilgili ilk açıklamaları hakkında nitel görüşmeler yapmıştır. Bu çocuklar annelerini zavallı olarak gördükleri için cinsel istismarı doğrudan açıklamadıklarını, kısmen açıkladıklarını bildirmişlerdir.

Anneleri kendilerine inanmayan ya da anlatacağında da inanmayacağını düşünen çocuklar, yaşadıkları istismarı kendilerine daha yakın gördükleri kişilere anlatmaktadır.

Olayı yaşadktan 9 saat sonra ablama açıkladım. Ablamla çok samimi olduğum için direkt ona sarılarak anlattım (Ç6)

Ablasıyla paylaşmış, o bana söyledi (A5)

Yaşadığı istismari annesine anlatamayan ya da anlatsa da annesi tarafından inanılmayacağını düşünen çocukların aile içinde bunu paylaştıkları kişiler, genellikle ablaları olmaktadır.

Bazen de çocukların cinsel istismarı açıklayabilmeleri için aile dışından birinin yardımına ihtiyaçları olmaktadır. Bu yardım genellikle güvendikleri bir arkadaştan, öğretmenden ve bir profesyonelden istenmektedir.

İlk arkadaş çevremle konuşmuştum. Ama büyüklerimden ilk öğretmenime anlatmıştım, rehberlik öğretmenime. Direk oraya gittim yani, rahatlamak istedim biraz (Ç9)

Öğretmenine anlatana kadar şey yapamadık yani...O olaydan sonra...Ordan geldi, okullar açıldı. Öğretmeniyle görüşmüş...Rehber öğretmeniyle...Ondan sonra açığa çıktı (A3)

Çocukların cinsel istismardan dolayı taşıdıkları yükü artık taşıyamaz hale geldiklerinde ve rahatlamak için anlattıkları profesyonellerin başında rehber öğretmenler gelmektedir. Bazen başka profesyonellere de anlatırlar.

İlk konuştuğum eski bi arkadaşımı orta okuldan.....O...Tasadüfen bir sosyal hizmet uzmanını tanıyordu...Yakınlarmış galiba aile olarak..O da gidip ona söylemişti...Hani bi şekilde onunla beni buluşturmuştu...Ben ilk onunla, sosyal hizmet uzmanıyla konuşmuşum...O yüzden...Hani...Şey...Hani ortalamaya göre benim bu sürecim...Diğer insanlara göre daha kolay geçti diyebilirim yani...Çünkü her aşamasında bir sosyal hizmet uzmanıyla konuştum ben...Hem ilk başladığı andan itibaren...O ilk ikna etmişti beni...N'oldu, neler yapılabilir? Hani...Suç duyurusunda bulunsan...Neler çıkar hani? Nasıl karşılırsınız? Senin sürecin nasıl olur? Vs.konuşmuştu benimle...Hani ilk onunla konuşmuştuk...Ben bir iki ay sonrasında onunla konuşmuşum; hani ben ...Böyle devam etmek istemiyorum diye (Ç1)

Bana hiç anlatmadı, Toplum Merkezindeki A hanımla konuştuğunu anlattı Zaten A'ya anlatmış, zaten başka kimse bilmiyordu dedi...Polise anlattı ama bana hiç şey anlatmadı (A1)

Ç1, yaşadığı istismarı önce arkadaşıyla paylaşmış ve arkadaşı aracılığıyla ulaştığı bir sosyal hizmet uzmanına anlatmıştır.Yaşanılan cinsel istismarın sosyal hizmet uzmanı gibi bir profesyonele anlatılmış olması, çocuğun da tanımladığı gibi sürecin atlatılmasında kolaylaştırıcı unsur olmuştur.

Çalışmamızda annelerin çoğu cinsel istismar olayını açığa çıktıktan sonra öğrenmişlerdir. Aile içi cinsel istismar olayında annenin tanık olduğu halde görmezden geldiği durumlar olduğu gibi, çocuğun ilk paylaştığında kendisine inanmayan anneler de bulunmaktadır.

Pek çok çocuk için yaşadığı cinsel istismar deneyimi hakkında konuşmak güçtür. Çocuklar bazen yıllarca istismar sırrını açıklamayı ertelerler, bazıları ise istismara ilişkin ipucu/kanıt olmasına karşın yine de istismarı inkar ederler (Goodman-Brown ve diğ., 2003:535); hatta cinsel istismar bilinse bile çok nadir olarak olay hakkında konuşur ve paylaşımında bulunurlar. Birçok yetişkin de çocukluğunda yaşadığı cinsel istismarı açıklamaz ve bildirmez; bu hiçbir zaman açıklanamayan sadece bir şüphe olarak kalabilir (Lamb ve Edgar-Smith, 1994:315; Roesler ve Wind, 1994:334).

Çocuklar tehdit altında olduklarında, korktuklarında veya anlayışla karşılanacaklarından emin olmadıklarında, yaşadıkları cinsel istismarı gizleme veya söylemeler bile sonradan inkâr etme eğilimindedir. Birçok çocuk ve genç, uğradığı cinsel istismarı yetişkin oluncaya kadar ve bazıları da yaşamı boyunca açığa vurmaz, saklar (Berliner ve Conte, 1993:111-125).

Cinsel istismarın yarattığı travmanın dinamiği, çocuğun istismarı açığa vurmaya ertelemesi ya da tamamen saklaması durumunda güçleşmektedir. Araştırmalar, cinsel istismara uğrayan çocukların, hem istismar süregelen olduğunda hem de bu istismar yaşamlarının daha sonraki bölümünde gerçekleştiğinde, bunu yetişkinlere söylemede güçlük çektiklerini göstermiştir (DeVoe ve diğ., 1999:220).

Çocuğun yaşadığı cinsel istismar olayını ilk önce paylaşacağı kişilerin anneleri olması ve ilk önce anneye paylaşması durumunda, annenin sahiplenme duygusu devreye girerse istismar sürecini daha kolay atlatılma olasılığı yüksektir.

3.2.1.2. İstismara İlişkin Duygular

3.2.1.2.1. Korku, Kaygı“*Bende o olaydan sonra korku başladı*“

Çocuğa yönelik cinsel istismarın ya çocuğun anlatması ya da belirtilerin fark edilmesiyle açığa çıkması, çocuk ve aileyi farklı boyutlarda etkilemektedir. Yaşanan duyguların başında korku gelmektedir.

Korkuyoruz yani (Ç6)

Annem çok istedi gel polise gidelim diye, ben gitmedim. Korktum bi de...Hani gittiğimde ne olacak?(Ç7)

Babam çok sinirlidir, şimdi dayanamaz, başını belaya sokar diye çok korkmuştum. Haklıyken haksız olmayalım diye. Karşı tarafa zarar verecek diye korktum ben (Ç9)

"Korktum" dedi.Çok...Sadece "korktum"...Başka bişey söylemedi (A1)

O süreç çok kötüydü bizim için...Ben...Hani sürekli ev...Kapıları kitliyodum ve hep korkuyla...Her an şüphyle...Her an yani....Tedirgindim ve çocuğumu nasıl koruyabilirdim, onun paniği içindeydim (A2)

Ondan sonra yavrum baktım korktu, beti benzi attı (A6)

Kızımızı rahatsız ederler şeyaparlar, ne olur ne olmaz, düşman sahibi olmuştuk şikayetçi olduğumuz için. Karşı tarafın da güçlü olduğunu söylediler, korktuk yani, korktuğumuzdan (A7)

Biz evimizi terk ettik ya, evimizi bıraktık mahallemizi değiştirdik. işte her yerde konuşuluyordu, işte birileri, yeni gittiğim komşularım da... Mahkemeden bir celp kağıdı gelecek diye korkuyorum, onlar da öğrenecek diye (A8)

Cinsel istismara uğramış olan çocuklar ve anneler, istismarın açığa çıkmasından sonra ve yasal süreçte, istismarda bulunan kişilerce ya da onların yakınları tarafından tehditlerle karşı karşıya kalmakta ve korkmaktadır.

Ç7, yasal süreçte tehditlerle karşılaşmış, bu nedenle okulu değiştirilmiş, ailesi başka bir ilçeye taşınarak ev değişikliği yapmak durumunda kalmıştır. Bugün bir başka şehirde yaşıyor olmasına karşın, geçmişte yaşadığı korku ve kaygıları halen taşıdığını belirtmiştir:

Bende o olaydan sonra korku başladı, hala ben mesela en ufak bişeyden korkarım, hani böyle, bişeye dalıyorum, benim evim giriş katta olduğu için kedi falan girebiliyo, “miyav“dediği zaman ben çıldırıyorum ve kalp atışımın hızı bile değişiyö, yani mesela tek yenedemediğim hala korkularım var, onlar da o zamandan kaldı(Ç7)

Çocuğa cinsel istismarda bulunan kişi tutuklu bile olsa, anne ve çocukta bir gün serbest kaldığında kendilerine yapabileceklerine ilişkin kaygıdevam etmektedir.

Öz babası tarafından cinsel istismara uğrayan ve tehdit edildikleri için hem annesi, hem de kendisi korunma altına alınan Ç2'nin kaygıları, baba cezaevinde iken velayetini alma girişiminde bulunduğu için devam etmektedir. Anne A2 bu kaygıları şöyle ifade etmektedir:

Dışarıya çıktığı zaman çok öyle olmuyo; çünkü bitakım kaygıları var. Özellikle bu son dönem yaşadıklarımız. Velayet davasının tekrar açılmasıyla birlikte endişeli bir çocuk oldu. Benim çocuğum babası gelecek, yeniden aynı şeyleri yaşayacak diye endişeleniyö (A2)

Çocuklar ve annelerin yaşadıkları korku, süreçte neler yaşanacağına yönelik bilgileri olmamasından, karşı tarafın güçlü olması, baskı ve tehditlerle kendilerine zarar

verebileceğinden, sosyal çevreden dışlanma olasılığından kaynaklanmaktadır. Bazen de sadece cinsel istismar olayının kendi doğası çocukta ve aile üyelerinde korkuya neden olmaktadır.

3.2.1.2.2. Suçluluk “ *Olayı yaşadktan sonra kendimi çok suçlamıştım* “

Cinsel istismarın açığa çıkmasından sonra çocuklar ve annelerin hissettiği bir başka duygu suçluluktur. Suçluluk duymanın nedenleri farklı olabilir.

Bazen kendimi de suçlamıştım...Hep benim yüzümden oldu diye...Yani bütün ailenin düzenini bozdum. Onların düzenini bozdum...Hep ben kendimi suçladım (Ç4)

Ben ona her zaman yakındım, onun için belki benim sevgimi yanlış anlamış olabilir. Bilmiyorum belki kabahati aslında kendimde de arıyorum...Aslında çok mu hani annemin dediği gibi yaklaşmasaydım ya da uzak mı dursaydım, annemle ablamın dediği gibi (Ç5)

Olayı yaşadktan sonra kendimi çok suçlamıştım. Yani kendimi suçladım derken, yani keşke daha önce söyleseydim diye düşündüm.Hani dört kere olmasaydı, bi iki kere olsaydı, o zaman söyleseydim diye düşündüm.ama oldu yani, yapcak bişey yok (Ç9)

O kadar saf ve salaktım ki...O kadar iyi niyetliydim ki...Cidden çok salaktım çok saftım ve onun bedelini gerçekten çok ağır ödüyorum...“Keşke“ hani dememesi gereken olaylar vardır ya...İşte benim“keşke“ dediğim olay budur hayatımda...Ondan dolayı mesela...Çok canım yanar...Kızıma hani böyle bişey yapılmasına nasıl göz yumdum? Şunu hissettim S.de daha çok...Beni suçladı... İçten içe benim suçlu olduğumu düşündü...Haklıydı...Çünkü ben onu koruyamadım...Hani...Onun gözünde..koruyamayan bi anne vardı (A2)

Kendini suçlu hissetti, niye gittim diye(A7)

Aile dışından birinin cinsel istismarına uğrayan çocuklar o kişinin kendisiyle yakınlık kurmasına izin verdiği ya da“hayır“diyemediği için pişmanlık ve suçluluk duyabilirler.

Kendi davranışlarının istismara yol açtığı şeklinde kendini sorumlu tutma davranışı, çocukları yetişkinlikte karşı cinsle olan ilişkilerini sınırlandırmaya yöneltmektedir. Görüşülen çocuklar arasında yaşadığı cinsel istismardan sonra kendini suçlayarak erkeklere karşı olumsuz duygular geliştirme, erkeklerle iletişimini sınırlama gibi davranış sergileyenler olmuştur.

Zaten o hastaneye giderken bile suçlu gibi gidiyodum...Başım eğik yani...O şekil girip çıkıyodum (Ç4)

Yeri geliyo ben mesela arkadaş yani eşimin erkek arkadaşlarıyla dahi el sıkışmıyorum bilerek...Sadece bu dini bir konu olduğu için değil, bu benim tercihim, ben istemiyorum...Yani onlarla dahi el sıkışmak beni kötü hissettiriyor, o yüzden ben elimden geldiğince yaklaşmıyorum, hani kızlarla muhabbet etmek bana daha cazip geliyor. Yani hep olabildiğince eskiden yani başıma geldiğinden mi, yani erkeklere olan, yani hep aradığım sevgiydi yanlış kapı çaldığımdan mıdır o yüzden kadınlarla muhabbet etmenin daha mantıklı olduğunu düşünüyorum (Ç7)

Ç4 ve Ç7 yaşadıkları cinsel istismardan sonra kendilerini suçlamışlardır. Ç7'nin duyduğu suçluluk, sevgi ve ilgi arayışı nedeniyle istismara uğramasına kendisinin neden olduğu yönündedir.

Çocuğun yaşadığı cinsel istismar açığa çıktıktan sonra, eğer istismar eden aileden biriye, yani çocuk enseste uğramışsa, çocuklar kendi davranışlarının istismara yol açtığı yönünde suçluluk duygusu yaşamaktadır. Suçluluk duygusu, ailenin diğer üyelerinin çocuğa yönelik tutum ve davranışlarıyla pekiştirilmiş ya da oluşmuş olabilir. Ensest olayı, ailenin yaşantısını değiştirdiği, yaşam düzenini bozduğu için de çocukta suçluluk duygusuna yol açar.İstismarda bulunan kişinin çocuğun tanıdığı birisi olması durumunda istismarın açığa çıkması gecikebilir; bu da suçluluğa neden olabilir.

3.2.1.2.3.Güvensizlik“kimseye güvenemiyorum“

Cinsel istismarın açığa çıkmasından sonra çocuk ve annelerin yaşadıkları duygulardan biri de güvensizliktir.

Mesela evet kimseye güvenemiyorum, erkek olsun kadın olsun zaten evet erkeklerden olabildiğince uzak olmaya çalıştım, çünkü n'olursa olsun, hangi erkek olursa olsun beyninin doğru çalışmadığını düşünüyorum (Ç7)

Onlara diyolar...Kiliseye gidip hristiyan oluyolar, bizi görüncesi de afedersin, camiye gidip Müslüman oluyolar. Yani mercimek gibi o yana da dönüyolar, bu yana da dönüyolar. Artık yani bu topluma güveneceğimi sanmıyorum (A10)

Zihinsel yetersizliği olan erkek çocuğu akrabaları tarafından cinsel istismara uğratılan A10, yaşadıkları çevrede insanların kendilerine farklı, karşı tarafa farklı davrandıklarını,

haklıya haklı, haksıza haksız olduğunu açıkça söylemediklerini, bu olayda dürüst ve samimi davranmadıkları için insanlara güvenini kaybettiğini belirtmektedir.

Cinsel istismara uğrayan çocuklardaki korku ve güvensizlik duyguları süreci onlarla birlikte izleyen profesyoneller tarafından da dile getirilmektedir.

Benim gördüğüm vakalar içinde böyle bir şey yoktu, hepsinde bir güvensizlik, bir korku hissediliyordu (P9)

Ç6, yaşadığı cinsel istismar olayından sonra içe kapandığını, insanlara, özellikle erkeklere güvenmediğini belirtmiştir:

Başıma gelen bu olaydan sonra kendimi çekmişim, kimseyle konuşmuyordum, insanlarla konuşmuyordum annem dışında...Ben kimseye güvenemem şimdi, hele erkeklere hiç güvenmiyorum. Kadınlarla artık, arkadaşlık, samimiyet kurmuyorum kimseyle. Ailem, ablam, kardeşim böyle yetiyor bana (Ç6)

Çocuğa yönelik cinsel istismar, aldatılma ve kandırılmayla güvenin kötüye kullanılması anlamına geldiği için güvensizlik duygusu yaratır.

Akrabalari tarafından cinsel istismara uğrayan erkek çocuğun annesi A10, istismar sonrasında çocuğunun insanlara olan güveninin sarsıldığını belirtmiştir:

Şimdi hocaya da güvenmiyo, küçücük çocuklara bile güvenmiyo. Anne işte bunlar bana da bunlar bişey yapar mı? Yani psikolojisi yüzde yüz bozuldu. Sürekli aynı, ilk günkü gibi anlatıyo her şeyi, her fırsatta. Anne benim suçum muydu? Ona kanıp ta gitmem, anne niye beni kucağına oturttu anne niye ağzıma doldurdu, anne hep erkekler öyle mi?(A10)

Cinsel istismar çocuklarda erkeklere karşı güvensizlik oluşurken, annelerde topluma karşı güvensizlik söz konusudur. İstismarcının tanıdık biri olması ve sosyal çevrenin çocuğa ve aileye karşı tutum ve davranışları güvensizliği pekiştirmektedir. Cinsel istismar olayı genel olarak topluma karşı güvensizlik duygusu yarattığı söylenebilir.

Cinsel istismara uğramış olan çocuklarla yapılan bir çalışmada da, istismar sonrasında çocuklarda saldırganlık, güvensizlik gibi davranış değişiklikleri görüldüğü ortaya çıkmıştır (Oates,1991:143-145).

3.2.1.2.4. Utanç “*Utanç vericiydi zaten*“

Cinsel istismar olayı korku, suçluluk, güvensizlik yanında çocuklarda ve annelerde utançduygusuna da neden olmaktadır.

A7 ve A9’un duyduğu utanç, cinsel istismar olayından önleyemedikleri için kendilerini sorumlu tutarak suçlamalarından kaynaklanmaktadır:

Komser beni tanıdı. Yani tanıyınca utandım da yalan olmasın, çok utandım (A7).

Ne diyeceğimi, nasıl diyeceğimi bilmiyordum, çünkü ...Utanç vericiydi zaten. yani bu olaydan ben utandım (A9).

Yaşadığı istismar olayının üzerinden on yıl geçmiş olmasına karşın Ç7, süreçte yaşadıklarının kendini kötü hissettirdiğini ve bu duygunun halen sürmekte olduğunu, yaşamını etkilediğini belirtmektedir:

Hem kötü oluyosun, üstüme şey yapmadım etiketlemedim bunu ama yıllarca bak 10 yıl geçti, ben 10 yıldır onu düşünüyorum. Gerçekten ben öyle miydim diye. Derler ya yıllar boyunca....Evet ben bu evin tuvaleti değilim ben bu evin odası olucam, banyo olucam(Ç7)

Cinsel istismarın soruşturma sürecinde kollukta görevli bir komiserin “evin tuvaleti“olarak nitelendirdiği çocuğun utancı, olayın üzerinden 10 yıl geçmiş olmasına karşın halen unutamadığı bir kavram olarak durmaktadır.

Cinsel istismarın açığa çıkmasından sonra çocuk ve annelerin deneyimleri arasında mikro çevrenin tutumu da önemli yer tutmaktadır.

3.2.1.3. Mikro Çevrenin Tutumu

„Kardeşim ...Biz üç kardeşiz ama o bambaşka....Onun desteği çok fazla oldu...Annem yanımda olduğu için elinden geldiği kadar o...Manevi, olarak bana destek olmaya çalıştı ki; bu üç seneyi bir evin içinde kardeşim, annem iki çocuğum ve ben birlikte geçirdik.“.

Cinsel istismara uğrayan çocukların ve ebeveynlerin istismarın hem doğal sürecini hem de yasal süreci atlattıklarında, mikro çevreyi oluşturan, akrabalar, komşular,

öğretmenlerin tutum ve davranışları etkilidir. Bu bölümde istismarın açığa çıkmasından sonra mikro çevrenin tutumlarından sosyal destek, tepkisizlik, inanmama, namus temizleme algısı üzerinde durulacaktır.

3.2.1.3.1. Sosyal destek “*kardeşim manevi maddi destek verdi*”

Sosyal destek “bakılan, sevilen, saygı gösterilen, değer verilen, iletişim ağının üyesi olan bir kişiye, birey olarak inanmaya öncülük eden bilgi” olarak açıklanır.

Yani ailem olsun, dayım, akrabalar hep yanımızda oldular. İnandılar,

güvendiler (Ç6)

Ama diyorum ki annemdi en büyük destekçim (Ç10)

İşte öbür kardeşim manevi maddi destek verdi...Yokluk çektim....Annem destekledi, annem babamın maaşını alıyo...O destekledi (A1)

Kardeşim...Biz üç kardeşiz ama o bambaşka...Onun desteği çok fazla oldu...Annem yanımda olduğu için elinden geldiği kadar o...Manevi, olarak bana destek olmaya çalıştı ki; bu üç seneyi bir evin içinde kardeşim, annem iki çocuğum ve ben birlikte geçirdik (A4)

Yavrumun bi arkadaşı vardı böyle...Ailesiyle görüşüyoduk...Ona telefon ettim...O arkadaşının babasını aradım..Onların arabaları var....Adam hemen geldi...Allah razı olsun (A6)

İstanbul’da erkek kardeşim var...Herşeyi onunla atlattık...O çok destek oldu bana...İşte onunla konuşarak...Tartışarak...Öyle çıktı geldi kardeşim sağolsun(A8)

Annem D ile birlikte hamurlar yapıp oynamaya başladı. Teyze, zaten D’ ye hayran bi teyze. Yani bu konuda çok şanslı olduğumuzu düşünüyoruz (A9)

Çocuklardan Ç6 istismarın açığa çıkmasından sonra yakın akrabalarının desteğini gördüğünü, Ç10 istismarın açığa çıkmasıyla birlikte annesinin sürecin başından sonuna kadar en büyük destekçisi olduğunu belirtmiştir. Annelerden A1, A4 ve A9 kendi anneleri ve kardeşlerinin verdiği maddi ve manevi desteğin önemli olduğunu, A6 komşularının ilgi ve destek sunduğunu, A8 erkek kardeşinin hem yönlendirici hem de destekleyici yaklaşımı olduğunu söylemiştir.

Çocuğun yaşadığı cinsel istismarın açığa çıkmasından sonra, başta annenin çocuğa, diğer aile bireylerinin, komşuların ve yakın akrabaların hem çocuğa, hem de aileye

verdiği sosyal desteğin, bu sürecin atlatılmasında güç verdiği, güven duygusu geliştirdiği, yalnız olmadıklarını hissettirdiği söylenebilir.

Cinsel istismarın açığa çıkmasından sonra çoğu annenin çocuklarına destek gösterdiği, ancak bu desteğin, değişken, karışık duyguları içeren nitelikte ve tutarsız olduğu gözlenmektedir. Çocuklarına karşı destekleyici olan annelerin ise çocukların açıkladığı cinsel istismara inanmasalar bile, koruyucu olabildikleri ve onların güvenliğini sağlayabildikleri gözlenmiştir (Elliot ve diğ. 2001: 320).

Ancak mikro çevrenin her zaman destekleyici davrandığını söylemek olanaklı değildir.

Duydular ve yavrumla da dalga geçtiler...Kendi akrabalarım...Bacım, ondan sonra kızkardeşlerim, ablalarım...Ondun sonra...Ağbimin hanımı...Ağbim mesela duymuş...Aynı anadan, aynı babadanız hani...Hanımına anlatmış gülerken oynayarak heralde...Bu çok gülünecek bişeymiş gibi...Hanımı da bütün mahalleye anlatmış ve...Yavrumla da...Yavrum ip almaya gitmiş...Yavrumla da dalga geçmişler...O mağzanın orda komşularla ağbimin karısı (A9)

Çocuğunun uğradığı cinsel istismarın açığa çıkmasından sonra komşularından gelen dayanışma ve desteğin önemini vurgulayan A9, yakın akrabalarından destek göremediği gibi, onların alaycı yaklaşımlarıyla karşılaştığını belirtmiştir. Bu durum, akrabalık ilişkilerinde iletişimsizlikten de kaynaklanan, sorunlar karşısında eş duyguda buluşamama durumu olarak değerlendirilebilir.

Son yıllarda yapılan çalışmalarda araştırmacılar, cinsel istismarın sonuçları üzerinde sosyal desteğin veya daha çok ebeveynler ve arkadaşlardan alınan sosyal destek algısının olası etkilerini araştırmıştır. Araştırmalara göre sosyal desteğin çocuğun iyilik hali üzerinde doğrudan etkisi vardır ve sosyal destek istikrar, öngörebilme duygusu, kendine saygının farkında olma gibi olumlu etkiler sağladığı için çocuğun iyilik haliyle bağlantılıdır (Cohen ve diğ.,1985:310).

3.2.1.3.2. Tepkisizlik “teпки göstermediler açıklaması”

Çocuğa yönelik cinsel istismarın açığa çıkmasından sonra, ebeveynler ve yakın akrabalar tepkisiz kalabilmektedir.

Hani tepki göstermediler açıklaması...Hani böyle...Çok da...İletişimi devam eden insanlar da değiliz...Yani...Sadece teyzemler ve dayımlarla görüşürüz...Hani gideriz geliriz..vs...Hani onların böyle kötü bi tutumları olmadı ya...Aslında hani bi sessizlik ortamı oldu...İlk karşılaştığımızda galiba...Ne söyleseler bilemediler falan ...İlk öyle bişeylik oldu bi sıkıntı falan (Ç1)

Yani bilen sadece şeyi biliyolardı, evet yani bi polis geldi, bişey oldu bi haltlar oldu; ama hiç kimse gelip bana söylemedi, ben de hiç kimseye anlatmadım, sade yüzeysel belki evet (Ç7).

Annem...Bir şey yapmadı sadece sustu (Ç8)

Babam da şey dedi:“kızım aramızda tatsızlık çıkmasın, çekil davadan” dedi...Ondan sonra işte “tadımızı bozma” dedi bana....Ben babamın cahil olduğunu biliyorum...Bu konuda normalde bana destek çıkması gerekirdi. Yani...O adama karşı bi şekilde tepki göstermediler...Bilmiyorum belki korktular ondan...Belki de bilmiyorum belki de başka bişey vardı..Bana söylemiyorlar...Olabilir yani (Ç9)

Onların çok şeyi olmadı...Ne iyi tepkileri vardı, ne sert tepkileri yani...O şeyle ilgili bana hiç bişey konuşmuyolardı. Ya annem de babam da içinde dahil yani...Yani anlamak için bişeyler sordular ama ters hiç bişey olmadı yani...Sen şunu yaptın sen bunu yaptın şeklinde hiç konuşmaları olmadı (Ç10)

A'nın olayını ilk öğrendiğimde var ya...İnanın...Sadece...Ağladım...Yani öyle bir...Sanki böyle boşluktaymışım gibi...Ya algılayamadım bilmiyorum yani..Öyle sadece...Oturduğum yerde böyle kaldım...Hiç bir kelime edemedim yani...Böyle bi yarım saat kendime gelemedim...Sadece sessiz sessiz ağladım (A8)

Ç1 ve Ç7 akrabalar ve yakın çevresindekilerle zaten sağlıklı iletişimleri olmadığı için olayı duyduktan sonra da herhengi tepki vermediklerini belirtmiştir. Bazı ebeveynlerin tepkisi de sessiz kalmak ve ağlamak şeklinde olmuştur (Ç8, Ç10). Ç9'un babası uzaktan akrabaları olan ve kızına istismarda bulunan kişi ile aralarının bozulmaması için kızından şikayetçi olmamasını istemiş, anne ile birlikte tepkisiz bir duruş sergilemiştir.

Ebeveynlerin ve akrabaların cinsel istismar olayını duyduktan sonra tepkisiz kalmaları aile içinde bireyler arasında ve aile ile sosyal çevre arasında iletişim kopukluğu nedeniyle gelişebileceği gibi, nasıl davranılacağı, ne yapılacağı konusunda bilgisizlik ve şaşkınlık durumları ve ayrıca olaya karışmama düşüncesinden de kaynaklanabilir.

Mikro çevrenin çocuğun cinsel istismarına karşı gösterdiği tutumlardan biri de, olaya, çocuğa inanmamadır.

3.2.1.3.3. İnanmama “hiç kimse inanmadı”

Çocuğa yönelik cinsel istismar hakkındaki ilk teoriler annelerin bilinçli veya bilinçsiz olarak inkâr etseler bile çocuklarının cinsel istismarını bildiklerini varsaymaktadır. Bazı anneler, çocuğunun cinsel istismara uğradığına çok güç inanırken bazıları açık kanıt olsa bile inkâr ederler, bazı anneler de kesin karar vermeden önce araştırmak ve doğrulamak isterler (Summit, 1983:180).

Çocuklardan, Ç2'nin arkadaş çevresi, Ç4'ün iki teyzesi dışında hiç bir akrabası, Ç5'in akrabaları çocuğa ve istismar olayına inanmamışlardır.

Zaten...Çok ağır bişeyler anlatmamıştım...Sadece çok...Minik ayrıntılar anlatmıştım...O minik ayrıntılarda bile o kadar çok“vay canına” demişlerdi ki“İnanamıyoruz“ diye tepkiler almıştım (Ç2)

Hiç kimse inanmadı, bir tek, iki teyzem haricinde...Onlar da ne kapasitesi olduğunu çok iyi biliyordu. İkisi haricinde hiç kimse inanmadı, ne diğer teyzelerim...Ne dayılarım...Ne anneannem...Hiç kimse inanmadı, herkes elini ayağını çekti (Ç4)

Tavırları tepkileri tuhaftı. Hani arkadaşları “M öyle bişey yapmaz, iftira atıyosun, içeriye attırmak için öyle yapıyosun” dediler. Ya da bazıları beni yanlış gözle gördü. Böyle yani...Bikaç kişi bu tarz konuşmalar yaptı...Kötü hissettim kendimi (Ç5)

Akrabalardan bikaçı duydu..İnanmıyolar onun öyle bişey yapacağına falan..Dışarıya da pek duyurmadık...İnanmıyo mesela...Amcasının oğlu var arıyo...O gün arıyo diyo ki“Siz iftira attınız, attırdınız içeri“ diyo“Kızınla da sen diyo fuhuş yapıyosun“ diyo...Ev telefonundan arıyo beni...İçiyö içiyö (A5)

Çocuklardan, Ç2'nin arkadaş çevresi, Ç4'ün iki teyzesi dışında hiç bir akrabası, Ç5'in akrabaları çocuğa ve istismar olayına inanmamışlardır. Ağabeyi tarafından istismara uğrayan Ç5'in amcasının oğlu anneyi telefonla arayarak tehdit etmiş, çocuğu ağabeyine iftira atmakla suçlamıştır.

Çocukların aile içinden biri tarafından cinsel istismara, yani enseste uğraması, aile üyeleri arasında genellikle kabul edilmesi zor, hatta bilinçli ya da bilinçsiz olarak inkâr

edilen bir durumdur. İnsanlar genellikle yakın çevrelerinden zararlı davranış gelmesini beklemezler ve bu nedenle de inanmak istemezler.

Ensest yaşantılarında anneler, çocuğun yaşadığı istismarı anladıkları ya da hissettikleri durumlarda bile bilmezden gelme ya da bir şey yapmama şeklinde davranmaktadır. Çoğu anne gibi akrabalar da bu olaya inanmak istememekte ya da inanmamaktadır.

Bazı aileler çocuğa yaşatılan cinsel istismarı namus meselesi olarak algılayarak, çocuğu kendisine istismar eden kişiyle evlendirerek namusunun temizleneceğini düşünmektedir.

3.2.1.3.4. Namus temizleme“*namusumuzu temizleyelim*”

İstismarın açığa çıkmasından sonra çoğunlukla babalar olmak üzere ebeveynlerin bir kısmı “namusunun temizlenmesi” amacıyla çocuğu istismar edenle evlendirme eğilimindedir.

Halalar felan...Ondan sonra baba...Oturdular...İşte “kızın gitmiş, kendini yaptırmış...Tamam...Bulalım bu kişiyi...Namusumuzu temizleyelim...Onlar öyle arasında konuşuyolar...Baba öyle korumacı bi babamız olmadı yani...Baba bacılarıyla, halalarıyla oturmuş yavrumun...“Kaç milyara verilir? Kan bedeli ne kadar alınır? Onsonra kimse duymadan bunu örtelim kardeşim“...Görümceler öyle diyo...Baba da tasdik ediyo (A6)

Ç6'nın babası da diğer çocukların babaların geneli gibi, ebeveyn sorumluluğunu yerine getirmeyen, aile bireyleriyle iletişimi olmayan babadır.

Çocuğu istismar eden kişiyle evlendirmek isteyen ebeveynler için çocuğun ne istediği ya da ne hissettiğinin önemi yoktur. Çocuğun cinsel istismara uğraması onlara göre „namus“ sorunudur ve onlara göre çocuğu istismarcısıyla evlendirerek bu sorun çözülebilir.

Çocuğun yaşadığı istismarın açığa çıkmasından sonra mikro çevrenin sosyal desteği, hem cinsel istismarın doğal süreci, hem de yasal sürecin atlatılmasında olumlu etki bırakır. Ancak, araştırma kapsamında görüşülen çocukların bir kısmı mikro çevreden

sosyal destek almıştır. Çevrenin bir kısmı ise tepkisiz kalmış, bir kısmı olaya inanmamış, bir kısmı da cinsel istismara uğramış olmayı çocuğun namusunun kirlenmesi olarak algılamaktadır.

Çocuğa yönelik cinsel istismar hem çocuğun hem deailenin hayatında değişimlere yol açmaktadır.

3.2.1.4. İstismarın Çocuğun Yaşamına Getirdikleri

Yaşamlarının bir döneminde cinsel istismar gibi olumsuz deneyim yaşayan çocuklar bu olaydan farklı düzeylerde etkilenmektedir. Bu bölümde cinsel istismarın çocuğun yaşamına getirdiği değişiklikler arasında görülen cinselleştirilmiş davranışlar, özkıyım girişimi, becerilerde gerileme, gebelik ve obezite gibi fiziksel değişiklikler ve ruhsal bozukluklar üzerinde durulacaktır.

3.2.1.4.1. Cinselleştirilmiş Davranışlar''bi makyaj yapıyodu...davranışları, konuşmaları''

Yaşadıkları cinsel istismar çocuklarda davranışsal, bilişsel, sosyal ve duygusal değişikliklere yol açabilir.

Annelerden A4, cinsel istismara uğrayan kızında yaşından büyük davranışlar gözlemlediğini, kendisini taklit ettiğini, sürekli sevgililerden bahsederek, yetişkin bir kadın gibi davrandığını belirtmiştir:

Sevgililerden bahsediyor...Şundan bundan...Özentisi çok...Özenti her şeyi yaptırır insana...Benim korkularım bundan..A...'nın özentisi çok. Bi makyaj yapıyodu, yaşından büyük davranışları, konuşmaları...Yaşından büyük konuşuyo, yaşından büyük hareketler ediyo (A4)

Görüştüğümüz annelerden A6 okul öncesi dönemde ensest ilişkiye maruz kalan, ancak ilkokul döneminde bunu açığa vuran kızında daha önce fark etmediği, cinsel organıyla ilgili bir merak ve ilgi gözlemlemiştir:

Sürekli olarak cinsel organını merak etmeye başladı. Aynada kendini seyretmeye başladı, hani çocuklar kendilerini hep aynada seyredeler filan ya, D...’ninki öyle değildi. Açıp cinsel organını görmeye çalışıyordu. Acaba ne var içinde diyodu...Sürekli eller vajinasına gitmeye başladı. Sürekli ellerini dışarıda tutmaya çalıştık. Bu epeyce de uzun sürdü. ...Daha artık yapmıyo diye düşündüğüm zamanlarda ben uyurken, uyumaya başladığım zamanlarda bunu çok sıkça tekrarlamaya başladığını fark ettim (A6)

A4’ün bahsettiği durumla ilgili olarak, enest ilişkkiye maruz kalan çocuğun kendisini annesiyle özdeşleşirmesi, annesini model almasının doğal bir davranış olabileceği düşünülebilir.

Çocuklar tarafından sergilenen pek çok davranış normal gelişimlerinin bir parçasıdır, ancak bazı çalışmalar, cinsel istismara uğrayan çocukların uğramamış olanlarla karşılaştırıldığında daha çok cinselleştirilmiş davranış sergilediklerini ortaya çıkarmıştır (Friedrich ve ark., 2001: 37). Cinselleştirilmiş davranışlar sergileyen çocuklar daha çok, küçük yaşta olanlar ve küçük yaşta iken cinsel istismara uğramış olan çocuklardır (Putnam, 2003: 270).

Cinsel istismara uğrayan çocuklarda travmatik cinsellik, ihanete uğramışlık, damgalanma ve güçsüzlük olmak üzere dört travmatik olayın ortaya çıktığı belirtilmektedir. Travmatik cinsellik, cinselliğin zedelenmesini, gelişme dönemlerinin gerektirdiğinden fazla cinsellikle ilgilenme, cinsellikle ilgili davranışlar gösterme, cinselliğe yönelik olumsuz tutum geliştirme, cinsel kimlik karmaşası ve cinsel yaşamın geleceğine yönelik kaygı duyma şeklinde sorunlar olarak tanımlanmaktadır (Finkelhor ve Brown, 1985:535-538).

Bazı çocukların cinsel istismar sonrasında özkıyım girişimleri olabilmektedir.

3.2.1.4.2. Özkıyım “*bu olaydan sonra intiharlara başladı*”

Cinsel istismar deneyimi, çocuklarda ruhsal sorunlara ve davranış sorunlarına yol açabilir. Özkıyım, bu sorunlardan biridir.

Ergenlik döneminde depresyon tanısı alan Ç7 cinsel istismardan sonra birkaç kez özkıyım girişiminde bulunmuş, son girişiminden sonra Gazi Tıp Fakültesi Hastanesi acil polikliniğine getirilmiş ve Çocuk Koruma Merkezine yönlendirilmiştir:

Buraya yönlendirmelerinin sebebi de birkaç kez intihara kalkışmam olmuştu (Ç7)

Ç8’in annesi daha önce de davranış sorunları olan kızının cinsel istismardan sonra özkıyım girişimleri olduğunu belirtmiştir:

Bu olaydan sonra intiharlara başladı. A... İki kez ölümden döndü, 5 kez intihar etti (A8)

Ç10, depresyon tedavisi için kullandığı ilacı, fazla miktarda içtiğini, aslında özkıyım gibi bir amacı olmadığını belirtmiştir:

Hani o zaman ben de intihar etmek istememiştim, en son geldiğimde, yani bundan 2 yıl önce, sadece kendimi şurup şişesini içerken buldum. O da yine prozac biliyorsunuz, antidepresanı, sadece rahatlamak için bir kaşık içeyim derken hepsini bitirmişim, sonradan fark ettim ben naptım diye, intihar etme gibi bişeyim yoktu (Ç10)

Cinsel istismar sonrası psikiyatrik tedavi gören Ç6’nın annesi A6, kullandığı ilaçlarla özkıyım girişiminde bulunduğu için kızının ilaç tedavisinin kesildiğini belirtmiştir:

İlaçla intiharı da denediği için kestiler. İlk 1 yıl içinde 5 kez denedi intiharı (A6).

Özkıyım girişimleri bazı çocukların cinsel istismar olayı öncesinde de yaşadıkları, bazı çocuklarda ise cinsel istismar sonrasında gelişen sorunlardandır.

Cinsel istismar sonrasında bazı çocukların becerilerinde gerileme görülebilmektedir.

3.2.1.4.3. Gerileme“*düzelmeğe başlamıştı, o olay gelmeyeyeydi başımıza*“

Cinsel istismara uğrayan zihinsel yetersizliği olan erkek çocuğun annesi A10, aldığı özel eğitimle öz bakım becerileri konusunda gelişme sağlayan çocuğunun pek çok şeyi yapabilmek için çaba harcadığını ve yaptığını, ancak yaşadığı cinsel istismar sonrasında, kazandığı becerilerde gerileme olduğunu vurgulamıştır:

Ama şimdi dahi tuvaletini neyi tutamıyo. Tutamıyo, hemen geldiği yerde yapmak gerekiyo. Tam temizliğini yapamıyo, sürekli çamaşırlarını değişiveriyoz. Kendi banyosunu olamıyo, traşını olamıyo, baba da ilgilenmediği için ben yapıyorum. Düzelmeğe başlamıştı, o olay gelmeyeyeydi başımıza...Bayağı uğraşıyodu, tırnaklarını kesmeye çalışıyodu elleri titiriye titiriye çalışıyodu. Şimdi ne tırnaklarını kesmeye çalışıyo, ne de üstümü başımı ben giyiniyim diyo (A10)

Bazı çalışmalarda istismara uğramış olan çocuk ve ergenlerin bilişsel gelişiminde, dil yetileri ve okul performansında bozukluk saptandığı bildirilmiştir. Bu çocuklarda dil gelişiminde gecikme, akademik başarıda düşüklük, okul devamsızlığında artış görülmektedir (Joshi ve diğ., 2010: 485).

Cinsel istismar sonrasında çocukların fiziksel sağlığında da bozulma söz konusu olabilir.

3.2.1.4.4. Gebelik, Obezite“*bebek doğduktan sonra biraz zorluklar olacak*“

İstismar sonucunda oluşan gebelik ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar, obezite gibi sağlık sorunları çocuğun yaşamını etkileyen sorunlardır.

Gebelik ile ilgili hiçbir sağlık sorunum yok, psikolojik olarak da yok. Öyle normal fiziki olarak da yok. Yani gayet iyiyim... Açıkçası bebek doğduktan sonra biraz zorluklar olacak. Tek sıkıntım o...Çocuğun masrafları daha mı çok yüklenir onlara. Bundan sonra hayatımın manevi olarak güzel olacağına eminim (Ç8)

Çocuğun yaşadığı istismar sonucunda gebe kalması çevreye karşı açıklaması güç bir sosyal sorun olarak algılanmakta ve ebeveynlerin duruma yaklaşımı farklı olabilmektedir.

Cinsel istismar sonucu gebe kalan Ç8 gebe olduğunu anladığında kendisine istismarda bulunan kişi ve onun ailesiyle birlikte çok zor koşullarda yaşamaya başlamış, ancak annesinin baskısıyla anne ve babasının evine gelerek yaşamak durumunda kalmıştır. Aile için kızlarının gebeliğiyle ilgili öncelikli çözümü gereken konu; çevreden dışlanma yaşanma olasılığına karşı bu durumun kabul görececek bir çerçeveye oturtulması olmuştur. Anne bu konuda aktif rol üstlenmiş, istismarcı kişiyle kızlarına “göstermelik” bir düğün yapmıştır. İstismarcının düğünden sonra kendi babasının yanına gitmesini, yine çevreye karşı askere gittiğini söyleyerek açıklama yolu seçilmiştir. Burada, gebelik durumu da dâhil her koşulda kızına destek olan annenin yaklaşımı önemli olup, sosyal çevreden gelebilecek reaksiyonlara karşı çözümü anne üretmiştir. Daha sonra bebeğin dünyaya gelmesinden sonraki yaşantıya ilişkin kaygı başlamıştır.

Bi de benim eşim bekar ben bu durumda evlendik yani bi sorunumuz olmadı hani acaba ...Beğeniyo mu, beğenmiyo mu...O şekilde takıntılıklar kaldı kilo durumundan dolayı...Öyle başka bişey yok bende..Takıntılarım var....Bu...Şeyden sonra toparlayamadım kendimi...Hani toparladım ama yani bedensel olarak toparlayamadım hani...Kalıcı izler bıraktı biraz...Etkiledi ...Geçistirebiliyorum zaman zaman...Hani bazen çok kafama taktığım da oluyo....o da bazı şeyleri de etkiliyo yani (Ç7)

Ç10 da cinsel istismar sonrasında gebe kalmış, gebelik sonlandırılmamış, psikiyatri servisinde yatarak tedavi gördükten sonra, ailesi sosyal çevreye karşı bu durumu açıklayamayacağı için kadın konukevinde korunma altına alınmıştır. Korunma altında iken dünyaya getirdiği bebeği evlat edindirilen Ç10, kadın konuk evinde kalan bir kadının oğluyla tanışmış ve sonrasında evlenmiştir. Ç10 aşırı kilo almış ve obezite tanısı konmuştur. Tecavüz olayını bilerek evlendiği için eşine minnet duymakta; ama aynı zamanda fiziksel görünümünden hoşnutsuzluk duyduğunu ve kilolarını takıntı haline getirdiğini belirtmektedir.

Bu sorunlar yaşam boyunca hem fiziksel hem de sosyal ve ekonomik yönlerden çocuğun yaşam kalitesini etkiler.

Cinsel istismara uğrayan çocuk ve ergenlerde beden imgesi sorunları, menstrüal sorunlar, bedensel rahatsızlıklar, beden algısıyla ilgili bozukluklar, anoreksia ya da bulimia gibi yeme bozuklukları, uyku sorunları, madde ve alkol kullanımı gibi sorunlar görülmektedir (Polat, 2007; Tremblay ve diğ., 2004:45). Ayrıca yetişkinliklerinde,

obezite ve somatizasyonu da içeren fiziksel sağlıklarında sorunlar görülmektedir (Veenema ve diğ., 2015:875).

Cinsel istismar çocuğun fiziksel sağlığı kadar ruh sağlığını da etkilemektedir.

3.2.1.4.5. Ruhsal Bozukluklar“*bütün dünyası yıkıldı çocuğun*“

Cinsel istismar deneyimine karşı çocuğun gösterdiği reaksiyonlar, ruhsal bozukluklarla sonuçlanabilir. Araştırma kapsamında görüşülen çocuklarda cinsel istismar sonrasında ruhsal hastalık tanısı alanlar bulunmaktadır.

Uzaktan akrabaları olan biri tarafından tecavüze uğrayan zihinsel geriliği olan erkek çocuğu obsesif kompulsif bozukluk tanısı almıştır. Anne A10 çocuğun tekrar cinsel istismara uğraması konusunda yoğun kaygılar yaşadığını ve takıntıları olduğunu belirtmiştir.

Bütün dünyası yıkıldı çocuğun. Şimdik şurdan giderkene küçücük çocuk bile bana bişey yapar mı, o da bana öyle yapar mı bişey? Orda bizim bahçenin orda cami var bi hoca var. Ordan bi yana geçerkene korkuyo, hoca bana bi kötülük yapar mı? Yani psikolojisi yüzde yüz bozuldu. Sürekli aynı, ilk günkü gibi anlatıyo her şeyi, her fırsatta (A 10)

Sürekli sinir krizi geçiriyodum kendime zarar veriyodum ben (Ç4)

Çocuğa yönelik cinsel istismara bağlı olarak sadece cinsel istismara uğrayan çocuğun değil, ailedeki diğer çocukların, hatta aile üyelerinin de ruh sağlığı bozulmaktadır.

Çocuklarım şu anda tedavi görüyor Gazi Üniversitesi Fakültesi hastanesinde (A4)

Birden fazla cinsel istismara uğrayan Ç8'in , ilk yaşadığı istismardan sonra evden kaçmaları başlamış, sonrasında psikotik bozukluk tanısı almış, farklı hastanelerde yatarak tedavi görmüştür. Anne A8 kızının durumunu şu şekilde açıklamıştır:

Bu olaylardan sonra psikolojisi bozulmuştu zaten...Bu evden gitmeler, sıkıntılar derken (A8)

Uzaktan akrabaları olan biri tarafından cinsel istismara uğrayan Ç3, depresyon tanısı olarak ayaktan tedavi görmüştür. Öğretmenlerinin yoğun ilgi ve desteği ile öğrenimini başarılı bir şekilde sürdüren Ç3 iyileşme gösterdiği gerekçesiyle tedavisi sonlandığı halde, yaşadığı olayın etkisinden halen kurtulamadığını, zaman zaman psikiyatriye gitme ihtiyacında olduğunu ifade etmiştir:

Önüme çıkabiliyo...Tekrar hayatımı mahvedebiliyo o adam...Hani kendisi olmasa bile yaşattıklarıyla beni mahvedebiliyo...Arkadaş ilişkilerimde olsun veya aile hayatımda olsun...Beni mahvedebiliyo yine...O anı hayatımdan çıkarıp atamıyorum ben...Yani silmek istiyorum ama...Yapamıyorum (Ç3)

Aile içi cinsel istismara (ağabeyi tarafından) uğrayan Ç5, kendisini iyi hissettiği ve çalıştığı için zaman ayıramama nedeniyle psikiyatrik tedavisini tamamlamadığını, ancak sinirlilik, ani öfke patlamaları yaşadığını ve tekrar psikiyatriye başvurmayı düşündüğünü belirtmiştir:

Psikolojim bu olay yüzünden bozuldu. Psikiyatriye gidiyodum ama uzun süredir gitmiyorum çalıştığım için...Sürekli gidemiyorum. Anti depresan kullandım bi ara artık sakinleşeyim diye ama...Sadece benim bi problemim var. Çabuk sinirleniyorum, çabuk parlıyorum yani bu sadece arkadaşlarıma ya da karşı tarafa değil de anneme de çok yansıyor bu, anneme, ablama...Bi anda hani durduk yere patlıyabiliyorum, sinirlenebiliyorum (Ç5)

Okul öncesi dönemde aile içi cinsel istismara (öz baba) uğrayan Ç2 dikkat eksikliğive hiperaktivite tanısı almıştır:

Fiziksel rahatsızlığım vardı, onun için ilaç kullanıyorum....Hiperaktivite var, ilaç başlayacak...Biraz fazla hareketliyim...Bişeylere odaklanmada biraz sıkıntıım var...Annem beni tanıtacak olsa şu anda, biraz heyecanlıyım, biraz fazla konuşurum, hareketliyim yani dediğim gibi...Kız olmak istemiyorum...Öyle yani (Ç2)

Araştırma kapsamında görüşülen çocuklardan bir kısmı travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, sanrısız bozukluk, obsesif kompulsif bozukluk tanısı almış olup; uzun süre yatarak ve sonrasında ayaktan takipli olmak üzere psikiyatrik tedavi görmüşlerdir.

Alkol ve maddenin kötüye kullanımını içeren akıl sağlığı güçlükleri, bilinçli olarak kendine zarar verme, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, kaygı ve davranışsal belirtiler, madde kullanımı, ilişkilerde güven kaybı, duygusal kararsızlık; cinsel

istismara karşı çocuğun gösterdiği reaksiyonlar arasındadır (Cohen ve diğ., 1996:1409; Borg ve diğ., 2014:542).

Cinsel istismara uğrayan çocuklarda, bazen hemen ardından, bazen de bir zaman sonra sorunlu davranışlar, duygu durumunda değişimler söz konusu olabilir. Cinsel istismardan etkilenme düzeyleri, olayın şiddeti, süresi, sıklığı, istismarda bulunan kişinin çocuğa yakınlığı, çocuğun sosyal destek kaynakları gibi birçok faktöre bağlıdır.

Cinsel istismara uğrayan çocuklarda davranış sorunlarının görülüp görülmemesinin cinsiyetle ilgisi olduğu belirtilmektedir. Örneğin, Paradise ve arkadaşları (1994: 455) tarafından yapılan bir çalışmada, cinsel istismara uğrayan kız çocuklarının istismara uğramayanlarla karşılaştırıldığında daha fazla davranış sorunları olduğu ortaya çıkmıştır.Yapılan bir çalışmada, genital penetrasyonu içeren cinsel istismarın ve istismardan önceki ve istismarla eş zamanlı aile etmenlerinin, 18 yaşında psikiyatrik bozuklukların (özellikle majör depresyon, anksiyete bozukluğu, davranım bozukluğu, madde kullanım bozukluğu ve özkıyım davranışı gibi) oluşmasına katkıda bulunduğu ortaya çıkmıştır (Nurcombe, 2000: 90).

Çocuğa yönelik cinsel istismar sadece çocuğu değil, bütün aile yaşamını etkilemektedir.

3.2.1.5. İstismarın Ailenin Yaşamına Getirdikleri

Çocuğa yönelik cinsel istismar, istismar sürecinde yaşananlar, istismarın sonuçları ve etkileri sadece çocuğu değil bütün aile sistemini de etkilemektedir. Bu bölümde çocuğa yönelik cinsel istismarın aile yaşamına getirdiği; özgürleşme, güçlenme gibi olumlu gelişmeler ile sosyal izolasyon, psikolojik sorunlar, ruhsal hastalıklar gibi olumsuz yaşam deneyimlerine yer verilecektir.

3.2.1.5.1. Özgürleşme”*tabi rahatladık biraz...özgürce yaşıyoruz*”

Çocuğa yönelik cinsel istismar sürecinde yaşananların aile yaşamına olumlu etkileri de görülmektedir.

Daha çok bağlandılar bana. Evin en küçük kızı benim bi de. Herkes daha çok düşkün oldu. Çok üzüldüler onlar da, akrabalar. Küçüksün, niye böyle şey oldu, küçükken olduğunu sonradan duydukları için. Küçükken kızın başına böyle bişey geldi diye çok üzüldüler ve ilk defa biz böyle bişey görüyoruz..(Ç6)

Daha bi şey ailem...Böyle... Uzaklıktan mı artık nedir daha bi sıcak...Ama şimdi daha bi samimi geliyo bana (Ç7)

Ebeveynlerin ve akrabaların cinsel istismardan sonra çocukla daha iyi iletişim kurdukları, daha ilgili oldukları görülmektedir.Bu durum, çocuğun istismara uğramasını önleyememenin getirdiği suçluluk duygusundan kaynaklanabilir.

Öz ya da üvey babanın çocuğu istismar etmesi durumunda, anneler süreçte psikolojik ve sosyal açıdan kendilerini güçlü hissettiklerinde evlilik ilişkisini sonlandırmaktadır.

Annem ve babam boşandı. Özgür olduk bir bakıma...Ben nişanlandım. İki kere nişanlandım, ayrıldım, şimdi evlendim İlişkimiz annemle daha olumlu...Ben annemden her şeyi saklıyordum. O kişiyle konuşmaya başladığımsa mesela annemden sakladım, belki saklamasaydım, annem derdi, kızım uzak dur filan mesela derdi. Ama ondan sonra her şeyi anneme söylüyorum, şu bana numarasını verdi, şu oğlan bana baktı diye (Ç9)

Boşandım...N’apiyim ben onun nikahı altında kalmaktansa...Daha iyi...Özgür oldum.. Ama üçü çok iyi anlaşıyo yani..konuşmalarında, tartışmalarında.. yani o destek konusunda...Onun için yani...Bilmiyorum şey olarak...İyiyiz yani çok şükür (A1)

Aldım direk hemen boşandım zaten...Hemen boşandım...O süreci hemen hızlandırmak istedim...Boşandım...(A2)

Şu an hepimiz gerçekten çok mutluyuz. Hiç kimse dört dörtlük değildir, ama ben şu an kendimizi dört dörtlük olarak görüyorum (A4)

Tabi rahatladık biraz...Özgürce yaşıyoruz(A5)

Aile içi ya da dışından çocuğa yönelik cinsel istismar olayının ardından annenin boşanmış olması, aile üyeleri arasında daha fazla dayanışma, birbirine bağlılık, iletişim ve paylaşım görülmektedir.

Çocuğa yönelik cinsel istismarın aile içinden biri (baba, üvey baba, ağabey) tarafından gerçekleşmesi durumlarında, istismarcının tutuklanması nedeniyle aileden uzaklaşması söz konusu olmaktadır. Bu durum çocuğun kendisini güvende hissetmesine ve aynı zamanda annelerin de rahatlamasına neden olmaktadır. Görüşülen anneler bu durumu “özgürlük” olarak tanımlamıştır.

3.2.1.5.2. Güçlenme “kendime güven var“

Çocuğu istismar eden ebeveynin evden uzaklaşması aynı zamanda aile bireylerinin yaşamlarında değişikliklere neden olmuş, annelerin çalışma yaşamına başlaması gündeme gelmiştir.

Ama şimdi oğlumun parasına da ihtiyacım yok...Çok şükür...Yeter ...Bi de ben çalışıyorum..Çok şükür çeviriyoruz (A1)

Ben çalışmaya başladım...Ben de girdim işe...Ben çay bölümüne girdim, çay servisi yapma bölümüne..Yani çok fazla dayanamadım, o da ayrı bir konu...Çünkü hani biraz ağırdı şartları...Bi de hani çok alışkın olmadığım bi durumdu (A2)

O zamanlar maddi gücüm yoktu, halk eğitim merkezlerine başvurduğum...Hani elim nereye gittiye, gücüm nereye yettiye...İşe girdim, üç sene sonra işe girdim, artık ben de ayaklarımın üstünde durabiliyorum diyebilirim (A4)

Mesela ben boşanmaktan beni öldürür, çocuklarımdan ayırır göstermez diye korkuyordum, ama bu olayları yaşayınca korkmamayı öğrendim, güçlendiğimi fark ettim ben (A9).

Şimdi ben çalışıyorum, bu yaşadığımızı, önceki yaşadığımızı şimdi yaşasak bi dakika bile çekmezdim. Niye kendime güven var, sigortalı, en azından asgari ücret de olsa, maaşım var, devlet kurumunda çalışıyorum şu anda en güzeli...Şimdi olsa çekmezdim yani, hiç bişey, çocuklarıma da çekirtmezdim, kendim de çekmezdim; ama işte geçti ömür (A10)

Ben dedim ki, ben de çalışayım...Çocuklar daha iyi şartlarda okusun...Ben de evlere gittim böyle, çocuk baktım işte...Temizlik yaptım (A11).

Annelerin ekonomik özgürlüğü kendilerine olan güveni arttırmış, güçlenmelerini sağlamıştır. İstismar olayından sonraki süreçlerde, zorluklarla hep birlikte mücadele etmek hem aile bağlarını ve hem de bireysel olarak aile üyelerini güçlendirmiştir.

Cinsel istismar süreci aile yaşamına olumsuzluklar da getirmektedir. Sosyal izolasyon, psikolojik ve ruhsal sorunlar olumsuzluklar arasındadır.

3.2.1.5.3. Sosyal İzolasyon“çevremizle...bütün bağları kopardım“

Cinsel istismara uğrayan çocukların aileleri bazı nedenlerle sosyal çevrelerinden soyutlanma yoluna gitmekte, sosyal izolasyon yaşamaktadır

Görüştiğimiz anneler ve çocuklardan bazıları belirtilen nedenlerle akraba çevresi de dâhil olmak üzere sosyal çevreyle iletişimlerini kestiklerini belirtmiştir:

Bu olaylar çıktığında ben o okulumu vs. değiştirmiştım (Ç1)

Dediler ki işte çok tehlikeli o adam, herşey yapabilir dediler. Biz o yüzden evimizi değiştirmek zorunda kaldık, biliyorsunuz...Hani yerimizi, yurdumuzu, hep değiştirdik ...Annem diyodu, bak burayı kimse bilmiyor, adresimizi kaybettirdik, korkmadan bu binaya girip çıkabilirsin diyodu (Ç10)

Çocuğumun ve benim burda olmamamız gerekiyo dedim...Bizim burayı acilen terk etmemiz gerekiyo dedim...Kızımın okulunu hemen değiştirdim...hemen farklı bi tane okula kaydını yaptırdım.Evi de tabi değiştirdim...İşte....Taşındım...Eylül...Okul başlamadan önce...Siteye taşındım kızımınla beraber..Hala o evimi özlüyorum...O site içinde olduğu için daha güvenli idi...O da bizim için bi artı oldu Ben S'.nin isim değişikliği için başvuruda bulundum; onu kolay bulunmasın diye zarar vermesin diye....Kendi adımı soyadımı değiştirecem zaten o ayrı ...Yakın koruma istedim ben...Eve değil sadece okula istedim (A2)

Yani böyle..Bizim kimsemiz yok artık yani...Bir Allah ..bir biz...Yetiyo yani bize (A4)

Çevremizle...Diyorum ya...Bütün bağları kopardım..Yyok yani yok...Eşimin ailesiyle çok böyle akraba ilişkilerimiz yoktu baştan beri...Sson zaman A..' dan dolayı iyice..uzaklaştım (A8)

Yaşadığımız yer değişti. Ya orda kendi evimiz kendi yerimiz, tanıdıklarımız vardı. Buraya geldik tabi yabancılar...Dışardan birisi geliyo düşün...Buraya alışmaya çalıştık işte (A11)

Yaşantılarını değiştirmek zorunda kalmışlardı, adres değiştirmek, adresi gizlemek, kızın, mağdurumuzun okulunu değiştirmek bu süreçten geçmişken (P8).

Aileler cinsel istismar sonrasında sosyal çevrenin suçlama, dışlama gibi reaksiyonları nedeniyle, çevreyle ilişkileri en aza indirmek, hatta iletişimi kesmek, oturdukları evi, semti, çocuğun okulunu ve hatta çocuğun kimliğini değiştirmek gibi çözümler üretmektedir. Ayrıca aileler çocuğu istismar eden kişiler ya da onların yakınları tarafından tehdite, şantaja maruz kalmakta; buna bağlı olarak ailelerde korkmakta, ve

kendilerini korumak ev, okul, semt değişiklikleri yaparak sosyal izolasyon yaşamaktadır.

Bu durum, ailelerin çocuklarını ve kendilerini güvende hissetmek için geliştirdikleri bir savunma mekanizması olarak da değerlendirilebilir.

Çocuğa yönelik cinsel istismar sonrasında ailelerin yaşamındaki olumsuzlardan biri de, psikolojik sorunlar, ruhsal hastalıklar yaşanmasıdır.

3.2.1.5.4. Psikolojik Sorunlar, Ruhsal Hastalıklar “ *depresyona falan girdim*”

Araştırmamızda çocuğun yaşadığı cinsel istismarın ebeveynlerde de olumsuz sonuçları görülmüştür.

Ben depresyona falan girdim, 6 ay ilaç kullandım. Bayağı zor atlattım yani o dönemleri...Kullandım ilacımı (A3)

Bu sene ben de başladım yardım almaya...Çok direttim iyiyim iyiyim diye...Yıkın görünmemek için direttim iyiyim hani diye...Ama hepimiz insanız, bi yerde patlak veriyö artık...Yaklaşık 6-7 aydır ben de aynı hastanede psikolojik destek alıyorum. Çok faydasını da gördüm..(A4)

Benim de bu ara psikolojim bozuldu, bütün erkekleri kesmek, asmak, öldürmek istiyodum (A6).

Kendi içimde her şeyi yaşadım...Ama işte bi zaman sonra insan kaldıramayınca dışa vuruyo...Bi de A...‘nın sıkıntıları üstüne tuz biber oldu...Bi dönem ben de işte...İlaç başladım (A8)

Kızım girdi şoka, depiresyona girdi, ne dediğini bilmiyo, eşim..A... desen adam tırlattı kafayı, öyle tedaviye muhtaç. Ben sinir krizleri geçiriyom...*Babayı da yatırdım Gazi Üniversitesine. Tamamen yidi kafayı*(A10)

Cinsel istismarın açığa çıkmasından sonraki süreçte özellikle annelerde ve bazı babalarda psikolojik ve ruhsal bozukluklar görüldüğü ve psikiyatrik tedavi aldıkları belirlenmiştir. Annelerden bazıları rahatsızlık belirtilerini hissettiklerinde sorunu önce kendi kendilerine atlatmaya çalıştıklarını, ama sonuçta psikiyatriye başvurduklarını belirtmişlerdir.

Bu konuda yeterli çalışma olmamasına karşın bir araştırmada, çocuklarının cinsel istismarının açığa çıkmasından sonra ailelerin ikincil travma yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Çocukları cinsel istismara uğrayan annelerin, diğer annelerle karşılaştırıldığında genel olarak yüksek düzeyde duygusal sorun yaşadıkları ve ruhsal hastalık açısından çok yüksek risk taşıdıkları görülmüştür. Çalışmada aile dışından birinin yaşattığı cinsel istismarın ortaya çıkışından sonra ebeveyn rolünden memnuniyet ve çevresel destek algısı, aile işlevinin önemli göstergeleri olarak belirlenmiştir. Annelerde gözlenen duygusal sorunun düzeyi, çocuğa yönelik cinsel istismar için risk etmeni olan aile fonksiyonu patolojisinin yansıması olarak da değerlendirilebilir (Manion ve diğ.,1996: 1098).

Araştırma sonuçlarına göre, çocuk ve annelerin istismar olayına ilişkin deneyimlerine bakıldığında, çocukların istismarı aile içinde ilk açıkladıkları kişilerin anneleri olması durumunda, annelerin daha destekleyici oldukları; çocukların da anneleri tarafından destekleneceklerini hissettiklerinde annelerine açıkladıkları ortaya çıkmıştır. Çoğu zaman, anneler özellikle aile içinden birinin çocuğu cinsel istismarını bilmezden gelmekte ya da inanmamaktadır. Çocukların aile dışından istismar olayını açıkladıkları, güven duydukları kişiler rehber öğretmenlerdir.

İstismarın açığa çıkması çocuklarda korku, kaygı, suçluluk, güvensizlik, utanç duygularını ortaya çıkarmaktadır. Çocuğa yönelik cinsel istismarın çocuk üzerinde, yaşam boyu sürebilecek olumsuz etkileri vardır. İstismarın açığa çıkmasından sonra, mikro çevrenin sosyal desteği önemlidir. Ancak inanmama, tepkisiz kalma, namus kirlenmesi algısı da mikro çevrenin tutumları arasındadır. Cinsel istismarın çocuklar üzerindeki etkileri arasında cinsel istismar olayına gösterilen reaksiyonların sonucu olarak, özkıyım davranışları, bilişsel ve akademik becerilerde gerileme, gebelik, obezite gibi fiziksel sağlık sorunları ile travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, psikotik bozukluklar gibi ruhsal sorunlar ve gelişim dönemine uygun olmayan cinselleştirilmiş davranışlar görülebilmektedir.

Çocuğa yönelik cinsel istismar aile bireylerini de etkilemektedir. Aile bireyleri üzerinde sosyal izolasyon, ruhsal sorunlar gibi olumsuz etkilerinin yanında, ailenin güçlenmesi, annelerin özgürleşmesi gibi olumlu etkileri de söz konusudur.

3.2.2. Yasal Sürece İlişkin Deneyimler

Bir çocuğa karşı suç işlenmesi durumunda adli süreç iki ayrı alanda yürütülür. Biri; suçu işleyene karşı ceza yargılaması süreci, diğeri kendisine karşı suç işlenilenin korunmasına ilişkin hukuk yargılaması sürecidir. Hukuk yargılaması süreci korunma ihtiyacı olan çocuklar için de geçerlidir.

Ceza Yargılaması Süreci; bir kişiye karşı suç işlenmesinden sonra suçu ve suçluyu tespit ve cezalandırma amacıyla işleyecek ceza adalet sistemi soruşturma ve kovuşturma evrelerinden oluşur. Cinsel istismara uğrayan çocuklar, istismarı açıkladıktan sonra ve profesyoneller onlarla çalışmaya başladıktan sonra bir sürü güçlükle karşıya gelirler (Prior ve diğ.,1997: 130).

Çocuğa yönelik cinsel istismar, doğrudan etkileri yanında yasal süreçte yaşananlardan ötürü dolaylı etkileri de olan bir olgudur. Bu bölümde istismarın açığa çıkmasından sonra adli bildirimle başlayan yasal süreçte çocuğun ve annelerin yaşadıkları deneyimlere, değerlendirmelere ve önerilere değinilecektir.

3.2.2.1. Soruşturma Süreci

Çocuğa yönelik cinsel istismarın resmi olarak bildirilmesiyle yasal süreç başlamış olur. Cinsel istismarın adli bildiriyle başlayan soruşturma süreci, polis, savcı, hekimler, sosyal hizmet uzmanları, diğeri meslek elemanları ve avukatlarla yapılan görüşmeleri içerir.

3.2.2.1.1. Polis

Çocuğa yönelik cinsel istismara ilişkin bildirimlerin büyük bir kısmı polis merkezlerine, daha az bir kısmı da doğrudan Çocuk Şube Müdürlüğüne yapılmaktadır. Emniyet birimleri adli kolluk olduğu için kendilerine ulaşan her olguyu savcılığa bildirmek zorundadır.

Araştırmamızda görüşülen çocuk ve annelerden bazıları polis merkezinde polis memurlarının yaklaşım ve tutumlarına yönelik olumlu görüşler paylaşmıştır. Polisin kendilerine yardımcı ve ilgili olduklarını belirtmişlerdir:

Yani hep iyiydi, bana karşı hep iyidiler. Şey olarak hani ilk sordukları şey,“öz ağbin mi, üvey ağbin mi“ dediler bana. Öz olduğunu duyunca biraz tuhaflarına gitti tabi. Ama ben hep kendimi suçladığım için onlar da bana kendini suçlayacak bişey yok dediler, yani hep bana iyi yaklaştılar. Onlarla ilgili hiç bi sıkıntı olmadı yani...Poliste çok iyiydi davranışları (Ç5)

Yooo o kadar yani yardımcı olmak için çabaladılar yani ters bişey olmadı...Hala da mesela benim bazı evraklarım oraya gider, bu S... adliyesindekiler oraya gider...Hala arayıp söylerler, konuşurlar ne yapmam gerektiğini bile söylerler(Ç7)

İlk orada anlattığım için fazla bir sıkıntı yaşamadım. Öyle kötü değildi gayet iyiydi davranışları da içinde tabi kötülerini çıkıyor. Ama iyiydi yani (Ç8)

Onlar da çok sağ olsunlar...Çok iyi davrandılar...Halen de iyi davranıyorlar...Çok yardımları oluyo... Karakolu aradım,“kardeşim yok yanımda“...dedim“gelmişsiniz, ama ben yol iz bilmiyorum, benim gelmem gerekir; ama gelebilirim“. Sağolsunlar geldiler ekip arabasıyla evden aldılar (A4)

Şikayetçi olun olmayın hiç şeyapmadılar yani...Onlar öyle iyi davrandılar, şeyapmadılar yani...Ondan sonra da bizi zaten polis aracılığıyla hastaneye gönderdiler (A11)

Çocuklardan Ç5, Ç7 ve Ç8 polis merkezinde sıkıntı yaşamadıklarını, görevli polislerin kendilerine yardımcı olmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Annelerden A4 ve A11 ise polislerin kendilerine iyi davrandıklarını belirtmişlerdir.

Çocuklar hatta yetişkinler için bile polis merkezinde bulunmak, gerginlik yaratan bir durumdur. Cinsel istismar olayının resmi bildirimini başlama sürecinde çocuklar genellikle ilk olarak polis memuru ile karşılaşmaktadır. Polisin yaklaşımı süreçte neler yaşanacağına ilişkin bilgisi olmayan, kaygılı ve korku içinde olan çocuk ve çoğu zaman da ebeveynler açısından önem taşımaktadır.

Çocuklar polis merkezlerinde her zaman olumlu tutum ve yaklaşımlarla karşılaşmadıkları; bazen hem çocuklara hem de annelere yönelik suçlayıcı, aşağılayıcı, kayırmacı tutumlar, güvensizliğe neden olan, meraklı yaklaşımlar sergilendiği görülebilmektedir.

3.2.2.1.1.1. Suçlayıcı”*Ordaki yaşadığım acıyı hiç bir zaman unutmuyorum* ”

Polis teşkilatı ile ilgili olarak toplumun güvenliğini sağlayan bir birim, kurum algısı vardır. Ancak çocuğa yönelik cinsel istismar olgularında polis merkezlerinde görevli memurların çocuğa ve ebeveyne olumsuz tutumları söz konusudur.

Hani böyle bi suçlu gibi...Hani bi yerde tamam, kapalı tutulur...Hep şey daha şey davranıyolardı, suçluymuşsun gibi davranıyolardı...Bi de suçluymuşuz gibi bizi orda tuttular 4 saat. Ama o adam geldiğinde onu asla tutmadılar. O adam geldiği gibi, verdi ifadeyi çekti, gitti. Ben niye 24 saat suçluymuşum gibi kaldım?(Ç7)

Çocuğa yönelik cinsel istismar olgularında polis merkezlerinde yapılan görüşmeler, özellikle şüpheli istismarcıyla da aynı yerde görüşülmesi durumunda çocukları korkutmaktadır; çocukların polislerin yanlış bir şeyler yapacağına ilişkin düşüncelerini pekişmektedir (Cross ve diğ., 2007: 1045).

Karakola falan gittiğimde...İnsanın psikolojisinin bozulduğunu anlamıyorlar. Demek ki sendeymiş suç diye laflar çarpıyorlar (Ç8)

Polislerin mesela, davranışı neyi, hiç şey değil. İşte“çocuğunuza sahip çıkamıyorsunuz, ondan sonra sokaklara işte“...Yani bi annenin duymıyacağı hakaretleri de duyduk o ara...hepsi değişik değişik şeyleri söylediler hatırlamıyorum şu an...“işte çocuklarınıza sahip çıkmazsınız, böyle çocuklarınız şey olur gider“ dedi...Bizi yıpratın... Polis karakolunda...Ordaki yaşadığım acıyı hiç bir zaman unutmuyorum .çünkü polisin biri dedi“mukayit olmazsınız, çocuklarınızı koyuyorsunuz, nereye gittiğini bilmezsiniz“ (A7)

Polisler... hatta burdaki hastane polisi bana dışarı çıkmamı söyledi... „Siz çocuklarınızı böyle öğretiyosunuz“ dedi,„sonra çocuklar yalan ifade veriyolar sonra babaların başı yanıyo“ dedi. „Ben çok iyi biliyorum dedi“...Başka bi polis geldi. aynı şeyleri onunla da yaşadık. olan şeyleri anlattım...Beni hiç ciddiye almadı. (A9).

„Nasıl didi bildin tecavüze uğradığımı“.Dedi ki,„rüya gibi bişey“ didi, sen didi çok üretiyon, sahip çıkaydın çocuğuna didi (A10)

Çocuklar polislerin sözleri ve davranışlarıyla kendilerine suçluymuş gibi davrandıklarını, tavır ve tutumlarıyla kendilerini suçlu hissettirdiklerini belirtmişlerdir. Polislerin annelere yaklaşımı da yaşanan istismar olayının annelerin ihmalinden kaynaklandığına yönelik suçlayıcı tarzda olabilmektedir.

Polis merkezinde ya da hastanede görev yapan polis memurlarının annelere tavrı benzerlik göstermektedir. Bu tavır, çocuğun yetiştirilmesi sorumluluğunun annelerin görevi olduğuna yönelik geleneksel yaklaşımdan kaynaklanan bir tutum olarak değerlendirilebilir.

Eastwood ve ark.(1998) tarafından yapılan bir çalışma sonucuna göre; cinsel istismara uğrayan çocukların yasal süreçte ilk ilişkisi polisle olmaktadır. Kız çocukların erkek polisler karşısında kendilerini aşağılanmış, mahçup ve gözü korkmuş hissettikleri, genç kızların polisle görüşme sürecini “ağır bir ceza süreci” olarak algıladıkları belirlenmiştir. Çalışmada polis çalışanlarının çocuklar üzerinde bir tür baskı kurduğunun bildirilmesi ilginç bulunmuştur. Cinsel istismara uğrayan çocukların ihtiyaç ve isteklerinin poliste çığnendiği veya reddedildiğine ilişkin gözlemler saptanmıştır. Araştırmaya katılan çocuklar ve ebeveynler istismar süreci hakkında polis tarafından daha iyi bilgilendirilmek istediklerini belirtmişlerdir. Kız çocuklarının sistemin göreceli olarak sorunsuz olduğunu düşünmedikleri, fakat özellikle polis tarafından verilen bilgi ve sergilenen tutumlar nedeniyle kendilerini zavallı hissettikleri ortaya çıkmıştır (Eastwood ve diğ., 1998).

Ülkemizdeki uygulamalarda cinsel istismara uğrayan çocuğun en fazla desteğe ihtiyaç duyduğu bu süreçte yanında, sürekli bulunan tek devlet görevlisi, refakatçi olarak görevlendirilen çocuk şube polisidir. Ancak bu polisin çocukla beraber gidip geldiği resmi daireler arasındaki yazışmaları da takip ettiği, Çocuk Şubenin görev tanımının yakın zamanda oluşturulduğu ve görev tanımının oldukça geniş olmasından kaynaklı önemli düzeyde çalışan sıkıntısı çektiği ve bu birimde çalışanların çocuğa yönelik cinsel istismar ve cinsel istismara uğrayan çocuklar konusunda uzmanlaşmamış olduğu düşünüldüğünde, refakatçi polisin de çocuğa yeterli desteği sağlayamayacağı anlaşılmaktadır. Bunun yanında toplumdaki polis algısı nedeniyle sürecin polis merkezli olarak işlemesi ve çocuğa bir polisin eşlik etmesi, çocuk açısından sorun kaynağı olabilmektedir (Keser, 2011: 155-156).

3.2.2.1.1.2. Aşağılayıcı “polislerin o çocuğuma bakışları”

Polis merkezlerinde çocuğun ifadesi alınırken polislerin hem çocuğa, hem anneye karşı tutumlarındaki olumsuzluklar polisle ilgili anlatılan deneyimler arasındadır.

Polis ben anlattıkça, “yemin et, vallaha mı, gerçek mi” diye dalga geçti. “Böyle mi oldu?” Diye soruyor...“Emin misin, son kararın mı, bir daha sormayız bak” diyorlardı...“Ben ne kızlar gördüm“ diyor, „zorla oldu deyip de hamile kalan, çocuğunu doğuranlar, yarın öbür gün sen de mutlu olursun” diyor bana. Bunu adet haline getirmişler. Evleniyor bitiyor olay kapanıyor, böyle yani. Hani gerçek mi, bana inanmamaları, ama hadi onu da görmüş geçirmişler diyelim; ama o evlenirsin kelimesini kullanmaları çok yıprattı beni (Ç6)

Annemle biz ve 2 tane polis memuruyla eve geldik, hani o zamanki kıyafetlerim götürülecekti, götürüldü, sonra biz iade edicez sana dediler, verilmedi de...İyi ki de verilmedi, zaten onları görmek istemiyodum. Ben ,gitti kıyafetlerim, almaya geldiler ve adam şey dedi arabada, gelirken, “her evin bi tuvaleti olur” dedi, bunu diyen de komser! “Her evde bi tuvalet olur di mi dedi, sizin evin tuvaleti de senin kızın”dedi. Ya na kadar kötü ve ne büyük hakaret, yani ben kötüyüm, pisim...yani (Ç7)

O zaman karakola vardık...“Senin“diyo “kızın” diyo “biriyle kaçmıştır”...Ayağımda benim lastik varmış, onla dalga geçtiler...Duydu benim kulağım yani...Onların dediklerini...O karakolda memurların...Memur...Hala dalgacı bi tavırla...“işte kendini yaptırdı...”...Öyle kelimeler kullanmış...Ordaki polislerin o çocuğuma bakışları...Rencide etmeleri...Tekrar N'nin ifadesine başvurmuşlar...“Kızım hani aşık mıydın, gittin mi, gitmedin mi, gönüllü mü yaptın?” diye (A6)

Yani benim yanımda dedi ...Böyle “hah böyle yapıyorsunuz yapıyorsunuz, ananızı çoluğu çocuğu buraya döküyorsunuz” gibisine“Ha...onu yaptın da işte, niye bunu hatırlamıyorsun? Onu yaparken hatırlıyorsun da, bunu niye hatırlamıyorsun?” gibi, tarzda cümleler(A8)

Polislerin çocuğa yönelik tutumu yaşanan cinsel istismarın zorla gerçekleştiğine inanmayarak, sorgulayıcı, aşağılayıcı ve rencide edici olabilmektedir. Annelere yönelik tutumlarda da olumsuzluk yaşanabilmektedir.

Bu tür tavır ve tutumlar çocukların yaşadığı cinsel istismar olayının etkisine ek olarak değersizlik duygularını pekiştirebilir ve etkileri uzun yıllar sürebilir. Bu yaklaşım, cinsel istismarın sorumluluğunun çocukta olduğuna ve cinsel istismara uğrayan bir çocuğun “kirlenmiş, değersizleşmiş” olduğuna ilişkin toplumsal algının yansıması olarak değerlendirilebilir.

3.2.2.1.1.3. Kayırmacı “*sarmaş dolaş oluyolar onlarınan polisler*”

Anneler, çocukları istismar edenlerin nüfuzu, sosyal konumu ve ekonomik gücünün polisin davranışını etkilediğini, bu kişilerin polislerce kayırıldığına tanık olduklarını belirtmektedir:

Birbirlerini çok iyi tanyolarmış. Ailece de tanyolarmış ...Bizi sürekli dışlıyorlardı, onlar gelincesi tabi arabalarını falan yapıviriyorlar ya, ona, çay ikram ediyorlar, kahve ikram ediyorlar, tokalaşıyorlar, kucaklaşıyorlar, sinir oldum.yani sarmaş dolaş oluyolar onlarınan polisler. Biz nerdeyiz, bize al git diyorlardı, onlar neredeler, bak (A7)

Zorladık...Böyle...Yoksa kayırıyorlardı orda suçluyu yani (A9)

Ama gönderdiği polisler oraya şeye gidiyo ya , neye ? ...Evet keşfe gittiğinde gelip söyleyince adam böyle kırk menevre döndü. Önce bizi sahiplenen, korumaya çalışan, ona işte olmadık şeyler söyleyenMağirimse arkadaşımı o da...İlgilenmedi bizimle, şeyapmadı, öyle baştan savma yaptı işte (A10)

Cinsel istismara uğrayan çocukların “zavallı, güçsüz” olduğuna yönelik, güçlüden yana olan genel toplumsal algının, polis memurlarının da çocuklara ve ebeveynlere yönelik davranışlarını etkilediği gözlenmektedir. İstismarda bulunan kişinin sosyal ve ekonomik konumu, bu kişilerin kolluk tarafından korunduğu, kayırıldığı yönünde algıya neden olabilmektedir.

3.2.2.1.1.4. Güvensizlik “*Kanun, çevresi, arkası, torpili olanların kanunu*”

Toplumda polis teşkilatına yönelik genel algı, yurttaşları koruması gereken, yasa uygulayıcıları meslek elemanlarından oluşan bir kurum olduğu yönündedir. Ancak, her meslek grubunda görülebileceği gibi, eğitim eksikliği, kadına ve çocuğa toplumsal bakış açısı polis memurlarının da tutum ve davranışlarını etkileyebilmektedir.

Çocuklar ve annelerin belirttiğine göre; polislerin cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik uygulamalarında eşit olmayan, kayırmacı yaklaşımlar, çocuğun korunması ve haklarının savunulmasından uzak örnekler olduğu görülebilmektedir.

Hala isyanım şudur...Onun o söylemiş olduğu kelimeyi orda şeye geçeceklerdi...”O istedi, ben yaptım“ ifadesiydi ve kayıtlara geçmedi (A4)

Ertesi sabah direk emniyet müdürünün şeyine çıktım“Nereye gidiyon“ neyi dediler ama“sizin didim bu olayı bulacağımız yok“ didim, bu kez“bu K’yı karıştırıcam çaresi yok bu bulunacak“ dedim (A7)

Biz polis yerine onu yakaladığımızda mesela,Ş beyi aradık; avukat ne yapabilir, hiçbir şey yapamaz, o da 155’i arayın diyor, biz polislerden kaçıyoruz (A9)

Önceden polisler çok ılımlı bakıyordum, hani kanun adamı, bizi koruyorlar diye. Şu an böyle düşünmüyorum, gördüm yani. Hepsi bir değil, hepsini yargılayamam ama kanun; çevresi, arkası, torpili olanların kanunu, benim gibi kimsesiz, garip olanların kanunu değil yani(Ç9)

Annelerden A4’ün, polisin tutumunun istismar sanığının kayırdığı, koruduğu olduğu yönünde algısı vardır. Sanığın aleyhine olan bazı ifadelerin polis kayıtlarına geçirilmemesinin, kayırmacı yaklaşım düşüncesini pekiştirdiği anlaşılmaktadır.

Annelerden A7 de istismar sanığının polislerce yakalanamaması üzerine, onlara güvenmeyerek amirleri olan Emniyet Müdürüne çıkmış ve istismarcının bulunmasını sağlamıştır.

Polisin açık adresi ve kimliği belli olan Ç9’un istismar sanığının bir türlü yakalayamaması, anne A9’un kızıyla birlikte sanığın çalıştığı yere giderek, “eliyle koymuş gibi bulması” ve sivil polisler teslim etmesi gibi örnekler polise karşı güvensizlik yaratan durumlardan biri olarak değerlendirilebilmektedir.

3.2.2.1.1.5. Meraklı “hepsi merakla dinlemeye geliyo seni”

Çocuk şube büroları kurulmadan önce cinsel istismara uğrayan çocuklar olayla ilgili ifadenin alınması amacıyla polis merkezine götürülmekte idi. Öykünün çocuğun kendini rahat hissedebileceği bir ortamda, çocukla görüşme teknikleri konusunda eğitim almış görevli tarafından, mümkünse bir kez alınması gerekirken, uygulamalarda bunun olanaklı olmadığı durumlar yaşanabilmektedir.

Yani anlat dediler, anlattım falan. Bi taneydi, ikinci geldi, baştan anlat, üç geliyo, baştan anlat...Düşünsenize heralde ben 4-5 kere anlatmak zorunda kaldım. Ve o polis karakolunda da o kadar çok polis vardı ki, hepsi merakla dinlemeye geliyo seni (Ç7)

Sürekli bitakım polisler arıyolar:”eeee siz bu davayı n’aptınız? çocuk n’oldu? nasılmış” ...Meraklarından...Ve ben her arayanı azarlamak, kızmak zorunda

kaldım. Çok istiyorsanız, gidin mahkemeden sorun dedim...Vallahi polis, gerçekten çok bilgisiz, çok cahil ve çok meraklı...Hem çocuğu, hem anneyi gereksiz anlamda yıpratıyorlar, ciddi acı çektiriyorlar ve bunun merakı bitene kadar da ellerindeki her şeyi kullanabiliyorlar (A6)

Ç7 polis merkezinde anlattığı öyküyü görüşme odasına gelen her polistekrar sorduğu için baştan anlattığını vurgulamıştır. Annelerden A6 soruşturma sürecinde ifade verdikten sonra polislerin merakları nedeniyle defalarca kendilerini aradıklarını ve bu görüşmelerin yıpratıcı olduğunu belirtmiştir.

Polis merkezlerinde olayı hikâyeleştirmeye çalışarak gereksiz ayrıntılara girilmesi, olayın tekrar tekrar anlatılması, çocuk için örseleyicidir ve bu tür görüşmeler profesyonel tavırdan uzaktır. Bu durum, görüşme teknikleri hakkında bilgi eksikliği ve deneyimsizlikle açıklanabilir, ancak gereksiz olarak nitelendirilecek düzeyde merak ve bilgisizliğin var olduğu söylenebilmektedir.

Anneler polislerin tavrına yönelik öneriler sunmuştur. Annelerden A10 polislerin daha anlayışlı, daha donanımlı olmalarının vatandaş olarak rahatlıkla başvuruda bulunabilmeyi kolaylaştıracağını belirtmektedir. Polis merkezlerinde psikolog, sosyal hizmet uzmanı gibi meslek elemanları olmasının, rahatlıkla sorunlarını aktarmaya yardımcı olacağını belirtmiştir.

A4 de polisin yargılamadan dinlemesi gerektiğini vurgulamıştır:

Burda çok şey davranıyorlar böyle, sanki öcüyümüş gibi bakıyorlar. Bilmiyorum yani değişik bi sistem, ben bundan tabi ki rahatsızım. İstiyorum ki insanlar korkmadan mesela başlarına bişey geldiğinde gidip polise neye, yaşlı da olsa herkesin başına gelebilir, gidip rahatça anlatsa... Bakış açılarını mı değiştirmeleri gerek...Bakış açıları değişsin tabi ki...Hiç kimse korkmadan polise derdini anlatabilsin gidip de...Böyle bi sistem olsun çok isteriz. Aileler belki daha rahat gidip dertlerini anlatacak...Mesela karakollarda da mesela psikolog gibi böyle tam o şeyi bitirmiş bi insan olup da onla daha rahat konuşmak daha mantıklı bence...Çünkü anlatamıyosun ki erkek polise (A10)

Mesela bi polis karakoluna gidince yargılamadan“olabilir“ diyerek insanlara daha iyi davransalar...Ailevi sorunlarda da öyle...Ne biliyim ben (A4)

3.2.2.1.2. Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM)

Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) uygulaması, cinsel istismara uğrayan çocuğun öyküsünün, bir defada, bir uzman tarafından, savcı eşliğinde kayıt altına alınarak çocuğun soruşturma ve kovuşturma süreçlerinde yeniden örselenmesini önlemek amacıyla yapılandırılan yararlı bir uygulamadır.

Burada yapılan görüşmelere ilişkin çocukların gözlemleri şöyledir:

Konuşacağımı söylemişlerdi ama...Ben sadece bir kişiye konuşacağımı düşünmüştüm...Hani paylaşırdık...Kaç kişiye birden anlatmak...Zor oluyo...Sonuçta bu bi sır da olmuyo ondan sonra...Ve bu sır bunaltmaya başlıyor...O kadar kasıyorsunuz ki...Bazen...Söyleyeceğinizi unuttuyosunuz...Yanlış konuşuyosunuz...Ben o kadar utangaç olmadığım halde bu kadar kasılıyosam...Utangaç ya da...Çekinen insanları hiç düşünemiyorum...Çünkü boğuluyosunuz ve herkesin gözleri sizin üzerinizde....Bi kelimeye bakıyo her şey...ve bu...Sizden aldıkları kayıtlarla zaten mahkemeye kanıt sunuluyo delil sunuluyo (Ç2)

Videoya çekiliyodu çünkü..ben fotoğraf çekilmesini sevmiyorum...O video zaten beni çok rahatsız etti, çok kastı ...çünkü çok baskı altında hissettim o anda kendimi ben...Psikoloğum da vardı yanımda ama..yine baskı altında hissettim kendimi (Ç3)

Ç2 ÇİM'deki farklı odalarda birkaç kez görüşme yapılmasından rahatsızlık duyduğunu, aynanın ardında kendi anlattıklarını dinleyen birçok kişinin olduğunu bilerek, bir "sır" paylaştığını hissetmediğini ve bu durumun kendisini gerdiğini; herkesin gözlerini kendi üzerinde hissettiğini ve görüşme sırasında boğulduğunu belirtmiştir. Görüşülen çocuklardan Ç3 ÇİM'deki görüşmeler sırasında video çekimi yapılmasından rahatsızlık duyduğunu, kendisini baskı altında hissettiğini belirtmiştir.

Cinsel istismar olgularından bir defada ve sağlıklı öykü alınabilmesi için Çocuk İzlem Merkezlerinin kurulmuş olması bu alanda atılmış önemli bir adımdır. İlk başvurudaki işler, yani çocuğun öyküsünün kayda alınması, bunun bir CD'ye aktarılması ve savcıya verilmesi özenli bir şekilde yürütülmektedir.

ÇİM'lerdeki görüşme odasında çocuk bir kişiyle görüşse de aslında birçok kişinin dinlemesi, gizliliğe aykırı bir durum olup, bu da çocukların kendini rahat hissetmesini önlemekte, çocuğun gerilmesine neden olmaktadır.

Ayrıca bütün illerde bulunmadığı için bütün çocukların ilk öyküleri ÇİM’lerde alınmadığı gibi, çocukların bu ortamda kendilerini tamamen rahat hissetmediği durumlar yaşanmaktadır. Çocuklar için düzenlemeler yapılırken çocukların katılımı sağlanmalı, yani onların da görüşleri de alınmalıdır.

3.2.2.1.3. Tıbbi Süreç

“Beni adli tıpta kötü kadın bulmuşlar gibi muayene etti beni doktor, o beni çok yaraladı. Bir de herkesin sorusu”emin misin zorla olduğundan?” ..öyle diyorlardı.”

Cinsel istismarın soruşturma sürecinin tıbbi boyutunda çocuklar ilk olarak adli tıp uzmanlarıyla ve daha sonra değerlendirme ve tedavi için ruh sağlığı uzmanlarıyla karşılaşmaktadır. Ayrıca adli ve tıbbi süreçte cinsel istismara uğrayan çocuklar sosyal hizmet uzmanı, psikolog, hemşire gibi sağlık profesyonelleriyle karşılaşmaktadır. Bu etkileşimlere ilişkin olumlu deneyimler şöyledir:

Sen ablanla içeriye git falan dediler hani...Orda da bir sosyal hizmet uzmanıydı galiba... Adli tıp tarafına geçmiştik muayene için falan....Ama o..iyiydi....Hani rahatlatıcı konuşuyodu falan (Ç1)

Gazide muayene olurken, kadın doğum uzmanıymış, onun yardımcı olacağını düşündüm“tatlım korkma, sana bir şey yapmayacağım sadece bakacağım” dedi. Adli tıptaki konuşmalar kötüydü... (Ç6).

H beye (psikiyatr) çıkmıştım, çocuk psikiyatriye. O da çok sağolsun, ben böyle. Her hafta geliyodum, her hafta ağlıyodum, ama böyle içimdeki her şeyi döküyodum. Huzur duyuyodum, çok rahatlıyodum gerçekten (Ç9)

G ‘ye yani bu konuşmalar çok iyi geliyodu. Siz vardınız, psikiyatri hocamız yani çok iyi, sizden iyi olmasın...O da yani...Rahatlatıyodu. Konuşuyodu, sohbet ediyodu, o çok mutlu ediyodu G ‘yi o zamanlar...İyi geliyodu yani konuşmak rahatlatıyodu yani (A3)

Biraz zor günlerdi ama H beyin, sizin sayenizde atlattım bunları.. (Ç9)

Zorlanıyodum yine...Hani bana kötü davranıldığından felan değil, ordaki hemşireler olsun, doktorlar olsun, bana yanlış bişeyleri olmadı hani, yanlış, ters bi tepkileri olmadı. Benim yaptığım yanlışlara bile doğru bi şekilde yaklaştılar. Hani bi sıkıntım olmadı (Ç10)

Çok iyi davrandılar...çok....hem de çok (A4)

Gerçekten yardımcı oldular (A7)

Allah razı olsun sonra Gazi Üniversitesinde sizi tanıdım. Sizin başınızın etini yiyodum, orda N... hanım Allah razı olsun yardımcı oldu, F vardı o yardımcı oldu, B vardı, o yardımcı oldu. Yani doktorlar da kardeşim gibi oldu, onlar da yardımcı olurlardı. Derdimi söyledim (A10)

Görüşülen çocuklar ve anneler sağlık kuruluşunda kendilerine yardımcı olunmaya çalışıldığını, herhangi bir sorunla karşılaştıklarında ulaşılabilir profesyonellerin varlığının önemini vurgulamıştır. Sağlık kuruluşundaki profesyonellerin doğru yaklaşımı çocuğun tedaviye uyumunu ve tedavinin sürekliliğini destekleyen unsurlardandır.

Uzmanların çocukla etkileşimi kadar, cinsel istismara uğrayan çocuğun tıbbi süreçte yönlendirildiği sağlık kuruluşlarında sistemin işleyişine yönelik bilgilendirme, yönlendirme, herhangi bir sorunla karşılaşıldığında ulaşılabilir profesyonellerin varlığı, ve uygun yaklaşım çocuğun iyileşmesinde uygulanan tedavi kadar önemlidir.

Allah bin kere razı olsun bu hastanelerden, bizim hep karşımıza iyi doktorlar çıktı....Ş.... bey (psikiyat), iyilerin iyisiydi, o kadar mükemmel şey yaptı ki... Çünkü sevgi, ilgi gösterdiği için yani orda, onu çok seviyodu, yani doktorlardan , yani nebiliyim ben, Allah hepsinden de razı olsun...N'ye müdahale etsin, ne etsin, onu da çok seviyo. Diyodu çok sert bi psikolog ama çok seviyom diyodu, yanlışlarımı hemen şeyapıyo diyodu (A7)

Neliklen geldik hani o zaman Gazi hastanesine...İyi ki de gelmişiz ama...İyi ki de gelmişiz...Orda psikiyatride biraz kendine geldi...Yani başka hastanede olsaydı belki de hiç görmeyecekti A' yı. Yoğun bakımdan çıkacaktı...Hadi tamam. iyileştin denilecekti belki de (A8)

Muayeneler kısmında her şey çok iyiydi. Muayeneler sırasında gerçekten hiç sıkıntı yaşamadık. Gerçekten çok da memnundum...Sadece çocuğumu genel bi muayeneden geçirmek istiyorum dediğimde kızımın söylediği küçük bir şeyle, doktorun da dikkatiyle olay ortaya çıkıyo. Ve direkt adli işlem, direkt hastanedeki, o gün gördüğü doktorla başladı. Bu bence çok güzel ve çok büyük bi olay(A9)

Anneler sağlık profesyonellerinin (psikiyat, psikolog, sosyal hizmet uzmanı) çocuğa gösterdikleri ilgi ve yaklaşım sayesinde çocuğun hastaneye gönüllü olarak gelmesinin ve tedaviden olumlu sonuç alınmasının gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Yine bir anne normal sağlık kontrolü için hastaneye getirdiği çocuğunun söylediği küçük bir şeyden kuşkulananarak cinsel istismarın ortaya çıkmasını sağlayan doktorun duyarlılığından söz etmiştir.

Sağlık alanında hasta-sağlık ekibi ilişkilerinde tedaviden sonuç alınmasını etkileyen önemli unsur, hastaya gösterilen ilgi ve kurulan olumlu iletişimidir. Cinsel istismara uğrayan çocukların da psikiyatrik tedavi alan diğer insanlar gibi, hatta çocuk oldukları ve ciddi bir travma yaşadıkları için diğer insanlardan daha fazla ilgiye, sağlıklı iletişime gereksinimleri vardır. Çocuklar yaşadığı istismar deneyiminden sonra genellikle insanlara karşı güvenini yitirmiş olmaktadır. Sağlık kuruluşlarındaki profesyonellerin cinsel istismara uğrayan çocuğa ve aileye güven verici yaklaşımı, bu süreci atlatabileceklerine ilişkin umudu geliştirmektedir

Aslında...buradakiler (ÇKM) o kadar samimiydi ki...Ben ...Hani...Dedim...Acaba ya olmazsa? Ve herkes o kadar gülyüzlüydü ki; ve ben şey diye düşündüm: “galiba olacak...galiba olan şeylere erişebilecez ya da her şeyi geride bırakabilecez“ diye düşündüm.(Ç2)

Güven; gülyüzünüz, samimiyetiniz, biz yemin etmeden bizi dinlemeniz, biz hani orda annemiz, babamız var da bizi dinleyecek, derdimizi anlayacak diye geliyorduk yanınıza. Bizle ağlayacak diye...Biz ağlayınca bize peçete veriyordunuz, biz karakolda ağlayınca “kes lan sesini” diye“ susturuyorlardı.“Kes sesini çık şurdan” diyorlardı. Siz bize öyle davranmadınız .(Ç6)

Ona çok güveniyordum mesela, Ş beye (psikiyatr)...Mesela buraya Gazi hastanesine gelirken“a ne güzel onla konuşcaz görüşücez“ diye...Ve normalde haftada bir görüşmeyi nadir yakalarsınız, hele Tıp fakültelerinde hiç yakalayamazsınız ve ben her hafta görüşmeye geliyordum...Bana bişey olmuştu, artık buraya gelmek bi egzersiz oluyodu, geliyordum, gidiyordum konuşuyodum rahatlıyodum evet yine kaldığım yerden hayatıma devam ediyodum, tutunuyodum.(Ç7)

Görüşme yapılan çocuklar, hem psikiyatristin hem de sosyal hizmet uzmanının tutum ve davranışlarının, hayata yeniden tutunmak adına kendilerine güvenverdiğini belirtmişlerdir.

Atbaşoğlu (2000:40)'na göre, iyi bir psikiyatrik görüşme yapmanın koşulları arasında ilk sırada “hastayla işbirliği ve güvene dayalı bir ilişki“ kurmak gelmektedir. Bu ilke tüm profesyonel görüşmeler için geçerlidir.

Hasta-hekim ilişkisi, sadece hastalık belirtilerinin saptanarak tanının konması ve uygun tedavinin başlatılmasıyla sınırlı değildir. Sağlık sorunu olanların tedaviye uyumu, hekimin hasta ile kurduğu iletişimle yakından ilgilidir. Cinsel istismara uğrayan çocukların ruhsal tedavilerinde de iletişim ve insancıl yaklaşım önemlidir.

Çocuklar tedavilerini yürüten psikiyatrin kendileriyle kurduğu iletişimin öneminden, sağlık personelinin genel turumunun kendilerine olumlu etkisinden söz etmişlerdir: Cinsel istismara uğrayan çocuklar da sağlık sorunu olan diğer insanlar gibi doğru tanı, uygun tedaviyle ruhsal sorunları atlatabilirler. Çocuğun tedaviye uyumu sağlık profesyonellerinin çocukla kurduğu iletişim ve yaklaşımla ilgilidir.

Gazi'ye gidip geldim, o da bana çok iyi geldi, destek oldu. Onla konuşmak bana çok iyi geldi, onun benle konuşması, verdiği ilaçlar...O konuda iyi geldi bana (Ç5)

Hani ben mesela sizinle tanıştığımıza çok memnunuz, iyi ki sizinle karşılaştım...İyi ki hani diyorum ki ya, en sıkıştığım yerde bile hani ben sizi aradım, K'daysa K'da, Ankara'daysa Ankara'da...Yani her sıkıştığım yerde evet, bana kendiniz yetişemediyse de doğrudan.... evet bana yardımcı olacak birilerini buldunuz, hani ilk adım, hani diyorum ya, bana Ş beyi buldunuz (Ç10)

Özellikle...F bey..(psikiyatr)...Ben F beyin bu alanda çok iyi olduğunu düşünüyorum...Onun sayesinde ...Ama en önemli etken F beydi...Onun konuşma tarzı, anlatış tarzı, beni anlama tarzı...Çok...güzeldi...Ben en önemli faktör olarak F beyi gösteririm(Ç3)

Aslında F bey (psikiyatr) de erkek...Onla nasıl konuştum, onu bile bilmiyorum...Ona söyleyince herşey halloldu...Çok iyi davrandılar...Çok...Hem de çok (Ç4)

Gazi psikiyatride gayet iyiydi. Hemşire dahil herkes çok iyiydi. Orada gayet iyiydim, çok düzelmişim. Hem de orada anlattığımda anlıyorlar...İnsana bi çözüm veriyorlar...Üstüne gitmiyorlar...Ona göre insana davranıyorlar. Ne acıyorlar ne de dışlıyorlar. O yüzden gayet iyiydi orası (Ç8)

Görüşülen çocuklardan biri, uygulanan tedavinin olumlu sonuç vermesinde hekimin destekleyici yaklaşımının etkili olduğunu, diğer çocuk sosyal hizmet uzmanının desteğinin önemini vurgulamıştır. Başlangıçtaki doğru müdahale sonraki sürecin de sağlıklı ilerlemesine yol açmıştır.

Araştırma kapsamında görüşülen çocuklar, kendileriyle görüşen ve ilgilenen psikiyatristlerin ve hemşirelerin duyarlı, anlayışlı olduklarını belirtmişlerdir

Sayı (2000:59)'a göre, tıp alanında gerek eğitim, gerekse klinik uygulamalarda hümanistik yaklaşım giderek unutulmaya yüz tutmuştur. Bu ise robot hekimler yetiştirme tehlikesini beraberinde getirmektedir. Tüm tıp dalları çerçevesinde tanı, tedavi, bir hastalığın pençesinde acı çeken insanların kurtulması, ağrının giderilmesi

süreçleri içinde mesleğin gereklerini yerine getirirken karşıdakinin bir insan olduğunu hatırlamak gerekir. İşin niteliği olan bu duyarlılık, insanca yaklaşımın önemini gündemde tutmak bir tıp dalı olarak psikiyatriye düşmektedir. Psikiyatri ekibinin çocuğa ve ebeveyne yaklaşımı tedaviyi etkileyen çok önemli unsurdur.

Psikiyatrik muayenenin önemli bir özelliği, yansız gözlem gerektiren muayene yöntemlerinin hasta-hekim arasındaki etkileşimden kesin sınırlarla ayrılamamasıdır. Psikiyatrik muayene hastaya, koşullara göre değişebilmekle birlikte çoğu zaman, hastayla hekim arasındaki konuşmadan ibarettir. Bazen hastaya önceden hazırlanmış standart sorular da sorulabilir, ancak her durumda hekimle hasta arasında bir etkileşim sürmektedir. Bu özelliği, psikiyatrik muayeneyi başka muayene yöntemlerinden farklı kılar. Psikiyatrik değerlendirmede ustalaşmanın bir ölçütü de, hem hastayla olumlu bir ilişkiyi hem de yansız bir gözlemi sürdürebilmektir (Atbaşoğlu, 2000: 41). Bu nedenle psikiyatrik muayenede istismara uğrayan çocuk ile hekimin etkileşimi çok önemlidir.

Araştırma kapsamında çocukların ve annelerin çocuk ruh sağlığı kliniklerindeki hekimler, psikiyatri servislerinde görevli hekim ve hemşireler, çocuk koruma merkezinde görevli sosyal hizmet uzmanının uygulama ve yaklaşımlarıyla ilgili olumlu düşünceleri ve değerlendirmeleri olduğu ortaya çıkmıştır. Çocukların ruh sağlığı tedavisinde hekimin ve diğer sağlık personelinin kurduğu iletişim ve mesleki becerileri kadar, kliniğe her geldiğinde aynı hekimin çocuğu görmesinin de önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir.

Cinsel istismara uğrayan çocuklar sağlık kuruluşlarında profesyonellerinin olumlu tutum ve davranışlarıyla karşılaştıkları kadar aynı alandaki profesyonellerin olumsuz tutum ve davranışların da olduğu deneyimlerden anlaşılmıştır.

Hani adli tıpta ilk...Zaten hiç hayatımda o şekilde muayene olmadım falan...Hani o biraz şey gelmişti ama...O çok şeydi böyle...Zaten gerildiğim bi ortam falan...O...Hoca...Öğrencilerini falan çağırmişti böyle...Yani o ortam çok sinir bozucuydu...Bir anda bir sürü kişi geldi falan böyle (Ç1)

Ya ortamla ilgili galiba ama...Doktorla ilgili bi sıkıntım olmadı. Hatta çok memnundum ben doktorumdan...İşte dediğim gibi ortam beni çok sıkıyordu. Ordaki bağarış çağarışlar (Ç2)

Mesela o muayene olduğu yerde de bi ağrı kesici yapabilirlerdi yavruma diye düşünüyom...Oralar nasıl bişey bilmiyom da...Yapmamışlar hiç...Neren ağrıyo diye sormamışlar hiç...A'da bulunan o adli tıp muayenesinde...O muayene eden doktor...Yani mahvetti yani çocuğumu...Bizi de mahvetti...Artık bizi boşver...Çocuğumu mahvetti (A9)

Ç1 adli muayenesinin yapıldığı Üniversite hastanesinde adli tıp uzmanının öğrenci grubuyla birlikte muayene yapmasından rahatsız olmuştur. Üniversite hastanelerinde yapılan adli muayenelerde de, öğretim üyesinin eğitimci görevi olduğundan, Tıp Fakültesi asistanları ve öğrencileri eşliğindeki adli muayene, istismar olayı ve jinekolojik muayene nedeniyle gergin lan çocuk için daha da sinir bozucu olabilmektedir.

Oysa muayene öncesinde yapılması gerekenler belirlenmiştir. Cinsel istismara uğrayan ve adli amaçlı muayene edilmek üzere yönlendirilen çocuğa hekim önce kendisini ve yardımcı personeli tanıtarak yapılacak muayene ve değerlendirmenin amacını ve sonuçlarını anlatmalı, muayene için gerekli izni almalıdır. Çocuğun muayenesine katılacak kişiler giyim ve görünümüne özen göstermeli, muayene süresince muayene ile ilgili olmayan işler için odaya girip çıkılmamalıdır. Muayene sırasında bulgularla ilgili konuşulmamalı, yorum yapılmamalıdır. Muayenede temel hekimlik becerileri çerçevesinde nazik ve şefkatli olunmalıdır (Dağlı ve İnanıcı, 2010: 69).

Cinsel istismara uğrayan çocuğun hem adli muayenesinin hem de ruh sağlığı değerlendirmesinin yapıldığı muayene odaları kadar bekledikleri ortamın koşulları da çocuğu etkilemektedir. Adli muayenenin yapıldığı odanın dışardan görünmeyecek konumda ve çocuk dostu bir ortam olmasına özen gösterilmelidir (Dağlı ve İnanıcı, 2010:68).

Ülkemizde çocuğa yönelik cinsel istismarın 2011 yılına kadarki adli yargılama sürecinde, yasada yer alan hüküm nedeniyle gerçekleştirilen bir uygulama bulunmakta idi. O da; Türk Ceza Kanunu (TCK)'nda belirtilen, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarla ilgili olarak hem hukuk, hem de tıp alanında en çok tartışılan konulardan birisi olan “ruh sağlığının bozulması” kavramı idi.

TCK'daki bu madde ile ilgili olarak yargılama sürecinde cinsel istismara uğrayan çocuklar yereldeki Adli Tıp Kurumunda değerlendirilseler bile hâkimler tarafından ruh ve beden sağlığının bozulup bozulmadığının değerlendirilmesi için İstanbul'daki Adli Tıp Kurumu 6. İhtisas Kuruluna gönderilmekte idi. 2011 yılında bu konuyla ilgili önemli bir adım atılmıştır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 05.04.2011 tarihli ve 2011/56 Esas no.lu ve 2011/76 sayılı kararı ile “Üniversitelerde de Adli Tıp Kurumu 6. İhtisas Kurulu'na benzer heyetler kurulup, ruh sağlığının bozulup bozulmadığına dair rapor düzenlenebileceği” belirtilmiştir. Böylece, Yargıtayın belirttiği ölçütlere uygun olarak kurulmuş üniversite adli kurulları “ruh sağlığının bozulup bozulmadığı” hususunda rapor düzenlemeye yetkili birim konumuna gelmişlerdir.

Araştırmamız kapsamında görüşülen cinsel istismar olguları da bu madde doğrultusunda ruh sağlığı değerlendirmesi için Adli Tıp 6. İhtisas Kurumuna gönderilen çocuklardır.

Bu süreçte yaşananlara ilişkin deneyimler şöyledir:

Bi kere de İstanbul Adli Tıbbına gittim. Orda böyle...Büyük bir salonda...Bi kurul vardı işte kurulun U şeklinde bir masa, etrafında milyon tane insan oturuyo...Ortaya bir sandalye konmuş,oraya da beni oturtuyolar...Gerçi hani insanlar anlayışlıydı ama...Ortam çok şeydi böyle...Geriliyo böyle (Ç3)

İstanbul Adli Tıbbına gönderildiler... Oraya gittik...Orda ...Kızım çok gerildi. Ordaki insanlar...Kız çocukları vardı, erkek çocukları vardı. Orda çok gerildik, orda çok huzursuz şeyler yaşadık (A4)

Çocuk geliyo burda kolunu mühürlüyorsunuz...Yanına hiç tanımadığı bi polisi veriyosun...Üçüncü bi kişiye teşhir ediyosun ve...Yorgun argın buradan İstanbul'a gidiyo....O sabah hangi saatte sıra geliyorsa sıraya giriyor.Yarım saat dinleniyor...Sordukları bişey yok aslında...Adli Tıptan gelen raporların yüzde doksanı dosyadaki verilerin değerlendirmesi, çocuğu mocuğu dinledikleri yok...Başka bişey sordukları yok: adı soyadın ne, hangi okula gidiyosu...Bu...Son makam o (P1)

Beni adli tıpta kötü kadın bulmuşlar gibi muayene etti beni doktor, o beni çok yaraladı. Yani bir de herkesin sorusu”emin misin zorla olduğundan?” öyle diyorlardı (Ç9)

Neymiş? Gönnüyle yapmış...Gönnüyle yapan kişi...Bi de çocuğuma bissürü şey söylemiş...Ondan sonra“her neyse dur dur” demiş“Böyle yapıyorsunuz yapıyorsunuz, ondan sonra bize geliyorsunuz “demiş. O muayene eden...Yavruma...Her neyse... Oraya gitmişler, muayene etmişler...O muayene eden mesela memur; “kızım diyomuş bunda bişey yok“ diyomuş“tamam...Yırtılma olmuş...Zorlama olmuş...Bir yerde bunu ben kağıda yazsam da sen göğnünle gitmişsin “ diyomuş...O memur mu, doktor mu...O kimise yani (A9)

İstanbul Adli Tıp İhtisas Kuruluna muayene için gönderilen çocuklar değerlendirmenin yapıldığı salonun düzeninin ve bekleme sırasındaki ortamın kendilerini olumsuz etkilediğini, gerginliklerini arttırdığını belirtmişlerdir.

Ruh ve beden sağlığının değerlendirilmesi için İstanbul'daki Adli Tıp Kurumu 6. İhtisas Kuruluna gönderilen çocuklar bu kurumun fiziksel yapısı ve değerlendirme koşullarıyla ilgili zorluklar yaşamakta iken, artık Üniversitelerde oluşturulan kurullarda bu muayenelerin yapıyor olması çocukların yararına önemli bir adım olmuştur.

Adli tıp muayenelerinde cinsel istismara uğrayan ve adli amaçlı muayene için yönlendirilen çocuklara hekimin kendisini ve diğer personeli tanıtarak muayene izni alması, açıklama yapması, çocuğa karşı şefkatli davranması gerekirken bizim araştırmamız kapsamındaki çocuk ve annelerin deneyimlerine göre, muayenelerde çocuğu sorgulayıcı, yargılayıcı, aşağılayıcı tutum ve davranışlar söz konusu olmuştur. Çocuklar ve anneler Adli Tıp Kurumunda görev yapan hekimlerin çocuğa davranışlarının sorgulayıcı, aşağılayıcı ve yargılayıcı olduğunu belirtmektedir.

Jinekolojik muayenelerin yetişkinler için bile sıkıntılı bir süreç olduğu düşünüldüğünde cinsel istismara uğrayan çocuklara adli muayene sırasında çok daha özenli ve empatik yaklaşılması gerekmektedir.

Adli muayeneler ve profesyonel görüşmelerin tümünde olduğu gibi cinsel istismara uğrayan çocuğun ruhsal durum değerlendirmesi ve tedavi sürecinin çocuğun yararına sonuçlanması için başlangıçta kurulan iletişim ve etkileşim önemlidir.

Gazi'deki psikologla (psikiyatr) pek böyle iletişim kurabildiğimi söyleyemiyem...Çünkü böyle şey gibiydi; direkt böyle ofisime gel falan...Sıradan bi insan gitmiş de hayatın sıkıntılarını anlatıyomuş gibi bi tavır vardı yani (Ç1)

O odaya ilk girdiğim zaman...Çok çekingenlik ..Aslında ilk önce farklı bi doktordu...Ona da pek anlatamamıştım (Ç2)

A' ya doktorlar inanmıyomuş gibi geldi. Mesela çıkınca diyo ki“Anne ben şunu anlattım“ diyo...Doktor ha ha ha dedi, geçti bana diyo mesela...Ne diyo boşuna gidiyoruz...İlaç verdi , ilaçları içmedi mesela A...“yok anne“ dedi,“ben hiç istemedim“dedi (A8)

Görüşülen çocuklar, ruh sağlığı tedavisi için gittikleri sağlık kurumlarında psikiyatrların kendilerine ilgisiz oldukları, dinlemedikleri izlenimi edinmiş; hekimle aralarında uygun iletişimin kurulamamasına ilişkin sorun bildirmişlerdir. Kendisiyle etkili iletişim kurulmayıp, sadece ilaç tedavisi uygulandığını belirten çocuklar da vardır.

Atbaşoğlu (2000: 40)'na göre psikiyatrik görüşmenin yapıldığı koşullar, hastanın başvuru ya da getirilme şekli, değerlendirme biçimi, süresi ve amacı, hem hikaye alma ve muayeneye ayrılan süreyi, hem de ağırlık verilecek alanları değiştirebilir.

Ruh sağlığı kliniklerinde çocuklara eşlik eden annelerin deneyimleri de önemlidir:

Ş... hanım (Bölüm Başkanı) dedi, odaya çağırdı ve odada şöyle söyledi"şey" dedi, "Siz dedi sanırım babadan maddi yardım mı alıyorsunuz" dedi. "Siz" dedi "çocuğun istismar edilmesine göz mü yumuyorsunuz"? dedi. Bu beni çok üzdü (A2)

"Yarım çarığınan didi, çarıklı, yarım köylü aklınılan" didi"beni yönetmeye kalkma" didi doktor psikiyatri bölümünde"Sevk etmiyom ben" didi.. Psikiyatrist sevk etmedi, muayene de etmedi"bu adli tıbbın yazısı yeterli" diyo bana...D'nin psikiyatri doktoru dışladı beni"yarım çarıklı didi, çarıklı, köylü,çık dışarı" diye o beni dışladı(A7)

Ordaki çalışanlar da alışmış her gelene böyle şaka falan yapmaya...Orası bayağı şey...Ürkütücüydü(Ç1)

Anneler çocuklarının tedavisi için, üniversite hastanesine sevk yaptırmak için başvurduğu çocuk psikiyatrisi kliniklerinde suçlayıcı, aşağılayıcı, hakaret davranışlarıyla karşılaştıklarını ifade etmiştir. Çocukların da sağlık personelinin genel tavrının ürkütücü olduğu yönünde algısı vardır.

Cinsel istismara uğrayan çocuğun tıbbi değerlendirmesi hassasiyetle ve sorumlulukla yapıldığında, çocuğun sağlığı ve bedeni hakkında önemli bilgiler elde edilebileceği gibi, değerlendirmenin iyileştirici bir değeri vardır; tıbbi değerlendirme aynı zamanda çocuğu tanımak ve bütüncül değerlendirme için güçlü bir araçtır.

Cinsel istismar olayının doğası gereği yarattığı olumsuz etkinin yanında çocuğun ve ailesinin sağlık sisteminde yaşanan aksaklıklar sözkonusudur. Destekleyici, yönlendirici, uygun yaklaşım gösteren profesyoneller olduğu gibi, tutum ve yaklaşımları ile çocuğun örselenmesine katkıda bulunan profesyoneller vardır.

Cinsel istismara uğrayan çocuklar için sosyal destek kadar ruh sağlığı tedavisi önemlidir. Tıbbi değerlendirme ve tedavi ekibinin tutum ve davranışlarının hak temelli olması, düzenli tedavi sunabilecek sayıda ve yeterlilikte kurumların yaygınlaştırılması gereklidir.

3.2.2.2. Mahkeme Süreci

“10 yıl ceza aldı, ama temyize gitti, 2 yıl oldu daha temyizden gelmedi...Hala temyizden karar çıkmaması bizi çok yaraladı, kişi de böyle ahkam kesip geziyormuş”.

Çocuğa yönelik cinsel istismar suçunun işlenmesiyle ilgili başlatılan soruşturma süreci sonunda çocuğun istismara uğradığına ilişkin kanı oluştuğunda, Cumhuriyet Savcısı tarafından hazırlanan iddianamenin kabul edilmesiyle birlikte kamu davası açılmış ve kovuşturma, yani mahkeme süreci başlamış olmaktadır.

Mahkeme süreci, önceden belirlenmiş kurallar dizisi içerir. Çocuklar ve aileler için bu süreçte neler olacağı, nasıl yol alınacağı, mahkemenin olası sonuçları hakkında bilinmeyen pek çok şey vardır.

Mahkeme sürecinde hem çocuğun bilgilendirilmesi, hem de duruşmalara hazırlanması profesyonel çaba gerektirir. Bu süreçte çocuğun ve annelerin karşılaştıkları profesyonellerin yaklaşımına ilişkin değerlendirmeleri şöyledir:

Sosyal hizmet görevlileri bayağı...Şeydi yani benim için bayağı...İyilerdi...İyi bi şeydi...Yani çok kötü bi gündü ama ...Onlar en azından biraz yumuşatmaya çalıştılar...Hani yanımda oldular...Zaten insanın birilerinin onu desteklediğini görmesi, düşünmesi, hani elini tutabileceği birinin olması...Hani büyük bişey...Onun dışında hani...S. abi(avukat) de aynı şekilde...O da bu konuda hakim biri...Hani o da diğerleri gibi bayağı ilgi gösterdi...Şöyle yapıcaz böyle yapıcaz diye...Hani hukuksal olarak neler yapılacağını anlattı...Hani nasıl olması gerekiyo gibisinden...Hani ilk böyle arada...Ne derler...Yumuşatıcı şeyler (Ç1)

Güven; güler yüzünüz, samimiyetiniz, biz yemin etmeden bizi dinlemeniz, biz hani orda annemiz, babamız var da bizi dinleyecek, derdimizi anlayacak diye geliyorduk yanınıza. Bizle ağlayacak diye..biz ağlayınca bize peçete veriyordunuz, biz karakolda ağlayınca “kes lan sesini” diye susturuyorlardı.” Kes sesini çık şurdan” diyorlardı. Siz bize öyle davranmadınız(Ç6)

Siz (SHU) bize yeteri kadar yol gösterdiniz, sosyal hizmetler olarak....Siz hiç bırakmadınız. İnan ki üniversite hayatında da , her zaman destekçimiz

oldunuz... Bunları ben hep size borçluyum, hiç bırakmadınız ya, bu oldu, ilgilendik, şeyaptık ta yeter demediniz... Yine sıkışınca sizleri arıyoz, konuşuyoz, ha ben ikna edemiyom ama sen ikna edersin N' le konuşunca mesela (A7)

Çocuk şubeden sosyal hizmetler uzmanı gelmişti, hatta onlar da itiraz ettiler, onlar da o kadar çok konuştuğundan sonra D.'yi çok iyi hatırlamışlardı... Ya tamam dediler, çocuğun anlattıklarını desteklediler, böyle dediler (A9)

Ş bey de çok farklı yani. Hani bir avukat olarak görmüyorum ben, sanki bir ağbim, akrabam olarak görüyorum onu (Ç6)

Var böyle avukatımız da iyiydi, Allah razı olsun. (A7)

Psikologlar Allah razı olsun... Her zaman gelip yokluyolar bu olay oldu olalı... 3 senedir gelirler giderler, araştırırlar sorarlar yani... Memnunum çok memnunum... Danışmanımız... M hanım... M hanım yine beni arıyor.. Hiç bir zaman... Onu hiç eksik etmedi, sürekli sordu... Yani ben gecenin 12 sinde bile arayıp, M hanım şöyle bişey var, n'apalım diye arayabiliyorum yani (A8)

Yasal süreçte çocuğun ve ebeveynin karşılaştığı sosyal hizmet uzmanı, avukat, psikolog gibi meslek elemanlarının yaklaşımı çocuğu olumlu etkilemektedir. Mahkeme sürecinde sosyal hizmet uzmanı ve avukatların çocuğun ve ebeveynin süreç hakkındaki bilgi eksikliğini giderilmesine yönelik yönlendirici ve destekleyici yaklaşımları, çocuğa ve ebeveynlere katkı sağlamaktadır.

Sosyal hizmet uzmanlarının yasal süreçte çocuğu ve aileyi izlemenin yanında özellikle mahkeme sürecinde çocuğun avukatı ile işbirliği içinde olması önemlidir. Bu süreçte mahkemeye sunulacak raporlarda vurgulanması gereken konular, duruşmalarda çocuğu destekleyici müdahalelere yönelik uzman ile avukatın iletişim halinde olması çocuk için etkili sonuç alınmasını sağlamaktadır. Yasal süreçte, özellikle mahkeme sürecinde psikososyal desteğe ve yönlendirmeye ihtiyaç vardır.

Profesyonellerin tutumu: Mahkeme sürecinde çocuk ve aileler, profesyonellerle sadece duruşma salonlarında karşılaşmamaktadır. Süreç devam ederken ihtiyaç ve gerek duyulduğunda iletişime geçilen profesyonellerin tutumu da önemlidir.

Bu tehditler için şikayet ettik“bu numaralar niye arıyor“ seni diye sorunca“başımдан böyle olay geçti“ dedim“bu kişi böyle yaptı, numaramı vermiş“ diyorum. Bu sefer başa döndüler.”ya kızım sen olayı anlatsana , sen gitmişsin de kime suç buluyorsun” diyor. “Kapıyı açıp nasıl atlamadın, kime suç buluyorsun kızım senin gözün yok muydu, arabadan nasıl atlayamadın“ diyor. “Kapı otomatik

kilitliydi, kafamı arabanın kapısına vurdum” diyorum, “tamam tamam kapat bu konuyu” diyor savcı (Ç6)

Mahkemelerde de kendini değersiz hissediyor insan. Bir de hakimler kötüydü, hiç doğru düzgün anlayan hakim yoktu. Sanki suçlu benim suçsuz oymuş gibi davrandılar. O yüzden psikolojim bozuldu. Onları gayet iyi dinlediler, bana gelince azarlar gibi konuştular (Ç8)

„Sus, otur yerine “ dedi“ O haltları işlerken, o aklına gelmedi mi?” dedi...Hakim...Devletin hakimi(A6)

Hâkimlere bi türlü“çocuklar böyle konuşur“u anlatamadık. Hiç bişey kabul etmediler. Hatta D çıkıp tanıklık yaptı...Konuştuğu hiçbir şeyi hâkim kayıtlara geçirmedi...O gün sanki herşeyi bi gün önce yaşamış gibi anlattı. Ama hakim bunları not almadı. karara yazmaya gerek duymadı(A9)

Çocuğu istismar eden kişi tutuksuz yargılanıyorsa kendisi, tutuklansa bile yakınları çocuğu ve aileyi tehdit edebilmektedir. Anneler ve çocuklardan edinilen bilgiler doğrultusunda aile suç duyurusunda bulunduğu savcının tavrı“buna gerek olmadığı“ ya da duruşmalarda hakimlerin tavrı“cinsel istismarın çocuğun kendi suçu olduğu“yönünde suçlayıcı olabilmektedir.

Annelerden A9 duruşmalarda hakimlerin kullanılan ifadelerin çocuklara özgü olduğunu anlamadıkları için çocuğun tanıklığına ve söylediklerine inanmayarak duyarsız davrandıklarını belirtmiştir.

Oysa, kovuşturmayı yürütenlerin görevi istismar olayı ile ilgili gerçeğin ortaya çıkarılması, suçun belirlenerek suçluya gereken cezanın verilmesi olmalıdır. Bütün bunlar yapılırken çocuğun korunması gözönüne alınmalıdır. Çocuğun anlattıkları objektif bir şekilde dinlenmeli, anlattıklarının güvenilirliği konusunda uzmanlardan destek alınmalıdır. Bunun dışında çocuğu aşağılamaya, suçlamaya kimsenin hakkı yoktur. Çocuğun cinsel istismardan dolayı suçlanması, yargılayan kişinin çocuğa yönelik kendi algısıyla ilgilidir.

Çoklu görüşmeler: Cinsel istismara uğrayan çocuklarda ve ailelerde kaygı yaratan durumlardan biri de, çocuk koruma hizmetlerinde ve adli sistemde çocukla çoklu görüşmelerin yarattığı sıkıntılardır.

İnsanlara anlatma sürecinde en çok zorlandığım şey oydu galiba...Çünkü bayağı detaylı soruyolardı falan...Zaten bütün gün bi sürü insanla konuşmuşum, bi sürü yere gitmişim...Hani başım çatlıyo...Nereye gideceğim belli değil...Ne olacağı belli değil...Öyle bi şeyde de...Orda bayağı böyle salya sümük ağladığımı hatırlıyorum konuşurken falan...Konuşmadığımı hatırlıyorum (Ç1)

Karakolda anlattım, hastanede anlattım...Mahkemede anlattım, şey gördü, doktorların gördüğü bi yerde anlattım...Kötü bi duygu...Çünkü...Nasıl anlatayım...Tam unuttuyosunuz... Ya da aklınızdan çıkartmaya çalışıyorsunuz aynı şeyleri bi daha yaşıyomuşsunuz gibi aklınıza geliyo...Hani sanki o ana geri gidiyorsunuz o anı tekrar yaşıyorsunuz...Bunlar çok kötü bi duygu tabi ki...O an her şeyiniz geri, yeniden geliyo, ne hissettiğinizi, her şeyi ...Yeniden yaşıyorsunuz, benim için daha kötü bi duygu tabi...Tam her şeyi unutmaya çalışırken tekrar yaşamak kötü yani (Ç5)

İfadeyi herkesin yanında değil de bir savcının oturup bir defa alması gerekir. Cd'ye alındı ifade ama hakim tekrar sordu bana, "nasıl götürdü, nasıl yaptı" diye. Detaylı olarak sana bunu nasıl yaptığımı nasıl anlatayım yani (Ç6)

O ifadede de yine açık bi odadasın, bi tane memur var, bi tane komser var, sen onlara yine anlatıyorsun. Ya ben anlatırken dediğim gibi ya kayda alsalardı, ondan sonra onu okumak bile sonunda zor, güç, altına imza atıyorsun yani benim verdiğim ifade bu diye (Ç7)

Sordukları sorulardan bayağı bunaldım sadece o kadar. Başka da öyle bunaltan bir şey yoktu. Tekrar tekrar sormaları, çünkü karakolda ayrı ifade orada ayrı ifade mahkemede ayrı ifade insan artık unutmaya çalışsa bile tazeleniyor. Daha da kötü oluyor, iyileşeceği yerde daha da kötü oluyor...Yani bir saatte bir millete onu anlatıyorsun. Hoşlarına mı gidiyor bir de anlattırmak onu da anlamıyorum (Ç8)

Her gittiğinde bu olaylar yaşıyordu yeniden, her gittiğinde tekrar tekrar anlatıyolardı olayları...Çocuklar her gittiğinde biraz daha çöküyolardı, her gittiğinde biraz daha çöküyolardı...Ben toparlamaya çalıştıkça...Onlar geri gittiğinde geri gidiyodu, ilerleyemiyoduk yani (A4)

Çocuk, yaşadığı istismarın açığa çıkmasından sonra olayı soruşturma ve kovuşturma sürecinde karakolda, savcının yanında, duruşmada tekrar tekrar anlatmaktadır. İlk görüşme kayıt altına alınsa bile çocuk yine duruşmaya çağrılıp dinlenebilmektedir. Çocukla kayıt altına alınmadan görüşülen polis merkezlerinde odaya her giren polis memuru çocuğa olayı tekrar anlattırabilmektedir. Cinsel istismara uğrayan çocukların yaşadığı deneyimi ayrıntılı olarak ve tekrar tekrar anlatması, çocuğun olayı yeniden yaşamasına, bıkkınlığa ve yorgunluğa yol açabilmektedir.

Kural olarak cinsel istismara uğrayan çocuğun, istismar sanığı ve vekilinin, Cumhuriyet Savcısı ile kendi vekilinin bulunduğu duruşmada hâkim huzurunda dinlenmesi esastır. Duruşmada çocuğun soruşturma aşamasında Cumhuriyet Savcısı tarafından alınan ve

CMK 52. Maddesine uygun olarak kaydedilmiş ifadesinin okunması ve izlenmesi ile yetinebilir. Buna karşın Mahkeme maddi gerçeğin ortaya çıkartılması için istismara uğrayan çocuğun tekrar dinlenmesine karar verebilir (CMK 236).

Yaşadığı cinsel istismar hakkında çocukla yapılan görüşmeler, travmatik bir olayın ayrıntılarını hatırlamak, kişisel ve utandırıcı olayı bir yabancıyla paylaşmak, çocuğu sorgulamak gibi nedenlerle stresli olabilmektedir. Çocukla yapılan çoklu görüşmeler, çocuğun suçluluk, utanma, korku, üzüntü ve kuşku duygularını tekrar deneyimlemesine neden olmakta ve böylece zarar verici stres nedeni olabilmektedir (Brennan ve Brennan, 1988; akt. Ghetti ve diğ., 2002:240).

İşleyiş hakkında bilgi eksikliği: Çocukların çoğu yaşadıkları istismar olayı nedeniyle mahkeme ile ilk kez karşılaşmaktadır. Yaşadıkları olaydan sonra bu ortamda bulunmaları yeterince stres yaratıcı iken, işleyiş, personelin görevleri, yasal süreçte neler yaşanacağına ilişkin bilgi sahibi olmamaları da kaygılarını arttırmaktadır.

Süreçte yer alan sosyal hizmet uzmanı, avukat, psikolog gibi profesyonellerin çocuğu terminoloji ve kavramlar konusunda bilgilendirmeleri gerekmektedir. Aynı zamanda çocukları cinsel istismara uğrayan ailelerin bildirim yapıldıktan sonra sürecin nasıl ilerleyeceğine yönelik bilgilendirmeye gereksinimleri vardır. Araştırmacılara göre çocukları cinsel istismara uğrayan aileleri bilgilendirme ihtiyacını adli sosyal hizmet uygulaması sağlayabilir (Maleka, 2010: 2).

Avukatların işlevi: Soruşturma ve kovuşturma yani mahkeme süreciyle ilgili konularda çocuğu ve aileyi aydınlatması ve bilgilendirmesi gereken kişi ise, çocuğun avukatı olmalıdır.

Ben zayıftım, hani savunma konusunda çok zayıftım; ama avukatım da çok zayıftı...Yani avukatımın daha güçlü, daha donanımlı olmasını çok isterdim...Belki o kişiye daha fazla ceza verirdi... Mesela gelen şey avukatıydı bize Gelincik'ten verilen bi avukatı....Gelincik projesinden bi avukat olmasına rağmen...Çok alakalı bi avukat değildi ya da bu olaya...Sadece nasılsa benim param yatıyo...Savunsam da savunmasam da çok önemli değil diyen bi avukatı...Sürekli mesela S 'yi mahkemeye çağırıyordu (A2)

Avukatım beni çok yordu. Hani ben aramasam...Haberdar etmiyordu. Yani bunlarda biraz sıkıntılarım oldu...Avukatım bu konuda çok pasif (A4)

Anayasa mahkemesine başvurdum ben...D 'nin davası için...Bu olay böyle kapanmamalı diye. Ondaki en büyük şanssızlığımız da şey oldu...Avukatım bu konuda hiç başvuru yapmamış, ben de olayı çok bilmiyodum, oturup kendimiz bişeyler yazmaya çalıştık avukatla beraber ama (A6)

Avukata telefon ediyom, baştan 1700 dolar verdim, 700 bi verdim, 1000 bi verdim, fazla başka bi imkanım olmadı. Onuları da borç bulup da verdim ben. Avukat son duruşmada didi ki, "2,5 milyar vermezseniz bi dahaki davaya girmem" didi. "" Allah rızası için bakacam didiniz" didim. Ama bi dahaki davalara ney girmedi gayri sonra işte dışarıdan takip ediyomuş, kardeşime telefon ettim, bulduğun avukat didim, böyle böyle...Bi daha davaya girmem didi, çıktığını ben illerden duydum. Şimdi de benim görüşmelerime çıkmıyo, telefon ediyom çıkmıyo avukat (A7)

Cinsel istismara uğrayan çocukları savunmayı üstlenen her avukatın davayla yeterince ilgilendiği söylenememektedir. Baronun Gelincik projesi kapsamında görevlendirilen avukatlar yeterince ilgili davranmamıştır. A7'nin kendi olanaklarıyla tuttuğu avukat bile yeterince ilgilenmemiş, davalara girmemiştir. Yasa gereği zorunlu olarak ücretsiz atanan avukatların işlerini gönül vererek yapmadıkları belki bir dereceye kadar anlaşılırken, ailelerin binbir güçlkle ücret ödeyerek tuttıkları avukatların hepsinin de çocuğun yararını gözeterек görevlerini yaptıkları söylenememektedir.

Araştırmalar çocukların mahkemede kullanılan dili anlamada güçlük çektiklerini, bu çevrede kendilerini rahatsız hissettiklerini, hukuk sistemi içinde terminoloji, kavram, tutum ve insanları anlamada eksiklikleri olduğunu göstermektedir (Ghetti ve diğ.,2002: 245). Bu konuda çocuğa ve aileye yardımcı olması gereken kişi de avukat olmalıdır.

Yapılan bir çalışmada çocukların mahkeme personelinin görevleri, sorumlulukları ve yasal süreçte kendi ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı hakkında çok az bilgileri olduğu ortaya çıkmıştır (Quas ve diğ.,2009: 110).

Çocukların mahkeme süreci hakkındaki bilgilerinin azlığı ile mahkeme salonunda olmalarının yarattığı stres arasında ilişki olduğu görülmüştür. Goodman ve diğ.(1998:98) çocukların yasal süreç bilgisi ile bir duruşmada bulunmayla ilgili kaygı arasında ters ilişki bulmuştur. Çocukların yasal süreç hakkında bilgilerinin olması, duruşma öncesi kaygılı olduklarını göstermesine karşın; daha çok bilgisi olan çocuklar yasal süreçte daha az stres yaşamışlardır.

Sanıkla karşılaşma: Cinsel istismara uğrayan çocuğun duruşmada sanıkla ve onun yakınlarıyla karşılaşması, çocuğu olumsuz etkileyen durumlardan biridir.

Karşılaşma çok...Kötü bişey...Karşı tarafta sadece bi kişi de değil...Onun bi ailesi var...Hani ona tepki veren bir sürü insan var karşısında...Bi anda bi çocuk...Aile görüyo ve onu suçlayan gözlerle bakıyolar...Hani onun üzerine geliyolar ve çocuğun yaşayabileceği en kötü noktalardan biri o...Onu suçlayan gözlerle karşı karşıya gelmek ki. (Ç1)

Sanığın çocukla aynı yerde bulunması çocuk için tehdit unsuru bile olabilmektedir. Çocuğun ve tanıkların sanıkla yüzyüze gelmelerinin endişe yaratacağı düşünülerek, sanığın salondan çıkarılması öncelikle çocuğun avukatı ya da duruşmada bulunan uzmanlar tarafından önerilmelidir.

Yapılan bir çalışmada duruşma sırasındaki en çarpıcı bulgunun çocukların sanıkla yüzyüze gelmekten dolayı takındıkları olumsuz tavırlar olduğu ortaya çıkmıştır. Çocukların sanıkla yüzyüze gelmekten duydukları korkunun nedenlerinden biri, kendisinin ve ailesinin tehdit ediliyor olmasıdır ve pekçok çocuk korktuğu için duruşmada o kişinin yüzüne bakmamaya çalıştığını belirtmiştir. Diğer çocuklar ise sanıkla karşılaşmanın yaşadığı olayları hatırlattığını belirtmiştir (Goodman ve diğ., 1992:101).

Hak ihlali: İstismara uğrayan çocukların aileleri yasal süreçte karşılaştıkları tutum ve davranışlar nedeniyle haklarının yeterince korunmadığına, hak ihlali yaşadıklarına inanmaktadır.

Bizim haklarımızı koruyacağına söz vermişti hakim savcı...Bizim haklarımızı korumadı...İşte devlet bizi böyle süründürdü. Mahkememiz devam etti. Adli tıba gittik, çocuk tedavi gördü, adli tıpta tekrar yeniledi...Bi devlet benim elimden tutmayan bi devleti ben n'apayım? Ne gereği var?(A11)

A11 mahkeme sürecinin uzaması, muayenelerin Adli Tıpta yinelenmesi gibi durumlar nedeniyle devletin haklarını koruyamadığını, haklarının ihlal edildiğini düşünmektedir.

Duruşma ortamı: Duruşma ortamında işleyiş de çocukları olumsuz etkileyebilmektedir.

Karşı tarafın avukatı çok enteresan sorular soruyodu...Hani o mahkeme...Bayağı zordu...İlginç şeyler soruyodu o adam...Garip garip şeyler falan...Hakim çok soru sordu mu diye düşünüyorum...Hani o çok soru sormak istemedi heralde...Daha çok avukat...Şey...Zorladı...O ara hatta Y abla (SHU) müdahale etmişti hani...Bi çocuğa niye böyle şey yapıyorsunuz diye...O gün zordu yani mahkeme ortamı falan...Hiç hayatımda mahkemeye gitmemişim bi çocuk olarak falan...Bi de stajyerler vardı falan...Öğrenciler falan bikaç tane...O ortam biraz gerici olabiliyo (Ç1)

Ç1 duruşmada karşı tarafın avukatının zorlayıcı ve ilginç sorular sorduğunu, mahkeme ortamında ilk kez bulunan biri olarak ortamın kendisini zaten gerdiğini, karşı tarafın avukatının sorularının da bu gerginliği arttırdığını ifade etmiştir.

Cezasızlık: Çocuğa yönelik cinsel istismarda bulunanların bu suçun cezasını çekmesi, çocuğu ve ebeveynleri rahatlatmakta, adalet duygusunu pekiştirmektedir.

10 yıl ceza aldı, ama temyize gitti, 2 yıl oldu daha temyizden gelmedi...Hala temyizden karar çıkmaması bizi çok yaraladı, kişi de böyle ahkam kesip geziyormuş (Ç6)

Şu anda temyizdeyiz 15 yıl ceza aldı. Ama kaç sene oldu daha bekliyoruz. Dönmedi yani temyizden. Tutuklu değil...İlk mahkemede tutukluymdu. İkinci mahkemede tutuksuz yargılandılar. İyi halden çıkardılar. Denetimli serbestliğe alındı...Sonuçlanmıyor, dışarıda geziyor. Bekliyoruz. Artık 15 yıl yatar mı düşürürler mi ya da yatmaz mı bilmiyorum (Ç8)

16 yıl...3 yılını şey yaptılar, iyi halinden düştüler...12 yıl...Yani 8 yıl yatacak ...Zaten dışarıdaki insana veriyolarmış 16 yılı...Hani içerdeki insan daha fazla olmalıymış diye biliyorum...Benim için önemli olan, içerdeki o stresi yaşaması (A2)

Artık içerde mi dışarıda mı bilmiyoruz. Yok avukata ulaşmadık...Onlar aramadı yani bizi...Bizde telefon numarası olmadığı için...Biz de ulaşamadık...Öylelikle kaldı yani (A3)

Ertesi günü adliyeye gittik...Hakimler...Beraatına karar verdiler, serbest bıraktılar...Ama suçlu dışarıda yani...Şimdi hala dışarda ...Temyize karar verildi yani...Şimdi 2 yıl oldu...Temyiz gelecek...Tutuksuz ve biz Ulus'ta çarşıda yüz yüze böyle omuz atıp geçiyo bize yani. (A6)

Babaya herhangi bir ceza verilmedi.3.Ağır Ceza Mahkemesinde görüldü dava...Babaya ceza verilmemesinin nedeni, D'nin ifadesinde "pipisini kutuma soktu" dediği halde yapılan sağlık muayenesinde fiziksel bir rahatsızlığının olmaması, bekâretinin bozulmamış olmasıydı (E9)

Olayın ertesi gün tutuklandı bu...5 sene yattı, 27 yaşındaydı girdiğinde,çıkılmış, bizim haberimiz bile yok...Bu olayın 2 yılı, iyi hali görülmüş, neresi iyi hali ise. İyi hali görüldü diyerek 2 yılı indirimde girmişti. 16 yılı kesinleşmişti nasıl 4 yıl

yatıyo bu? Nerden 4 yıl yatıyo? Kanunlar da şaşırttı. 5 yıl yattı, 2 yıl dışarıda gezdi, 2,5 sene. 3 yıla yaklaştı bu, ekim mi kasım mı bilmiyom. İçeri almışlar bunu Yargıtaydan onay gelincesi (A10)

Nasıl yani hakim 5 yıl verdi yani ...Yapan büyük, benim çocuğum küçük...Ben bunları anlamadım yani ben *böyle tuhaflıkları...Niye bu kadar az verildi (A11)*

Çocuklara cinsel istismarda bulunanların bir kısmı ceza aldıktan sonra dosyaları temyize gitmiştir. Bir kısmı tutuksuz yargılanmakta, bir kısmının cezasında indirime gidilmiştir. A9'un çocuğuna cinsel istismarda bulunan babasına istismara ilişkin maddi delil olmadığı için ceza verilmemiştir.

Tutuksuz yargılanan ve cezası temyize gidenlerin dosyalarının incelenmesi çok uzun sürmekte, çocuk bu süreçte tutuksuz olan kişi tarafından tehdit ve rahatsız edilmeye devam edilmektedir. Böylece cezaların caydırıcılığı gibi bir durumdan söz edilememektedir.

Ülkemizde çocuğa yönelik cinsel istismarın soruşturmaya başlanması ile mahkemeye sevk edilmesi arasındaki işlemler ortalama bir gün içinde olmaktadır. Çocuk bu kısa süre içinde farklı mekânlar arasında polis eşliğinde götürülüp getirilmekte, bu sırada karakol çalışanları, çocuk şube çalışanları, avukat, sosyal çalışma görevlisi, hekim, adliye çalışanları gibi birçok insanla karşılaşmaktadır. Süreçte yer alan görevlilerden hiç birisinin süreci baştan sona takip edememesi nedeniyle mağdur çocuk, yaşadığı cinsel istismara ilişkin kendisine yöneltilen hemen hemen aynı sorulara cevap vermek, sürekli yaşadıklarını anlatmak zorunda kalmaktadır. Bu durumun en önemli sonucu, istismarın tekrar tekrar anlattırılması sonucunda çocuğun örselenmesinin süreklileşmesine ek olarak çocukta bir şekilde güven kırılmasının yaşanmasıdır. Aynı süreçte çocuk, büyük olasılıkla hayatında ilk kez karşılaştığı ifade, teşhis ve muayene gibi birçok etkinliğin merkezinde yer almaktadır. Bu kadar kısa sürede yaşanan çok mekânlı, çok aktörlü ve çok yoğun süreçte mağdur çocuk, süreçle ilgili bilgilendirilmemekte, dolayısıyla belirtilen süreç, çocuk için tamamen bilmeden dâhil olunan bir süreç haline gelmektedir (Keser, 2011:154-155).

3.2.2.3. Koruma Süreci

„Sosyal hizmetlerde çok şey yaşadık...Hele o ...psikolojisini çok bozdu o S.. hanım...Çocuğum biraz da yuvada çekti...Boşuna gönderildi, 20 gün oralarda acı çekti. Belki ben hastaneden alsam gelseydim, bu kadar yıpranmazdı. Orda dayak yedi, herkesin ortasında...“

İstismara uğrayan çocukların korunma gereksinimi gündeme geldiğinde, çocuk koruma sistemi, daha çok istismarcının yetişkin bir aile üyesi, bazen kardeşler ve aynı evde yaşayan diğer kişiler olması durumunda devreye girmektedir. Sistem, ailenin bütün olarak bir arada kalmasının koşullarını sağlamaya çalışır ve çocukların aile yanında daha iyi durumda olacağını varsaymaktadır. Çocuk koruma yasalarının çoğu, aileye yönelik kaynakların düzenlenmesini, çocukların güvenliğini ve ebeveynlerin haklarını korumak için oluşturulması gereken işleyişleri içermektedir. Çocuk koruma yasaları, bazen çocukların istismardan korunması ve onların mağduriyetinden sorumluluk duyma çabasıyla haklar ve ihtiyaçlar arasındaki dengeyi sağlamayı da içermektedir (Levesque, 2013: 472).

Koruma altına alma: Ülkemizde cinsel istismara uğrayan çocukların çoğu, istismarcının aileden biri olması ya da istismar sonucunda çocuğun hamile kalması durumunda sosyal hizmet kuruluşunda korunma altına alınmaktadır. Aile dışından biri tarafından cinsel istismara uğrayan çocuklar hakkında daha çok sağlık, danışmanlık ve eğitim tedbiri alınmaktadır. Cinsel istismara uğrayan çocuklar hakkında korunma tedbiri alınması durumunda çocuklar, önceki ismi Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri, yeni düzenlemeyle Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM) olan sosyal hizmet kuruluşlarında korunma altına alınmaktadır. Çocuğun cinsel istismar sonucunda gebe kalması ve gebelik sürecini ailesinin yanında geçirmesinin olanaklı olmadığı durumlarda çocuğun korunma altına alındığı sosyal hizmet kuruluşları ise Kadın Sığınma Evleridir.

Cinsel istismardan sonra sosyal hizmet kuruluşlarında korunma altına alınan çocukların bu kuruluşlara ilişkin deneyimleri şöyledir:

Yurda gittim ben...Orda...Ama şey...Ben revirde kalıyodum...Normal yurt şeyinde diğerlerinin yanında kaldırmamışlardı beni yurтта...Ben orda rahattım

hani...Kimse de olmuyodu öyle revirde...Arada işte geliyolardı gündüz diğer taraftan kızlar falan...Onlar soruyodu işte bişeyler...Sen niye geldin, şöyle böyle falan filan...Orda bi doktor vardı, o “onlara siz kendi işinize bakın” diyodu, bana da “boşver, fazla muhatap olma onlarla” diyodu...Bana kitap falan getiriyolarlardı...Sosyal hizmetler bayağı şey yaptı arayı dengeledi, hani ailemle konuştular, arayı dengelediler (Ç1)

Doğruyu yanlış gerçekten çok iyi sağladı, benim için çok büyük bi düşünme zamanı oldu. Hani neyin doğru, neyin yanlış, nerde yanlış yaptım nerde hata yaptım onu çok iyi anladım. Yani aklımı başıma getiren tek şey o oldu benim için...Gözümün açılmasını sağladı...Orda sıkıntılı bir durum yaşamadım rahattım orda...Böyle bişeyim olmadı da...Tabi biraz zorlandığım bunaldığım oluyodu...Kavgı felan oluyodu orda...İşte intihar kalkışmalarından dolayı daha çok üstüme şey yapıyolardı orda...Pencereleri felan... Ondan dolayı biraz dikkat ediyolardı...Hani öbürlerinden daha titiz davranıyolardı.(Ç7)

Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezinde ve cinsel istismar sonucu gebe kalan ve sosyal çevreye bu durumu açıklayamayacakları gerekçesiyle Kadın Sığınma Evinde korunma altına alınan çocuklardan bir kısmı, kuruluştaki kaldıkları süreyi olumlu olarak değerlendirmiştir.

Ancak cinsel istismardan sonra sosyal hizmet kuruluşlarında bakım ve korunma altına alınan çocukların olumsuz deneyimleri de söz konusudur.

İlk günleri güzeldi ama...Sonradan sonradan...Yani yurdun cılkı

çıkmişti...Kaçanıydın hattanbi kere yurdun içinde yanıyoduk biz ya orda ...Kendini kesen sinir krizi geçiren, kaçıp giden...Yakan...Yani ne ararsanız vardı...İçlerinde bi tek düzgün bendim (Ç4)

Mesela sosyal hizmetler şey var ya...K.....’deki...Ordaki öğrencilerine ya da gelen misafirler hiç güzel davranmıyolar ...Hiç memnun kalmadı. “Anne“ dedi. “ben zaten” dedi “yıpranmışım, geldi” dedi.”Akşam geldi” ve demiş . “işte H sana nasıl şey yaptı?” ...Vardım orda H ağlıyo... İşte “adam sana nasıl tecavüz etti? “ daha artık söylüyodu...Morali bozuktu. “Bak n’olur kızım bana söyle “ dedim. “bu M.(SHU) bey var, anne “ dedi. “bana saçma sapır şey soruyo.”.. “İşte sana nasıl tecavüz etti? Nasıl şey yaptı? İşte..ne yapıyodu?...Dedim ki “sorunu tacizi sorma “ dedim“hem de zaten biz ifademizi verdik” dedim.” Sen bi daha sordukça benim derdim yenileniyo..senin soruşun “ dedim(A1)

Kadın Sığınma Evine gitmemiz...Hani şiddete maruz kalmış kadınlar tacize tecavüze maruz kalmış insanlar ve belki birçok psikolojik bunalımda olan insanlarla bi ortam paylaştık ve o bizi üzdü...Mesela o dönem ben çok yıprandım...Zaten bi çok problemim sorunun var...Bi de o insanların problemleri, sorunları...Aynı ortamda bulunmak ve hatta bazen...Yani şeyde korku yaşıyoduk biz...Acaba bize bişey yaparlar mı korkusu...O süreçte ben onu bile yaşadım... Hani tedirgin oluyoduk...Güvenlik vardı; yok değildi ama...Güvenliğin de mesela

ne kadar etkisi var? Aramızda olaylara karışmıyordu çok...Hani çok ciddi bi olay olmadığı sürece...Ben hani o yüzden korkuyodum (A2)

Yuvadan biz çok sıkıntı çektik...Koruma altındaki çocuk...Yani diyorum ya...Hiç bişeyden...Memnun kalamadık (A8)

Sosyal hizmetlerdeki...Onlar şimdi her çocuk vermeye (evlat edindirme) şeyleri yükseliyomuş, yoksa aldrabiliyomuş, yuvada söylediler bunu bana...11 yaşındaki çocuğu yata yata doğurturdular. Verecez evlatlık diye...Çok fena bu sosyal hizmetler (A11)

Üvey babası tarafından cinsel istismara uğradığı için korunma altına alınan, dayısı koruyucu aile oluncaya kadar sosyal hizmet kuruluşunda kalan Ç1'in annesi A1, kuruluştaki görevli uzmanın çocuğa gereksizce istismara yönelik ayrıntılı sorular sorduğunu belirtmiştir. Anne uzmana, olayla ilgili ifadenin zaten verildiğini, tacizle ilgili soru sormaması gerektiğini hatırlatmak durumunda kalmıştır.

Eşinin kızına cinsel istismarından sonra kızıyla birlikte Kadın Sığınma Evinde korunma altına alınan A2 bu ortamdan olumsuz etkilendiklerini, kendilerinin zarar göreceği duygusuyla korktuklarını, güvenlik personelinin kuruluştaki kalanlar arasındaki olaylara karışmaması nedeniyle, güvenlik personelinin varlığının korkuyu önlemediğini belirtmiştir.

A8 kızının yuvada kaldığı süre içinde yuvadan hiç memnun olmadıklarını, A11 de hamilelik süresince Kadın Sığınma Evinde kalan kızının zorla doğurmasını sağlandığına yönelik bazı iddialarda bulunmuştur.

Sosyal hizmet kuruluşlarında cinsel istismara uğramış olan çocuklara sunulan hizmetlerin çocuklar için uygun ve yeterli olmadığı düşünülmektedir.

Kurumda istismar: Sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilen çocuklar buradaki personelin suçlayıcı tavırlarına ve birbirleri tarafından fiziksel istismara da maruz kalabilmektedir.

İntihar etmeye kalktı, benim gözümün önünde çatıya çıktı....K....'de...Orda darp edildi, dövüldü...Ordaki kızlar A'yı bir dövdüler... A mahvolmuş durumdaydı A'ya orda neler yaptılar...Off...İsim vermicem ama...Annelerden tutun...İşte orda çalışanlar...İşte öğretmen mi oluyor...Rehber mi oluyo işte...Psikolog mu artık ne oluyo ordakiler...İşte.....A'ya“ yapıyorsunuz

yapıyorsunuz işte buralara geliyorsunuz...duramıyorsunuz“...İşte bir sürü... Bir sürü şeyler...A ordan iki kez kaçtı...İki kez kaçtı...Sağ kolunu gördünüz mü? Kolu komple kesik içinde...Orda kesildi A...‘nın kolu...ordan kaçmak için kendini...Öğretmenlerin, müdürün gözünün önünde...Böyle camı almış, onlar da bakmış öyle A‘ ya...Kollarını görmeniz...Kesikleri bi görmeniz...Sağ kolu komple kesik içinde (A8)

Sosyal hizmetlerde çok şey yaşadık...Hele o ...Psikolojisini çok bozdu o S hanım(yönetici)...Çocuğum biraz da yuvada çekti...Yirmi gün oralarda acı çekti. Belki ben hastaneden alsam gelseydim, bu kadar yıpranmazdı. Orda dayak yedi, herkesin ortasında...Bu çocuğu bigün dövmüş kendinden büyükler. Dövmüşler bunu (A11)

Belki de kızımı hiç alamazsın dedi bana, sen evlendirmeye çalışmışsın bunu dedi. Belki hiç dedi göremez senin evini dedi (A11)

Annelerden A8 koruma altına alınan kızının kaldığı kuruluştaki kalan diğer çocuklar tarafından fiziksel şiddete uğradığını, orada görevli bakıcı anneler ve meslek elemanlarının hakaret ve aşağılayıcı davranışlarına maruz kaldığını, A11 de kadın sığınma evinde kalan kızının orada kalanlar tarafından fiziksel şiddete uğradığını belirtmiştir.

Koruma sistemine ilişkin öneriler: Annelerin bu alanda önleyici destek hizmetlerini de içeren görüş ve önerileri şöyledir:

Mahkeme olaylarında mesela....Daha bi korunmalı...Onun korunmaya ihtiyacı var mesela...Ben o zaman çok yalnız hissettim...Mahkeme olaylarında polis korumasını sen isteyeceksin, sen çağıracaksın...Mahkeme içersinde polis var ama...Ancak o, olay olduğu zaman müdahale edebilecek bi destek...Onun haricinde yalnızsınız(A2)

Annelerden A2 yasal süreç boyunca çocuklarının ve kendilerinin korunmaları gerektiğini; güvenliğin duruşma salonları ile sınırlı kalmaması gerektiğini belirtmiştir.

Anneler, cinsel istismara uğrayan çocukların yasal süreçte karşılaştıkları bütün meslek elemanlarının / profesyonellerin nitelikleri ve sosyal hizmet kuruluşlarının niteliklerine ilişkin öneriler de sunmuşlardır:

Ben olsam bu tür yerlere...Daha çok mesela...Şey yapardım...Müdahale şöyle olabilirdi...Şiddet görmüş insanlar farklı bi dairede toplanabilirdi, mesela cinsel istismara uğrayanlar başka bir dairede...Farklı bi gruptaki insanlar başka bi dairede olabilirdi diye düşünüyorum; çünkü kimsenin kimseye zarar vermemesi adına...Hiç kimsenin kimseden korkmaması...Çünkü hani sığınma evi demek

güvenli bi ortam demek...Benim algıladığım budur...Hani sen güvende değilsin, seni güvenli ortama alıyoruz manasını taşır...Ondan dolayı oranın daha güvenli olması gerekir(A2)

Psikoloğa gittiği zaman, hep bu televizyonlarda gördüğümüz psikologlar vardır ya, babacandır, insanın çocukluğuna iner, her şeyi konuşur, hatta aile terapisi yapar onlar, ben hep öyle olacak sandım. Ama değilmiş...Hani hoş bunu böyle yapanlar da var, hani haksızlık da etmeyim. Ama böyle insanları bulana kadar insan örseleniyö. Çocuk o kapattığı kapıları daha çok kapatıyo, üzerlerine duvarlar örüyö tanklar bile diziyo. Artık dışarıdan hiç kimseyle görüşmek konuşmak istemiyö, dışarıdan bi göz ona baksın istemiyö...(A6)

Devletin...Yani ben yaşadığım tecrübelerden...Devletin hangi kurumuna...Artık o anda...Karakol mu....Mahkeme mi...Neyse artık...Gidiyosanız...Orda bu işin eğitimini alan...Ama gerçekten eğitimini alan...Yani maksat orda iş yapsın değil...O işin ..gerçekten eğitimini alan...Aileyle, o çocukla nasıl konuşulacak, nasıl davranılacak, onu nasıl hazırlıyacak... O devletin o kurumlarına öyle bi kişinin...Mutlaka ve mutlaka konulması lazım...Bu şart...Mahkemede yok muydu? Psikolog gördü bizi...Ama çocuk “ben hazır değilim “dediği halde çocuğu içeriye aldı...Yani bunların biraz daha dikkate alınması...O sürecin iyi geçmesi, biraz daha sıkıntısız geçmesi (A8)

Bunu her yerde de söyledim...Ben kendimi kenara çekmiyorum...Ama...Sen çocuğumu benden alıyosun, yuvaya alıyosun, tedavi ettirmiyosun...Orda dört duvar arasında...Ki benim çocuğumun bana dediği şu:” anne suçlu dışarıda, ben burda hapisim, demir parmaklıkların arasında beni burda hapsedtiler “diye...E...Yani...Bunların biraz daha düzenlenmesi...En azından Bu konuda ailelere devlet biraz yardımcı olursa...Ha kimse devlete demiyo ki, bana para ver, şunu ver bunu ver...Ha bu tür şeyleri biraz daha derler toparlar veya nerde ne yapılyo diye inceler denetlerse (A8)

Mesela benim gibi iki çocuğu üç çocuğu varsa, yardım edilmeli öncelikle ki; o çocuklar sokaktan biri kaçırıp, kolu kesilip bacağı kesilip, tecavüz edilip zarar görmesin yani...Onlara bi destek olunmalı bence yani. Okutmaları için, gözünün açılıp hayata atılmaları için yardım olunmalı mesela...Bi okulda mesela 20 milyon aidatı veremeyen anneler, babalar ki, ben bunu çok yaşadım yani...Bunu mesela...Göz ardı edilmemeli (A9)

Cinsel istismara uğrayan çocukların koruma altına alınmalarıyla güvenlikleri tam olarak sağlanmış olamamaktadır. Kadın sığınma evlerinde kalan çocuklar kendilerini güvende hissetmemekte, bu kuruluşlarda şiddete uğramaktadır. Diğer sosyal hizmet kuruluşlarında da çocuklar kapalı ortamda kendilerini hapsedilmiş gibi hissetmektedir. İstismara uğrayıp korunma altına alınan çocukların kaldıkları kuruluşlar, çocuğun zarar görmesini önleyici, sağlığını olumsuz etkilemeyecek nitelikte yapılmalıdır.

Çocukların istismara uğramasını önleyici çalışmalar devletin öncelikli görevi olmalıdır. İstismar riskitaşıyan çocuklar için devletin koruyucu, önleyici, destekleyici hizmetler

sunması gereklidir. Ekonomik yoksunluk içersinde olan ailelere devlet destek sağlayabilmelidir.

Araştırma kapsamında elde edilen bilgilere göre; cinsel istismara uğrayan ve koruma altına alınan çocuklarla ilgili sosyal hizmet kuruluşlarında yeterli destekleyici, iyileştirici ve koruyucu uygulamalar gerçekleştirildiği söylenememektedir.

Çocuğa yönelik cinsel istismar olaylarında çocuğun korunması kavramından, genellikle çocuğun sosyal hizmet kuruluşlarında korunma altına alınması anlaşılmaktadır. Oysa çocuğun korunması bütün süreçte zarar görmesinin önlenmesi anlamına gelmektedir.

Çocuğa yönelik cinsel istismarın yasal sürecinde çocuklar ve annelerin deneyimlerine dayanarak elde edilen bulgulara göre:

Soruşturma sürecinde polisin cinsel istismara uğrayan çocuk ve ailesine karşı destekleyici tutum ve davranışları da olmasına karşın, daha çok olumsuz tutum ve davranışları söz konusudur. Çocuğa ve annelere yönelik suçlayıcı, aşağılayıcı, kayırmacı, meraklı ve güven vermeyen yaklaşım ve tutumlar görülebilmektedir.

Tıbbi süreçte yer alan profesyonellerin cinsel istismara uğrayan çocuk ve anneye yönelik bilgilendirici, destekleyici, yönlendirici tutumları olduğu kadar ve olumsuz tutum ve yaklaşımlar, sağlık sisteminden kaynaklanan sorunlar yaşanmaktadır. Psikiyatrların sağlıklı iletişimi çocuğun tedavi sürecini olumlu etkilemekte, adli tıp uzmanlarının ve bazı psikiyatrların yaklaşım ve tutumları çocuğun ikincil örselenmesine neden olmaktadır. Araştırma kapsamındaki çocukların cinsel istismara uğradığı dönemde yürürlükte olan ruh sağlığının değerlendirilmesi uygulaması kapsamında Adli Tıp İhtisas Kurulu süreci de çocuklar açısından oldukça yıpratıcı olmaktadır.

Mahkeme sürecinde de profesyonellerin tutum ve davranışları çocuğu ve anneleri olumsuz etkilemektedir. Bu sürece ilişkin bilinmezlikler, mahkeme ortamı, duruşmada sanıkla karşılaşma, çocuğun çoklu kereler istismar öyküsünü anlatması diğer olumsuzluklardır. Cinsel istismar davranışında bulunanlara ilişkin cezaların ertelenmesi,

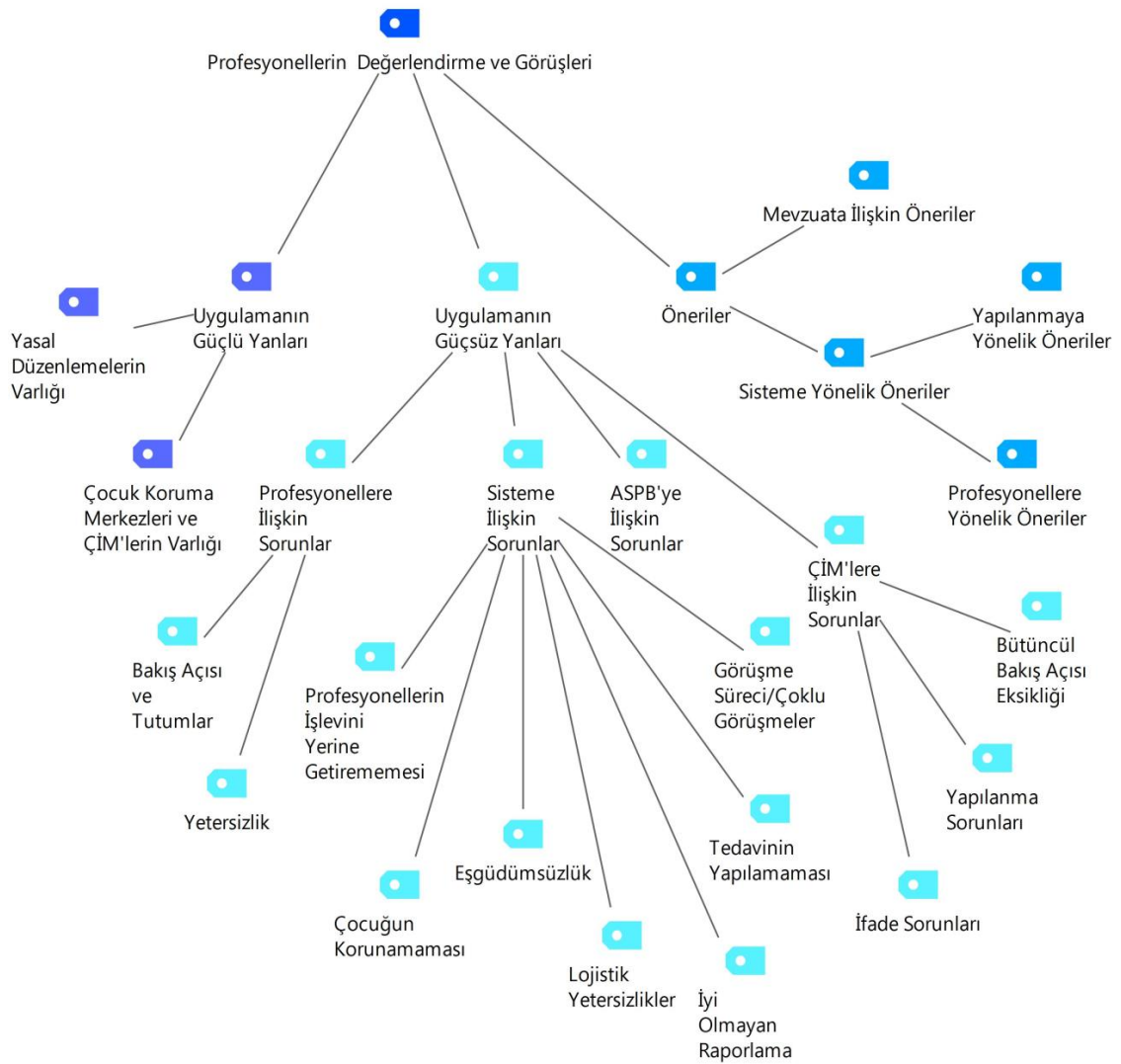
indirim uygulanması, mahkeme sürecinin uzaması çocuklarda ve ebeveynlerde adalet duygusunun zedelenmesine yol açmaktadır.

Koruma sürecinde cinsel istismara uğradıktan sonra sosyal hizmet kuruluşlarında korunma altına alınan çocukların bir kısmı, bu kuruluşlardaki personelin yaklaşım ve tutumlarından rahatsız olmakta, kendilerini güvende hissetmemekte, diğer çocuklar tarafından fiziksel istismara uğramaktadır. Aileleri yanında kalan çocuklara yönelik danışmanlık tedbiri uygulamaları olumlu olarak değerlendirilmektedir.

3.3. Profesyonellerin Değerlendirme ve Görüşleri

Bu bölümde çocuğa yönelik cinsel istismarın yasal sürecinde yer alan profesyonellerin görüş ve değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Profesyonellerin değerlendirme ve görüşleri ana temasının alt temaları ve kategorileri şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5. Profesyonellerin Değerlendirme ve Görüşleri

3.3.1. Uygulamaların Güçlü Yanları

3.3.1.1. Yasal Düzenlemelerin Varlığı

Yasal düzenlemelerde cinsel istismara ilişkin hükümlerin yer alması profesyoneller tarafından sistemin güçlü yanlarından biri olarak tanımlanmaktadır:

Bizim sistemin en güçlü yanı zaten bu. Her mağdur çocuğun bir uzmanı bir avukatı var. Ben hep söylerim bunu, Omzundaki iki melek gibidir. Bir omzunda ona hukuki yardım sağlayan avukatı, bir omzunda da ona destek sağlayan uzman... İşte sorun bunların etkin çalışması, senkronize çalışması, düzgün çalışmasıyla ilgili sorundur ve mahkemeye ilişkilerinin düzgün kurulması ve mahkemenin de yeterli bilgi ve hassasiyete sahip olması gerekir. Karşılıklı bir ilişki söz konusu(P4)

Yasalarda mağdur çocukların ifadesinin uzman eşliğinde alınması; hem soruşturma ve hem de kovuşturma sürecinde çocuğun yanında bir uzmanın bulunması ve hukuki destek için bir avukatının atanması gerektiği belirtilmektedir. Bu düzenleme cinsel istismara uğrayan çocuğudestekleyicidir.

Ancak uzman ve avukatın cinsel istismara uğrayan çocuğun yanında fiziksel olarak bulunması yeterli değildir. Uygulamalarda çocuğun yararına sonuçlar alınabilmesi için uzmanların işlevsel olması, avukatların da gönüllü olması, birbirleriyle uyumlu çalışabilmeleri önemlidir.

3.3.1.2. Çocuk Koruma Merkezlerinin ve ÇİM'lerin Varlığı

Disiplinler ve kurumlar arası işbirliği ve eşgüdümeye dayalı, bütüncül yaklaşımla uygulamalar yürüten hastane temelli Çocuk Koruma Merkezleri, istismara uğrayan ve kendilerine yönlendirilen çocuklar için değerlendirme ve izlem çalışmaları yapmaktadır.

Yine özellikle Koruma Merkezi aileyi güçlendiren biçimde çalıştığı için, iyi yürütülmüş bi süreç, çocuğun ailenin yanında destek almasıyla güçlü bi şekilde yürütüldü. Aslında çok da büyük bişey yapmadık, burada aileye sağlıklı bir danışmanlık veriliyor olması ve diğer işlerin de düzgün yürüyor olması, hani çocuğun da psikiyatrik olarak desteklenmesi yetti (P1)

Doğrudan Koruma Merkezinden başlayan dosyalarda Koruma Merkezi bi şekilde vakanın sahibi oluyo. Onları doğru yerlere yönlendirme, mekanizmaları harekete geçirmek, gerektiğinde avukatıyla iletişim kurma, mahkemeye iletişim kurma, mahkemeye bilir kişi olarak gitme, sosyal hizmetlerden gerekirse destek alma, başka sağlık desteklerine ihtiyaç varsa, onları alma konusunda Koruma Merkezleri, çok önemli bi rol üstleniyo bu süreçte aslında (P6).

Hastanelerde çocuk koruma birimlerinin bu işlevi çok önemli, üniversite hastanelerinin...Böyle bu tür bir ortak çalışma gerekiyo gibi (P7)

Hastane temelli çocuk koruma merkezlerinde diğer istismar türlerinde olduğu gibi cinsel istismara uğrayan çocuklar da bütüncül olarak ele alınmaktadır. Süreç Çocuk Koruma Merkezinde başladığında, o istismar olgusunun bir sahibi olmaktadır. Bu merkezlerin yönlendirme, mekanizmaları harekete geçirme, sistemlerle iletişim sağlama gibi çalışmalarıyla önemli bir işlevi vardır.

Çocuk Koruma Merkezlerinde çocuğa yönelik istismar sürecinde çocukla ve aynı zamanda ebeveynler, çocuğun sosyal çevresiyle bilimsel ve bütüncül yaklaşıma dayalı ortak çalışma anlayışıyla uygulama yürütülmektedir. Süreçte çocuk ve aileye danışmanlık, destekleyici ve güçlendirici yaklaşımlarla yönlendirme yapılmakta, çocuğun tedavisi planlanmakta, hem tedavi süreci hem de adli ve sosyal hizmet süreçlerinde izlem yapılarak olgu süreci etkili bir şekilde yönetilmektedir.

Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler bünyesinde kurulmuş olan Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM'ler) ise cinsel istismara uğrayan çocuğun adli görüşmesinin bir uzman tarafından, görüntülü ve sesli kayıt altına alınarak yapılması; yani çocuğa sorulacak soruları uzmanın sorması, görüşmeyi izleyensavcı ve polisin, sormak istediklerini uzmana aktarması yoluyla yine uzmanın çocuğa soruyu sormasının sağlanması amacıyla oluşturulmuştur.

Artık ÇİM de çocuğun beyanı alınmışsa...Artık o çocuğu...Bi daha mahkemeye getirmeyin diyoruz (P1)

Oradaki ortam çok daha sağlıklı, ifade de daha sağlıklı alınabiliyo, o yüzden ikna etmeye çalışıyoruz...Son 2-3 yıldır, özellikle son 1,5 yıldır biraz daha çocuk izlem merkezlerinin güçlenmesi, ordaki uzman arkadaşlarımızın ifade alımı konusunda biraz daha nitelikli olarak iyi noktalara gelmiş olması, eğitimle de desteklenmiş olması çok olumlu oldu (P2)

Çocuğun daha fazla örselenmeden bi profesyonelle adli görüşmesinin yapılarak daha sonra o sürecin şeye istinaden yapılandırılması üzerine kurulu bir merkez. Öyle olduğu için de ordaki adli görüşmeci, artık adli ya da aile görüşmecisi demeyeyim, profesyonel meslek elemanları diyeyim, onların amacı, o merkeze başvuran çocuklarla yüksek yararını gerçekleştirmek amacıyla bir görüşme yapmak (P3)

ÇİM lerle ilgili ilk çalışmalarda temel çıkış noktası bu idi, biz hep onu savunmuştuk ve o oldu yani...Yani bu soruları savcı ya da polis sormasın, uzman sorsun, savcı ya da polis bunu izlesin...Kaydetsin, ilave etmek istiyorsa kulaklıktan ona aktarsın, o da o soruları savcının sorulmasını istediği soruyu çocukcaya çevirip onun dilini ona yetişkinceye çevirip ÇİM varsa çok iyi bi ifade alınma ortamı var, en azından geliştirilmesi gerekiyor (P4)

Hani bu süreç...Deneme yanılma yöntemiyle birtakım şeyler zaman içerisinde oturması gelişmesi...Belki ÇİM'e ilerde bi yasal düzenleme yapılırsa...Hani...oturmuş hale geldikten sonra yapılacak bi düzenleme daha iyi olur....Çünkü o düzenleme sürecinde yapılması gereken tartışmalar...Böylece tamamlanmış olur...Şu anda...Uygulanarak yapıyo....Kurumlar şimdi daha çok iletişim halinde kalmak zorunda oluyolar...Hele yasal düzenlemesi de olmayınca....Çok daha rahat diyalog kuruyolar birbirleriyle...Nasıl daha iyi şeyler

yaparız çabasında bişeyler yapmaya çalışıyolar.yasal düzenleme olursa “aaa benim görevim değilmiş, onun göreviymiş” diye başlayacak çekişmeler...Şimdi..sorumluluk nasılsa hepimizin (P5)

ÇİM'lerin kurulmasıyla cinsel istismara uğrayan çocuğun, yaşadıklarını bir uzmana anlatarak, nitelikli görüşme gerçekleştirilmesi ve aynı zamanda bu görüşmelerin kayıt altına alınmasıyla çocuğun tekrarlayan görüşmeler yaşamaması amaçlanmıştır. Çocuk İzlem Merkezlerinde bu amaca uygun çalışmalar yürütülmektedir. Burada ilk ifadesi alınan çocukların bir daha ifade vermemesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

Cinsel istismara uğrayan çocuğun ifadesi ÇİM'lerde sağlıklı bir ortamda alınmaktadır. Burada görev yapan profesyonellerin çocukla adli görüşme konusunda eğitim almaları söz konusudur. Görüşmeler eğitim almış uzmanlarla nitelikli bir şekilde yapılmaktadır. Merkezlerde görevli meslek elemanlarının görüşmelerindeki esas çocuğun öncelikli yararının gözetilmesidir. ÇİM'de ifadesi alınan çocuklar, hakim in inisiyatifine bağlı olsa da genellikle tekrar ifade vermek üzere duruşmaya çağrılmamaktadır.

Yasalarda cinsel istismara ilişkin düzenlemeler olması, cinsel istismara uğrayan çocuğun yanında bir uzman ve avukatın yasal olarak bulunması sistemin güçlü yanlarındanır.

Üniversite hastaneleri bünyesinde kurulan hastane temelli çocuk koruma merkezleri istismar olgularını bütüncül yaklaşımla ele alan, diğer kurumlarla eşgüdüm içerisinde çocuğun tedavi, psikososyal destek ve izlemine gerçekleştirmesi bakımından yararlı uygulamadır.

Cinsel istismara uğrayan çocukların öykülerinin bir defada, adli görüşme eğitimi almış uzmanlar tarafından alınmasını sağlamak amacıyla Sağlık bakanlığına bağlı hastaneler bünyesinde oluşturulan Çocuk izlem Merkezlerinin varlığı da çocuğun tekrar tekrar öykü vermesinin önlenmesi açısından yararlı uygulamadır.

3.3.2. Uygulamaların Gücsüz Yanları

Çocuğa yönelik cinsel istismarın yasal sürecinde uygulamalarda yaşanan güçlükler de söz konusudur. Bu bölümde profesyonellere ilişkin sorunlar, sisteme ilişkin sorunlar, ASPB'ye ilişkin sorunlar ve ÇİM'lere ilişkin sorunlar üzerinde durulacaktır.

3.3.2.1. Profesyonellere İlişkin Sorunlar

3.3.2.1.1. Bakış açısı ve tutumlar“*bunları hak ediyorsun kızım bakış açısı vardı*“

Çocuğa yönelik cinsel istismar sürecinde soruşturma ve kovuşturmada yer alan profesyonellerin tutumu, hem çocuğu hem de yargılamanın sonucunu etkilemektedir.

Biliyorsunuz avukat zorunlu, hem mağdur, hem suça sürüklenen çocuk için...Avukat gelene kadar bazen çocuğun ifadesi alınıyor, mağdur çocuğun...Avukat gelince imza atıyor mesela, biz hazırladık siz gelene kadar diyorlar. Mesela bazı avukatlar için iyi oluyor, sözde iyi oluyor. O zaman yine kötü, çocuğu tekrar aynı sürece sokuyorsunuz. İtiraz etsen hadi bir daha versin ifadesini desen, bu sefer çocuğa bir daha anlattıracaksın.o da ayrı bir sıkıntı, bazılarının işine geliyor, hani nasıl olsa her şey bitmiş, ben imzamı atayım, tutanağımı atayım gideyim diye, genelde bu CMK avukatlarında oluyor (P1)

Savcılarımız da birazcık şeydir, hukukçu olmalarından kaynaklı...Çok sorgulayıcı tutumla ve bazen o sorgulayıcı tutumla, soru yöntemleri farkında olmadan suçlayıcı yöntemler olabiliyo...Yönlendirici yöntemler olabiliyo. Bu, çocuğumuzu daha çok kaygılandırıyor, daha çok korkutuyo...Daha çok içe kapanmasına neden olabiliyo...Bu süreçte ifade alımı gerçekten kolay değil (P2)

Çocuk İzlem Merkezi ya da adli görüşmecinin olmadığı yerlerdeki şey, çocuğa yönelik görüşme Polis merkezi ya da adliyede oluyor...Zaten çocuk mağduriyet yaşamış...İşte “sen mi istedin, işte içine girdi mi?” böyle çok ağır, rencide edici, onu, çocuğu daha fazla örseleyecek şeylerin kullanıldığını, böyle söylemler duyuyoruz(P3)

ÇİM'den gelen vakaların çok büyük bir kısmı sadece gönderilen raporlar üzerinden değerlendiriliyor ama hakimin kendi inisiyatifinde ya da soruşturmada birtakım şeyler eksikse ya da farklı bişeyler varsa o zaman çocuğu tekrar çağırabiliyo (P3)

Çocuk ÇİM'de ifadesi alındıktan sonra çoğu zaman mahkemede tekrar dinleniyor...Neden dinleniyor? Hakimlerin bu konudaki refleks ve tutumlarından böyle...Hakimler bi kere çocuk ÇİM de dinlenmiş, sesli görüntülü kaydı alınmış...Bunu dinliyelim ondan sonra...Gerekliyorsa dinliyelim diye karar vermesi gerekir...Dinlemek isterse yine dinliyebilir...Ama önce görüntüyü izlemesi lazım...Fakat böyle bi alışkanlığı çok olmadığı için çoğu mahkeme çocuğu otomatikman çağırıyor (P4)

Mahkemede birçok hakim onun ayırımında, çok duyarlı hakimler de var. Bazen sadece dosyayı çözmek adına o yıpratıcı mahkeme ortamına getirip sanıkla yüzleştirenler ve mahkeme önünde, işte bi sürü insan önünde konuşuranlar...Duruşmanın gizliğine gerek görmeyip karar vermeyenler, birçok insanın önünde çocuğu tekrar anlatmasına zorlayan hakimler, savcılar var. Bunlar çok yıpratıcı (P6)

Eğitim almasına rağmen uzman, aynı hak ihlallerini, aynı beceriksizlikleri yapmaya devam ediyor...Hani elinden gelmeyen şeyler olabilir, farkında olmayabilirsin filan, hadi onları istisna tutalım ama bu kadar eğitimi alıp alıp sonra da gelip bir çocuğu azarlıyorsan, -mış gibi yapıyorsan, bu görevi yapmayacaksın, Bakanlık da yaptırmayacak. (P9)

Eski ırz ve namusa yönelik suçlar olarak algılandığı için yargılama süreçlerinde de çoğunlukla hakim ve başkan arkadaşlarımız kendilerince haklı olan gerekçeyle maddi hakikate ulaşmak için...Mağduru tekrar tekrar dinleme gereksinimi duyuyorlar (P10)

Ve en korkuncu...Mağdurla sanığı yüzyüze getirmeleri.... Bence sistemin en ağır hatalarından birisi...Velev ki...Çocuğumuz doğru söylememiş olsun...Abartma olsun...Böyle bir durumda bile beyanlar arasındaki çelişkiyi gidermek maddi hakikate ulaşmak için tek yol bence mağdurla sanığı duruşmada yüzyüze getirmek değil...Yani teknolojik olanakların çok uygun olduğunu düşünüyorum....Mesele biraz zihniyet meselesi...Yargısal süreçte mağdurun örselenmeme hakkına çok özenle davranılmıyor (P10)

Çoklu görüşmeler: Çocukların ifadeleri ÇİM’de alınmış olsa da hâkimler çeşitli gerekçelerle çocuğu yüz yüze tekrar dinlemek için duruşmaya çağırabilmektedir; buhâkimlerin inisiyatifindedir. Hâkimler soruşturmada birtakım eksiklikler olduğunu düşündüğünde, kendi refleksi, tutum ve alışkanlıkları nedeniyle ya da cinsel istismarı “ırz ve namusa yönelik suç” olarak algıladıkları için maddi hakikate ulaşmak için bir gerekçeyle çocuğu tekrar dinleme gereksinimi duymaktadır.

Çocuğun ilk öyküsü ÇİM’de alınmış olsa da tekrar duruşmaya getirilip dinlenmesi hâkimlerin inisiyatifindedir. Hem hâkimlerin, hem de savcılarının çocukla iletişim kurma konusunda beceri sahibi olmaları gerekir. Polis merkezlerinde alınan öykülerde çocuğun yanında uzman bulundurulması sadece yasal bir zorunluluğun yerine getirilmesi şeklinde olmaktadır.

Çocuğun çoklu kere öykü vermesi yasal süreçte örselenmesine yol açtığı gibi, çocuğun sanığın yanında dinlenmemesi de çocuğun yararı için gereklidir. Bazı hâkimler cinsel istismara uğrayan çocuğun duruşmaya gelerek o ortamda bulunmasının çocuğu olumsuz

etkileyeceğini düşünerek, duruşmaya getirmemekte, duyarlı davranmaktadır. Buna karşın bazı hâkimlerin tavrı, çocuğu mahkeme ortamına getirip, sanıkla yüzleştirmek şeklinde olmaktadır. Duruşmanın gizliliğine de gerek görülmeyerek, çocuk birçok insanın önünde yaşadıklarını tekrar anlatmaya zorlanmakta, bu durum çocuk için yıpratıcı olmaktadır. Bugünkü teknoloji olanakları sayesinde istenirse, çocukların duruşmaya getirilmeden de tekrar ifadesi alınabilir.

Ancak bütün bunlar zihniyetle ilgilidir. Kısaca yasal süreçte mağdurun örselenmeme hakkına özenli davranılmamaktadır.

Hem bir suçun mağduru olan, hem de suça sürüklenen çocukların ifadeleri alınırken avukat bulundurulması yasal zorunluluk olmasına karşın uygulamalarda cinsel istismara uğrayan çocuk için Barodan atanan avukat gelmeden ifadesi alınabilmekte, avukat geldiğinde alınmış olan ifadeye imza atması beklenmektedir. Böyle durumlarda avukatlar, çocuğa bir daha anlattırmamak adına genellikle hazırlanan tutanağı imzalamak durumunda kalmaktadır.

Bakış açısı: Genel olarak profesyonellerin bakış açısı uygulamalarda etkili olmaktadır:

Bu konumda olan çocuklara nasıl bi davranış biçimi sergileyeceğine ilişkin meslek çalışanlarının yüzde sekseninde yüzde doksanında bi duyarlılık ve doğru bakış açısı yok...Hakiminde, savcısında...Hatta uzmanında (P1)

Hakimlerin net tavrı... Yani...Resmen..”Sen bunları hak ediyorsun kızım” bakış açısı vardı. Bu bakış açısı olduğu zaman artık bişeyleri yargılamayı, veya çocuğu koruyabilmeniz o kadar zor ki...Duruşmada görüyorsunuz yani hakimin savcının tavrını...Bir..Kendi evinin dışında çocukların evine gitmiş...O yetmemiş bi de çocuklarla beraber içki içmiş...Böyle bi bakış açısı var onu görüyorsunuz,onu hissediyosunuz... Yani bu bakış açısı olduğu sürece bir yere varamazsınız. Mahkemelerin bakış açısı şu; eğer organ sokma gerçekleşmişse...O zaman ciddi sorun var....Yani o olmadıkça çok ciddi sorun yok...Bu bakış açısı (P1)

Yani yasal düzenlemelerle...“Çocuk bu eylemi yapmış ise bunu yapmasının bir nedeni vardır: kendisi istemiştir” bakış açısı içersinde çocuklarımız değerlendiriliyo ve o nedenle işte;“neden ordan kaçmadın, ordan ayrılmadın, sen isteseydin o da giderd“ deniyor (P3)

Ama personelde bir güvensizlik var, durumsal liderlik yok, durumsal inisiyatif almak yok, bunu raporlayıp çözüme becerisi, düşüncesi yok...Sorunu çözmek yerine uzaklaşsın benden. Efendim 1 saat sonra nöbeti değişecekse, aman gitsin de 1 saat sonra başkasına gitsin. Yani bir bilgi almak için sizi böyle sallıyorlar. Böyle bir

zihniyetle siz bu adalet sistemini kuramazsınız. Adalet sistemi, hukuk var diyemezsiniz (P9)

Soruşturmayı yürüten kolluk kuvvetleri de dahil olmak üzere ...O kültürel algıların olaya bakış açısında çok etkili olduğunu...Olumsuz anlamda söylemek isterim. Atıf, erkek hegemonyasından dolayı, kız çocuk hatalı görülüyor....Güç kimdeyse otorite anlayışı var ve mağduriyetlerin kız, mağdur edenlerin çoğu erkek...Profesyonellerin bakış açısı, farkındalığın gelişmesi, bakış açısının geniş perspektifli olması gerekir (P10)

Çocuğa yönelik cinsel istismara ilişkin kültürel algılar, tutum ve davranışlar profesyoneller tarafından sergilendiğinde, çocuğu süreçte önemsizleştiren, örseleyen, yeni travmalarla karşılaştıran, damgalanmasına yol açan, güvenlerini kıran, yalnızlaştıran sonuçlara neden olabilmektedir.

Savcılar, hâkimler, avukatlar, uzmanlar gibi meslek elemanlarının yani, profesyonellerin büyük bir bölümünde cinsel istismara uğramış olan çocuğa “nasıl yaklaşılacağına” ilişkin belirli bir bakış açısı yoktur, ayrıca duyarsızlık vardır. Profesyonellere çocuğa yaklaşım, çocukla iletişim gibi konularda sürekli eğitimler verilse bile, çoğu zaman sergilenen yaklaşımlar uygulamalarda yetersizliğe, adil ve tarafsız davranışların sergilenememesine yol açabilmektedir.

Yargı sürecinde hâkimin ve savcının tavrı, olaya bakış açısıyla, cinsel istismar olayında çocuğun vücuduna organ sokulması olayının gerçekleşip gerçekleşmemesiyle ilgilidir. Eğer cinsel istismar olayında tecavüz ya da cinsel birleşme tam olarak gerçekleşmemişse, çocuk travma yaşasa bile, bunun o kadar önemli olduğu düşünülmemektedir. Cinsel istismarda vücuda organ sokulması varsa sorunun ciddi olduğu algısı vardır. Yine organ sokma olsa bile, çocuğun kendi rızası varsa, olayın travma etkisi yaratmayacağı düşüncesi vardır. Bu bakış açısı ile bir şeylerin yargılması ve çocuğun korunması zor olmaktadır. Hâkimlerin tavrı, çocukların kendi davranışlarından dolayı yaşadıkları cinsel istismarı “hak ettiği” yönünde olabilmektedir.

Bakış açısı birçok önemli soruna ek olarak özellikle cinsel istismara uğrayan çocuğun adli yargılanma sürecinde saldırıya bile uğraması sonucunu doğurmaktadır. Örneğin davayı yürüten hakim çocuğa oldukça sert ve aşağılayıcı ifadeler kullanabilmekte,

istismarda bulunan kişilerin vekilleri ise çocuğa saldırarak savunma yapmaya çalışabilmektedir (Keser, 2011:175-176).

Tutumlar: Profesyonellerde inisiyatif alma, sorumluluk alma gibi tutum eksiklikleri, keyfiyetler söz konusu olabilmekte, çeşitli düzeyde yasal süreçte yer alan profesyonellerce uygulamalarda hak ihlalleri yapıldığı gözlenmektedir. Eğitim almalarına karşın, görevinin gereğini yapmayan, keyfi davranışlar sergileyen profesyoneller bulunmaktadır.

Cinsel istismarla ilgili sistemlerde yer alan profesyonellerin çoğunda sorun çözme becerisi olduğu söylenememektedir. Bakış açısı, “mesai saatini doldurmak” üzerine olabilmekte, bu durum sadece çalışanların bakış açılarından kaynaklanmamakta, aynı zamanda, sistematik bir işleyişin olmamasıyla da ilgilidir. Çocuğa yönelik cinsel istismar olgularını bir “iş” olarak görmenin ve bu “iş”i gerçekleştirirken hukuk ve insani kaygıları askıya almanın adli yargılama sürecinde en sık karşılaşılan örneği; aileleri davadan vazgeçirmek ya da çocuğun istismarda bulunan kişinin ceza almamasını sağlayacak şekilde ifade vermesini sağlamak amacıyla karşı tarafın avukatları tarafından çocuğun ailesini ikna çalışmasıdır. Cinsel istismara uğrayan çocuğun ebeveyni çocuğun ya da ailenin damgalanmaması, olayın duyulmaması ve benzeri kaygılarla cinsel istismar hiç yaşanmamış gibi bir tutum takınarak adli süreci sonlandırma yönelimi sergileyebilmektedir. Bu yönelim içine girmelerinde adli yargılama sürecindeki örselleyici uygulamalar olabildiği gibi çocuğun ve ebeveynlerinin istismarda bulunan kişinin ya da ailesinin gücü karşısında geri çekilmesi de etken olabilmektedir (Keser, 2011: 176-177).

3.3.2.1.2. Yetersizlik “*soru sormayı bilmez çocuğa*”

Çocuğa yönelik cinsel istismar sürecinde yer alan profesyonellerin bu suçla ilgili yasal mevzuatı bilmeleri yanında, istismarın dinamiği, çocuklar üzerindeki etkileri, çocuklarla nasıl iletişim kurulacağı ve daha önemlisi nasıl yaklaşılacağına ilişkin bilgi ve duyarlılığın olması önemlidir.

Çocuk bişeyler söyler...Çocuğun söylediği şeyleri hakim anlamazsa açması için sorar. Ama işte burda sorun şu, hakim soru sormayı bilmez çocuğa...Ben ona şey söylüyorum; çocukca bilmez. Yani ben aslında şöyle örnek veriyorum ona; mağdurumuz İngiliz olsaydı, hâkimimiz onu bir İngilizce bilen tercüman aracılığıyla dinleyecekti. Şimdi mağdurumuz çocuk olduğunda hâkim çocukca bilmediğine göre onu bir tercüman aracılığıyla dinlemeli. O tercüman da uzman olmalı. ÇİM olmayan yerlerde çocukların ifadeleri maalesef karakol ortamlarında ya da çocuk büronun kötü koşullarında, büro ortamlarında ifadeleri alınıyor. Gerçek bir ifade alma ortamı yok, bazı yerlerde savcı ifade alıyor. Savcının ifade alması polisin ifade almasına göre daha kabul edilebilir olsa da, az önce hakimim ifade almasıyla ilgili söylediğim her şey..yani çocukca bilmemekten uzmanın ne yapacağını bilmemesine kadarki her şey savcının ifadesi bakımından da geçerli (P4)

Bu süreçte, daha soruşturma aşamasında avukatlar yeterli değil. Barodan doğrudan avukat atanıyor hepsine...Ama bunlar çocuğa nasıl yaklaşacağını bilen, nasıl savunma yapacağını bilen meslektaşlar olmuyor, genelde genç meslektaşlar bunlar...Deneyimleri de az olduğu için, olayı onlar da çocuğa bir kez daha anlattırıyorlar. Onların çocuklarla gerçek güven bağı kuracak zamanları da olmuyo, farkında da değiller. Çocuklara beni iyi koruyor duygusu yaşatamıyorlar. Birkaç arkadaşımız bunu iyi yapıyor olabilir ama geneli çok da sağlıklı gitmiyo, vekillik sürecinde ve orda vekillerin de tek şeyi sanığa ceza aldirmek (P6)

Görüşme becerisi: Araştırma kapsamında görüşülen profesyonellere göre; çocukla karşılaşan profesyonellerin çocuğun anlattıklarını, ifadelerini anlayamama durumu söz konusudur. Örneğin hakimler çocuğa nasıl yaklaşacaklarını, nasıl soru soracaklarını bilmezler. ÇİM'lerin olmadığı yerlerde çocuğun ifadesi karakol, büro ortamında savcılar tarafından alınmaktadır. Savcılarının da ifade almasında hakimler için geçerli olan eksiklikler söz konusudur. Savcılarının çoğu çocukla görüşme konusunda yeterli bilgi sahibi olmadığı için soruları yönlendirici ve davranışları da çocuğu suçlayıcı olmaktadır. Bu tür tutumlar çocuğun kendini açması yerine, kaygısını arttırarak daha da içe kapanmasına neden olmaktadır. Profesyonellerin yaklaşımı ve iletişim tarzı, çocuğu yönlendirici olduğunda, korku ve çocuğun kaygısının artmasına neden olabildiği gibi sağlıklı öykü alınmasını da güçleştirmektedir.

Çocukla görüşürken görüşmecinin yansız olması çocuktaki kaygı ve endişenin azalmasını sağlar. Görüşmecilerin çocuğu suçlayıcı tutum ve davranışlar sergilemesi çocuğun da kendisini öyle algılamasına neden olabilir ve o algıya uygun davranışlar sergileyebilir. Çocuğun yönlendirilmesi güven ortamını bozabilir; bu nedenle çocuktan öykü alınırken, onu yönlendirmeden, sorgulamadan, çocukla empati yaparak tarafsız ve etkin dinleyici olunmalıdır (Dağlı ve İnanıcı, 2011: 155-165).

Duyarsızlık: Çocuğa yönelik cinsel istismar davalarında çocuğun vekili olarak davalara katılan avukatlar büyük çoğunlukla Baronun zorunlu avukatlık sisteminde görevli avukatlardır ve kişisel ilgileri veya kişisel duyarlılıkları nedeniyle bu tür davaları üstlenmektedirler. Ancak kişisel duyarlılıkları çocuğa yönelik cinsel istismardan çok çocuklara yönelik olduğu için genellikle kendisine karşı suç işlenen ya da kendisi suç işlemiş olan çocukların hemen her türdeki davalarını üstlenmektedir. Bu nedenle bu avukatlar, çocuğa yönelik cinsel istismar konusunda uzman olmayan, deneyimsiz avukatlardır. Avukatların çocuğa yönelik cinsel istismar konusunda uzmanlaşmalarının bir nedeni de aynı anda birden fazla ve farklı nitelikte davalara vekillik yapmalarıdır. Bu nedenle çocuğa yönelik cinsel istismar davaları bir süre sonra rutin bir işleyiş kazanmaktadır (Keser, 2011:173).

Böylece aslında rutin olan adli süreç, profesyonellerin yetersizliği yüzünden karmaşık hale gelebilmektedir.

İletişim becerisi: Uygulamalarda profesyonellerin çoğunun (hâkim, savcı, uzman, hekim, kolluk çalışanları) cinsel istismara uğrayan çocuklarla nasıl iletişim kurup nasıl davranılacağına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları gözlenmektedir. Gerek soruşturma gerekse kovuşturma süreçlerinde çocuğun tam olarak neler yaşadığını anlatabilmesi, onunla kurulacak etkili iletişimle olanaklıdır. Ancak hâkimlerin çocuğun söylediklerini açması için nasıl soru sorması gerektiğini; yani “çocukça” dilini bilmedikleri görülmektedir.

Hâkimler aynı anda birden fazla ve farklı türde davayı yürütmekte, daha açık ifadeyle aynı gün içinde cinayet, kadastro, gasp gibi ve çocuğa yönelik cinsel istismar konularında birden fazla davaya bakabilmektedir. Dolayısıyla çocuğa yönelik cinsel istismar olgularına ilişkin adli yargılamayı yürüten hâkimler ve savcılar avukatlara benzer şekilde çocuk cinsel istismarı konusunda uzman olmadıkları gibi çocuk konusunda da uzman olduklarını veya görevli oldukları bir dava üzerine yoğunlaşabildiklerini söylemek olanaklı olamamaktadır (Keser, 2011:174).

3.3.2.2. Sisteme İlişkin Sorunlar

3.3.2.2.1. Profesyonellerin İşlevini Yerine Getirememesi“*sırf fiziksel olarak uzman bulundurduk*“

Cinsel istismara uğrayan çocukla yapılacak görüşmelerde çocuğun bulunduğu ortamdan, soru sorma şeklinden, görevlilerin davranış, tutum ve yaklaşımlardan olumsuz etkilenmemesi, çocuğun kendini rahat ifade edebilmesi için onunla güven ilişkisi kurarak destek olmak üzere yanında uzman bulundurulması zorunluluğu vardır.

Yani şimdi uzman duruşmaya girecek mesela...Beyanını alacak, çocukla hiç konuşmuyor, hiç konuşmadan direkt...İşte yanında bulunuyor duruşma salonunda işte....Fiziken bile bulunduğunu söylemek zor orda da....Çünkü ağır ceza mahkemelerinde bazen çocuğu kürsüye çıkartıyorlar, tanığın bulunduğu kürsüye çıkartıyorlar, orda daha rahat diyalog kursun diye...Orda çocuğun yanında da değil zaten uzman...Fiziki olarak da çocuktan uzak uzman...Yani .ben ne kadar yakınsam, uzman da o kadar yakın (P1)

Hakimin almak istediği bazı temel bilgiler var: mesela cinsel ilişki tam olarak gerçekleşti mi? Şimdi bunu nasıl soracak hakim? Hakim bu soruyu nasıl bir kelime kullanarak soracak? Onun anlayacağı biçimde nasıl soracak? Bu iletişimi sağlaması gereken aslında uzman...Onun sağlaması gerekiyor ve orda uzmanın bir ön hazırlık yapması gerekiyor. Bazı mahkemeler, uzmanı çocuğun beyanının yerinde olup olmadığını test etmekte kullanıyor. Yani doğru mu söylüyo diye soruyor. Yani uzmanı bir yalan makinası gibi (P3)

İfadenin alınması sırasında mahkemeler mutlak surette uzman ataması yapıyo...O uzman...Orda var...Ama ne iş yapacak uzman...Yani...Fonksiyonu ne...Bunda kanunda bi hüküm yok..Hakim bilmiyo...Uzman da bilmiyo... O uzmanın fonksiyonu ne orda, hani ne iş yapacak? (P4)

Davaların büyük bir çoğunluğu -yetişkinler eğer suçun sanığı durumundaysa- açık yargılamayla sürdürülüyor. Yani izleyici var o salonda...Çoğu zaman da bu izleyici mağdur çocuğun yakınları oluyor işte...Uzman burda da destek sağlamalı...Çocuğun bunların yanında yeterince rahat ifade edemeyeceğini düşünüp, salonun boşaltılması konusunda da mahkemeye görüş bildirebilir ve mahkemenin de görüş olsun olmasın bu hassasiyeti göstermesi lazım (P4)

Bizde genelde şöyle dönüyor, işte mağdurun ifadesi alınacak, mübaşire diyor ki“işte şöyle bir uzman kap gel“...Hemen uzman koştur koştur geliyor. Hiç yani....Orda karşılaşıyor ve hiç bişey konuşmuyor, ne diyorsunuz? ifade verdi mi? verdi....O kadar (P5)

Ve biz tekrar beraberinde bir psikolog arkadaşımızı göndermiştik, psikolog kapıda tutuluyor, içeri alınıyor, 5 dakika sonra dışarı çıktığında ağlamaklı bir halde, arkadaşımız, psikolog arkadaşımız soruyoruz ne oldu diye, o da diyor ki, ben konuşamadım (P8)

Uzman görevlendiriyorsun, ama boşuna...Çünkü dokunmuyor çocuğa, sırf fiziksel olarak uzman bulundurduk...Bir tane danışman atanıyor ilçede, çocukla kafede buluşuyor haftada bir, o da lay lay lom sohbet. Psikolog mahkemeye her şey yolundaymış gibi bir rapor veriyor“Görüşmeler iyi gidiyor“ diyor (P9)

Bilgili ve tecrübeli profesyonellerce çocuğu yormadan bu işin yapılması sonuca götürüyor...Bu alanla hiç ilgilenmeyen, bu alana bilgi ve tecrübesini yüklememiş olan alan uzmanları var...Bunlardan aynı ilgiyi beklemek zor olur (P12)

Cinsel istismar olayının soruşturma sürecinde polis merkezi/çocuk şubede, adliyede ya da duruşmada çocuğun yanında bulunan uzmanların genellikle çocukla ön görüşme yapmadıkları, dolayısıyla çocuğu tanıyamadıkları, süreç hakkında yeterli bilgi sahibi olmadan çocuğun yanında sadece fiziksel olarak buldukları gözlemlenmektedir; dolayısıyla uzmanların işlevlerini tam olarak yerine getirdikleri söylenememektedir. Bu durum, hem uzmanların tam olarak kendi işlevlerini bilmemelerinden, hem de hâkimlerin uzmanın işlevini bilmemelerinden kaynaklanmaktadır.

Çocuğun yanında bulunması gereken uzmanlar, genellikle duruşma öncesinde çocukla hiç görüşme yapmadan, doğrudan duruşmaya girmektedir. Bazen de sadece çocuğun doğru söyleyip söylemediğinin test edilmesi amacıyla uzmanlardan yararlanılmaktadır. Duruşma salonlarının fiziksel koşulları nedeniyle de uzmanın çocuğun yanında bulunduğunu söylemek zordur; çünkü Ceza Mahkemelerinde bazen çocuk, daha rahat iletişim kurulması için tanıgın bulunduğu kürsüye çıkarılmaktadır; dolayısıyla bu durumda fiziksel olarak da uzman çocuğun yanında olamamaktadır.

Cinsel istismar davalarının büyük çoğunluğu, yetişkinlerin suçun sanığı olmaları durumunda açık yargılamayla sürdürülmektedir. Genellikle salonda bulunanlar çocuğun yakınları olduğu için mahkeme uzmanının çocuğun bu ortamda kendisini rahat ifade edemeyeceği için salonun boşaltılması yönünde görüş bildirmesi gerekir.

Koruyucu tedbirler kapsamında çocuğa danışman olarak görevlendirilen meslek elemanlarının mesleki bilgi, becerileri ve yetkinliklerinin yeterli olduğu söylenememektedir. Danışmanların tam olarak ne yapacağı, yapılan çalışmaların nasıl raporlaştırılacağı belli değildir. Ayrıca bu çalışmaların denetiminin de olduğu söylenemez. Çocukla görüşen uzmanların belirtilen nedenlerle işlevini yerine

getirememesi söz konusudur. Böyle olunca çocuğun korunmasına yönelik sonuçlar alınmasını beklemek zor olmaktadır.

Yasa gereği cinsel istismara uğrayan çocukla görüşme sırasında; ÇİM'lerin bulunmadığı yerde polis merkezi, çocuk şube, adliyede ve duruşma salonunda uzman bulundurulması gerekir. Ancak, hem uzmanların, kendi işlevlerini yeterince bilmemeleri, hem de savcı ve hâkimin uzmanın işlevini tam olarak bilmemeleri ve uzmandan beklentilerin ne olması gerektiği konusunda yeterli bilgi sahibi olmamaları nedeniyle uzmanlar çocuğun yanında çoğu zaman sadece fiziksel olarak bulunmaktadır. Bazen duruşma salonunda çocuğun kürsüye çıkarılması nedeniyle uzmanların fiziksel olarak da çocuğun yanında olduğunu söylemek mümkün değildir. Çocuğa danışman olarak atanan uzmanlar da hem bu nedenlerle, hem de kendi bilgi ve becerilerinin yeterli olmaması nedeniyle yeterince işlevsel olamamaktadır.

3.3.2.2.2. Çocuğun Korunamaması”koruyucu, önleyici tedbirlerimiz çok fazla işlemiyor“

Çocuğa yönelik cinsel istismar olayının adli yargılama sürecinde çocuğun daha da örselenmemesi için çocuğu bütüncül olarak koruyacak mekanizmaların işletilmesi gereklidir.

Çocuğu korumaya yönelik hiç bişey yapılmıyo...Yani mağdur avukatları da bunu yapmıyor...Aslında temel sıkıntımız bu...Sanık ceza alsın...Ya sanığın ceza alması mağduru kurtarmıyo...Gerçekten kurtarmıyo...Yani sanık iki sene daha fazla ceza yiyince....Mağdur daha fazla huzur bulmuyor yani..Her duruşmaya getiriyor mesela avukat hanım çocuğu...Sanki mecburmuş gibi...Orda sanıkları görüyorsunuz yakınları görüyorsunuz...Sanıkların yakınları sana düşman gibi bakıyor. İster istemez bu süreci tekrar tekrar hatırlıyo çocuk...E bunu yapmanın mantığı da yok...Çocuğa ne faydası var bunun (P1)

Türkiye’de, eksiklerimiz çok fazla...Aileyi koruyamıyoruz, destekleyemiyoruz, çocuğu hiç koruyamıyoruz, destekleyemiyoruz zaten...Adli sistemin içinde de bu çocuklarımızı ikinci üçüncü travmalara uğratıyoruz, ama sistemle ama fiziki koşullarla, ama meslek elemanları aracılığıyla...Böyle sıkıntılarımız da var yani (P2)

Çocuklar için koruyucu destekleyici tedbir mekanizması çalışmıyor (P4).

Bu süreçler bi şekilde atlatılabilir, ama bu süreçte çocuğun korunma ihtiyacı varsa kimse bunu fark etmiyor. Yani çok ağır, hani akut, babanın yaptığı, evde çok acil bir durum olan, acil koruma gereken durumlarda yürüyo, ama mesela dışarıdan

ikinci bir kişinin istismarı olduğunda, o çocuğun tedavisi, desteklenmesi, aileye danışmanlık verilmesi, süreci iyi yönetme konusunda aslında hiç bi destek almıyolar. Yani evdeki birinin cinsel istismarı varsa, sistem işliyo, yani işlediğinde içinde ne kadar nitelikli işliyor, onu tartışabiliriz ama, kısmen işliyo orda... Aslında sistem çocuğu koruyamıyo (P6)

Mesela uzman eğitim tedbiri uygundur, verilmesi gerekir demesine rağmen, aile hakimi yok, vermiyor...Sadece sağlık tedbirine hükmediyor, o kararda uzman danışmanlık, sağlık ve eğitim tedbirinin uygun olduğunu söylüyor, hâkim sadece danışmanlık ve sağlık tedbirine hükmediyor, çocuk okula gitmiyor, sonraki süreçte uzman sadece sağlık tedbirini uyguluyor, ama uygulamıyor... Mağdurun ve ailesinin güvenli bir yere alınması veya korunma tahsis edilmesi, aileye hayati anlamda güvence sağlanması gerekiyor. Bu, imkansız gibi bir şey (P9)

Ne kadar bireysel çabalar göstersek de sistemde çocuklar örseleniyor...Sizden (adli tıptan) muayeneyi olup çıkıyor, sonra hukuk koridorlarında bekliyor...Hatta travmayı uygulayan kişiyle yan yana durmak zorunda kalabiliyor...Yan yana seyahat etmek zorunda bile kalabiliyor...Özellikle deşifre olmak çok sarsıcı bir durum....Adli Tıp Anabilim Dalına gitmek için üç dört bölümden geçip geliyordu sırf fizik muayene için...Yasal sürecin ilk basamağı için yasal süreçte aynı istismarı bi daha yaşamış oluyor...O muayene masasında belki 3-4 defa geçmiş oluyor...Bu çok travmatik ve örseleyici bir şey oluyor...Bu durum bireysel çabalarla...Sistem demeyi çok isterdim ama sistem hala oturmamış (P12)

Adli yargılama sisteminde sadece sanığın ceza almasına odaklanıldığında çocuğun ihtiyaçları; en başta sistem içinde korunma ihtiyacı göz ardı edilmektedir. Savunma avukatları bile çocuğu savunurken onun korunmasına yönelik çaba içerisine girmemekte, daha çok sanığın ceza almasına odaklandıkları için çocuğu koruyucu davranmamakta, örneğin, her duruşmaya getirilmesinin çocuğu örselediğini düşünmemektedir.

Yargılamada çocuğun bundan sonraki yaşamında ailesi yanında kalarak desteklenmesi için tedbir kararları verilmekte, ancak bu kararlar yeterince işlevsel olamamaktadır. Bu tedbirlerin çocuğun yararına kullanılmadığı, uygulamalarda çeşitli sıkıntıların varlığı söz konusu olmaktadır. Kararı uygulayacak olan meslek elemanlarının yeterli donanım, bakış açısı ve niteliğe sahip olmaması uygulama sorunlarına yol açabildiği gibi, mahkemeler de çocuğun yararına olabilecek tedbir kararlarını vermeyebilmektedir. Bu durum mahkemelerin konuya yaklaşımlarından ve tutumlarından kaynaklanmaktadır. Çocuğu çevresindeki risk etmenlerine karşı koruma mekanizmaları devreye girememiş, bu şekilde çocuk da aile de korunamamış olmaktadır.

İstismara uğrayan çocuğa ve aileye uygun yaklaşım sağlanmasında hem yasalarda hem de uygulamaya dönük eksiklikler söz konusudur. Dolayısıyla adli sistemde emniyetten başlayan, sağlık kuruluşlarında devam eden, mahkemeye kadar uzanan süreçte çocuğun örselenmesi, sistemde yeniden travmaya uğraması kaçınılmaz bir sonuç olmaktadır. Sistemdeki eksiklik ve belirsizlikler yanında, ailelerde ve profesyonellerde var olan hükümlerin uygulanmasına ve işletilmesine yönelik bir inançsızlık söz konusudur.

3.3.2.2.3. Eşgüdümsüzlük “kurumlar arası işbirliği yok bizde“

Çocuğa yönelik cinsel istismar sürecinde soruşturma, değerlendirme, tedavi, koruma, kovuşturmada yer alan kurumlar sistemin parçaları olduğu için kendi görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri kadar aralarındaki eşgüdüm ve işbirliği de önemlidir. Sistemler ancak, herkesin kendi işlevini tam olarak yerine getirmesiyle ve birbirlerine geri bildirim vermeleri, birbirleriyle eşgüdüm içinde olmalarıyla çocuğun yararına işleyebilir.

Sorunumuz bu...Kurumsallık yok bizde...Artı en büyük sıkıntı...Kurumlar arası işbirliği yok bizde...En büyük sıkıntı bilgi saklamacılığı...Benim başarımlarım olsun...Yani bi aferin deliliği gidiyo...Ben öyle diyorum: aferin deliliği...Benim başarımlarım olsun başkasının olmasın....Ama bunun ...Hani tek başına başarılabilir bir şey olmadığını hiç kimse görmüyo...Tek başınıza hiç bir şey yapamazsınız...Birlikte çalışırsanız...Ancak komplike bir çalışmayla bütün kurumların dahil olduğu bi çalışmayla bunu ancak başarabilirsiniz (P5.)

Psikiyatriye de iki defa gitti, ruh sağlığı değerlendirmesi için. Ama sonrasında bir tedavi planlandı mı önerildi mi bilmiyoruz. Sosyal destek anlamında, koruma anlamında sosyal hizmetlerin bir müdahalesinin olup olmadığını bilmiyoruz (P8)

Profesyonellerin görüşlerine göre uygulamaları yürüten sistemlerde yeterince kurumsallaşma olmadığı görülmektedir. Her kurum yapısını kendi başarısı gibi gösterme çabasıdadır. Oysa bu alanda tek başına bir kurumun götüremeyeceği bir sorun söz konusudur. Çocuğa yönelik cinsel istismara müdahalede eğer kurumlar birlikte çalışırsa başarıya ulaşılabilirliği söz konusudur.

Çocuğun sağlık kurumunda tedavisi ve sosyal hizmet müdahalesine yönelik nasıl yol alındığı konusunda, hem bu süreci izleyecek, hem de kurumların birbirine geri bildirim vermesini sağlayacak mekanizma yoktur. Yani, uygulamalarda kurumlar arasında

eşgüdüm sağlanamamaktadır. Bu durum, çocuğu sürecin başından sonuna kadar izleyecek bir mekanizma olmamasıyla ilgili olarak değerlendirilebilir.

3.3.2.2.4. Lojistik Yetersizlikler “ne fiziki donanım, ne alt yapı buna uygun değil”

Cinsel istismara uğrayan çocuk yaşadığı yoğun travmayla, belirsizliklerin çok fazla olduğu karmaşık bir sistemin içerisine girmektedir.

Adli ortam, fiziki olarak da bir çocukla görüşme yapılması için uygun değil zaten... Hani ne fiziki donanım, ne alt yapı buna uygun değil. Gayet soğuk, resmi bir yapı, görüşme odası olmuyo, savcının odasında görüşme alıyorsunuz ya da mahkeme kalemi gibi...Böyle... Veya mahkeme ortamında, tamamen çocuklara uygun, çocuklara özgü olmayan koşullarda ifadeleri alınıyo ya da dinleniyo (P2)

İyi uygulamalar var ama iyi uygulamalar kişisel özelliklerden bireysel gayretlerden kaynaklı uygulamalar, yani sistematik bir iyilik hali yok...Dolayısıyla bu sürecin başından sonuna kadar o çocuk sürekli...Hep uygun olmayan ortamlarla karşılaşılıyor (P4)

Çok güzel SHU larımız var, çok iyi düşünen, ama yapamayanYasalarla öntü tıkanıyor, çocuğun evine gitmek istiyor, aracı yok, yol gideri yok...Bir yerden sonra o en duyarlı olanı bile pes etmeye başlıyor (P8.)

Araç olmayışı, donanımının yetersiz oluşu, yazıcının bile olmayışı, yetersiz oluşu sizin orda bir gün kalmanıza neden olabiliyor...Ya da fiziksel yapı uygun değil, bazen çocuklarla sosyal inceleme raporunu adliyede koridorda yapıyorlar. Hazırlanan raporlar yetersiz ve kısa süreli olduğu için gerçeği yansıtmayabiliyor, sınırlı ya da yansıtabiliyor (P9)

Çocuk kolluk güçleriyle geliyor, ailesi ya tepki göstermiş oluyo, ya yanlarında olmuyo....Herhangi bir yanında destek sistemi yok...Yalnız...Tek başına...Eğer aile sahip çıkmamışsa tek başına...Suçlu ve mağdur durumunda karşımıza geliyor...Eğer duyarlı hekimsek incitmeden muayene ediyoruz tabii...Ancak o çocuğun yanında destek alabileceği, belki soru sorabileceği ben buraya niçin geldim, burda ne olacak, bundan sonra ne olacak diye onu açıklayacak birisine ihtiyaç duyduğu kesin (P12)

Profesyonellere göre sistemlerde nitelikli insan gücüyle ilgili yetersizlikler söz konusu olduğu gibi, fiziksel koşullar, araç gereç, donanım eksikliği gibi nedenler de yapılması gerekenlerin yeterince yapılamamasına neden olabilmektedir.

Çocuğa yönelik cinsel istismarın soruşturma aşamasında yasal hükümlerin tam olarak uygulanamamasına etki eden faktörler arasında fiziksel donanım, araç ve gereç eksikliğinden kaynaklanan yetersizlikler söz konusudur. Örneğin, polis merkezlerinde

araç gereç eksikliği gibi bir gün içinde halledebilecek işler çözümlenememekte, çocuğun örselenmesi bu nedenlerle sürmüş olmaktadır.

Adliyelerde görüşme odaları olmadığından savcı odasında ya da mahkeme kalemi gibi, çocuklara uygun olmayan ortamlarda görüşmeler yapılmakta ya da çocuklar buralarda dinlenmektedir. Mesleğinin gereklerini yerine getirmek isteyen meslek elemanlarının önüne engeller çıkabilmekte; sosyal incelemeye gitmek isteyen uzman, araç olmaması, yol giderinin karşılanmaması gibi sorunlarla karşılaştığı için gidememekte; sosyal inceleme raporları adliye koridorlarında hazırlanmakta; bu raporlar kısa sürede hazırlandığı için yetersiz ve gerçeği yansıtmayan nitelikte olmaktadır.

Meslek elemanlarının çocuğu ve aileyi yönlendirebileceği uygun destek mekanizmaları ve kurumlar olmadığından, yapabilecek işler sınırlı kalmakta, çocuk ve aile yönlendirilmemektedir.

Çocuklar adli sistem içinde hem fiziksel koşulların yetersizliği hem de meslek elemanlarının etkili olmayan uygulamaları nedeniyle ikinci hatta üçüncü travmalara uğramaktadır.

3.3.2.2.5. İyi Olmayan Raporlama“*yetersiz raporlar geliyo*“

Cinsel istismarın yasal sürecinde çocuğun bedensel ve ruhsal durum değerlendirmelerini içeren raporların ayrıntılı, objektif olması gereklidir. Raporlar, çocuğa yönelik cinsel istismar suçunun cezalandırılmasında kanıt olarak önemli işleve sahiptir.

Rapor gelmiş...Hiç bir şey yok...Sadece beden ve ruh sağlığı bozulmuştur diyor...Çok yetersiz....Adli tıptan rapor geliyo mesela...Yetersiz raporlar geliyo...Mesela kız arkadaşın kalçasına dokundu diye beden ve ruh sağlığı bozulmuştur diye rapor geldi. 15 yaşındaki çocuğa yedi buçuk sene hapis cezası çıktı. Hareket sadece; kızın kalçasına taciz etmiş yani...Elle taciz ...Bi buradan ruh ve beden sağlığı bozulmuştur diye rapor çıkıyor. Diğer taraftan yani 30 kişi tecavüz ediyö çocuğa; beden ve ruh sağlığı bozulmamıştır diye rapor çıkıyor. Bunlar fiili oluşturuyo bu sefer de. Hakimlerde farklı bi bakış açısı oluşturuyo...Yani Adli Tıptan gelen her raporun artık güvenilirliği kalmıyor, inanırlığı kalmıyor (P1)

Küçük yerlerde tabi şu sıkıntı yaşıyor. Özellikle Doğu Anadolu bölgesi ya da iç Anadolu bölgesinin belli yerlerindeki ilçelerde uzman yok. Yani raporlama sürecinde çok büyük sıkıntılar yaşıyor. Öyle bi noktaya geliyo ki, ilçe veya il

altından kalkamazsa bir başka büyük ile sevk yöntemiyle çözüyorlar. Düşünün şimdi mağdur ordan oraya ordan oraya savruluyo. Gidip gelmesi bi dert...Kış zamanı yaşandıysa, o mevsim şartlarının getirdiği zorluklar da bunun üstüne binince...Bi nevi işkenceye dönüşüyo...Ama bunu kısa vadede aşabilir misiniz? Bence aşamazsınız, çok zor...Tamamen bir alt yapı sorunu (P3)

Yasada getirilen bi hüküm vardı...Beden ve ruh sağlığının bozulması olayı...Türkiye'nin dört bi tarafından geliyo ve artık 2 sene 2,5 seneye gün veriyolardı. Ve o süreçte mahkeme olarak siz de bekliyorsunuz. Aradan o kadar süre geçtikten sonra mağdurun bişeyleri tam unuttuğu noktada sil baştan bişeyler başlıyor. Ve asıl travmayı belki de o yaratıyo...Bi de bunun için Türkiye'nin dört bi tarafından İstanbul'a gitmek gerekiyor. Biz baştan beri hep bu beden ve ruh sağlığının bozulması olayının kaldırılması gerektiğini söyledik...İşte epey bi tartışmalar, sempozyumlar, şunlar, bunlar olayını ...En son yasadan biliyorsunuz çıkartıldı (P5)

Hukuğun da hızlı işlemlerini sağlayabilir uzmanlık alanları...Sağlık kurumundan rapor ne kadar hızlı giderse hukuk o kadar çabuk işler...Biz bir rapor göndermeden hukuk ve adalet sistemi işlemiyor...Demek ki sağlıkçılara sağlık çalışanlarına çok görev düşüyor...Böyle bir vaka karşısına geldiğinde es geçmeyecek, görmemezden gelmeyecek, ben işin uzmanıym demeyecek...Çok hızlı rapor gittiği için çocuk deşifre olmuyor...En azından ilk adımda çok önemli bir işlevi gerçekleştirmiş oluyoruz...Bu noktada adli tıp uzmanlarının rapor yazan bölüm olarak çok önemli görevleri olduğunu düşünüyorum (P12)

Cinsel istismara uğrayan çocuğa ilişkin raporların uzman hekimler tarafından hazırlanması gerekmektedir. Ancak, küçük yerleşim yerlerinde uzman hekim olmaması, cinsel istismarın raporlanması sürecinde sıkıntılara yol açmaktadır; il ve ilçede çözüm bulunamadığında çocuk bir başka ile sevk edilerek çözüm üretilmeye çalışılmaktadır. İlden ile kurumdan kuruma çocuğun gezdirilmesi, yaşanan mağduriyeti arttırmaktadır.

Araştırma kapsamında görüşülen çocuklar ruh sağlığının bozulup bozulmadığının değerlendirilmesi istemiyle İstanbul Adli Tıp Üst İhtisas Kuruluna gönderilen çocuklardır.

Cinsel istismara uğrayan çocuğun beden ve ruh sağlığının bozulup bozulmamasıyla ilgili raporların son karar makamı olarak görülen İstanbul Adli Tıp Kurumu Başkanlığından istenmesi sıkıntılı bir sürece yol açmaktadır. Çocuklar daha önce hiç karşılaşmadıkları bir polis memuru eşliğinde farklı şehirlerden bu Kuruma götürülmektedir. Hem yaşadığı yerden başka şehirdeki Kuruma gönderilme süreci çocuklar açısından örseleyicidir, hem de bu Kurumda çocukların yeterince

dinlenilmeden eldeki verilere göre ruh sağlığı değerlendirme raporlarının hazırlandığı gözlenmektedir.

Çocuğa yönelik cinsel istismarın yargılama sürecinde, TCK'nın 103/6. Maddesinde yer alan „suçun sonucunda mağdurun beden ve ruh sağlığının bozulması halinde 15 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur“ maddesi istismarda bulunan kişiye verilecek cezayı arttıran bir unsur iken, bu madde 2014 yılında yapılan değişiklikle kaldırılmıştır.

3.3.2.2.6. Tedavinin Yapılamaması”çocukların rehabilite edilebileceği ya da psikolojik olarak destek alabileceği yerler olması gerekir”

Cinsel istismara uğrayan çocukların çoğunun psikososyal yönden desteklenmeye ve psikiyatrik tedaviye ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu tedavilerin ve desteklerin düzenli olması yararlı sonuç alınmasını sağlamaktadır.

Şimdi öyle bi sıkıntı var...Yani daha önce çocuk gidiyordu, psikiyatristle görüşüyodu, böyle bir rahatlama diyeyim, yani ilk defa psikiyatriye gittim beni gördüler diye bi şey oluşuyodu...Şimdi öyle bişey de yok... Onla ilgili olarak tabi ki yasal anlamda evet bu doğru bi olay ama şeyde uygulamada... Çocukların rehabilite edilebileceği ya da psikolojik olarak destek alabileceği yerler olması gerekir (P3)

Nitelik açısından muhtemelen hani uzmanlar bu donanıma sahiplerdir, ama yönlendirecekleri çok fazla kurum olmadığı için belki...Ailenin bir eğitime ihtiyacı var belki, yönlendirebileceği çok sayıda, aile eğitimi veren kurum yok. Ailenin sonuçta desteğe ihtiyacı var, destek alabileceği kurumlar yok. Çocuğun okula dönmesi gerekiyor.Belki, hani işte yılın yarısına gelmiş, döner mi dönemez mi, böyle problemler, onların elini kolunu bağlayan, hani işleyişle ilgili böyle problemler (P6)

Yani tamam ruh sağlığı, zaten önce ruh sağlığı sorulsun diye isteyen bizdik, sonra istenmesin diyen bizdik. Şimdi işte kalktı ve kalkacağından itibaren peki bu çocukların ruhsal kısmını nasıl yakalayacağız diye kaygılanmaya başladık...Bu çocukları getirmiyolar çünkü...Yani kendiliğinden getiren çok az aile var. Ama biz onları tutmayı başarırız bir ilk ilişki oluyodu, diğer yandan da onu değerlendirdikten sonraki o, ön ruhsal değerlendirmeyi yapıp bir sistemin içine sokabilmemiz lazım. Yani ruh sağlığı bozulmuştur, tedavisi gereklidir şuradan siz buna devam edebilirsiniz gibi (P7)

Bir cinsel istismar ortaya çıktıktan sonra...İfşa olduktan sonra...Devlet ve devletin bu işler için örgütlenmiş kurumlarının sorunu aslında çözüyorlar mı yoksa daha da mı büyütüyorlar...Benim bu konuyla ilgili ciddi kuşkularım var...Mesele ÇİM'de

shu, psikolog, ASPB uzmanının o arada, o anlık özverilerinden ibaret değil....Mesele ondan sonraki ve onun dışındaki süreçlerde...Kolluk aşamasında...Daha sonra en önemli sıkıntı destek hizmetlerinin çocuğun onarımı, o sağaltımı...Çocuğun yaşadığı travmayla sağlıklı bir şekilde yüzleşerek atması sürecinde ne kadar katkıda bulunabiliyoruz (P10)

Profesyonellere göre cinsel istismara uğrayan çocukların rehabilitasyon hizmeti alabilecekleri, düzenli psikolojik desteğin sağlanabileceği kurumlar bulunmamaktadır. Çocukla birlikte aileye de destek verebilecek kurumlar olmadığı için, yasal süreçte uzmanlar çocuğu ve aileyi yönlendirememektedir.

2014 yılındaki değişiklikten önce TCK'da yer alan, yaşadığı istismar sonrasında çocuğun ruh sağlığının bozulup bozulmadığına ilişkin rapor istemine, "yaşadığı istismardan sonra çocuğun ruh sağlığının zaten bozulmuş olacağı" varsayımıyla uzmanlar tarafından karşı çıkılmakta iken, bu maddenin yasadan çıkarılmasından sonra çocuğun istismar sonrasında değerlendirilememesi durumu oluşmuştur. Öncesinde en azından bir kez çocuk psikiyatriye gittiğinde bir rahatlama sağlanmakta iken, artık ruh sağlığı değerlendirmesinin istenmemesi, çocuğun psikiyatristle karşılaşamaması ve tedaviye ihtiyacı olup olmadığının belirlenemeyerek gözden kaçmasına, çocuğun tedavi olamamasına neden olabilmektedir. Bu konuda duyarlı olan hâkimler çocuğu psikiyatriste yönlendirmektedir. Ancak, yasal zorunluluk olmadığı için yönlendirilmeyen çocukların durumu ailenin inisiyatifine kalmış olmaktadır.

Cinsel istismara uğrayan çocuğun, istismar açığa çıktıktan, bildirim yapıldıktan sonraki süreçte gerekli destekleri, tedaviyi alabilmesi en önemli konulardan biridir. Ama bugünkü koşullarda bu desteği, tedaviyi düzenli olarak sağlayan, izleyen kurumların ve mekanizmaların bulunduğunu söylemek olanaklı değildir.

3.3.2.2.7. Görüşme Süreci / Çoklu Görüşmeler“*bu süreçler ne yazık ki tekrar tekrarlayan süreçler olabiliyor*”

Cinsel istismarın yasal sürecinde çocuktan bir kere ve uzman eşliğinde, kayıt altında ifade alınması yasal zorunluluktur.

Çocuk İzlem Merkezlerinde hiç değilse bir psikolog görüşüyor. Yönlendirici biçimde yapılmıyor görüşme....Ama yine de buna rağmen çocuğun çok kişiyle görüştüğü, çok kişiye anlatmak durumunda kaldığını görüyoruz. Adli tıp muayeneleri yine benzer biçimde sorun var, orda da duyarlı bir hekim yoksa, tekrar çocuğu dinlemek, tekrar çocuğu muayenede zorlamak gibi şeyler gündeme geliyor (P2)

Çocuk ÇİM de ifadesi alındıktan sonra çoğu zaman mahkemede tekrar dinleniyor...Neden dinleniyor? Her şeyden önce şunu söyleyim; hakimlerin bu konudaki refleks ve tutumlarından böyle...Hakimler bi kere çocuk ÇİM de dinlenmiş, sesli görüntülü kaydı alınmış, bunu dinliyelim ondan sonra gerekiyorsa dinliyelim diye karar vermesi gerekir....Dinlemek isterse yine dinliyebilir...Ama önce görüntüyü izlemesi lazım...Fakat böyle bi alışkanlığı çok olmadığı için çoğu mahkeme çocuğu otomatikman çağırıyo (P4)

Arkadaşına anlattı, rehber öğretmenine anlattı, okul müdürüne anlattı, ordan kolluk çağırıldı, kolluğa anlatıldı, orda uzman anlatıldı, sonra cumhuriyet savcısına anlatıldı, işte ÇİM de ifade alınırken, artık bi başka uzman...ondan sonra arkasına işte ..bu süreç tamamlandı, mahkemeye gelindi, mahkemede dinlendi. adli tıba gittiyse adli tıptaki uzmanlar tarafından dinlendi. Bi başlıyosunuz saymaya. Bi defa dinlenmesi gereken çocuk, bi bakıyosunuz, 20-25 kişi tarafından dinlendiği gerçeği ortaya çıkıyor. Örselenme yeterince örselenme yani (P5)

Çocuk..Defalarca...Yani anne tarafından kanıtlanmak nedeniyle...Sürekli başka hastanelere götürüyo...Bu anlamda rapor ve görüş almaya çalışmıştı. Mahkeme sürecinde mahkeme bunlarla yetinmeyip, o da başka başka hastanelere yolladı tekrar...Ve çocuk artık otomatikleşmiş bi şekilde anlattı...Çocuk artık...Panik içinde anlattığı için ve...13üncü kere anlatıyo bu çocuk...O kadar yerde ifade vermiş ki... Bir şiir ezberlemiş gibi..”bitsin artık” diyo...Bu görüşmeler bitsin artık diyo...Böyle psikolojik tedavi alan, terapi gören bi çocuk unutmaya çalıştığı bişeyi...Sürekli sürekli artık görüntülü sesli kayıt zorunlu; ama bu kayıt kaliteli olmadığı için savcı da çocuğu yeniden dinlemek durumunda kalıyordu ya da mahkemede yeniden çağırılıyor (P6)

Yaşadığı olayı; birincil aşamada olan çocuk izlem merkezinde anlatmıştı, ilk orda anlatmıştı. Ancak daha sonraki süreçte yargılamasında ÇİM de anlatılmasını gerekçe göstererek mahkeme huzurunda dinlenmemesini talep etmemize rağmen yasal olmadığı iddiasıyla reddedildi. Ceza muhakemeleri kanununda çocuğu soruşturma ve kovuşturma safhasında çocuk, zorunlu olmayan haller dışında bir kez dinlenir diye madde var, bu da şu anlama geliyor, bir defa dinleyeceksiniz, ha hala eksik kalan bir durum varsa ikinci defa da dinleyeceksin, soruşturmada ve kovuşturmada ayrı ayrı alıyor ve bir kez kovuşturmada dinletmemek için çaba harcamıştık ama dinlendi (P8).

Hala mesela, bu hassasiyetler taşınmıyor, sesli görüntülü kayıt alınmıyor, bu ÇİM olmayan yerler için söylüyorum tabi ki...Bazen alınan görüntü olsa bile kaliteli olmuyor, eksik oluyor, bu sefer o yapılan işlemin bir anlamı olmuyor. Hakim bi daha çağırıyor.Sizin soruşturma aşamasında eksik bıraktığınız bir soru, çocuğun kovuşturma aşamasında çağırılmasına neden oluyor...Bu süreçler ne yazık ki tekrarlayan süreçler olabiliyor. Tabi bazen ÇİM de dinlenmesine rağmen mahkemeye tekrar davet edilebiliyor tekrar orda dinlenebiliyor. Çocuklar orda örselenebiliyorlar o süreçte çeşitli sıkıntılar yaşanabiliyor (P9)

Cinsel istismara uğrayan çocuklarda ve ailelerde kaygı yaratan durumlardan biri çocukla adli süreçte birçok kez yapılan görüşmelerdir. Çocuğun görüntülü kayıt altında ve uzman eşliğinde ifadesinin alınması gerektiğine ilişkin yasal hüküm bulunmasına karşın, uygulamalarda çok sayıda görüşme yapıldığına tanık olunmaktadır. Çocuktan birden fazla öykü alınmasını etkileyen faktörler söz konusudur.

Hâkimlerin çocuğu duruşmada tekrar dinlemek yönündeki tutumu, hem bu konudaki refleksleriyle ilgili, hem de kayda alınan görüşmenin yetersizliğiyle ilgili olabilmektedir. Ancak meslek elemanlarının duyarsızlığı nedeniyle de çocuklar yaşadıklarını defalarca anlatmak durumunda kalabilmektedir.

Ebeveynlerin tutum ve davranışları da çocukların tekrar tekrar öykü vermesini etkileyebilmektedir. Çocuklar ebeveynler tarafından istismarın kanıtlanması için defalarca hastanelere götürülmekte ve bu tutum da çocuğun defalarca öykü vermesine, dolayısıyla örselenmesine neden olmaktadır.

Çocukların öykü vermesine neden olan durumlardan biri; mahkemelere sunulan raporlarla yetinilmeyip çocuğun farklı hastanelere gönderilmesidir. Bu durumda, olay çocuk için artık otomatik olarak anlattığı bir duruma dönüşmekte, bu şekilde öykünün güvenilirliği de tehlikeye düşebilmektedir.

Yasal süreçte çocukla görüşme, olabildiğince az sayıda tutularak çocuğun tekrar tekrar aynı konularda konuşturularak yeni örselenmelere uğratılmaması gerekmektedir. Görüşmecinin çocuğu tanımak için yeterli zamanı ayırması, çocuktan ifade alınmadan önce çocuğu tanınması, yaşanan olayın süreciyle ilgili bilgi sahibi olabilmesi için çocukla önceden görüşmesi gerekir. Görüşme beceri isteyen ustalık işidir; görüşmeciler konusunda yeterli eğitimi almış, deneyimli, eşduyumlu, sabırlı ve kabul edici, yansız,

yargısız, destekleyici, sınırlara saygılı, güven verici olmalıdır. Görüşme soru sormanın ötesinde karmaşık bir süreçtir. Görüşmelerde olayın çözümünde karar verici etkenlerin elde edilmesi sağlanabilecektir (Dağlı ve İnanıcı, 2011:155-165).

3.3.2.3. ASPB'ye İlişkin Sorunlar

Çocuk koruma sistemini yürüten sosyal hizmet kurumu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)dır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının çocuklarla ilgili uygulamaları yürüten Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün, "suça karışmış ya da kendilerine karşı suç işlenmiş çocukların topluma kazandırılmasını sağlamak, bunun için yeni hizmet modelleri oluşturmak, çocuğa yönelik istismarı önlemek, çocuk alanında hizmet üreten paydaşlarla işbirliği yapmak, çocuğa yönelik hizmetlerin bütünsel olarak tek noktadan sunulmasını sağlamak, çocuğa karşı şiddetin önlenmesine yönelik toplumsal bilinç ve duyarlılığı arttırmak, koruma ve bakım altındaki çocuklara yönelik kamuoyunda olumlu bakış açısı oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapmak" gibi görevleri vardır.

ASPB daha titizlenmesi beklenen bir sistem, daha koruyucu, daha hani durumun aciliyetinden kaynaklı olarak, acil müdahale yapabilme yeteneğinin olduğunu ve bu hareketin olduğunu düşünüyorsunuz. Tam tersi oluyo, orda daha fazla bürokrasiye yükleniyosunuz...Geriye gidiş var. Herkesin her işi yapabileceği bir yapı var gibi. Yani kurumsallaşmış bir yapı değil, öyle bir problem var burda...Uzman insiyatif alırsa halloluyor, yoksa işte evrakı bekleyecek, yazıyı bekleyecek, amirin git demesini bekleyecek, bi daha inceleme yapılacak şu olucak bu olucak gibi...Ben üç defa gidip de görüşme yapılamadığı için geri dönen vakalarımı biliyorum...Ama bu profesyonelce değil...Kurumsal bi yapı değil (P2)

Kurumla (ASPB) ilgili ciddi sıkıntılar süreçte yaşandı...Birincisi Kurumda çalışanların bi kısmı da çok profesyonelce yaklaşmıyor...İkincisi, kurumda da alt yapı sorunu var. Özellikle son dönemde açık, net söylüyüm yani, kadrolaşma adına yapılan değişiklikler...Bu işte yetişmiş personelin alınıp...İşte hiç bu işlerden anlamayan bazı insanların getirilmesi gibi sıkıntılar yaşandı yaşanıyor...Kurumsal değil, kişisel çabayla olan şey...Kurumsal anlamda baktığımızda daha farklı, daha nitelikli kurallara tabi tutup iyice denetlemesi lazım. Yani ama kurumda sıkıntı var...Benim gözlemlerim ciddi sıkıntı...Koruma kararlarını da sürekli takip ettiğiniz için bunu çok daha net görebiliyorsunuz (P4).

Bence en büyük problem hani, bu süreçte çocuğun korunma ihtiyacı varsa kimse bunu fark etmiyor. Yani çok ağır, hani akut, babanın yaptığı, evde çok acil bir durum olan, acil koruma gereken durumlarda yürüyo, ama mesela dışarıdan ikinci bir kişinin istismarı olduğunda, o çocuğun tedavisi, desteklenmesi, aileye danışmanlık verilmesi, süreci iyi yönetme konusunda aslında hiç bi destek

almıyolar. Ama evin dışında bir istismar varsa mesela dede istismarı, ama başka bir evde yaşıyo, bunda sosyal hizmet çok daha koruma açısından devreye pek girmiyö...Yani bildirdik, sosyal hizmete bildirdik, sosyal hizmet hemen gelip incelemeyi yapıp, işte o çocukla ilgili gerekli görüşmeleri yapıp tedavisi için uygun yerle görüşüp ceza davasını başlatır gibi bir süreç kendiliğinden işlemiyor. Yani her bir sistemi tek tek harekete geçirmeniz gerekiyor, birbirinden habersiz çalışıyolar ve çocuk her birinde ayrı ayrı hırpalanarak süreci geçirmek durumunda kalıyor aslında (P6)

Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünün davaya müdahil olduğunu, ki basına yansımaları münasebetiyle olduğu kanaatindeyim. Çünkü her dosyada onları bu kadar temsil bazında göremiyoruz, basına yansıdığı için mecburiyetle katılmışlardı.Biz özel vekaletle davaya katılıyoruz. Müdafii talebimiz red olunca mahkeme salonundan çıkmak zorunda kalıyoruz. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınınki direkt kabul ediliyo ve gelen avukat ise ayda bir değişiyor ve dosyaya bakıp değil, bunla ne yapıldı diye sorulmuyor bile hiçbir şekilde...Aile Sosyal bu işi üstlenmiyor, biz telkinde bulunuyoruz, bir süre sonra iş yoğunluğu nedeniyle biz de pes ediyoruz (P8)

Acil korunma kararı alındıysa bu sefer çocuk kurumda istismara uğruyor, kurumda çocuk çeşitli ihmal ve istismara uğruyor. Bir tane vakada çocuk bulunduğu kattan aşağı atlamış mesela. Gece yarısına kadar temizlik yaptırılmış çocuğa, istismar mağduru çocuğa...Yani böyle bir koruma sistemimiz var. Bu sadece fiziki koruma, diğer korumadan bahsetmiyorum...(Çocuk) erken evlilik mağduru, evlenmeleri onu reşit saydığı için yetişkin artık, çocuk değil de...Kadın Sığınma Evine göndermeye çalışıyorlar. Kadın Sığınma Evine götürüyorlar, onlar da kızın babasını arayıp uzlaştırmaya çalışıyorlar. Babanın evinde kalsın diye. Biri bulunduğu kattan atlıyor, biri bu halde, diğeri intihara kalkışıyor (P9)

Ama...Yurtlarda çok ciddi bir sıkıntı yani...Orada işte Atatürk BSRM' yi biliyorsunuz, Saray Sevgi Evlerini biliyorsunuz...Hiçbir çocuk yurdu anne babanın sıcaklığını vermiyor...Kaldı ki, orada da bir kısım çocukların sevgisizlikten...Başka birtakım sorunlardan dolayı birbirlerine yönelik olumsuz etkileri ya da kötü alışkanlıklar söz konusu (P10)

ASPB içinde bu çocuklar kaynar gider...Çünkü kendi uygulamalarıyla başedemiyorlar...ASPB de fuhuş çeteleri Kadın Sığınma Evlerinde kalan çocuklardan birini seçiyor bağımlı hale getiriyor onu...ASPB de ciddi olarak denetimsizlik var...Çocukların barınma ihtiyaçlarını sağlayalım, başka hiçbir şeye gerek yok diye bakılıyor...Yöneticilerin niteliğiyle, entelektüelliğiyle ilgili...Sonuçlarla uğraşılıyor, sebeplere hiç bakılmıyor...ASPB evrak işinden mesleğine yoğunlaşamıyor...Bu bir evrak işi değil...Elemanın eksikliği var...Meslek elemanı raportör olarak kullanılıyor...Meslek elemanları mahremiyete önem vermiyor. Elinin yettiği kadar her yerdeki meslek elemanı bunu yapabilir ama çoğu kişi yapmıyor... ASPB de kurum müdürü imam öğretmen...Bu çok ciddi handicap (P11)

Cinsel istismar olaylarında olgunun ve sürecin özelliğinden dolayı koruyucu bir yaklaşımla, çocuk odaklı bakış açısıyla ve ivedilikle müdahale edilmesi gereken durum söz konusudur.

Ancak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının uygulamalarında bu yaklaşımların yeterince olduğu söylenememektedir. Bu durumun temel nedenleri arasında, personel politikasının belirleyici olduğu söylenebilir. Bakanlık uzmanlık alanına göre değil, daha çok bürokrasiye dayalı uygulamalar yürütmektedir. Bakanlıkta çocuğa yönelik hizmetlerin “uzmanlık” gerektirdiği algısından çok, “herkesin her işi yapabileceği” gibi bir algı söz konusudur. Kurumsallaşmamış bir yapı ve bu nedenle işin uzmanı olan meslek elemanlarının işini yapamayacak duruma gelmeleri söz konusudur. Kadrolaşma adına yapılan değişikliklerle, yetişmiş uzman personelin görevden alınarak uzmanlık alanları çocuk ve sosyal hizmet olmayan kişilerin göreve getirilmesi söz konusudur. Böyle olunca sorunların çözümü meslek elemanlarının inisiyatif alabilmesine, kişisel çabalarına bağlı kalmaktadır. Kurumda çalışanların bir kısmının ise soruna profesyonelce yaklaşmadığı, yöneticilerin nitelikleri ve entellektüel düzeylerinin de düşük olduğu gözlemlenmektedir.

Bakanlık avukatları çocuğa yönelik cinsel istismar davalarında müdahillik talebinde bulunmaktadır, ancak davayla ilgili olan avukatlar sık sık değiştiği için cinsel istismar davalarına müdahillikte süreklilik söz konusu olmamakta, davalar düzenli bir şekilde izlenememektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının personel politikasının daha çok bürokrasiye dayalı olması, hizmetlerin kurumsallaşamamasına yol açmaktadır. Çocuğa yönelik istismarın önlenmesi alanında da Bakanlığın yapması gerekenler vardır. Çocukların her türlü istismardan ve ihmalden korunması görevi Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığınınıdır. Ancak Bakanlık uygulamalarında önleyici ve koruyucu hizmetlerin sunulduğu söylenememektedir. Çünkü çocuğa yönelik şiddetin önlenmesine yönelik temel politika bulunmamaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından sunulan hizmetler daha çok çocuğun istismara uğramasından sonra yapılacak müdahalelere ilişkindir. Çocuklara cinsel istismarda bulunan kişinin aile içinden birisi olması durumlarında, yani acil koruma gereken durumda çocuğun korunma altına alınması sağlanabilmekte, sistem kısmen işleyebilmektedir. Ancak dışarıdan bir kişinin istismarı söz konusu olduğunda, çocuğun tedavisi, desteklenmesi, aileye danışmanlık verilmesi, sürecin iyi yönetilmesi söz

konusu olamamaktadır; dolayısıyla sosyal hizmet kurumu koruma amacıyla devreye girememektedir.

Çocuğa yönelik cinsel istismar olayı sosyal hizmetlere bildirildikten sonra, sosyal hizmetlerin hemen gelip sosyal inceleme yapması, gerekli görüşmeleri yaparak, çocuğun tedavisi için uygun yerlere yönlendirilmesiyle birlikte sürecin kendiliğinden işlediği genellikle görülememektedir. Ayrıca çocuk korunma altına alındığında kurum bakımında da birçok sıkıntıların yaşandığı görülmektedir. Acil korunma kararı alındığında bile çocuk kuruluştta çeşitli ihmal ve istismarlara uğrayabilmektedir. Sosyal hizmet kuruluşlarında fiziksel korunmanın bile yeterince sağlandığı söylenemez.

Sosyal hizmet kuruluşlarının denetimi yeterince yapılamadığından, çocuklara yönelik hizmetlerin niteliğinin arttırılmasına yönelik çalışmalardan bahsetmek zor görünmektedir.

3.3.2.4. ÇİM'lere İlişkin Sorunlar

Cinsel istismara uğramış çocuğun soruşturma sürecinde öyküsünün sağlıklı alınabilmesi açısından Çocuk İzlem Merkezlerinin oluşturulması ve yürüttüğü işlev önemlidir. Ancak ÇİM'lerle ilgili uygulamalarda profesyonellerin deneyim ve gözlemleri doğrultusunda bazı eksiklikler görülmektedir.

3.3.2.4.1. İfade Sorunları

Cinsel istismara uğrayan çocukların ifadesinin bir defada, uzmanlar tarafından ve kayıt altında alınması amacıyla kurulan ÇİM'lerde alınan ifadelerin yeterliliği ya da uygunluğuna yönelik tartışmalar söz konusudur.

ÇİM deki ifade yeterli mi? Orda da uygun bi ifade yok...Pek çok...Hani...Hukuki sorun taşıyan ifade...İşte doğru soruların doğru sorulması, ifadeyi içinde barındırması, hakimin sormak istediği soruları içinde barındırmaması gibi sorunlar var.Bir sanığın avukatının dinlenen mağdura soru sorma hakkı var...ÇİM de ifade alınırken sanığın avukatı yok...Hatta belki sanık yok ortada...İfadenin alınması sırasında ortaya çıkan bazı hususlarla ilgili sanığın avukatının soru sorması gerekir. Orda yok (P4)

ÇİM'in her şeyi üstlenmesi de şeyi bozabilir, onlar çünkü sistemin içinde tarafsız bir noktada, delil toplayan durumundalar. Elbette çocuğun yüksek yararını dikkate alıyolar, onu korumak önemli, onun haklarını korumak zorundalar, o yüzden savcı geliyor oraya, savcı soruyor. Sonra çocuğun tarafına geçtikleri durumda, mahkemede onların topladığı delillerin niteliği tartışmalı hale geliyor. Yani tarafsız değil, çocuğun tarafından ve sadece çocukla ilgili delilleri toplamış görünüyorlar, halbuki sanık lehine delilleri de toplaması gerekir onların (P6)

Mesela ÇİM de işin içerisine savcı girecek. Savcı derken kolluğu var, girip de adli görüşmeceye "kısa görüşeceksin, adliyede işim var" değil. O an, adli görüşmeceyi, SHU 'yu, psikoloğu, o an kim alıyorsa onu zaten frenleyici bir aşamada iken, şimdi bu aşamada o işin çok sağlıklı olmadığına çok net eminim (P8)

Araştırma kapsamında görüşülen profesyonellerin görüşlerine göre; ÇİM'de çocuktan alınan ifade / öyküler hukuki açıdan sorun taşımaktadır. ÇİM'de alınan ifade / öykü, hakimin duruşmada sormak istediği soruları içinde barındırmayan bir ifade / öykü olarak değerlendirilebilmektedir. İfade / öykü alınırken sanığın ve sanık avukatının bulunmaması, burada alınan ifadenin/öykünün yetersiz görülmesine neden olmaktadır. Çoğunlukla çocuğun tekrar mahkemede dinlenmesi gerekli görülmektedir. Bu durum, çocuğun bir kez ifadesinin/öyküsünün alınacağı hükmünün uygulanamamasına neden olmaktadır. Sanık avukatının bulunmaması ÇİM'de alınan ifadenin / öykünün tarafsız olamayacağı iddialarını gündeme getirebilmektedir.

ÇİM'de yapılan görüşmelerde çocuğun öncelikli yararının gözetilmesi, çocuğun korunması önemlidir. Ancak bu durum toplanan delillerin niteliğini tartışmalı hale getirebilmekte, sadece cinsel istismara uğrayan çocukla ilgili delillerin toplanmış olması tarafsız olunmadığı yargısına neden olmaktadır.

ÇİM'lerin her yerde örgütlü olmaması ve iş yükünün fazla olması genel olarak cinsel istismara uğrayan çocukların ifadelerinin/öykülerinin sağlıklı alınmasını önleyici bir durum olarak değerlendirilmektedir

ÇİM'de çocukla görüşme yapan uzmanlara, görüşmeyi izleyen savcının ya da kolluğun müdahalesi olabilmekte, bu durum görüşmenin sağlıklı olmasına engel olmaktadır.

3.3.2.4.2. Yapılanma Sorunları

Çocuk İzlem Merkezleri Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler içerisinde yapılandırılmıştır.

Çok çok güzel çok kaliteli bişey...Ama bir hastanenin içerisinde ve Hastanede yatak ihtiyacı olduğu için, büyümesi gerekirken merkez, küçültülüyor. Çünkü kendisine yaratılan alanın gereksiz olduğu düşüncesi içersindeler...Oysa bi merkez gittikçe büyür, küçülmez...Çünkü süreç içerisinde yani...O alanın hem fiziksel anlamda hem de personel anlamında büyümesi gerekirken bizde ne yazık ki küçültülüyor. Yani tabela olsun orda hepsi bu...Merkezle ilgili herhangi bir yönetmelik, genelge ya da bir yasal düzenleme olmadığı için de ancak 4 yıllık süre içerisinde bu sınırlar içerisinde hareket edebiliyoruz (P3)

ÇİM her yerde örgütlü değil, olan yerde iyi örgütlü değil...Yol almaya çalışıyor ve iş yükü çok fazla...Mahkemeler bakımından da ÇİM bakımından da savcı bakımından da iş yükü çok fazla (P4)

Çok yeni kurumlar...Artı bunların alt yapısı çok düşünülmeden kurulan kurumlar...Bizim en büyük sıkıntımız o...Hemen tepeden inme pat diye bişeyi getiriyoruz, sonra alt yapısı mantığıyla gidiyoruz. Ama...O arada bi sürü aksaklıklar yaşanıyor...Zaman içerisinde oturuyor...Baştan bazı şeyler çok düşünülüyor (P5)

Her ÇİM de adli tıp uzmanı yok...Her ÇİM de çocuk psikiyatristi yok...Güvenliği sağlayacak polis yok...Bunun gibi başka sıkıntılar da dile getiriliyor, dolayısıyla kurduk, yaptık deyince kurduk olmuyorsunuz, siz o hizmeti sağlamış olmuyorsunuz (P9)

Çocuk İzlem Merkezlerinin yasal dayanağının olmaması, çocuğun burada alınan ifadesinin / öyküsünün geçersiz sayılmasına neden olabilmektedir.ÇİM'lerin kuruluş amaçlarında belirtildiği gibi „çocuktan bir kez öykü alınması“ sağlanamamış olmaktadır. Merkezlerle ilgili yasal düzenleme olmadığı için, belli sınırlar içinde çalışma yürütülmekte, farklı işlevler üstlenilememektedir.

ÇİM'lerin alt yapısı düşünülmeden oluşturulan merkezler olduğu belirtilmektedir. Bazı temel gereksinimlerin düşünülmeden bu merkezlerin açılmış olması uygulamalarda aksaklıklara neden olmaktadır .ÇİM'lerde adli tıp uzmanı, çocuk psikiyatristi ve güvenliği sağlayacak polis memuru olmaması eksiklik olarak görülmektedir.

ÇİM'lerin tüm illerde kurulmamış olması, adli görüşme sorunlarının çoğu yerde yaşanması anlamına gelmektedir. Var olan merkezlerin de iş yükü çok fazladır.

Hastaneler bünyesinde oluşturulan merkezler sağlık sistemindeki genel yönetim anlayışına göre, gelir getiren bir yer olmadığı için, tahsis edilen yerlerin gereksiz olduğu yönünde algılar bulunmaktadır.

3.3.2.4.3. Bütüncül Bakış Açısı Eksikliği“*bunların takibi, izlenmesi ya da bunlarla ilgili destek hiç bişey yok..*“

Çocuğa yönelik cinsel istismar olgusu, sorunun tanınması, değerlendirilmesi, psikolojik, sosyal, hukuksal desteklerin ve tedavini planlanması, çocuğun korunmasını kapsayan bütüncül yaklaşımla ele alınması gereken bir süreçtir.

Ama takip edebiliyor muyuz? Takip edilemiyor, çünkü ÇİM daha çok da bu adli görüşmenin yapıldığı bir yer olarak düşünülmüştü. Çocuk İzlem Merkezinde o gün aile görüşmecisi ailelerle görüşüyo, ona belirli önerilerde bulunuyo, az çok travmayla ilgili olayları konuşarak ona destek olmaya çalışıyo ama...O günle sınırlı, ondan sonraki süreçle ilgili o aile neler yaşıyor? Bu çocuk o aile içersinde nelerle karşılaşıyo, bunların takibi, izlenmesi ya da bunlarla ilgili destek hiç bişey yok (P3)

Çocuk izlem merkezleri kuruldu ama...Çocuk izlem merkezlerinin şu andaki fonksiyonuna baktığımızda sadece cinsel istismarla sınırlı...Yani .diğer mağdurlar yüzünden bi görev yerine getirmesi mümkün değil....Artı çok sınırlı yerde kuruldu. Daha halihazırda o kadar yaygın bi yapı değil....orda sorun (P5)

Tek başına ÇİM aslında sadece ifade alan bir merkez. Orada bir SHU çalışıyor, dediğim gibi hani çok, akut, acil, çok ağır istismar vakalarında elbette bir koruma sistemi çalıştırıyorlar, ama hani çocuğun korunmaya ihtiyacı vardır, tedaviye ihtiyacı vardır diye bakılmıyor(P6)

Cinsel istismar davaları dışındaki vakalarla pek ilgilenilmiyor.Bir duyarlı bir uzman olacak, çocuğun diğer ihtiyaçlarını tespit edecek, raporlaştıracak, mahkemeden ya da ASPİM'den tedbir isteyecek, koruma altına alıracak filan Gerek ÇİM e gelsin gerek polis merkezlerine gelsin, çocuğun sadece o anki mağduriyetleriyle ilgileniliyor yani cinsel istismarsa sadece cinsel istismar ama çocuk okula gitmiyordur, dişi ağrıyordur, ailevi sıkıntıları vardır şiddet görüyordur, okulda şiddet görüyordur, sağlıklı beslenemiyordur. Kıyafeti yetersizdir, vesaire, ihtiyaçları giderilmiyordur, erken emeklilik mağdurdur. Bunların hiçbiri neredeyse ele alınmıyor.(P9)

Çocuk İzlem Merkezleri kurulmuş...Hala bir Başbakanlık genelgesiyle kurulmuş...Çok kötü bir şey...Alt yapısı yok, yönetmeliği yok...Kurumlar arası personel istihdamı yok...Bunun sorumluluğu yok...Böyle bişey...“yaptım oldu“ tarzında....Bu ÇİM' lerde destek üniterleri yok...ÇİM' lerde çocuk ve ergen ruh sağlığı hastalıkları uzmanı olması gerekli ve önemli; ama psikiyatrik sorunu olan, uyuşturucu kullanan çocukların bu uzmana yönlendirilmesi gerektiğine uygulamaya ilişkin bir şey yok...Bu sadece insani, sezgisel olarak diyoruz ki, bu

çocuğun gerçekten daha ciddi bir desteğe ihtiyacı var...Ama bu diğerlerinin desteğe ihtiyacı olmadığı anlamına kesinlikle gelmiyor (P10)

ÇİM lerde bazı savcılar uzmanların kendilerinden rol çaldığını düşünüyor... ÇİM lerin nasıl gittiğine ilişkin denetim, değerlendirme yok...Fiziksel koşulları iyiye başka bir şey sorulmuyor...Birçok ÇİM de çocukların ihtiyaçları karşılanmıyor...Olaya iş gözüyle bakmamak gerekiyor...Burdaki hassasiyet için dışında olmalı...İnsanlara dokunabilmeyi bilmek, o güveni verebilmek önemli...Meslek elemanının kendi vizyonu, bakış açısı, entelektüel boyutu, algısıyla ilgili...ÇİM güzel bir adım, ama arkası boş...Rehabilitasyon süreci, takip süreci...Biz bir çocuğu fark ettik de ne oldu sorusunun cevabını bilmemek çok incitici bir şey...Travmasını nasıl yönetti acaba?...ÇİM den daha büyük, kompleks tesisler oluşturulup meşguliyet terapisi, iş terapisi , rehabilitasyon ortamıyla benlik değerini kazandıracak bir ortam olmalı...Asıl önemli olan fark ettikten sonra topluma kazandırabilme...O kopmuş ipi yeniden bağlayabilme...ÇİM içinde psikiyatrist de olmalı (P11)

ÇİM ler tanıyı koyuyor,izleme yok...rehabilitasyonu yok, aileye destek yok...Tanı merkezi oldu (P12)

ÇİM'ler cinsel istismara uğrayan çocuğun ilk ifadesinin/öyküsünün alınacağı, yani adli görüşmelerin yapılacağı yerler olarak planlanmıştır. Ancak çocuğa yönelik cinsel istismar olayı hem bütüncül, hem de çok disiplinli yaklaşımı gerektirdiğinden, ÇİM'lerde çocuğun ilk dinlenmesinden sonra süreç yarım kalmaktadır. ÇİM tek başına sadece ifade /öykü alınan bir merkezdir; çocuğun korunmasına yönelik işlevi yoktur. Ancak akut ve acil istismar olgularında çocuğun korunma altına alınmasıyla sistem çalıştırılmakta, diğer durumlarda koruma sistemi çalıştırılmamaktadır. Çocuğun sadece o anki mağduriyetiyle ilgilenilmekte, diğer gereksinimleri değerlendirilmemektedir.

ÇİM'lerde cinsel istismar dışındaki olaylarla ilgilenilmemekte, yani bütüncül bir bakış açısı söz konusu olamamaktadır. Ancak uzmanın duyarlı olması durumunda, çocuğun diğer gereksinimleri gözönüne alınarak değerlendirilmekte ve yönlendirilmektedir. Merkezlerin sadece cinsel istismar olgularıyla ilgilenmesi diğer mağduriyetlerin gözardı edilmesine neden olabilmektedir. ÇİM'de yapılan değerlendirme sürecinde çocuk için alınacak barınma, eğitim, sağlık tedbirleriyle ilgili görüşler yer almakta ve mahkeme de bu görüşler doğrultusunda karar vermektedir. Ancak, uygulamaların izlemi yapılamamaktadır. Çocuğun ÇİM'e geldiği gün aileyle yapılan görüşme bununla sınırlı kalmakta; çocuğun aile içinde yaşadıklarına ilişkin ayrıntılı değerlendirme ve izlem yapılmamakta, çocuğun ve ailenin gereksinimi olan diğer destek ve tedavi hizmetlerinin planlanması yapılmamaktadır.

Kuşkusuz, ÇİM'lerin oluşturulma amacı bellidir ve o kapsamda hizmet sunulmaktadır; ancak süreçte çocuğu bütüncül izlemi gerekli olduğu için, ÇİM'lerin görevinin ilk adli görüşmeyi yapmakla sınırlı oluşu yeterince çocuğun yararına bir uygulama olmayıp, süreçte çocuğun örselenmesi önlenememektedir.

Cinsel istismara uğrayan bir çocuk için adli bildirim yapıldıktan sonra yasal süreçte sistemler kendiliğinden işlememektedir. Soruşturma ve kovuşturma süreçlerinde çocuğun yanında yasal zorunluluk gereği bulunması gereken uzmanlar, hem kendilerinin hem de savcı ve hâkimlerin işlevlerini tam olarak bilememesi nedeniyle, yeterince işlevsel oalmayıp, çocuğun yararına bir duruş sergileyememektedir. Koruma tedbirlerini uygulayan uzmanların da işlevlerini tam bilememeleri ve mesleki yetersizlikleri, tedbirlerin çocuğu koruyamaması sonucunu getirmektedir.

Sistemler arasındaki eşgüdümsüzlük karşılaşılan diğer sorunlardan biridir. Kurumlarda işbirliği anlayışı gelişmemiştir. Aynı zamanda lojistik yetersizlikler, meslek elemanlarının görevlerini yerine getirmelerine engel oluşturmaktadır. Meslek elemanlarının çocuğun tedavi olmasını, ailenin destek almasını sağlayacak, yönlendirme yapabilecekleri kurum olmadığından çocuğun desteklenmesi sağlanamamaktadır.

Yasal süreçte çocukları en çok zorlayan, sıkıntıya sokan konu, yaşadığı cinsel istismarı çok kere anlatmak durumunda kalmasıdır. Çocukla çoklu görüşülmesine neden olan bir çok faktör vardır: hâkimlerin çocuğu bir de duruşmada dinleme refleksi, ilk görüşmenin uygun koşullarda ve uygun kişilerce yapılmaması, ÇİM'lerin her yerde olmamasının getirdiği dezavantaj, ÇİM'lerde ilk görüşme yapılsa da bu görüşmenin güvenilirlik ve tarafsızlığına yönelik itirazlar, cinsel istismara uğrayan çocuğu bir çok kez öykü vermek zorunda bırakmaktadır.

ÇİM'lerde alınan ifade/öykünün sanık ve vekilinin bulunmadığı bir ortamda alınmış olması nedeniyle geçerli sayılmaması gibi durumlar yaşanmaktadır. Burada bütüncül değerlendirme yapılmadığı için, cinsel istismara uğrayan çocuğun diğer gereksinimleri gözardı edilmiş olmaktadır. Çocuğa yönelik cinsel istismar aile içinden biri tarafından gerçekleştirilmişse çocuğun kurum bakımına alınması sağlanmakta, ailesi yanında kalan

çocukların nasıl korunacağına ilişkin izlem, çocuğun tedavisinin planlanması, ailenin destek almasının sağlanmasını üstlenecek mekanizma yoktur.

Çocuğun korunmasından sorumlu olan ASPB ancak çocuğun cinsel istismara uğramasından sonra devreye girmektedir. Bakanlığın şiddetin önlenmesine ve nitelikli meslek elamanı istisdamına yönelik personel politikası olduğu söylenememektedir. Bu da, cinsel istismara uğrayan çocuklara yönelik uygulamaların, kişilerin kendi inisiyatifi doğrultusunda yürütülmesi sonucunu getirmektedir.

3.3.3. Öneriler

3.3.3.1. Sisteme Yönelik Öneriler

3.3.3.1.1. Profesyonellere Yönelik Öneriler

“ Bir iki tane iyi bir şey yaptıkca iyi şey yapma konusunda mekanizma yani, motorun çalışmaya başlaması gibi bu mekanizma dönmeye başlar, bir süre sonra bakmışsınız ki, bu iyilik hali çoğalmış.. Verim artmış, daha çok çarkı döndürmeye başlamışsınız. Yani bir taneyle başlayalım...Yani her çocuğa mükemmel hizmeti veremiyorsanız bir tanesiyle başlayın ve o bi tanesinin hangisi olacağı çok görünür vaziyettedir, çok görülür, yani belli olur.”

Çocuğa yönelik cinsel istismar olgusunda sistemlerin çocuğun yararına işleyebilmesinde profesyonellerin işlev ve sorumluluklarını yerine getirebilmeleri önemlidir. Profesyonellerin bakış açısı, duyarlılığı, yaklaşımı, çocuğun korunmasını ve uygulamalarda çocuğun öncelikli yararının gözetilmesini sağlayacaktır.

Meslektaşlarımızın daha hassas, daha duyarlı, alıcılarının daha açık olup, o meslek alanına girdiğimiz zaman o bütüncül bakış açısını hiçbir zaman kaybetmeden „dosyalara bakar gibi“ değil, vakalarına „bu bir olaydır, kendine özgü bir olaydır“ konusyla yaklaşp, bunları yapmamız gerekiyor...Sistemde kaçarsa bir hayat biter. Pes etmememiz gerekiyor, çünkü biz pes ettiğimiz zaman bir çocuğun hayatına dokunamamış oluyoruz, böyle bir lüksümüz olmadığını düşünüyorum eğer o sistemde varsak (P2)

ÇİM deki arkadaşların mutlaka çocukla ilgili Çocuk Koruma Kanununa göre sağlık tedbirini istemesi, otomatige bağlaması gerekiyor. Bi kere hani o çocuğu kurtarmak bakımından önemli, bi de daha önemlisi şu; sistem bakımından önemi şu: bir iki tane iyi bir şey yaptıkca iyi şey yapma konusunda mekanizma yani, motorun çalışmaya başlaması gibi bu mekanizma dönmeye başlar, bir süre sonra bakmışsınız ki, bu iyilik hali çoğalmış... Bu her anlamda her aşamadaki

profesyonelin sorumluluğu, yani polis için, uzman için, savcı için, hakim için, hepsi için bu sorumluluk var Çocuk adalet sisteminde en temel şey budur işte; multidisipliner dediğimiz şey. Sonuçta, o hüküm, biz ona ceza yargılamasında „hükümün kollektif olması“ deriz. Yani hüküm hakimin hükmü değildir. O yargılamaya katılan herkesin hükmüdür, yani o çorbada herkesin tuzu vardır. İyi yanıyla da herkesindir, kötü yanıyla da herkesindir. O yüzden ilk anından son anına kadar o yargılamaya katılan herkesin kolektif olarak oluşturduğu bir hükümden bahsediyoruz (P4)

Çocuk psikiyatristi bu kadar azken adli değerlendirmeyi üstlenmeye çalışması çok mantıklı değil iş yükü açısından, eleman yetişmesi açısından da çok mantıklı değil...Ama adli değerlendirmeyi ruh sağlığı alanında çalışan birine devredip ordan seçilen çocukların çocuk psikiyatri takibinin sağlanması, bu sistem kurulabilse hem biz daha rolümüze uygun bişey yapmış oluruz (P7)

Bir kere hangi fiil olursa olsun, cinsel istismar fiili varsa ÇİM deki uzman tabii onun farkına varacak ama ÇİM olmayan yer yerde yine bir uzmanın çağırılması gerekecek, ama her ilde ve ilçede uzman olmadığı için görüşmeyi yapacak kişiler bunun farkına varacak, bu polis olabilir, avukat olabilir, o anki bulunan kişi, yani bir piramit gibi düşünürsek en kıtlık yaşadığımız yerden, hiç uzmanın bulunmadığı yerden başlarsak, en tepe ÇİM olduğunu düşünelim, hani en böyle kalite standartı yüksek diye düşündüğümüz, varsaydığımız, kademeli olarak, ÇİM deki uzman, o yoksa polis, savcı, karşılaştığı kimse bunların hepsinin (çocuğun) ihtiyaçlarını dikkate alıp, tespit edip hakkında gerekli tedbirlerin alınması gerekir (P9)

Cinsel istismara uğrayan çocukla ilk görüşmenin yapıldığı ÇİM’lerde görüşme yapan uzmanların yaşanan olaya ilişkin bilgileri toplarken sadece tek bir olaya odaklanmaması, çocuğun korunması, desteklenmesi gibi ihtiyaçlarını da belirlemesi ve raporlaştırması gerekmektedir. Bu gereksinimler belirlenerek destek ve tedavi sağlanmazsa çocuk süreç içinde daha da örselenmek durumunda kalabilmektedir. Bunun için çocuk odaklı ve bütüncül bakış açısına sahip olmak önemlidir. ÇİM’lerde ruh ve beden sağlığı değerlendirmesi sonrasında düzenli tedaviye, korunmaya ve danışmanlığa gereksinimi olan çocuğun hemen Mahkemeye ya da Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bildirilmesi gereklidir.

Yasal süreçte istismar olgusuyla ilgilenen uzmanların olguyu bir dosya olarak değil, bütüncül yaklaşımla kendine özgü bir olay olarak değerlendirmesi gerekmektedir. Sorunun insan hayatıyla ilgili bir konu olduğu unutulmamalı, bürokratik işleyişler arasında çocuğun gereksinimleri için uygun hizmetler devreye sokulmalıdır. Bu, uzmanın konuyu bütüncül değerlendirerek uygun yöntemlerle, uygun kurumlara yönlendirmesiyle olanaklıdır.

Çocuk adalet sisteminde en temel şey, multidisipliner yaklaşımdır. Çocuğa yönelik cinsel istismar, özellikleri, dinamiği, neden ve sonuçları, yani süreci nedeniyle birden çok meslek ve disiplini, birden çok kurumu ilgilendiren sorundur: tıp alanında çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları, adli tıp, çocuk sağlığı ve hastalıkları, çocuk cerrahisi uzmanları; hukuk alanında hâkim, savcı, avukat, sosyal hizmet alanında sosyal hizmet uzmanı, psikoloji alanında psikolog, psikolojik danışman gibi çeşitli profesyonel ve uzmanların birlikte, eşgüdüm içerisinde çalışmasını, yani çok disiplinli/multidisipliner yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Çocuğun yararı için tüm meslek elemanlarının birlikte/ortaklaşa oluşturduğu hüküm söz konusudur ve her meslek ve disiplinin sürece katkısı değerli ve önemlidir.

Çocuk istismarı söz konusu olduğunda hukukçuların da daha dikkatli, özenli, duyarlı olmaları gereklidir.

Hukukçularımıza düşen görev ise, bunun bizim işimiz olacağını ve çocukça dilin çok özel bir dil olduğunu, söz konusu istismar olduğunda çok daha fazla dikkatli, çok daha fazla özenli, çok daha fazla hassas olması gerektiğini, normal bir görüşmede kullanılacak bir cümlenin, istismara maruz kalmış bir çocukta çocukta kullanılmaması gerektiğini bilmeleridir....Bunları bilerek bize (uzmanlara) güven duymaları, meslek elemanlarına güven duymaları ve bu sürecin içinde bizim daha fazla yer almamıza müsaade etmeleri gerekir (P2)

Biz diyoruz ki, çok kaba hatlarıyla...Bi kere uzman çocuğu adli süreç hakkında bilgilendirsin... Ve duruşma sürecinde de onun için koruyucu destekleyici bir yaklaşım gütsün...Bunun mekanizmalarını üretsün...Ama tabi bunun bi karşılığı var: mahkeme, hakim...Hakimin de uzmanın rol ve fonksiyonlarını biliyor olması lazım...(gerektiğinde) salondan sanığın çıkarılması konusunda hakim hassasiyet göstermeli, ama ona bu öneriyi uzman getirmeli. Uzmanın böyle bişeyi var zaten çocuğu korumaya yönelik "işte ben çocukla görüştüm, sanığın bulunduğu ortamda ifade vermeye yönelik kaygılar yaşıyor. Uygun görürseniz sanığın olmadığı bir ortamda dinlenmesi gerekir" diye görüş bildirmesi lazım (P4)

Bilgili ve tecrübeli profesyonellerce çocuğu yormadan bu işin yapılması sonuca götürüyor...Bu alanla hiç ilgilenmeyen, bu alana bilgi ve tecrübesini yüklememiş olan alan uzmanları var...Bunlardan aynı ilgiyi beklemek zor olur....Bu alana ilgi duyanların daha çok emeğini bilgisini bu alana sarf etmesini istemek daha akıllıca (P12)

Hukukçuların meslek elemanlarına daha çok güvenmeleri, adli süreçte meslek elemanlarının daha fazla yer almasını sağlamaları çocuğun yararına sonuçlar alınmasını sağlayacaktır.

Çocuğa yönelik cinsel istismar olayının soruşturma ve kovuşturma süreçlerinde yasal olarak çocuğun yanında bulunması gereken uzmanların daha çok fiziksel olarak orada bulunduğu gözlenmektedir. Oysa uzmanın çocukla sağlıklı iletişim kurması, çocukla duruşma ya da ifadeden önce bir araya gelerek çocuğu tanınması, süreç hakkında bilgi sahibi olması gereklidir. Uzmanın işlevi, çocuğun doğru söyleyip söylemediğini ayırt etmek değil, çocuğun kullandığı kavramların, anlatım biçiminin, kullandığı sözcüklerin gelişimine, içinde bulunduğu sosyal kültürel çevreye, eğitim düzeyine uyumlu olup olmadığı olmalıdır. Aynı zamanda uzmanın işlevi gereği yargıçların çocuğa yaklaşımına, ortamın çocuk açısından uygun düzenlenmesine konularına kadar müdahalede bulunması gereklidir. Ancak bu işlevlerin uygulamaya geçirilmesi, uzmanın koruyucu ve tarafsız yaklaşım ile inisiyatif alması kadar, yargıçların uzmanın bu işlevleri hakkında bilgi sahibi ve donanımlı olmasıyla da ilgilidir.

Yani biz onun eğitim programını hazırlayalım...Çocukla iletişimin nasıl yapılması gerekir, çocuk istismarının özellikleri nelerdir? Hukuksal olarak nasıl desteklenirse...Biz onun eğitimini hukuksal eğitimi biz hazırlarız... Çocuğa nasıl yaklaşılır? İstismarın sonuçları nelerdir? Bunları anlatalım ve bu insanlar gitsin dosyaya (P1)

Adli görüşme konusunda, özellikle istismar konularında ek olarak farklı eğitimler almış, mağdur çocuklarla çalışma pratiği olan özellikle cinsel istismarın görüşme teknikleri eğitimleri almış, bu konuda donanımlı arkadaşlarımızın yapması gerekiyor, hepimizin yapmaması gerekiyor. ...Adli sistemde çalışan bir meslek elemanı olarak hukuksal süreçle de ilgili daha sonra bu çocuğa yeniden sormaya gerek duymayacak soru sorma yöntemlerini, o yüzden adli görüşme tekniğini, bunu bilmek gerekiyor. Yine istismarla ilgili ve mağdur çocuklarla ilgili zaten yeterli donanımları almamız gerekiyor (P2)

Hem bu bir ders olarak konmalı, hem de staj ciddi anlamda olmalı... Aslında başta profesyoneller fark edip de önlemlerini alabilseler...Çok daha rahat olacak...Bunun için de bu işin eğitim sürecinde başlayarak sonrasında devam etmesi lazım..Artı meslek içi eğitimler de sadece adliyelerde çalışanlar değil Aile Sosyal Politikalarda çalışanlar, Sağlık Bakanlığında çalışanlar da...Bu konuda bence eğitim almalı. Bi defa adli süreci iyi bilen bi uzman çok daha fazla yardımcı olabiliyor (P5)

Bir kere bunun bilincinde olmaları gerekir, onlar bir dosya değil, bir hayat taşıdıklarını bilmeleri lazım...Yoksa imzalanması, raporlaştırılıp geçirilmesi gereken bir şey değil...Bir çocuk önemliyse bizim için, o meslek elemanı gittiği, atandığı ilde yüzlerce çocuğa dokunacaksa ne kadar önemli olduğunu, akademisyenlerin de her öğrenciye ne kadar önem vermesi gerektiğini bilmeli (P9)

Polislerin, hekimlerin, ailenin eğitim ve desteğe ihtiyacı olduğu konusunda en az 3 ay staj eğitimi almalı, dr, psikolog, shu, avukatı bu alanda staj yapmadan

çalışmamalı...Sertifikalandırmalıyız, cinsel istismar alanında yeterli bilgi ve donanıma sahip diye...Hem gönüllü olması hem de eğitim alması şart (P12)

Çocuk alanında görev ve sorumluluk alan sağlık, sosyal hizmet sistemlerinde, adli sistemlerde görev yapan profesyonellerin, istismarın fark edilmesi, erken müdahale ve iyi uygulama için çocuk istismarı ve çocuğun karşılaştığı sistemlerin işleyişine yönelik özellikle lisans eğitimi süreçlerinde kapsamlı eğitim almaları, çocuk odaklı, çocuğu korumaya yönelik, bütüncül bakış açısını kazanmaları gereklidir. Uygulamada güncel mevzuat, uygulamalar, yaklaşımlar, işbirliği ve eşgüdümün sağlanabilmesine yönelik meslek içi eğitimlerle sürekli kapasite ve donanımların geliştirilmesi sağlanmalıdır. Ancak, önemli bir nokta, ne kadar eğitim alınırsa alınsın, bu alanda “istekli ve gönüllü” olmak, gelişim ve öğrenmeye açık olmaktır.

Profesyonellerin hizmet içi eğitim içeriğinde çocuk istismarının adli süreci ve süreçte yaşanan sorunlara yönelik örnek olgular üzerinden paylaşımlara yer verilmelidir. Adli sistemde görev yapan sosyal hizmet uzmanları kendilerini sürekli geliştirmeli, hukuksal bilgilerini arttırmalıdır.

Adli görüşmeleri ruh sağlığı alanındaki meslek elemanları yapmalı; özellikle cinsel istismara uğrayan çocukla görüşme teknikleri konusunda eğitim almış ve bu alanda deneyimli sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, psikolojik danışmanların görüşmeleri yapması öncelikli olmalıdır.

Cinsel istismara uğrayan çocuklarla ilgili görev ve sorumlulukları olan tüm profesyonellerin görevlerini etik ilkeler çerçevesinde tarafsız, ön yargısız, çocuğun her aşamada korunmasını esas alarak yapmaları, çocuk odaklı bakış açısına ve yaklaşıma sahip olmaları, bu çalışmalarını istekli olarak sürdürmeleri gereklidir. Tersine tutum ve yaklaşımlar, örselenmiş olan çocuğun süreç içerisinde de örselenmesine, incinmesine neden olmaktadır.

Adli yargılama sürecinde sadece çocuğa yönelik cinsel istismar eylemini gerçekleştirenlerin alacağı cezalara odaklanmak doğru değildir. Asıl önemli olanın mağdur çocuğu koruyabilmek olduğunu tüm profesyonellerin benimsemeleri gereklidir. Örneğin, hâkimlerin bakış açısı sanığa ceza verseler de vermeseler de dosyanın

bozulmaması, yürüttükleri dosya nedeniyle kendi sicillerinin bozulmaması yönündedir. Özellikle ceza mahkemelerinde “dosyanın sonradan bozulmaması için ceza verme” anlayışından uzaklaşılması gereklidir. Bu durum, adli yargılama sürecinde çocuğun korunmasını, çocuğun yararına sonuçlar alınmasını önleyici bir yaklaşımdır.

Amacımız, çocuğu veya mağduru korumaksa...Mağduru en iyi şekilde koruyalım...Ondan sonra sanık...Varsın...Ceza almasın yani...10 sene almasın...Varsın 7 sene ceza alsın...Çok önemli değil bu...Ama genel bakış açısı çok farklı...Mağduru koruyabileceğimiz...Koruyabilmemiz olduğunu anlatmaya çalıştım yani bakış açısının farklılaşması gerekiyor. Sanığa ceza verelim, verebileceğimiz en yüksek cezayı verelim, bazı dosyalarda da mümkünse vermeyelim...Vermediğimizde de bozulmasın verdiğimizde de dosya bozulmasın...Neticede ne sicilleri bozulsun, ne de sanık ya tamamen kurtulsun...Eğer bakış açıları ona uygunsa (P1)

Çocuğu seven, çocuğa yardım etmeyi amaç edinen, sorgulamayan, yaptığı eylemden dolayı bir ön yargı, eleştirisi olmayan...Yani orda tabi karşınızdaki tabi ki yani fuhuş sektöründen gelen bir genç kız da olabilir ya da farklı bir şekilde oraya gelen bir insan da olabilir. Yani bir ön yargı olmayacak insanların...Kendi isteğiyle ve ben insanlara yararlı olacağım diyen insanların orda olması lazım (P2)

Merkeze mağduru getirecek kişilerin, artık babacan polis şeyinden çıkıp bi kolluk olduğunu, o kolluk içerisinde çocuğun yaşadığı ne olursa olsun, merak etmemesi gerektiğini, sadece o merkeze ulaştırıp ordaki işlemleri yapıp o çocuğu aldığı yere ya da ailesine teslim etmesi gerektiği dışında hiçbir görevinin olmadığını, çocuğu ya da aileyi sorgulamayıp merak içerisinde onun ne yaşadığı ya da ne olduğuyla ilgilenmeyen kişiler olması önemli (P3)

Çocuğa yönelik cinsel istismar cezalarında af olmaması gerekir Çocukları koruma standartlarını ortaya koymamız gerekir. Bu çocuklar kaderleriyle yalnız bırakılmamalı, daha güvenli ifade alanı, yargı alanı, daha güvenli bir ortam sunabilirsek adalete güvenecekler...Annenin desteklenmesi, ailenin bilinçlendirilmesi çocuğun korunması anlamında en önemli basamak...Sosyal boyutu olan karmaşık bir sorun...Parça parça birbirinden habersiz çalışan merkezlerin bir an önce koordine edilmesi lazım...Çocukların psikiyatrik izlemleri çok önemli, devam ettirmiyorlar...Psikiyatrik muayene ve izlemlerinin zorunluluğu yasal hale getirilmeli (P12)

Sistem içinde yer alan profesyonellerin işbirliği ve eşgüdüm halinde çalışabilmeleri için aralarında iletişim olması zorunludur; çünkü yüz yüze iletişim işbirliği koşullarını geliştirir. Dosya üzerinden elde edilmeye çalışılan bilgiler ayrıntıları anlamak yönünden yetersiz kalabilmekte ve profesyoneller arasında yüz yüze iletişim sağlandığında, süreçte çocuğun yararına sonuçlar alınma olasılığı da yüksek olabilecektir.

Gerek aile hukukunda olsun, gerek bu tür istismar dosyalarında hakimlerle görüştüğünde hakimlerin tavrı çok belirgin olarak değişiyor aslında...Yüz yüze

görüşünce...Çünkü çoğu zaman yüz yüze görüşmek iyidir. Ben bi dosyada herhangi bir şekilde, sanık avukatı olsam...Mağdur gelip beyan vereceği zaman mağdur avukatıyla uzmanın görüşmesini sağlarım. Bu...Hem benim müvekkilimin menfaatindedir...Hem de mağdurun menfaatine olan bir şeydir. Ben mesela tüm avukat arkadaşlara söyledim, ya mağdur vekilleri gidin...Hakimlerle görüşün....Uzmanlarla görüşün...Çocuğun uzmanla görüşmesini sağlayın...Hiç...Gerçekten ki, hakimlerin yüzde doksanı buna itiraz etmez (P1).

Sistemle ilgili ne yapmaya ihtiyaç var denirse, önce birbirimizi tanımaya ihtiyaç var, çay içmeye ihtiyaç var. Çay içmeli, insanlar birbiriyle görüşmeli...Daha çok işbirliği, daha çok tanışma ve kaynaşmaya ihtiyaç var (P4)

Özellikle cinsel istismara uğramış olan çocukların koruma altına alındıkları kuruluşlardaki mesleki uygulamaların ve hizmetlerin çok iyi denetlenmesi gereklidir. Çocuğun iyileştirilmesi anlamında kendisine yönelik yaklaşımların, soruna neden olabilecek risklerin fark edilerek önlenmesi için düzenli denetimler zorunludur.

Kurumsal olarak açıkcası çok iyi denetlenmesi lazım. Özellikle cinsel istismar mağduru çocukların kaldıkları kurumlarda bunun çok daha fazla yapılması lazım..Bu konuyu gerçekten içselleştirmiş...Hani n'oldüğünün farkında olan çalışanlar lazım, artı dediğim gibi sürekli denetlenmesi, lazım (P5)

3.3.3.1.2. Yapılanmaya Yönelik Öneriler

Cinsel istismara uğrayan çocuklarla görüşmenin yapılacağı ortamlar çocuğun kendisini rahatça ifade edebileceği, kaygısını arttırmayan, çocuk dostu ortamlar olmalıdır. Adliye binalarında çocukla görüşme odaları oluşturulmasına yönelik yasal düzenlemeler vardır, ancak henüz uygulamaya tam olarak geçilmemiştir. Çocukla görüşmelerin yapıldığı yerler genellikle çocuk dostu ortamlar olamamaktadır. Çocuğun kendini güvende ve rahat hissedebileceği, baş başa görüşme olanağı sağlayabilecek fiziksel koşulların iyileştirilmesi gereklidir. Adliyelerde, bütün çocuklar için; ama özellikle cinsel istismara uğrayan çocuklar için bilimsel standartlara göre oluşturulacak görüşme odaları düzenlenmelidir.

Bu çok zor bişey değil aslında, basit bir şey. Fiziksel koşulların düzeltilmesi için bilimsel standartları vardır, oluşturulabilir. Bunun yapılması gerekiyor...Yeniden tekrar travmalara engel olmak için, bunun mümkün olduğunca adli sistemin içinde, Adliyedeyseniz bu görüşme yerlerimiz, dışarı izole bir şekilde daha korunaklı ve mesela kayıtlı yapılması, kayıt altına alınarak, çocuğun yeniden yeniden yeniden ifadesine gerek duymadan, kayıt altına alındığında, bu kayıtlar mahkemeye

ulaştığında, mahkemede dinlendiğinde, yeniden ifadesine gerek bırakılmayacak bir süreçte olması gerekiyor(P2)

Cinsel istismar suçu ister çocuğa ister yetişkin birine karşı işlenmiş olsun, farklı bir dinamiği ve süreci olduğundan yargılamasının da özenli ve duyarlılıkla, bu alanda uzmanlaşmış mahkemelerde yapılması önemlidir. Cinsel istismara uğrayan çocuğa yönelik davranış ve tutumlara daha fazla özen gösterilmesi gerekmektedir. Çocuğa ya da yetişkine yönelik cinsel istismar suçlarıyla ilgili yargılamayı sadece bu konudaki dosyalara bakan mahkemelerin yapması çocuğun örselenmesini önleyecek bir yaklaşımdır olacaktır.

Birincisi çocukla ilgili, özel, istismarı yargılayacak özel birimlerin olması lazım...Özel mahkemeler olacak...Tabi ki cinsel istismar mağduru çocukların ya da yetişkinlerin de...Fark etmiyor...Dosyalarına bakan belli mahkemelerin olması lazım...Ankara 'da 11 tane Ağır Ceza Mahkemesi varsa, 3. Ağır Ceza Mahkemesi iptal edilip cinsel istismar dosyalarına bakacak...Çocuk psikolojisi, mağdurun psikolojisi...Cinsel istismar mağdurlarının psikolojisini...Bunların hepsi konusunda resmen eğiteceksin...Başka türlü olmaz yani (P1)

Cinsel istismara uğrayan çocuklarla soruşturma aşamasında adli görüşmenin uzmanlar tarafından yapılması için oluşturulan ve önemli bir yapılanma olan Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM)'nde çocuğun sadece o anki mağduriyetiyle ilgilenilmekte, istismara ilişkin öykü alınmakta, aileyle de kısa bir görüşme yapılmaktadır. Çocuğun acilen korunma altına alınmasını gerektiren durumlarda koruma tedbiri alınmakta, ancak tedavi, danışmanlık ihtiyaçları açısından değerlendirme yapılmamaktadır. Çocuk ve aileye yönlendirme yapılsa bile, izlem yapılamamaktadır.

Üniversiteler bünyesinde oluşturulmuş olan Çocuk Koruma Merkezlerinde ise çok disiplinli ekiple çocuğun istismarın bütün türlerinden korunması, tedavi edilmesi, çocuğa ve aileye danışmanlık verilmesi ve en önemlisi izlem çalışmaları yürütülmektedir. Cinsel istismara uğrayan çocuğun bütüncül anlayışla değerlendirilmesi ve izlemi için Çocuk İzlem Merkezleri ile Çocuk Koruma Merkezlerinin işbirliği çok önemlidir. Çocuk İzlem Merkezinde başlayıp Çocuk Koruma Merkezine giden ya da tersi bir sürecin işlenmesi gerekmektedir. ÇKM-ÇİM ve çocuğun korunmasından sorumlu ASPB'nin işbirliği sağlanarak il düzeyinde oluşturulacak bir il izleme kurulu ile istismar olgularının izlenmesi daha sağlıklı olacaktır.

Çocuk İzlem Merkezinin bulunduğu yerlerde, bu bölgelerde üniversitelerde kurulan Koruma merkezlerinin işbirliği yapmak çok önemli. Bazen Koruma Merkezinden başlayıp oraya giden sürece , doğrudan orda başlayıp Koruma Merkezine giden, birlikte yürütülen bir süreç olması gerekiyor. Bu vakaların, iyi bir Üniversite-ÇİM- SH işbirliği ile, belki de üst düzey bir yapılanmaya ihtiyaç var. Bunun yasal bir dayanağı olmalı, hani bu ilin izlem kurulu gibi bişey olabilir adı...Hem bazı vakalardaki çözümsüzlükler de konuşuluyor olabilir. Ama asıl...Çocuk İzlem Merkezleri, Üniversite Merkezleri ve Sosyal Hizmetin içinde yer aldığı bir il izlem kurulu...Yani gerçek anlamda izlem yapan bir kurul oluşması gerekiyor...Baro olabilir böyle bişeyin içinde...Savcılık olabilir (P6)

Bugün ÇİM'ler ayrı ÇKM'ler ayrı çalışıyor...ÇİM' ler tanıyı koyuyor,izleme yok...Rehabilitasyonu yok, aileye destek yok...Tanı merkezi oldu...Halbuki ÇKM' ler ile bunlar eşgüdümlü olsa hem Üniversite çatısında hem Bakanlıkla eşgüdüm içinde çalışsa çok güzel sonuçlar alınacak...Burda devlet gücüyle akademik gücü örüntülemek lazım...Üniversitenin personel desteğine ihtiyacı var bu vakalarda...Ama bunların yönetimini de üniversitelere vermek lazım...Bakanlığın çatısı altında üniversite ve bakanlık protokolüyle gerçekleştirilmiş bir projelendirme yapılabilir. Devlet ve üniversite...Alan çalışanlarının da bir süpervizyon ve desteğe ihtiyacı var...Bu süpervizyonun en iyi yeri şu an için Çocuk Koruma Merkezleri (P12)

Cinsel istismara uğrayan çocukların yasal süreç boyunca izlenmesi, sürecin başından sonuna kadar izleyecek bir meslek elemanı ile olanaklıdır. Sosyal hizmet uzmanlarının “vaka yöneticisi” işlevi cinsel istismara uğrayan çocukların izlenmesinde etkili bir yöntem olacaktır.

Vaka yöneticisi, birçok kurum tarafından sağlanan hizmetten yararlanmak zorunda kalan müracaatçılar için kritik bir öneme sahiptir. Vaka yöneticisi olarak sosyal hizmet uzmanının görevi, tipik olarak ihtiyaç duyulan hizmeti tanımlamakla başlar ve başarılı bir yaşamın önündeki engelleri araştırma, potansiyel yardımlara ulaşmada müracaatçıya savunuculuk yapma, bazen de bazı hizmetleri müracaatçılara doğrudan sağlamakla devam eder (Sheafor ve Horejsi, 2012:80).

İstismara uğrayan çocuğun gereksinim duyduğu birbirinden farklı hizmet ve profesyonel müdahalelerin planlanması, düzenlenmesi, farklı disiplinler ve sosyal hizmet, adli, sağlık kurum/kuruluşları arasında eşgüdümün sağlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi “vaka yönetimi” ile yürütülür. Cinsel istismara uğrayan çocuklar için vaka yönetimi öncelikle olayın ardından mağdur çocuğun sağlık, güvenlik, psikososyal ve hukuki ihtiyaçlarına odaklanır. Vaka çalışanları toplumsal cinsiyete dayalı şiddet

mağduru yetişkinlerde kullanılan vaka yönetimi adımlarını izler; fakat bu adımlar çocukların ihtiyaçlarına göre uyarlanır (UNICEF, 2011).

Cinsel istismara uğrayan çocukların süreç içerisinde sistemler arasında örselenmesinin önlenmesi için her olgunun başından sonuna kadar sorumlusu olan, işlerin yürüyüp yürümediğini izleyen bir vaka yöneticisi olmalıdır, bu vaka yöneticisi de bir sosyal hizmet uzmanı olmalıdır. Ancak böyle bir sistem yasal düzenlemeyi gerektirmektedir.

Bir yasal bir şekilde bir vaka yöneticisi, her vaka için, özellikle çocukların mağdur olduğu vakalarda her çocuğa bir shu olabilir hani, bir aile refah sistemi kurarsınız, çocuk refah sistemi kurarsınız, orada çalışan bir uzman olabilir. Ama her vakanın başından sonuna kadar bir sorumlusu olan, yönlendirmesini yapan, işlerin yürüyüp yürümediğini kontrol eden bir vaka yöneticisi oluşturabilirsiniz. Yani o çocuğun tedavisi gerekiyorsa tedavisi, desteklenmesi gerekiyorsa desteklenmesi, sosyal yardımdan yararlanması gerekiyorsa bunları sağlayacak mekanizmalara girmesini sağlayacak kişi yok (P6)

Yani bu tür özel bir yapılanması olabilse, eğitimini alabilse, bence onların yönettiği bir sosyal çalışmacı ya da psikolog gibi çünkü oranın işinin işleyişine, orda çocukları koruyan bir sistem çok daha mantıklı olabilir...Shu ları bu konuda hazır, yetişmiş eleman, belki psikologlar Bakanlığa bağlı, kadından sorumlu, onlar daha istismarın içinde oldukları için, onlar daha vaka yönetimi açısından yetiştirilebilir gibi geliyo bana sistem içerisinde...İdeali sanki Adalet Bakanlığının üstlendiği bir meslek elemanının, ama bu konuda eğitim almış, işin şey kısmını halleden, hastanelerle bağlantı kuran yani Adalet Bakanlığı içinde ama çocuktan yana süreci işleten yani (P7)

Bu çocukların muayene ve hukuksal işleyişin her adımında mutlaka yanlarında birinin olması gerekir... Bu devlet güvencesi altında olmalıdır. Bakanlık üniversitelere destek verir...Bakanlık bir vaka yönetimi yapan birim kurabilir...ASPB' nin içinde etkin ve yetkin bir sistem, ağın oluşması lazım....Üniversiteler bünyesindeki Çocuk Koruma Merkezlerinden sistemin nasıl akacağı yönünde görüş alınması lazım (P12)

Cinsel istismara uğrayan çocuklar hem yaşadıkları olayın sonuçlarıyla, hem de yasal süreç boyunca sistemdeki aksaklıklar, tutumlar ve tavırlardan kaynaklanan sorunlarla baş etmek durumundadır. Psikiyatrik tedavi alması gereken çocuğun ve ailenin süreç boyunca hem psikolojik olarak desteklenmeleri, güçlendirilmeleri, hem de ailelerin davranış ve tutumlar konusunda eğitim almaları önemlidir. Bu hizmetlerin bir merkez çatısı altında oluşturulması uygun olacaktır. Aslında bu merkezlerde sadece istismara uğrayan çocuk ve ailesi değil, istismarda bulunan kişilerin yakınları için de destek sunulabilmelidir.

Destek programları yok...Bunun muhakkak olması lazım istismar dosyalarında...Aslında sadece mağdur için değil sanıklar için de yapılabilir...Özellikle ergenlerde filan...Çok ciddi sorun (P1)

Ön merkez ya da çocukların bundan sonraki süreçte psikolojik desteklenmesi için bir merkezin aynı zamanda ailelere danışmanlık verecek ve aileleri destekleyecek bir merkezin kesinlikle oluşturulması gerekiyor. Onlar olmazsa olmaz diye düşünüyorum açıkcası (P3)

ÇİM den daha büyük, kompleks tesisler oluşturulup meşguliyet terapisi, iş terapisi, rehabilitasyon ortamıyla benlik değerini kazandıracak bir ortam olmalı...Asıl önemli olan fark ettikten sonra topluma kazandırabilme...O kopmuş ipi yeniden bağlayabilme...ÇİM içinde psikiyatrist de olmalı...Ama gönüllülük esas olmalı, istemeli...Çok disiplinli çalışacak olan ekibin hastane içinde olması güzel...Sağlık Bakanlığının TRSM'leri gibi bir model olabilir. ASPB içinde bu çocuklar kaynar gider (P10)

Yapılandırılacak destek merkezlerinde cinsel istismarın önlenmesi için çocuklara ve ailelere eğitim verilmelidir. Cinselliğin tabu olmaktan çıkması bu konuda örgün ve yaygın olarak eğitimin yaygınlaştırılmasıyla olanaklıdır. Ayrıca işleyişe yönelik olarak da eğitim verilmelidir.

Üniversitelerde, liselerde, birazcık daha şey olacak ama cinsel eğitimin kesinlikle olması...Ailelere yönelik evlilik aşaması ve evlilik öncesi aile eğitimi ve burada da cinsellikle ilgili eğitimin paylaşılması, gelecek nesillere ciddi, olumlu katkı sağlayacağını düşünüyorum. Hele cinsel eğitimin verilmesi, çünkü o ön yargılardan kurtulunması lazım...Bütün ailelere...Alt ekonomik, üst ekonomik ayırımı yapılmadan evlenecek çiftlere bu eğitimin verilmesi gerekiyor (P3)

Yine bu süreçte çocuğu istismara uğrayan aileye de destek verilmesi lazım...Aile çocuğa nasıl davranacağını bilmiyor...Muayene süreçlerinde hem çocuğun hem de ailenin destek alması bu travmanın en az etkiyle atlatılmasını ikinci üçüncü dördüncü istismarların oluşmamasını sağlayabiliriz... Hukuksal süreçteki yıpratıcılıktan dolayı hakkını aramaktan vazgeçtiğini görüyoruz çocuk ve ailesinin (P12)

3.3.3.2. Mevzuata Yönelik Öneriler

Çocuklara karşı bir suç işlendiğinde davaların görüleceği mahkemeler, suçu işleyen yetişkin veya çocuk olup olmasına göre değişmektedir. Eğer çocuğa yönelik suç işleyen de bir çocuksa, davalar çocuk mahkemelerinde, yetişkinse büyükler için düzenlenen mahkemelerde görülmektedir.

Bir çocuğa karşı suç işlendiğinde de bu davaların çocuk mahkemesinde görülmesi gerektiğini savunuyorum...En azından cinsel istismar suçları bakımından bu istisna kabul edilmelidir...Cinsel istismarda hiç olmazsa...Yani buradan başlayalım mekanizmayı, yasayı buradan değiştirmeye başlayalım...Bir cinsel istismar suçu işlendiğinde çocuğa...Sanığı yetişkin de olsa, çocuk da olsa dava, Çocuk Ağır Ceza Mahkemesinde görülsün. Çünkü o mahkemenin hiç olmazsa çocukların korunmasına ilişkin daha duyarlılığı, daha pratiği, daha refleksi var çok doğal olarak. Bu refleks ya da duyarlılık belki uygulamadan çıkacak pek çok sorunu da çözecektir belki de (P4)

Cinsel istismar mağdurlarına da korumak adına zarar veriyoruz. Bazen ipin ucu kaçıyor...Korumak adına yaptığımız düzenlemeler hiç ummadığımız sonuçlara götürebiliyor yani...O yüzden...Bence bu tür düzenlemeler yapılırken sivil toplum örgütleriyle...Sosyal çevrelerle, bilim insanlarıyla, hukukçularla...Çok geniş çevrelerle tartışılıp üzerinde uzun uzadıya düşünülüp yapılması gereken şeyler bunlar...Hani öyle „ben yaptım old“ diyip yapılanca olmuyo...Ve sıkıntılar yaşıyoruz (P5)

Bu bağlamda tedbir kararına ihtiyaç var ve bu tedbir kararının mutlak surette soruşturma safhasında verilerek, tedbiri salt korunma barınma anlamında anlamamak gerekiyor. Sağlık tedbiri alınması gerekiyor, ÇKK‘ ya göre suçla sürüklenen çocuk bağlamında yapılmış bir düzenlemedir, mağdur çocuk bağlamında düzenlemeye ihtiyaç duymaktayım (P8)

Çocuk odaklı mevzuat oluşturulmalı, sadece kanunlar değil tabii, Anayasanın, yönetmeliklerin, yönergelerin ve genelgelerin buna uygun olması gerekiyor. Yasalarımızın bir kere evrensel insan haklarına, çocuk haklarına ilişkin sözleşmelere uygun hale getirilmesi gerekiyor. Bence hala adapte edilmiş değil. Teorik ve soyut kalıyor bu sözleşmeler. Bir de belki normlar hiyerarşisinin personele öğretilmesi gerekiyor. Bir yönetmeliğin kanuna aykırı olamayacağını bilmesi gerekiyor personelin... Bir genelgenin yönetmeliğe, yasaya aykırı olmayacağını bilmesi gerekir ve ona göre uygulamıyorum demesi gerekir (P9)

En azından çocuğa yönelik cinsel istismar davaları istisna kabul edilerek, bir cinsel istismar suçu işlendiğinde sanığı yetişkin de olsa, çocuk da olsa bu davaların Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde görülmesine ilişkin yasal düzenleme yapılmalıdır. Çünkü çocuk mahkemelerinin çocukların korunmasına ilişkin refleks ve duyarlılığı daha fazladır; bu duyarlılık uygulamadaki pek çok sorunun çözümüne de katkı sunacaktır.

Cinsel istismar davaları sürecinde çocukların korunması adına onlara zarar verilebilmektedir. Bu nedenle çocuk adalet sistemine ilişkin yapılacak yasal düzenlemeler çocuğun öncelikli yararının gözetilmesini ve çocuğun sistem içerisinde en iyi şekilde korunmasını sağlamak üzere, sivil toplum örgütleri, sosyal platformlar/ağlar, bilim insanları, hukukçular gibi çok geniş çevrelerle tartışılıp uzun sürece yayılan özenli çalışmalara dayanmalıdır.

Çocuk adalet sisteminde bir suçun mağduru durumunda olan çocuklar için yasal düzenlemeler yoktur. Çocuk Koruma Kanunu suça sürüklenen çocuk bağlamında düzenlenmiş bir yasadır; bu yüzden yargılama sürecinde mağdur çocuklara özgü yasal düzenlemeye gereksinim vardır.

Anayasa, yasalar, yönetmelikler, yönergeler ve genelgelerin çocuk odaklı bakış açısıyla, evrensel insan hakları ve çocuk haklarına ilişkin sözleşmelere uygun hale getirilmesi gereklidir. Halen iç hukuk düzenlemeleri bu sözleşmelere uyarlanmadığı için evrensel ilkeler uygulamalarda teorik ve soyut kalmaktadır. Çocuklara yönelik uygulamalarda keyfiyete ve yoruma dayalı kararlar evrensel değerlerden uzak olup, çocuğun yararı gözetilmemiş olmaktadır.

4. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar

Çocuğa yönelik cinsel istismar, kendi dinamiği, açığa çıkmasının yarattığı etki, bildirim ve yasal süreçteki deneyimlerle kısa, orta ve uzun vadelerde çocuğun yaşamını etkileyen bir süreçtir. Cinsel istismarın çocuk üzerindeki etkileri farklı boyutlarda ve düzeylerde görülebilir.

Çocuklardaki cinsel istismara bağlı davranışların çeşitliliği, çocuğun yaşı ve cinsiyetine bağlı farklılıkların yanı sıra, çocuk ile istismarcı arasındaki ilişkinin doğası, cinsel istismarın sıklığı ve süresi, cinsel istismar sonucunda çocuğa sağlanan destek ve yardımın farklılığıyla ilgilidir (Honor, 2010: 360).

Özellikle aile üyelerinin istismar açığa çıktıktan sonra çocuğa karşı tutumlarındaki değişiklik ve olumsuz reaksiyon, çocuğu koruma konusunda istekli ve uygun olmamaları, çocukta ihanete uğramış olma duygusu geliştirmektedir (Finkelhor, 1990:24). İstismara uğrayan çocuklar ebeveynlerin desteğiyle daha az davranışsal ve duygusal güçlükler göstermektedir. Yine bazı araştırmacılara göre, aile çevresinin çocuğun uğradığı cinsel istismara tepkisi ve çocuğa verdiği destek, istismarın sonuçları üzerinde, istismarın kendisiyle ilgili etmenlerden daha etkili olabilir (Deblinger ve diğ., 1999: 1375).

Çocuğa yönelik cinsel istismarın aileyi nasıl etkilediğine ilişkin yeterli çalışma olmamasına karşın bir araştırmada, çocuklarının cinsel istismarının açığa çıkmasından sonra ailelerin ikincil travma yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Bilindiği gibi çocuğa yönelik cinsel istismar, yasalarda tanımlanan bir suçtur ve suçun bildirim zorunludur. Suç sayılan davranışların bildirimine ilişkin ülke uygulamalarında farklılıklar görülmektedir. Hemen bütün devletlerin çocuğa yönelik olarak doğrudan

tanımlanan ya da diğer suçlar kapsamında ele alınan, fiziksel, cinsel istismarı ve sömürüyü de kapsayan, kuşkulu da olsa bütün kötü davranışların bildirilmesini gerektiren yasaları vardır.

Bildirim, çocuk istismarı ile ilgili yasal süreçteki ilk adımdır. Çocuğun istismara uğradığına yönelik olarak kendisinin şikâyetçi olmasıyla ya da istismara bağlı izlerin ve işaretlerin profesyoneller tarafından görülmesiyle yapılır. İstismara bağlı izlerin görülme olasılığı en çok sağlık kuruluşlarında hekimler tarafından yapılan tıbbi değerlendirmeler sırasındadır.

Çocuk adalet sisteminde süreç, cinsel istismar suçunun soruşturmasıyla başlar, soruşturma süreci kapsamında, adli ve tıbbi değerlendirmeler, çocuğun korunma gereksiniminin değerlendirilmesi ile eş zamanlı olarak yürütülür.

Çocuğa yönelik cinsel istismarla ilgili soruşturma süreci; çoğunlukla olguların polise bildirilmesiyle başlar. Soruşturmanın yürütülmesi ülkelerin yasalarına göre değişiklik göstermekle birlikte, genel olarak polise bildirimle başlayan soruşturma süreci savcılığın soruşturmasıyla devam etmektedir.

Yasa uygulayıcıları, şüpheli çocuk istismarı olgularını açığa kavuşturmak için istismarın niteliğine bağlı olarak soruşturma yaparlar. Soruşturma sürecinde çocuktan ve tanıklardan alınan öykü, adli ve tıbbi değerlendirmelerle toplanan kanıtlar sonrasında çocuğa yönelik cinsel istismar eyleminin gerçekleştiğine ilişkin görüş oluşması, olayın kovuşturulmak üzere mahkeme açılmasını gerektirir.

Araştırma, yaşadığı cinsel istismar açığa çıktığında 13-18 yaş aralığında olan 10 çocuk ile çocukları cinsel istismara uğramış olan 11 anne ve 12 profesyonel (avukat, hâkim, savcı, çocuk psikiyatristi, sosyal hizmet uzmanı, psikolog) ile katılımcı gözlem ve derinlemesine görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmanın temel amacı, çocuğa yönelik cinsel istismarın yasal sürecini sosyal hizmette ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde ele alarak cinsel istismarı

deneyimleyen çocukların, ebeveynlerin ve profesyonellerin gözünden anlamak ve cinsel istismar olgusunu çok yönlü analiz etmektir.

Araştırmada ile; bu çocukların istismarın bireysel (fiziksel, psikolojik, gelişimsel ve davranışsal) özelliklerinin belirlenmesi; yasal süreci etkileyen mikro, mezo, ekzo ve makro sistemlerin niteliklerinin belirlenmesi; çocuklarla annelerin deneyimleri ve değerlendirmeleri ile yasal süreçte görev ve sorumluluk alan profesyonellerin gözlem, değerlendirmeleriyle çocuğun istismarın yasal sürecine etki eden mikro, mezo, ekzo, makro sistemlerle etkileşimlerinin anlaşılması, cinsel istismarın yasal sürecinde yaşanan olumlu ve olumsuz deneyimleri sosyal hizmette ekolojik sistem yaklaşımı temelinde görünür kılarak, cinsel istismara uğrayan çocukları destekleyici, güçlendirici uygun müdahale sürecini tematik çerçevede açıklayacak sosyal hizmet müdahaleleri konusunda öneriler geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Araştırma kapsamında çocuğa yönelik cinsel istismarın yasal sürecinde ekolojik sistem yaklaşımının katmanları olan mikro, ekzo ve makro sistemlerde yer alan birey ve unsurların çocukla etkileşimine yönelik elde edilen sonuçlar, zaman kısıtlılığı nedeniyle mikro sistemde annelerle yapılan görüşmelerle sınırlıdır. Babalarla da görüşülmek istenmiş; ancak anneler ve babalar boşandıkları ve babaların bir kısmı tutuklu olduğu için kendilerine ulaşılamamıştır.

4.1.1. Çocukların Bireysel Özellikleri

Araştırmanın sonuçlarına göre çocuğun zihinsel yetersizlik, ergenlik dönemine ilişkin yaşadığı sorunların cinsel istismara uğramada risk faktörü oluşturabildiği; çocukların yaşadığı cinsel istismardan sonra ise özkıym, bazı becerilerde gerileme gibi davranışlar gösterebileceği ve bütün bunların da aslında gelişim dönemlerine uygun olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Cinsel istismara uğrayan çocuklar aslında, normal, çocukluk özellikleri, gelişim özellikleri gösteren çocuklardır. Yaşadıkları cinsel istismar aynı zamanda çocukların kendi bedenlerine karşı ve günlük yaşamlarını etkileyecek psikososyal ve fiziksel olumsuzluklara yol açan bir süreçtir.

Cinsel istismara uğrayan çocukların özellikleri genel olarak diğer çocuklarla aynıdır. Ortak çocuk gelişim evrelerine sahiptirler. Duygusal, sosyal ilişkileri diğer çocuklardan farklı değildir. Ancak cinsel istismar sonrasında çocuğun büyük bir yıkım yaşadığı; fiziksel, duygusal yapısının, özkıyımına gidecek boyutta zedelenebileceği bilinmektedir.

4.1.2. Yasal Süreci Etkileyen Mikro, Mezzo, Ekzo Ve Makro Sistemlerin Nitelikleri

Araştırma sonuçlarına göre yasal süreci etkileyen mikro sistem anneye ilişkilidir. Mikro sistemde bu sürecin ortaya çıkmasında en etkili ve en önemli kişinin anne olduğu saptanmıştır. Annenin kapasitesi, güçlü ya da güçsüz oluşunun çocuğun yaşadığı istismarı anneye anlatıp anlatmamasını belirlemekte olduğu anlaşılmıştır. Anneler tanık olup ya da çocuğun gebe kalmasıyla durumu fark edebilmekte, bu da oldukça uzun bir süreci göstermektedir.

Mikro sistemde ikinci önemli kişi öğretmendir. Çocuğun küçük yaşlarda deneyimlediği, ne olduğuna anlam veremediği, bazen de oyun olarak algıladığı cinsel istismar ileriki yıllarda, güvendiği birine, genellikle öğretmenlerine anlatmasıyla olmaktadır. Çocuğun istismarı paylaştığı rehber öğretmenlerin çocuğa desteği olmaktadır.

Çocuğun istismarı açıklayabilecek güçlü bir annenin ve güvendiği bir öğretmenin varlığı, mikro sistemin olumlu nitelikleri arasındadır. Mikro sistemin olumsuz nitelikleri arasında ise ailede baskıcı yapı, sorumsuz babanın varlığı, babanın kötü alışkanlıkları, ruhsal bozukluklar ve çocuğa yönelik cinsel istismar sonrasında oluşan olumsuz duygular vardır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre, çocuğa yönelik cinsel istismarda bulunanların herhangi bir ayırıcı ve tanımlayıcı özelliği bulunmamaktadır. Bu kişiler evli ya da bekâr, ruhsal hastalık tanısı almış ya da işsiz ya da çalışan gibi tanımlamalar dışında, normal hayatın içinde, normal olarak yaşamlarını sürdüren kişilerdir.

Mikro sistemdeki bireylerin birbirleriyle etkileşiminden oluşan mezzo sistemin destekleyici niteliklerinin istismarı açıklayabilecek ortamın varlığı; bireyler arasında

güven, sosyal destek, yaşanan cinsel istismar sürecinin aile bireylerinin güçlenmesine ve hem ekonomik hem de sosyal anlamda özgürleşmesine ortam sağladığı sonucuna varılmıştır. Mezzo sistemin desteklemeyen nitelikleri arasında ise cinsel istismar olayına tepkisizlik, inanmama, iletişimsizlik, güvensizlik, aile içi şiddet, sosyal izolasyon ve ebeveynlerin sorunlu cinsel yaşamı olduğu ortaya çıkmıştır.

Ekzo sistem, cinsel istismarın soruşturma sürecindeki polis, ÇİM, tıbbi süreç (adli tıp, psikiyatri), kovuşturma sürecinde mahkeme, koruma sisteminde sosyal hizmet kurumundan oluşmaktadır. Polisle ilgili olumlu nitelikler arasında çocuğa yönelik uygun yaklaşımlar da bulunmasına karşın; daha çok suçlayıcı, aşağılayıcı, kayırmacı, meraklı, örseleyici, güven vermeyen türde, yani uygun olmayan tutum ve davranışlarla karşılaşıldığı; polis merkezlerinde araç gereç eksikliği ve fiziksel ortam yetersizliğinin de olumsuz nitelikler arasında olduğu ortaya çıkmıştır.

ÇİM'lerin olumlu nitelikleri; sağlıklı ifade ortamı, eğitilmiş personel ve çocuğun yüksek yararının gözetilmesidir. Olumsuz nitelikleri ise bütüncül koruma sisteminin çalıştırılmaması, izlem eksikliği, altyapı sorunları, sınırlılık ve ifadede taraflılık riski olmasıdır.

Tıbbi sürecin olumlu nitelikleri; sağlık çalışanlarının ilgili, güven verici, destekleyici, yardımcı olmaya yönelik, uygun profesyonel yaklaşımıdır. Ama daha çok adli tıp uzmanı ve psikiyatrların suçlayıcı, aşağılayıcı tutum ve davranışları, tedavinin yetersiz olması, profesyonellerin bakış açısı, cinsel istismara uğrayan çocuğun çoklu muayeneler, çocuğun muayene olmak için beklediği ortamın uygunsuzluğu gibi olumsuz nitelikler söz konusudur.

Kovuşturma / mahkeme sürecinin destekleyici nitelikleri arasında uygun profesyonel yaklaşım bulunmaktadır. Ancak profesyonellerin suçlayıcı, duyarsız tutum ve davranışları, uzmanların işlevsizliği, profesyonellerin yetersizliği, çoklu görüşmeler, çocuğun sanıkla karşılaşması, hak ihlali, profesyonellerin bakış açısı gibi destekleyici olmayan niteliklerin daha fazla görüldüğü ortaya çıkmıştır.

Koruma sürecinde sosyal hizmet kurumu olan ASPB'nin çocuk ile aile arasında aracılık işlevi gibi destekleyici niteliği vardır. Kurumsal istismar / şiddetin varlığı, profesyonellerin olumsuz tutum ve davranışları, kurumsallaşamama, eşgüdümsüzlük, izlem eksikliği ve denetimsizlik destekleyici olmayan nitelikler arasındadır.

Makro sistemin destekleyici nitelikleri; çocuğa yönelik cinsel istismar konusunda toplumsal duyarlılığın ve yasal düzenlemelerin olmasıdır. Destekleyici olmayan nitelikler ise; çocuk odaklı politika yokluğu, bütüncül çocuk koruma yasasının yokluğu, çocuğa yönelik toplumsal algıdır.

Yasal sürece genel olarak bakıldığında, cinsel istismara uğrayan çocuğun daha çok polis merkezlerinde ve mahkemelerde örselendiği; mahkemede özellikle istismarcısıyla yüzleştiği için rahatsızlık hissettiği; süreçte çoklu ifade ve çoklu muayenenin de çocuğu örselleyici unsurlar olduğu, sosyal hizmet kuruluşlarında ise çocuğun yeterince korunamadığı söylenebilmektedir.

Araştırmanın önemli bulguları; cinsel istismara uğrayan çocuğun yasal süreçteki işlemlerinin daha çok bürokratik süreç olarak değerlendirilmekte olup, çocuğun soruşturmada, tıbbi süreçte, kovuşturmada, çocuk koruma sisteminde yani süreç boyunca yeterli korunmasının sağlanamaması; çocuğun öncelikli yararına yönelik uygun yaklaşım olmaması; adli yargılama sisteminde sadece sanığın ceza almasına odaklanılarak çocuğun ihtiyaçlarının; en başta sistem içinde korunma ihtiyacının göz ardı edilmesi; yasal süreçte yer alan profesyonellerin çoğunun (polis, savcı, hâkim, hekim, uzman) çocuk odaklı bakış açısına sahip olmamaları; profesyonellerin çocuğa yönelik algısının uygulamaları olumsuz etkilediği; sistemlerde kurumsallaşma olmamasıdır. Cinsel istismara uğrayan çocuğu sürecin başından sonuna kadar bütüncül olarak izleyecek bir mekanizma eksikliği söz konusudur.

4.1.3. Çocukların İstismar Sürecine Etki Eden Ekzo, Makro Sistemlerle Etkileşimleri

Araştırma sonuçlarına göre, ekzo sistemde polislerin hem çocuklara hem de annelere yönelik olumsuz tutumlarının güvensizliğe neden olduğu; sözel davranışlarla, tavır ve

tutumlarla çocuklara ve annelere kendilerini suçlu hissettirdikleri; sorgulayıcı ve aşağılayıcı davranışların rencide edici olabildiği; istismarda bulunan kişinin sosyal ve ekonomik konumu nedeniyle tarafından korunduğu ve kayırıldığı yönünde algı oluştuğu, yargılayıcı tavırların olabildiği ve çocuğa defalarca olayın anlatılmasının çocuğu örselediği sonucuna varılmıştır.

ÇİM'lerdeki görüşmelerde çocuğun kendisini birçok kişinin dinlediğini bilmesi kendisini rahat hissetmemesine ve gerilmesine neden olabilmektedir.

Araştırma kapsamında çocukların ve annelerin tıbbi süreçte; çocuk ruh sağlığı kliniklerindeki hekimler, hemşireler, çocuk koruma merkezinde görevli sosyal hizmet uzmanının uygulama ve yaklaşımlarıyla ilgili olumlu düşünceleri ve değerlendirmeleri olduğu görülmesine karşın; adli tıp muayenelerinde olumsuz tutum ve davranışların söz konusu olabildiği, adli muayenelerin tekrar tekrar yapılmasının yılgınlık yarattığı; çocuk psikiyatrisi kliniklerinde de olumsuz davranışlarla karşılaşıldığı; sağlık personelinin çocuklara karşı genel tavrının ürkütücü olabildiği ortaya çıkmıştır. Adli muayenelerde çocuğa yönelik tutum ve davranışlar, çocuğun ve de annenin kendilerini değersiz ve güçsüz hissetmesine neden olabilmektedir. Tersine güven verici yaklaşımlar ise, bu süreci atlatabileceklerine ilişkin umudu geliştirmektedir.

Cinsel istismara uğrayan çocuklarda ve ailelerde kaygı yaratan durumlardan birinin, yasal süreçte birçok kere ve gereksiz yapılan çoklu görüşmeler olduğu; çoklu görüşmelerin hem olayı yeniden yaşanmış olmasına, hem de yorgunluk ve bıkkınlığa yol açabildiği; çocuklar ve annelerin mahkeme sürecinde neler yaşanacağına yönelik bilgilerinin olmamasının korku ve kaygı yaratabildiği; mahkeme sürecinde profesyonellerin tavrının çocukta suçluluk duygusu yaratabildiği; uzmanların ve avukatların desteğinin çocuğu güçlendirdiği; çocuğun duruşmalarda sanıkla yüzyüze gelmesinin gerginliği arttırabildiği ve endişe verici olabildiği; mahkeme sürecinin uzaması, sanığın tutuklanmaması, yeterli ceza almaması durumlarının çocuk ve ailenin devlete olan inancını zedeleyebildiği ve hak ihlaline uğradıkları duygusuna yol açtığı görülebilmektedir.

Ekzo sistemde sosyal hizmet kuruluşlarında bakım ve korunma altına çocukların kaldıkları kuruluşlardaki olumsuz deneyimlerinin olumlu deneyimlerden daha fazla olduğu; çocukların kapalı ortamlarda kendilerini hapsedilmiş gibi hissettikleri; kurumlarda istismara ve ihmale uğrayabildikleri belirlenmiştir.

Makro sistemde cinsel istismara ilişkin kültürel algılara dayalı tutum ve davranışlar, ekzo sistemde yer alan profesyoneller tarafından sergilendiğinde, çocuğu süreçte önemsizleştiren, örseleyen, yeni travmalarla karşılaştıran, damgalanmasına yol açan, güvenlerini kıran, yalnızlaştıran sonuçlara yol açabilmektedir.

Yukarda anlatıldığı gibi; yasal süreçte emniyetten başlayan, sağlık kuruluşlarında devam eden, mahkemeye kadar uzanan işleyişte çocuğun örselenmesi, sistemde yeniden travmaya uğraması kaçınılmaz bir sonuç olmakta; çocuklar daha çok profesyonellerin uygulamaları nedeniyle ikinci hatta üçüncü travmalara uğramaktadır.

Cinsel istismar süreci bağlamında mikro, mezzo, ekzo ve makro sistemlerin nitelikleri Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Sistemlerin Destekleyici ve Destekleyici Olmayan Nitelikleri

Sistemler		Destekleyici Nitelikler	Destekleyici Olmayan Nitelikler
MİKRO SİSTEM (Aile/Kardeşler, Okul/Öğretmenler, Akrabalar/Komşular, Sosyal Kulüpler/Dini Kurumlar)		- Güçlü anne - Güven duyulan öğretmen	- Baskıcı yapı - Sorumsuz baba - Kötü alışkanlıklar - Ruhsal bozukluklar - Olumsuz duygular
MEZZO SİSTEM (Mikro Sistemde yer alanlar arasındaki etkileşim)		- İstismarı açıklayabilecek ortam - Güven - Sosyal destek - Güçlenme ortamı - Özgürleşme ortamı	- Tepkisizlik - İnanmama - İletişimsizlik - Güvensizlik - Aile içi şiddet - Ebeveynlerin sorunlu cinsel yaşamı - Sosyal izolasyon
EKZO SİSTEM	Soruşturma Süreci (Polis)	- Uygun yaklaşım	- Olumsuz tutum ve davranışlar (suçlayıcı, aşağılayıcı, kayırmacı, meraklı, örseleyici, güven vermeyen) - Araç gereç eksikliği - Fiziksel ortam yetersizliği

Tablo 3. (devam). Sistemlerin Destekleyici ve Destekleyici Olmayan Nitelikleri

Sistemler		Destekleyici Nitelikler	Destekleyici Olmayan Nitelikler
	ÇİM	- Sağlıklı ifade ortamı - Eğitimli personel - Çocuğun yüksek yararının gözetilmesi	- Bütüncül koruma sisteminin çalıştırılmaması - İzlem eksikliği - Altyapı sorunları - Sınırlılık - İfadede taraflılık riski
	Tıbbi Süreç (Adli Tıp, Psikiyatr)	Uygun profesyonel yaklaşım (ilgili, güven verici, destekleyici, yardımcı)	- Profesyonellerin olumsuz tutum ve davranışları (suçlayıcı, aşağılayıcı) - Tedavi eksikliği - Profesyonellerin bakış açısı - Çoklu muayeneler - Bekleme ortamının uygunsuzluğu
	Kovuşturma/ Mahkeme Süreci	Uygun profesyonel yaklaşım	- Profesyonellerin olumsuz tutum ve davranışları (suçlayıcı, duyarsız) - Uzmanların işlevsizliği - Profesyonellerin yetersizliği - Çoklu görüşmeler - Sanıkla karşılaşma - Hak ihlali - Profesyonellerin bakış açısı
	Koruma Süreci (ASPB)	Çocuk ve aile arasında aracılık	- Kurumsal istismar/şiddet - Profesyonellerin olumsuz tutum ve davranışları - Kurumsallaşamama - Eşgüdümsüzlük - İzlem eksikliği - Denetimsizlik
MAKRO SİSTEM (yasalar, tutumlar, anlayışlar, kültür)		- Toplumsal duyarlılık - Yasal düzenlemeler	- Çocuk Odaklı Politika Yokluğu - Bütüncül Çocuk Koruma Yasası Yokluğu - Çocuğa Yönelik Toplumsal Algı

4.2. Öneriler

Bu bölümde araştırma bulgularına göre çocuğa yönelik cinsel istismar sürecinde mevzuata ve sisteme yönelik genel öneriler ile ekolojik sistem yaklaşımına göre müdahale önerileri yer almaktadır.

4.2.1. Mevzuata Yönelik Öneriler

Anayasa, yasalar, yönetmelikler, yönergeler ve genelgelerin çocuk odaklı bakış açısıyla, evrensel insan hakları ve çocuk haklarına ilişkin sözleşmelere uygun hale getirilmesi gereklidir.

Çocuğa karşı suç işleyen, cinsel istismarda bulunan kişilerin yetişkinler olması durumunda bu davalar büyükler için düzenlenmiş olan ceza mahkemelerinde görülmektedir. Bir suçun mağduru durumunda olan çocuklar için ayrı yasal düzenlemeler yoktur. Çocuk Koruma Kanunu suça sürüklenen çocuk bağlamında düzenlenmiş bir yasa olup, mağdur çocuk bağlamında yasal düzenlemeye gereksinim vardır. Bir cinsel istismar suçu işlendiğinde sanığı yetişkin de olsa, çocuk da olsa bu davaların Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde görülmesine ilişkin yapılmalıdır. Çünkü çocuk mahkemelerinin çocukların korunmasına ilişkin refleks ve duyarlılığı daha fazladır; bu duyarlılık uygulamadaki pek çok sorunun çözümüne de katkı sunacaktır.

Tüm çocukları kapsayıcı, koruyucu ve önleyici çalışmaları içeren çocuk koruma mevzuatının düzenlenmesi zorunludur. Çocuklardan istismardan korunması için koruyucu ve önleyici çalışmalar ulusal mevzuatlarda yer almalıdır. Çocuk adalet sistemiyle ilgili yapılacak yasal düzenlemelerde çocuğun öncelikli yararının gözetilmesi gereklidir. Düzenlemeler yasa uygulayıcılarının bakış açısına göre yorumlanmamalı, evrensel hükümler bağlayıcı olmalıdır.

Çocukla ilgili yasal mevzuat düzenlemeleri bütün kesimlerin katılımını sağlayacak şekilde olmalıdır. Düzenlemeler, sivil toplum örgütleri, sosyal platformlar, bilim insanları, hukukçular gibi çok geniş çevrelerde tartışılıp uzun süreye yayılan özenli çalışmaların ürünü olmalıdır.

Çocuk istismarı olguları sürecini yürütmek, izlemeni, sistemle arasındaki iletişimi ve eşgüdümünü sağlamak amacı ile vaka yönetimi uygulamasının çocuk koruma yasal mevzuatında yer alması, yasal dayanağa kavuşturulması gereklidir.

4.2.2. Sisteme Yönelik Öneriler

4.2.2.1. Yapılanmaya Yönelik

Cinsel istismara uğrayan çocuklarla görüşmenin yapılacağı ortamlar çocuğun kendisini rahatça ifade edebileceği, kaygısını arttırmayan, çocuk dostu ortamlar olmalıdır. Adliye binalarında çocukla görüşme yapılacak odalar bulunmamaktadır. Çocukla görüşmelerin yapıldığı ortamlar genellikle çocuk dostu değildir. Çocuğun kendini güvende ve rahat hissedebileceği, baş başa görüşme olanağı sağlayabilecek fiziksel koşulların iyileştirilmesi gereklidir. Adliyelerde, bütün çocuklar için; ama özellikle cinsel istismara uğrayan çocuklar için bilimsel standartlara göre oluşturulacak görüşme odaları düzenlenmelidir.

Üniversiteler bünyesinde oluşturulmuş olan Çocuk Koruma Merkezlerinde ise çok disiplinli ekiple çocuğun istismarın bütün türlerinden korunması, tedavi edilmesi, çocuğa ve aileye danışmanlık verilmesi ve en önemlisi izlem çalışmaları yürütülmektedir. Cinsel istismara uğrayan çocuğun bütüncül anlayışla değerlendirilmesi ve izlemi için Çocuk İzlem Merkezleri ile Çocuk Koruma Merkezlerinin işbirliği çok önemlidir. Çocuk İzlem Merkezinde başlayıp Çocuk Koruma Merkezine giden ya da tersi bir sürecin işlenmesi gereklidir. ÇKM-ÇİM ve çocuğun korunmasından sorumlu ASPB'nin işbirliği sağlanarak il düzeyinde oluşturulacak bir il izleme kurulu ile istismar olgularının izlenmesi daha sağlıklı olacaktır.

Çocuk koruma alanında yetkili kurum olan Bakanlık ve bağlı kuruluşlarında görev yapan personelin sosyal hizmet, psikoloji, çocuk gelişimi gibi alanlarda öğrenim görmüş, nitelikli olmasını ve liyakatin göz önüne alınmasını önemseyen personel politikası belirlenmelidir. ASPB hizmetlerinde kurumsallaşma sağlanmalıdır.

İstismara uğrayan çocuğun gereksinim duyduğu birbirinden farklı hizmet ve profesyonel müdahalelerin planlanması, düzenlenmesi, farklı disiplinler ve sosyal hizmet, adli, sağlık kurum/kuruluşları arasında eşgüdümün sağlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi "vaka yönetimi" ile yürütülür. Cinsel istismara uğrayan çocuklar için vaka yönetimi öncelikle olayın ardından mağdur çocuğun sağlık, güvenlik, psikososyal

ve hukuki ihtiyaçlarına odaklanır. Vaka çalışanları toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağduru yetişkinlerde kullanılan vaka yönetimi adımlarını izler; fakat bu adımlar çocukların ihtiyaçlarına göre uyarlanır (UNICEF, 2011).

İstismarı önlemeye ve tedaviye yönelik özel merkezler oluşturulması: Devletin koruyucu ve önleyici hizmetlere öncelik vermesi zorunluluğundan hareketle, ailelere danışmanlık, psikososyal destek verecek sosyal hizmet kuruluşlarının (toplum merkezleri, aile danışma merkezleri), cinsel istismara uğrayan çocukların tedavisini gerçekleştirecek sağlık kuruluşlarının (psikiyatri merkezleri) yapılandırılması ulusal mevzuatta yer almalıdır.

Cinsel istismara uğrayan çocuklar için halen uygulamada olan sosyal hizmet kuruluşları Çocuk Destek Merkezlerinde çocukların bireysel özelliklerine göre çalışmalar yapılmalı; bireyselleştirilmiş uygulamalara, örneğin profesyonel koruyucu aile uygulamalarına ağırlık verilmelidir.

4.2.2.2. Profesyonellere Yönelik

İstismar olayını izleyen süreçte yer alan uzmanların bütüncül yaklaşımla olguyu bir dosya olarak değil, kendine özgü bir olay olarak değerlendirmesi gereklidir. Sorunun insan hayatıyla ilgili bir konu olduğu unutulmamalı, bürokratik işleyişler arasında çocuğun gereksinimleri için uygun hizmetler devreye sokulmalıdır. Bu, uzmanın konuyu bütüncül değerlendirerek uygun yöntemlerle, uygun kurumlara yönlendirmesiyle olanaklıdır.

Çocuk adalet sisteminde en temel şey, multidisipliner yaklaşımdır. Çocuğa yönelik cinsel istismar, özellikleri, dinamiği, neden ve sonuçları, yani süreci nedeniyle birden çok meslek ve disiplini, birden çok kurumu ilgilendiren sorundur: tıp alanında çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları, adli tıp, çocuk sağlığı ve hastalıkları, çocuk cerrahisi uzmanları; hukuk alanında hâkim, savcı, avukat, sosyal hizmet alanında sosyal hizmet uzmanı, psikoloji alanında psikolog, psikolojik danışman gibi çeşitli profesyonel ve uzmanların birlikte, eşgüdüm içerisinde çalışmasını, yani çok disiplinli / multidisipliner yaklaşımı zorunlu kılar.

Cinsel istismara uğrayan çocuklarla ilgili görev ve sorumlulukları olan tüm profesyonellerin görevlerini etik ilkeler çerçevesinde tarafsız, ön yargısız, çocuğun her aşamada korunmasını esas alarak yardım amacıyla, çocuk odaklı bakış açısına ve yaklaşıma sahip olmaları, bu çalışmalarını istekli olarak sürdürmeleri gereklidir. Tersine tutum ve yaklaşımlar, örselenmiş olan çocuğun süreç içerisinde de örselenmesine, incinmesine neden olmaktadır.

Cinsel istismara uğrayan çocuklarla adli sistemde, sağlık ve sosyal hizmet sistemlerinde karşılaşan ve süreçte görev yapan profesyonellerin de ikincil travmaya uğramaları kaçınılmazdır. Profesyonellerin ikincil travmaya uğramalarını önlemek ve bu durumla başedebilmek için bireysel süpervizyon, meslektaşlarla konsültasyon, bireysel psikoterapi, çift ve aile terapisini içeren profesyonel yardım almaları gereklidir. Profesyoneller aile, akrabalar, arkadaşlar ve destek gruplarının yardımıyla ikincil travmayla başedebilirler. Bazen başka şeylere yönelme, unutmaya çalışmak, iç çekilme, yoga, dua etme gibi kendi öz kaynaklarından destek almak da ikincil travmayla baş etmede yardımcı olabilir. Sosyal etkinliklerle ilgilenmek ve katılım sağlamak da travmayla baş etme yöntemleri olarak önerilebilir.

4.2.3. Ekolojik Sistem Yaklaşımına Göre Müdahale Önerileri

Cinsel istismarın yasal sürecinde çocuğu koruyacak mekanizmaların ve müdahalelerin nasıl olduğu ya da olması gerektiğine yönelik öneriler bulunsa da teorik ve kapsamlı bir model kullanılarak müdahalelerin belirlenmesine yönelik çok az çalışma yapılmıştır. Teorik çerçeve kullanmak sosyal hizmet uzmanlarına ve politika belirleyicilere ne tür müdahalelere ihtiyaç duyulacağını anlama konusunda yardım eder (Germain ve Gitterman,1996).

Sistemler araştırmacılara ve uygulayıcılara cinsel istismar sürecindeki hizmetlerin planlanması için belirli müdahale noktaları belirlenmesini sağlar. Ekolojik bakış açısı aynı zamanda bütüncü sosyal hizmet müdahalelerinin gelişimi için çok önemli olan çevresi içinde bireye odaklanmayı geliştirir (Drumm ve diğ. 2008: 81).

4.2.3.1. Mikro Düzeyde Müdahale Önerileri

Mikro sistemler bireylerle günlük yaşamda en doğrudan ilişkili sistemlerdir. Örneğin, ev insanların çoğu için öncelikli mikro sistemdir. Okullar, dini kurumlar, akran gurupları ve çalışma ortamları da mikro sistemler içersindedir. Mikro sistemler insanların yüz yüze etkileşim içinde oldukları ortamlar olarak tanımlanabilir. Mikro sistemler iyi çalıştığında bireyler daha iyisini yapmak ve büyümek için kapasitelerini arttırır (Drumm ve diğ., 2004: 81).

Araştırma bulgularına göre cinsel istismarın yasal sürecinde mikro çevrenin özellikleri arasında baskıcı aile yapısı, sorumsuz ve kötü alışkanlıkları olan baba, ebeveynler arasında sorunlu cinsel yaşam, psikolojik sorunlar, ruhsal hastalıklar gibi özellikler yer almaktadır. İstismar olayı deneyimleyen çocuk ve annelerde korku/kaygı, suçluluk, güvensizlik, utanç duyguları ortaya çıkmıştır.

Mikro sistem düzeyinde sosyal hizmet müdahalesi bu sorunlara yönelik koruma yaklaşımı, problem çözme yaklaşımı, terapötik yaklaşım, güçlendirme yaklaşımı, eğitimci, danışmanlık işlevleri, adli sosyal hizmet, okul sosyal hizmeti uygulamalarını içermektedir.

Koruma yaklaşımı: Çocuğa yönelik istismarın önlenmesi için öncelikle ebeveynleri bilinçlendirmeyi hedefleyen koruyucu ve önleyici sosyal hizmet uygulamaları yürütülmelidir. Ailelerle bire bir iletişim ve etkileşim içerisinde çocuğun istismara uğramasına etki edecek risk faktörleri taranarak, risk değerlendirmesi yapılmalı; risklere göre çocuğun ve aile bireylerinin gereksinimleri belirlenerek danışmanlık yapılmalıdır.

Problem çözme yaklaşımı: Sosyal hizmet uzmanı cinsel istismara uğrayan çocuğun ve ebeveynin problem çözme, problemle başetme kapasitelerinin geliştirilmesini sağlar. Ailesi ve diğer yakınlarının tutum ve davranışlarına yönelik problemi tanımlayarak, alternatif çözümler üreterek ve uygulayarak, çözümlerin nasıl işlev gördüğünü değerlendirir.

Terapötik yaklaşım: Sosyal hizmetin terapötik yaklaşımı çerçevesinde cinsel istismara çocuğun kendisini tanınması, anlaması ve yakın çevresindekilerle (yakın akraba ve arkadaşlarıyla) ilişkilerini düzenlemesi amacıyla danışmanlık verilir. Çocukla sorunlarla etkili mücadele etme yolları çalışılır. Terapötik yaklaşımla çocuğa ve psikolojik işlevine odaklanılır. Danışmanın işlevi çocuğun ve aile bireylerinin kendi yaşam durumlarını daha iyi ortaya koyabilmelerinin yolunu keşfetmelerine yardımcı olmaktır. Bu süreçte bireylerde bir değişim gerçekleşmesi amaçlanır ve bu değişim, karşılaşılan sorunlarla daha etkili şekilde mücadele etmeyi öğrenme temelindedir.

Öykü terapisi cinsel istismara uğrayan bireylere çoğunluğu sosyal hizmet uzmanı olan terapistlerce uygulanan bir yöntemdir. Profesyonel teorilerle, kişisel inançlara veya diğer beklentiler ve reaksiyonlara müdahale etmeden, istismara uğramış olan kişiyi dinleme fırsatı veren, kişinin mağdur olmaktan çok yaşamını sürdüren biri olarak yeni öyküler geliştirmesine yardım eden öyküleme terapisi cinsel istismara uğrayan çocuklara uygulanmalıdır.

Güçlendirme yaklaşımı: Güçlendirme, bireylerin kendi yaşamları ve koşulları üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmaları için mümkün olan çeşitli yollarla onlara yardım etmektir. Kendi yaşamları üzerinde daha fazla kontrol sağlayabilmeleri için kendi kendilerine yardım etmelerini sağlamaktır.

Cinsel istismara uğrayan çocukların ve annelerin sosyal izolasyon, yabancılaşma, depresyon ve umutsuzluk duyguları yaşamalarına karşın güçlendirme temelli yaklaşım gerekmektedir. Annelerin cinsel istismara uğrayan çocuğa destek verebilmesi için kendi yaşamları üzerindeki kontrollerinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi gereklidir.

Eğitimci rolü: Mikro sistem içerisinde yer alan okul yöneticilerine ve öğretmenlere; çocuğa yönelik cinsel istismara yol açabilecek risk faktörlerini tanıma, istismara ilişkin ipuçlarını fark etme, fark edildiğinde çocuğa uygun yaklaşımın sağlanması amacıyla bilinçlendirme, farkındalık artırma eğitimleri verilmelidir. Öğretmenlerle cinsel istismarın fark edildikten sonra bildirim ve sonrasındaki yasal süreçte çocuğun korunması sağlanarak sürecin yönetilmesi konusunda işbirliği yapılmalıdır.

Destekleyici rolü: Sosyal hizmet uzmanı, cinsel istismara uğrayan çocuğun ve aile bireylerinin ihtiyaçlarını dile getirebilmeleri, sorunlarını belirleyebilme ve açıkça ifade edebilmeleri, sorunlarıyla daha iyi başedebilmeleri, kapasitelerini geliştirebilmeleri için destekleyicidir.

Aracı rolü: Cinsel istismara uğrayan çocuğun ve ebeveynlerin psikososyal değerlendirmesi yapılmalıdır. Değerlendirme sonrasında bir müdahale planı çerçevesinde psikolojik, tıbbi ve sosyal gereksinimleri belirlenmeli, gerekli toplum kaynaklarına ve kurumlara yönlendirme yapılmalı ve süreç izlenmelidir. Ekonomik yoksunluk söz konusu ise ailelerin sosyal yardımlardan yararlandırılmaları da plan içerisinde yer almalıdır.

Savunuculuk rolü: Sosyal hizmet uzmanı savunuculuk yöntemleri ile hem çocuğun, hem aile bireylerinin değişim sürecine katılımı ve kendi kaderini tayin hakkını kullanabilmesi arasındaki dengeyi kurmalıdır. Savunuculuk işlevi ile sosyal hizmet uzmanı aynı zamanda çocuğun ve aile bireylerinin kendi kendilerinin savunucuları olmak yolunda yardım etmelidir. Bu uygulamalar mikro düzeyde savunuculuk uygulamasıdır.

Adli sosyal hizmet: Yasalarla, yasal konularla ve davalarla, hem ceza hem hukuki adalet sistemleri içinde ilgilenen ve çocuk refahı, çocuk velayeti, boşanma, suça itilen çocuklar, akrabaların sorumluluğu, refah hakları, zorunlu tedavi programları ve yasal yeterlilik konularını içeren uzmanlık alanıdır. Aile içi şiddet, çocuk ihmali ve istismarı sorunlarıyla ilgili sosyal hizmetin ve yasaların kesiştiği nokta adli sosyal hizmet alanıdır. Cinsel istismar sürecinde çocukla adli görüşme yapmak, çocuğu ve aileyi süreç hakkında bilgilendirmek, soruşturma ve kovuşturma sürecinde öykü alınırken çocuğun yanında bulunmak, çocuğu duruşmalara hazırlamak adli sosyal hizmet uygulamaları içerisinde yer almaktadır.

Klinik sosyal hizmet: Klinik sosyal hizmet duygusal ve ruhsal bozuklukları da içeren bozukluklar, psikososyal işlev bozukluğu, engelliliğin önlenmesi ve tedavisinde profesyonel sosyal hizmet teori ve yöntemlerinin uygulanmasıdır. Bireylerle, ailelerle ve gruplarla çalışılırken temel amaç, davranışlarında ve sosyal koşullarındaki

değişikliklere ek olarak müracaatçıyı koruma ve bakımın yanısıra insanlara bireysel ve sosyal kaynaklarını birleştirerek, sosyal yapılara uyumu ve işlevselliklerini geliştirerek yardım etmektir. Klinik sosyal hizmet hem mikro hem de makro sistemleri kapsar.

İlke olarak, ekosistem teorisi çerçevesinde insanlarla ilgili derinlemesine ve geniş kapsamlı bilgiyi; insana ve çevreye müdahaleleri kapsar. Birey, aile ve grup teorileri ve terapötik odaklı tedavinin önemini en aza indirgeme eğilimindedir.

Okul sosyal hizmeti: Öğretim kurumlarında hem istismarın fark edilerek erken müdahalede bulunmak, hem de çocukların sorunlarını paylaşabileceği, danışabileceği, bütüncül yaklaşımla çocuğu çevresi içinde ele alacak sosyal hizmet uzmanlarının varlığı çok önemlidir. Bu amaçla okullarda sosyal hizmet bürolarının oluşturulması gereklidir, yani okul sosyal hizmet uygulaması başlatılması zorunludur.

4.2.3.2. Mezzo Düzeyde Müdahale Önerileri

Mezzo sistem mikro sistemin kişisel oluşumlarını birbirine bağlayan ilişkileri ya da ağları içermektedir. Mezzo sistemler sistemler arasındaki bağlantıların fazla ve nitelikli olması durumunda iyi çalışmaktadır. Zengin bir çevre birbirine bağlı olan ve bireyleri açık iletişime teşvik eden ortamdır. Mezzo sistem sosyal hizmet müdahaleleri sürecinde belki de en çok ihmal edilen sistemlerden biridir. Sosyal hizmetin toplum organizasyonu işlevi mezzo sistem düzeyindeki müdahaleler içinde uygulanmalıdır (Drumm ve diğ.,2004: 85).

Araştırma bulgularına göre, çocuğa yönelik cinsel istismarın yasal sürecinde mikro sistemde yer alanların istismar olayına inanmama, tepkisizlik, istismar edenle evlendirerek namus temizleme anlayışı gibi çocuğu ve süreci olumsuz etkileyen davranış ve tutumları, aile içi şiddet, iletişim sorunu belirlenmiştir.

Toplum organizasyonu: Sosyal hizmet uzmanı çocukların ve aile bireylerinin birbirleriyle ve diğer bireylerle iletişimini güçlendirecek, hukuksal, sağlık, sosyal alanlarda danışmanlıkla bireylerin güçlenmesi ve sosyal yaşama uyumunu gerçekleştirmeye çalışmalıdır.

Cinsel istismara uğrayan çocuğun ve aile üyelerinin toplumsal yaşama katılımlarının artırılması, sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi amacıyla yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri aracılığı ile sosyal etkinlikler düzenlenmelidir.

Aile terapisi: Çocuğun cinsel istismara uğramasına yol açan ailesel faktörler arasında aile içi iletişim, şiddet sorunları bulunmaktadır. Aile bireyelerine yönelik bireysel müdahaleler tamamlandıktan sonra aile içi işlevselliğin ve iletişim sorunlarının çözümlenmesine yönelik aile terapisi uygulanmalıdır.

4.2.3.3. Ekzo Düzeyde Müdahale Önerileri

Ekzo sistem bireysel sistemi etkileyen ortamlardan oluşur. Ancak bireysel sistemin doğrudan bu sistemlerle ilişki kurma zorunluluğu yoktur. Sosyal hizmetin çevresi içinde birey odağı ile ekzo sistem müdahale için daha geniş kurumlar ve politikaların önemli hedefler olarak işlev gördüğünü bize hatırlatmaktadır. Sağlıklı ekzo sistemler kendileriyle ilişkili mikro ve mezo sistem uygulamaları ve ilkeleri aracılığıyla destek sunar. Ekzo sistem politika geliştirme ve planlama becerileri olan sosyal hizmet uzmanları tarafından yönetilmesi gereken müdahaleler özelliği taşır (Drumm ve diğ.,2004: 86).

Araştırma bulgularına göre ekzo sistemde, profesyonellerin tutum ve davranışlarında çocuk odaklı anlayış eksikliği, bütüncül bakış açısı eksikliği, profesyonellerin işlevini yerine getirememesi ve yetersizliği, çocuğun korunamama sorunu, sistemler arasında eşgüdüm eksikliği ve cinsel istismar olgusunu sürecin başından sonuna kadar izleme mekanizması eksikliği belirlenmiştir.

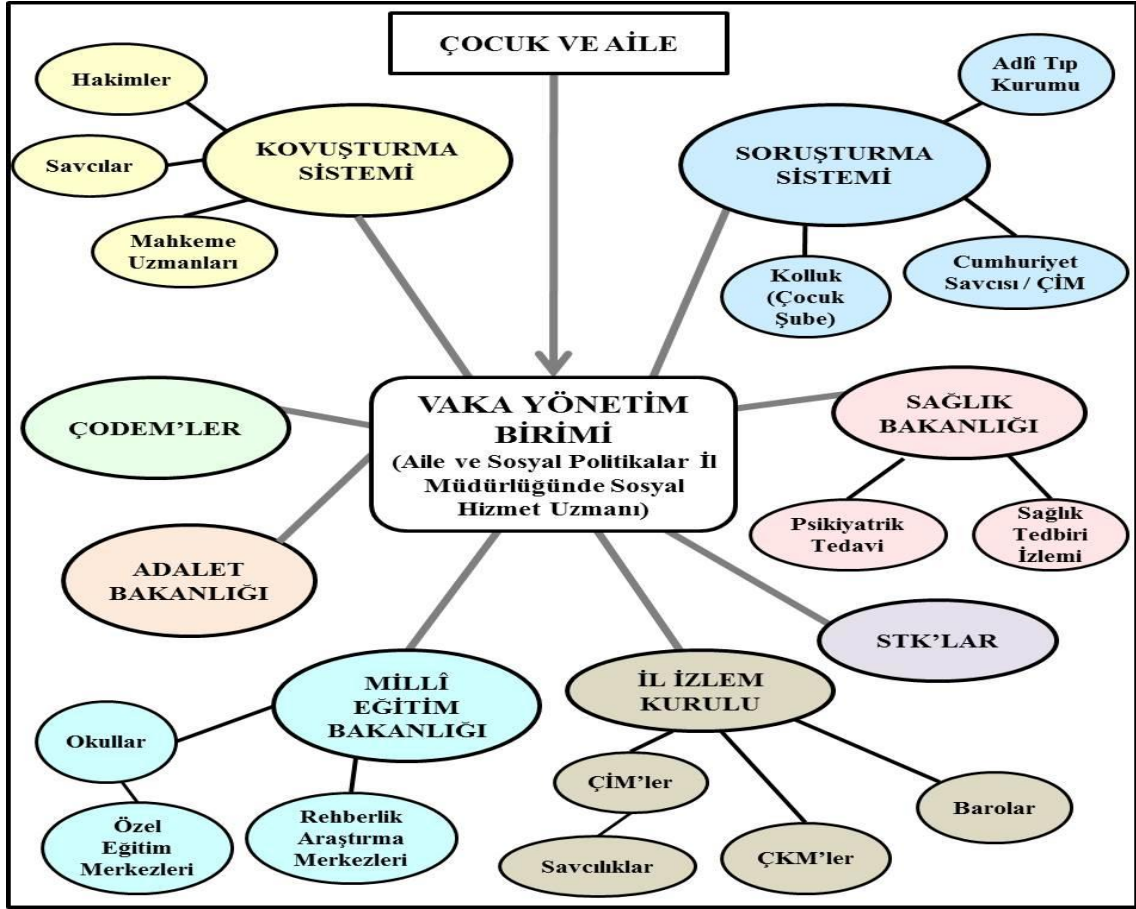
Ekzo sistem düzeyinde sosyal hizmet mesleği eğitimci rolü, araştırmacı rolü ve vaka yöneticisi rolü ile müdahalede bulunmalıdır.

Eğitimci: Ekzo sistemde en önemli müdahalelerden biri eğitimidir. Çocuk alanında görev ve sorumluluk alan sağlık, sosyal hizmet, adli sistemlerde görev yapan profesyonellerin, özellikle lisans eğitimi süreçlerinde çocuk odaklı, çocuğu korumaya yönelik, bütüncül bakış açısını kazanarak hem etkili önleme çalışmaları hem de uygun

müdahale için kapsamlı eğitim almaları gereklidir. Uygulama alanında da güncel mevzuat, uygulamalar, yaklaşımlar, yeterli işbirliği ve eşgüdümün sağlanabilmesine yönelik meslek içi eğitimlerle sürekli kapasite ve donanım geliştirme gereklidir. En önemli nokta, bu alanda çalışanların istekliliği ve gönüllülüğüdür. Çocukların koruma altına alındığı sosyal hizmet kuruluşlarında görev yapacak personelin niteliği çok önemlidir. Personel, “çocuk odaklı” bakış açısına sahip olmalı, kuruluşlardaki uygulamalar çocuğun yararı gözetilerek yapılandırılmalıdır. Bütün bu yapılanma, tutum ve tavır değişiklikleri hizmet içi eğitimlerle kazandırılmalıdır.

Çocuğa yönelik cinsel istismar olayının yargılama sürecinde yani yasal süreçte çocukların korunması adına yapılan uygulamaların onlara zarar verdiği görülmektedir. Yargı sürecinde yer alan profesyonellere bütüncül yaklaşımın ve eşgüdüm anlayışının eğitimlerle kazandırılması gereklidir.

Vaka yöneticisi: İstismar olgularına ilişkin verilerin tek bir kurum tarafından toplanması, olguların bir kurum tarafından yönetilmesi, aynı zamanda aynı kurum tarafından çocuğun izleminin yapılması gereklidir. Çocukların mağduriyetinin önlenmesi için her olgunun başından sonuna kadar sorumlusu olan, yönlendirmeleri yapan, işlerin yürüyüp yürümediğini izleyen bir vaka yöneticisi/vaka yönetim birimi olmalıdır, böyle bir sistem yasal düzenlemeyi gerektirmektedir. Sözü edilen vaka yönetim biriminin süreci yürütürken birlikte çalışması gereken sistemler Şekil 5’de sunulmuştur.

Şekil 6. Vaka Yönetim Birimi

Araştırmacı rolü: Çocuğa yönelik cinsel istismar sürecinde yer alan kurum ve kuruluşların işleyişlerinin ve aralarında eşgüdüm sağlanması gereken konuların belirlenmesi için, kurumların ihtiyaçlarının belirlenerek kapasitelerinin geliştirilmesi için bilimsel çalışmalar yaygınlaştırılmalıdır. Sosyal hizmet uzmanları araştırmacı rolü ile sorun ve ihtiyaçların belirlenmesi, profesyonellerin kurumların ve çalışanların tutum ve yaklaşımlarının ölçülmesi konularında araştırmalar yapmalıdır.

4.2.3.4. Makro Düzeyde Müdahale Önerileri

Makro sistem kültürün bir sistem üzerindeki görünmez etkilerini inceleme alanı sunar. Makro sistem bütün diğer sistemler için bir bağlam sağlayarak dünyanın nasıl olduğu ya da olabileceği hakkındaki inançlar, var olma modelleri, değerler ve tercihleri içerir. Kültürel ideolojiler diğer sistemleri desteklediğinde ya da güçlendirdiğinde makro sistemin işlevi iyidir. Öte yandan kültürel değerler ve normlar sonuçta alt sistemleri

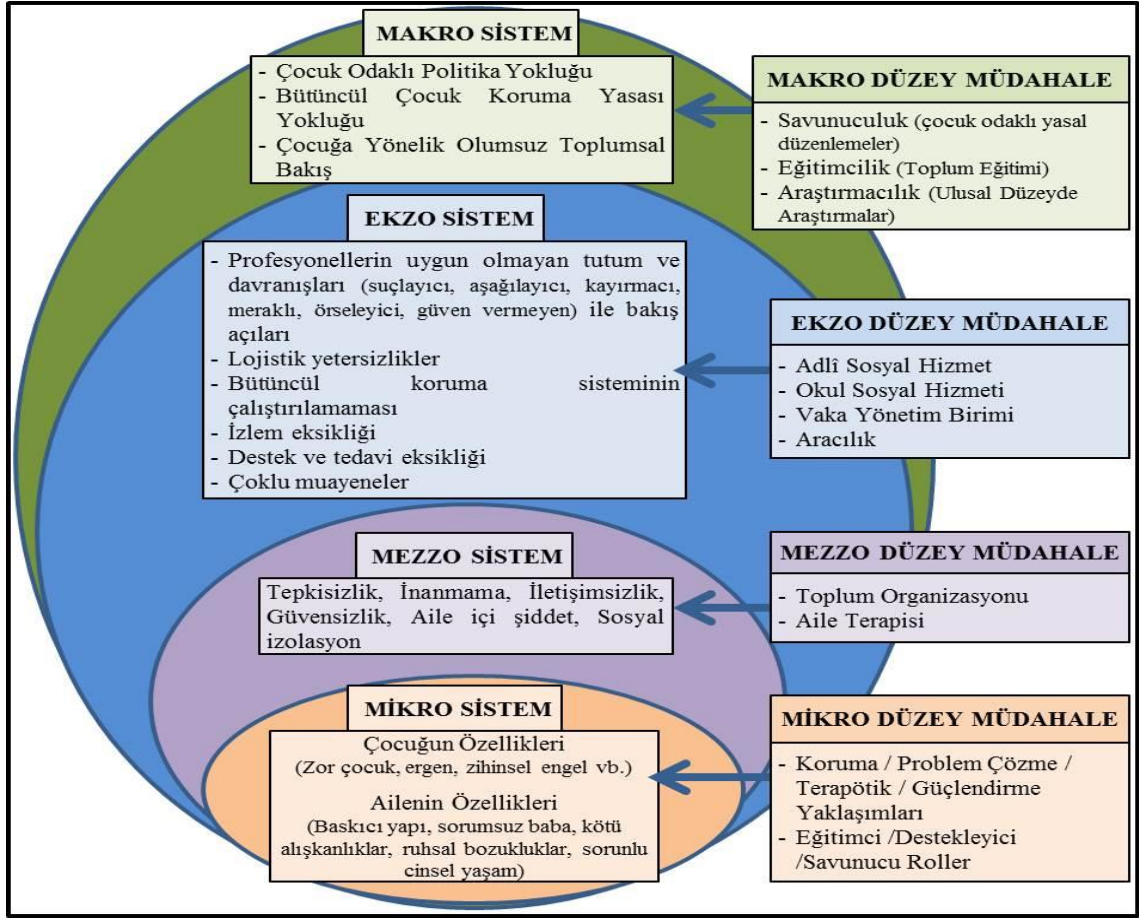
zedelerse makro sistem baskıcı olur. Sosyal aktivist olan sosyal hizmet uzmanları makro sistemde daha etkili olabilir. Makro düzeyde müdahaleler politik bilgiyi, çeşitliliği anlamayı, büyük sistemler içinde davranış kalıplarını anlama becerilerini geliştirmeyi gerektirir (Drumm ve diğ.,2004: 87).

Araştırma bulgularına göre makro sistemde yasal mevzuatlarda çocuk odaklı düzenleme eksikliği, tüm çocukları kapsayan, koruyucu ve önleyici yasal düzenleme eksikliği belirlenmiştir.

Savunuculuk rolü: Savunuculuk sosyal hizmet uzmanının temel misyonlarından biridir. Savunuculuk, bir ya da daha fazla birey, grup ya da topluluk adına sosyal adaleti sağlama ya da koruma amacıyla doğrudan temsil etme, savunma, müdahil olma, destekleme ya da bir dizi eylem hakkında tavsiyede bulunma eylemi olarak tanımlanmıştır. Genellikle kurum düzenlemelerini, sosyal politikaları ya da yasaları değiştirmeye yönelik çabaları gerektirir. Sosyal hizmet uzmanları toplumun çocuğun korunmasına yönelik mevzuat ve düzenlemelerin çocuk odaklı, çocuğun yararına geliştirilmesi için savunuculuk yapmalıdır.

Eğitimci rolü: Sosyal hizmet uzmanları tarafından toplumsal farkındalığın arttırılması, İstismarın önlenmesi, çocuğun istismar ve ihmalden korunması için tüm toplumun farkındalığının ve duyarlılığının arttırılması için eğitim çalışmaları yapılmalıdır. Çocuğa yönelik davranış kalıplarının ve algının değişmesi, çocuğun hak sahibi bir birey olduğunun benimsenmesi amacıyla, ulusal düzeyde yazılı ve görsel basın yayınlar aracılığıyla ve illerde, ilçelerde, mahallelerde yüz yüze iletişim ve etkileşimle eğitim çalışmaları yapılmalıdır.

Yukarıdaki açıklamalar kapsamında mikro, mezzo, ekzo ve makro sistemlerin olumsuz özelliklerine göre ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde dört düzeyli müdahale önerileri Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 7. Ekolojik Sistem Yaklaşımı Çerçevesinde Dört Düzeyli Müdahale Önerileri

4.2.4. Araştırmanın Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamasına Katkısı

Araştırmanın en özgün katkılarından biri çocuğa yönelik cinsel istismar olgusunun her aşamasında, özellikle yasal süreçte çocuğun korunması, uygun destek ve tedaviden yararlandırılması ve izlenmesi boyutunda sosyal hizmet disiplini için bilgi üretmiş olmasıdır.

Araştırmanın temel yaklaşımı çerçevesinde cinsel istismara uğrayan çocuğa yönelik mikro, mezo, ekzo ve makro düzeylerde müdahale önerileri geliştirilmesi de araştırmanın diğer çıktısıdır.

Çocuğa yönelik cinsel istismar, olayın kendi dinamiği, değerlendirme, tedavi, hukuk ve sosyal hizmet boyutları ile birçok mesleği, disiplini, kurumu ilgilendiren bir sorundur. Dolayısıyla çok disiplinli, disiplinler arası, bütüncü yaklaşımı gerektiren bir alandır.

Araştırma sonuçları arasında en önemli bulgulardan biri, cinsel istismara uğrayan çocuğu bütün süreçlerde izleyecek, yönlendirme ve değerlendirme yapacak bir vaka yöneticisi olması zorunluluğudur. Cinsel istismar olguları için çocuğun yararının gözetileceği en uygun yöntemin vaka yönetimi olduğu belirlenmiştir. Vaka yönetimi sosyal hizmet mesleğinin birinci aktör olduğu bir süreçtir.

Araştırma sonuçlarına göre çocuğa yönelik cinsel istismar olgularında, sosyal hizmet mesleğinin mikro düzeydeki temel rolleri savunuculuk, eğiticilik, danışmanlık / klinisyenlik, vaka yönetimidir. Mezzo düzeydeki sosyal hizmet uygulamalarında ise savunuculuk, eğiticilik, danışmanlık/klinisyenlik rolleri vardır. Çocuğa yönelik cinsel istismar olgularında makro düzeydeki uygulamalarda sosyal hizmet uzmanının savunuculuk, eğiticilik rolleri etkilidir. Bu roller adli, tıbbi ve çocuk koruma alanındaki sosyal hizmet uygulamalarına geçerlidir.

Bu araştırma sosyal hizmet uzmanının hem cinsel istismara uğrayan çocuğun yasal sürecin başından sonuna kadar izleme, yönlendirme, değerlendirme yapma, yani çocuğu sahiplenme sürecinde vaka yöneticisi olarak, hem de cinsel istismarın yasal sürecinde adli, tıbbi sosyal hizmet, çocuk koruma alanındaki sosyal hizmet uygulamalarında; işlev ve rollerini netleştirme amacını taşımaktadır. Bu amaca, ekolojik sistem yaklaşımının temel varsayımlarından ve cinsel istismara uğrayan çocuklar, anneler ve profesyonellerin doğrudan aktardıkları bilgilerden yola çıkılarak ulaşılmıştır.

4.2.5. Araştırmanın Metodolojik Katkısı

Araştırma nitel yöntemin sunduğu derinlemesine kavrama olanağından yüksek oranda yararlanmıştır. Çocuğa yönelik cinsel istismar olgusunun yasal süreci ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde bu süreci yaşayanların özgün deneyimleri üzerinden analiz edilmiş ve alan yazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Sosyal hizmet araştırmaları için nitel araştırma yönteminin uygun bir yöntem olduğu düşünülmektedir. Nitel araştırmanın, günlük hayat pratiklerinden ve bireysel deneyimlerinden yola çıkarak müracaatçıların gerçek dünyalarının resminin çıkarılmasını, müracaatçının bulunduğu yerden başlama ilkesiyle yola çıkan sosyal

hizmet uzmanı için mümkün kıldığı düşünülmektedir. Araştırmanın temel gereksinimi özgün deneyimlerin ayrıntılı olarak incelenmesi ve kavranması olmuştur. Cinsel istismarın yasal sürecini ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde ölçmek yerine, çocukların, annelerin ve profesyonellerin deneyimleri üzerinden bu süreci somut ve ayrıntılı kavrayabilmek nitel yöntemle gerçekleştirilebilmiştir. Bu çalışma ile aynı zamanda nitel araştırma yoluyla elde edilen verilerden oluşan kanıtlar temelinde uygulama modeli ve müdahale önerileri geliştirilerek kanıta dayalı uygulama için bir adım olarak görülebilir.

Araştırma sonuçlarının cinsel istismarın yasal sürecinde çocukların deneyimlerinden yola çıkılarak, sistemlerde gerekli olan değişim ve dönüşümler için yol açıcı olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın ayrıca, çocuğa yönelik cinsel istismar sürecinde gerçekleştirilecek sosyal hizmet müdahaleleri için çocuk koruma, çocuk adalet ve sağlık sistemlerinde yapılacak çalışmalara temel oluşturma anlamında katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen kanıtların geniş nüfus kesimleri ve farklı sosyo ekonomik düzeylerdeki çocuklarla yapılan araştırmalarla geliştirilmesi ve böylece genellenebilir bilgiye ulaşılması önerilmektedir.

Çocuğa yönelik cinsel istismar konusunda yapılacak araştırmalarda, daha geniş nüfus gruplarını kapsayan, çocuğa yönelik cinsel istismara etki eden sosyal faktörlerin mikro sistemlerle ilgili boyutunun açığa çıkarılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Böylece birincil önleme ve koruyucufaktörlerin iyileştirilmesi çalışmaları geliştirilebilir. Makro düzeyde ise inançlar, çocuğa verilen değer ve algılarla çocuğa yönelik cinsel istismar arasında ilişkinin araştırılarak toplum temelli çalışmaların geliştirilebilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abney, V. D. and Priest, R. (1995). *African Americans and sexual child abuse. Sexual abuse in nine North American cultures: Treatment and prevention, In Fontes, L. A. (Ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage
- Acar, B. Y. ve Acar, H. (2002). Sistem kuramı-Ekolojik sistem kuramı ve sosyal hizmet: Temel kavramlar ve farklılıklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını, 13(1)*, 29-35.
- Adams, R. (2008). *Empowerment, participation and social work*. Palgrave Macmillan.
- Akt. Adams, R., Dominelli, L. and Payne, M. (2009). Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar. Tarık Tuncay (Ed.), *Baskı Karşıtı Uygulama: Yirmi Birinci Yüzyılın Zorlukları içinde* Ankara: Nika Yayınevi.
- Adams, R., Dominelli, L. and Payne, M. (2009). *Sosyal hizmet temel alanlar ve eleştirel tartışmalar. Tuncay Tarık (Ed.)*, *Baskı Karşıtı Uygulama: Yirmi Birinci Yüzyılın Zorlukları içinde* Ankara: Nika Yayınevi.
- Agirtan, C. A., Akar, T., Akbas, S., Akdur, R., Aydın, C., Aytar, G. ve Beyazova, U. (2009). Establishment of interdisciplinary child protection teams in Turkey 2002–2006: Identifying the strongest link can make a difference!. *Child Abuse and Neglect, 33(4)*, 247-255.
- Akço, S., Aksel, Ş., Arman, A. R., Beyazova, U., Dağlı, T. ve Dokgöz, H. (2004). *Çocuk istismarı ve ihmali uygulama kitabı*. İstanbul: Türk Adli Tıp Kurumu-UNICEF.
- Alaggia R. (2004). Many ways of telling: Expanding conceptualizations of child sexual abuse disclosure. *Child Abuse and Neglect, 28 (11)*, 1213–1227.
- Alikaşifoğlu, M., Erginoz, E., Ercan, O., Albayrak-Kaymak, D., Uysal, O. ve İlter, O. (2006) Sexual abuse among female high school students in İstanbul, Turkey. *Child Abuse and Neglect, 30 (3)*, 247–255.
- Ames, M. A. and Houston, D. A. (1990). Legal, social and biological definitions of pedophilia. *Archives of Sexual Behaviour, 4(19)*, 333-341.
- Andreae, D. (2011). General systems theory: Contributions to social work theory and practice. *Social Work Treatment: Interlocking Theoretical Approaches, 242-254*.
- Bacon, H. and Richardson, S. (2000). *Child sexual abuse and the continuum of victim disclosure. In Itzin, C. (Edt.)*, *Home Truths About Child Sexual Abuse*. London: Routledge.
- Bagely, C. and King, K. (1990). *Child sexual abuse: The search for healing*. London, UK: Routledge Publications.

- Bagley, C. and LaChance, M. (2000). Evaluation of a family-based programme for the treatment of child sexual abuse. *Child and Family Social Work*, 5(3), 205-214.
- Bagley, C., Wood, M. and Young, L. (1994). Victim to abuser: Mental health and behavioral sequels of child sexual abuse in a community survey of young adult males. *Child Abuse and Neglect*, 18(8), 683-697.
- Baker, C. D. (2002). *Female survivors of sexual abuse: An integrated guide to treatment*. New York: Psychology Press.
- Barthauer, L. M. and Leventhal, J. M. (1999). Prevalence and effects of child sexual abuse in a poor, rural community in El Salvador: A retrospective study of women after 12 years of civil war. *Child Abuse and Neglect*, 23(11), 1117-1126.
- Baumann, D., Kern, H. and Fluke, J. D. (1997). *Foundations of the decision-making ecology and overview. Worker improvements to the structured decision and outcome model Response to A Research Synthesis on Child Welfare Disproportionality and Disparities by Fluke, Harden, Jenkins & Ruehrdanz..* Austin, TX: Texas Department of Protective and Regulatory Services.
- Beitchman, J. H., Zucker, K. J., Hood, J. E. and Akman, D. (1991). A review of the short-term effects of child sexual abuse. *Child Abuse and Neglect*, 15(4), 537-556.
- Belsky, J. and Stratton, P. (2000) *An ecological analysis of the etiology of child maltreatment. In Browne, K., Hanks, H., Stratton, P., and Hamilton, C. (Eds.), Early prediction and prevention of child abuse. A Handbook*, England: John Wiley And Sons.
- Berger, L. M. (2005). Income, family characteristics, and physical violence toward children. *Child Abuse and Neglect*, 29(2), 107-133.
- Berliner, L. and Conte, J. R. (1993). Sexual abuse evaluations: Conceptual and empirical obstacles, *Child Abuse and Neglect*, 17 (1), 111-125.
- Berliner, L. and Elliott, D. M. (2002). *Sexual abuse of children. In Myers, J. E. B., Berliner, L., Briere, J., Hendrix, C. and Jenny T. (Eds.), The APSAC handbook on child maltreatment. 2nd Edition*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Beyrer, C. (2004). Global child trafficking. *The Lancet*, 364(1), 16-17.
- Black, D. A., Heyman, R. E. and Slep, A. M. S. (2001). Risk factors for child sexual abuse. *Aggression and Violent Behavior*, 6(2), 203-229.
- Block, S. D., Oran, H., Oran, D., Baumrind, N. and Goodman, G. S. (2010). Abused and neglected children in court: Knowledge and attitudes. *Child Abuse and Neglect*, 34(9), 659-670.
- Bolen, R. (2002). Child sexual abuse and attachment theory: Are we rushing headlong into another controversy?. *Journal of Child Sexual Abuse*, 11(1), 95-124.

- Bolen, R. M. (2001). *Child sexual abuse: Its scope and our failure*. New York: Springer Science And Business Media.
- Boney-McCoy, S. and Finkelhor, D. (1995). Prior victimization: A risk factor for child sexual abuse and for PTSD-related symptomatology among sexually abused youth. *Child Abuse and Neglect*, 19(12), 1401-1421.
- Boney-McCoy, S. and Finkelhor, D. (1995). Psychosocial sequelae of violent victimization in a national youth sample. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 63(5), 726.
- Borg, K., Snowdon, C. and Hodes, D. (2014). Child sexual abuse: Recognition and response when there is a suspicion or allegation. *Paediatrics and Child Health*, 24(12), 536-543.
- Bowen, K. (2000). Child abuse and domestic violence in families of children seen for suspected sexual abuse. *Clinical Pediatrics*, 29 (1), 33-40.
- Bozbeyoğlu AÇ, Koyuncu E, Kardam F, Sungur. (2010). Ailenin karanlık yüzü: Türkiye’de ensest. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 1-37.
- Brannon, L. C. (1994). Trauma of testifying in court for child victims of sexual assault v. The Accused's right to confrontation. *The Law and Psychol*, 18, 439-460.
- Brennan, M. and Brennan, R. E. (1988). *Strange language: Child victims under cross examination*. Waga Waga, Australia: Riverina Murray Institute Of Higher Education.
- Brennan, M. and Roslin, E. (1988). *Institute of higher education strange language: Child victims under cross examination*, 3rd Ed., Wagga Wagga, NSW, Australia: Riverina Murray.
- Bronstein, L. R. (2003). A model for interdisciplinary collaboration. *Social Work*, 48(3), 297-306.
- Brown, S. L. and Wright, J. (2001). Attachment theory in adolescents and its relevance to developmental psychopathology. *Journal Child Psychol Psychoter*, (8)15-32.
- Browne, A. and Finkelhor, D. (1986). Impact of child sexual abuse: A review of the research. *Psychological Bulletin*, 99(1), 66.
- Brunnberg, E., Boström, M. L. and Berglund, M. (2012). Sexual force at sexual debut. Swedish adolescents with disabilities at higher risk than adolescents without disabilities. *Child Abuse and Neglect*, 36(4), 285-295.
- Buckley, W. (1967). *Sociology and modern systems theory*. New York: Prentice Hall.
- Burbach, F. R. (1996). Family based interventions in psychosis-An overview of, and comparison between, family therapy and family management approaches. *Journal of Mental Health*, 5(2), 111-134.

- Butler, A. C. (2013). Child sexual assault: Risk factors for girls. *Child Abuse and Neglect*, 37(9), 643-652.
- Caceres, C. F., Marin, B. V. and Hudes, E. S. (2000). Sexual coercion among youth and young adults in Lima, Peru. *Journal of Adolescent Health*, 27(5), 361-367.
- Cantürk, N. and Sermet, K. O. Ç. (2010). Adli Tıp Kurumunda değerlendirilen cinsel suç sanıklarının sosyo-demografik özellikleri ve psikiyatrik profilleri. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 63(02), 49-53.
- Chandy, J. M., Blum, R. W. and Resnick, M. D. (1996). Gender-specific outcomes for sexually abused adolescents. *Child Abuse and Neglect*, 20(12), 1219-1231.
- Chapman, D. P., Whitfield, C. L., Felitti, V. J., Dube, S. R., Edwards, V. J. and Anda, R. F. (2004). Adverse childhood experiences and the risk of depressive disorders in adulthood. *Journal of Affective Disorders*, 82(2), 217-225.
- Chen, R. (1996). Risk factors of sexual abuse among college students in Taiwan. *Journal of Interpersonal Violence*, 11(1), 79-93.
- Cohen, J. A. and Mannarino, A. P. (1996). A treatment outcome study for sexually abused preschool children: Initial findings. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 35(1), 42-50.
- Cohen, J. A. and Mannarino, A. P. (1996). Factors that mediate treatment outcome of sexually abused preschool children. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 35(10), 1402-1410.
- Cohen, S. and Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310.
- Conte, J. R. (1984). Progress in treating the sexual abuse of children. *Social Work*, 29(3), 258-263.
- Coulton, C. J., Crampton, D. S., Irwin, M., Spilsbury, J. C. and Korbin, J. E. (2007). How neighborhoods influence child maltreatment: A review of the literature and alternative pathways. *Child Abuse and Neglect*, 31(11), 1117-1142.
- Creswell, J. W. (2007). *Five qualitative approaches to inquiry. Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research method: Choosing among five approaches*. (2nd Ed.), Thousand Oaks, CA: Sage.
- Crisma, M., Bascelli, E., Paci, D. and Romito, P. (2004). Adolescents who experienced sexual abuse: Fears, needs and impediments to disclosure. *Child Abuse and Neglect*, 28(10), 1035-1048.

- Cross, T. P., Finkelhor, D. and Ormrod, R. (2005). Police involvement in child protective services investigations: Literature review and secondary data analysis. *Child Maltreatment*, 10(3), 224-244.
- Cross, T. P., Jones, L. M., Walsh, W. A., Simone, M. and Kolko, D. (2007). Child forensic interviewing in children's advocacy centers: Empirical data on a practice model. *Child Abuse and Neglect*, 31(10), 1031-1052.
- Cross, T. P., Walsh, W. A., Simone, M. and Jones, L. M. (2003). Prosecution of child abuse a meta-analysis of rates of criminal justice decisions. *Trauma, Violence, and Abuse*, 4(4), 323-340.
- Cry, M., Wright, J., Toupin, J., Martinez-Oxman, J. and Theriault, C. (2003). Predictors of maternal support: The point of view of adolescent victims of sexual abuse and their mothers. *Journal of Child Sexual Abuse*, (12)1, 39-65.
- Çetin, F. Ç., Pehlivan Türk, B., Ünal, F., Uslu, R., İşeri, E. and Türkbay, T. (2008). *Çinsel istismar. Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı*. (1. Baskı), Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- David, M., Fergusson, L. and Horwood, J. (1996). Childhood sexual abuse and psychiatric disorder in young adulthood: II. Psychiatric outcomes of childhood sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 35(10), 1365-1374.
- Davies, E. A. and Jones, A. C. (2013). Risk factors in child sexual abuse. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 20(3), 146-150.
- Davies, M. G. (1995). Parental distress and ability to cope following disclosure of extra-familial sexual abuse. *Child Abuse and Neglect*, 19(4), 399-408.
- Deblinger, E., Mannarino, A. P., Cohen, J. A. and Steer, R. A. (2006). A follow-up study of a multisite, randomized, controlled trial for children with sexual abuse-related PTSD symptoms. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 45(12), 1474-1484.
- Deblinger, E., Steer, R. and Lippman, J. (1999). Two year follow up study of cognitive behavioral therapy for sexually abused children suffering post-traumatic stress symptoms. *Child Abuse and Neglect*, 23(12), 1371-1378.
- Dereboy, F. (1993). *Kimlik bocalaması: Anlamak, tanımak, ele almak*. Malatya: Özmert Ofset.
- DeVoe, E. and Faller, K. (1999). The characteristics of disclosure among children who may have been sexually abused. *Child Maltreatment*, 3(4), 217-227.
- Dominelli, L. (1997). *Sociology for social work*. Basing-stoke: Palgrave Macmillan.
- Dominelli, L. (2004). *Social work: Theory and practice for a changing profession*. Cambridge: Polity Press.

- Dominelli, L. (2009). *Introduction social work*. Cambridge: Polity Press.
- Donalek, J. G. (2001). First incest disclosure. *Issues in Mental Health Nursing*, 22(2001), 573-591.
- Douglas, J. B. and Lauman, L. (1996). Child abuse reporting. *Social Science and Modern Society*, 33 (4), 40-46.
- Drum, R. D., Pittman, S. and Perry, S. (2004). Social work interventions in refugee camps. *Journal of Social Service Research*, 30(2), 67-92.
- Dube, S. R., Anda, R. F., Whitfield, C. L., Brown, D. W., Felitti, V. J., Dong, M. and Giles, W. H. (2005). Long-term consequences of childhood sexual abuse by gender of victim. *American Journal of Preventive Medicine*, 28(5), 430-438.
- Dube, S. R., Felitti, V. J., Dong, M., Chapman, D. P., Giles, W. H. and Anda, R. F. (2003). Childhood abuse, neglect, and household dysfunction and the risk of illicit drug use: The adverse childhood experiences study. *Pediatrics*, 111(3), 564-572.
- Dubowitz, H., Black, M. M., Kerr, M. A., Hussey, J. M., Morrel, T. M., Everson, M. D. and Starr, R. H. (2001). Type and timing of mothers' victimization: Effects on mothers and children. *Pediatrics*, 107(4), 728-735.
- Duyan, V., Özgür Sayar, Ö. ve Özbulut, M. (2008). *Sosyal hizmeti tanımak ve anlamak: sosyal hizmet uzmanları ve sosyal hizmet alanında çalışanlar için bir rehber*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Eastwood, C., Patton, W. and Stacy, H. (1998). *Child sexual abuse and the criminal justice system. Trends and issues in crime and criminal justice, No. 99*. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Edwards, J. J. and Alexander, P. C. (1992). The contribution of family background to the long term adjustment of women sexually abused as children. *Journal of Interpersonal Violence*, 7, 306-320.
- Eigsti, I. M. and Cicchetti, D. (2004). The impact of child maltreatment on expressive syntax at 60 months. *Developmental Science*, 7(1), 88-102.
- Elliott, A. N. and Carnes, C. N. (2001). Reactions of nonoffending parents to the sexual abuse of their child: A review of the literature. *Child Maltreatment*, 6(4), 314-331.
- Erikson, E. H. and Erikson, J. M. (1997). *The life cycle completed: Extended version*. New York: Norton.
- Feiring, C., Taska, L. and Lewis, M. (1998). The role of shame and attributional style in children's and adolescents' adaptation to sexual abuse. *Child Maltreatment*, 3(2), 129-142.
- Ferguson, H. (1997). Protecting children in new times: child protection and the risk society. *Child & Family Social Work*, 2(4), 221-234.

- Fergusson, D. M., Horwood, L. J. and Lynskey, M. T. (1996). Childhood sexual abuse and psychiatric disorder in young adulthood: II. Psychiatric outcomes of childhood sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 35(10), 1365-1374.
- Fergusson, D. M., Horwood, L. J. and Lynskey, M. T. (1997). Childhood sexual abuse, adolescent sexual behaviors and sexual revictimization. *Child Abuse and Neglect*, 21(8), 789-803.
- Filipas, H. H. and Ullman, S. E. (2006). Child sexual abuse, coping responses, self-blame, posttraumatic stress disorder, and adult sexual revictimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 21(5), 652-672.
- Filipas, H. H. and Ullman, S. E. (2006). Child sexual abuse, coping responses, self-blame, PTSD, and adult sexual revictimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 21, 652-672.
- Finkelhor, D. (1990). Early and long-term effects of child sexual abuse: An update. *Professional Psychology: Research and Practice*, 21(5), 325.
- Finkelhor, D. (1993). Epidemiological factors in the clinical identification of child sexual abuse. *Child Abuse and Neglect*, 17(1), 67-70.
- Finkelhor, D. and Browne, A. (1985). The traumatic impact of child sexual abuse: A conceptualization. *American Journal of Orthopsychiatry*, 55(4), 530-541.
- Finkelhor, D., Hotaling, G., Lewis, I. and Smith, C. (1990). Sexual abuse in a national survey of adult men and women: Prevalence, characteristics, and risk factors. *Child Abuse and Neglect*, 14(1), 19-28.
- Fischer, D. G. and McDonald, W. L. (1998). Characteristics of intrafamilial and extrafamilial child sexual abuse. *Child Abuse and Neglect*, 22(9), 915-929.
- Forbes, F., Duffy, J. C., Mok, J. and Lemvig, J. (2003). Early intervention service for non-abusing parents of victims of child sexual abuse. *The British Journal of Psychiatry*, 183(1), 66-72.
- Forder, A. (1976). Social work and system theory. *British Journal of Social Work*, 6(1), 23-42.
- Franklin, B. (1993). *Çocuk hakları*. Çev. Türker, A., İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Frenken, J. and Van Stolk, B. (1990). Incest victims: Inadequate help by professionals. *Child Abuse and Neglect*, 14(2), 253-263.
- Freud, S. (2013). *Totem ve tabu*. Çev. İlhan, H., İstanbul: Umut Matbaacılık.
- Friedrich, J., Fisher, C., Dittner, R., Acton, L. B. and Butler, J. (2001). Child sexual behavior inventory: Normative, psychiatric, and sexual abuse comparisons. *Child Maltreatment* 6(1), 37-49.

- Gallagher, B., Bradford, M. and Pease, K. (2008). Attempted and completed incidents of stranger-perpetrated child sexual abuse and abduction. *Child Abuse and Neglect*, 32(5), 517-528.
- Garbarino, J. and Kostelny, K. (1992). Child maltreatment as a community problem. *Child Abuse and Neglect*, 16(4), 455-464.
- Garnefski, N. and Arends, E. (1998). Sexual abuse and adolescent maladjustment: Differences between male and female victims. *Journal of Adolescence*, 21(1), 99-107.
- Ghetti, S., Alexander, K. W. and Goodman, G. S. (2002). Legal involvement in child sexual abuse cases: Consequences and interventions. *International Journal of Law and Psychiatry*, 25(3), 235-251.
- Gilgun, J. F. (1990). *Factors mediating the effects of childhood maltreatment. In Annual Conference of the National Council on Family Relations, November 1989.* New Orleans, LA: Lexington Books/DC Heath and Com.
- Goldman, J. D. and Padayachi, U. K. (2000). Some methodological problems in estimating incidence and prevalence in child sexual abuse. *J Sex Res.*, 37(4), 305-314.
- Goldman, J. D. and Padayachi, U. K. (2000). Some methodological problems in estimating incidence and prevalence in child sexual abuse. *Journal Sex Research*, 37(4), 305-314.
- Goldstein, E. G. (1996). What is clinical social work? Looking back to move ahead. *Clinical Social Work Journal*, 24(1), 92-93.
- Goldstein, H. (1973). *Social work practice: A unitary approach.* Columbia, SC: University of South Carolina Press.
- Gomes-Schwartz, B., Horowitz, J. M. and Cardarelli, A. P. (1990). *Child sexual abuse: The initial effects.* Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Goodman, G. S., Taub, E. P., Jones, D. P., England, P., Port, L. K., Rudy, L. and Melton, G. B. (1992). Testifying in criminal court: Emotional effects on child sexual assault victims. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 57 (5), 1-159.
- Goodman, G. S., Tobey, A. E., Batterman-Faunce, J. M., Orcutt, H., Thomas, S., Shapiro, C. and Sachsenmaier, T. (1998). Face-to-face confrontation: Effects of closed-circuit technology on children's eyewitness testimony and jurors' decisions. *Law and Human Behavior*, 22(2), 165.
- Goodman-Brown, T., Edelstein, R. S., Goodman, G. and Jones, D. P. H. (2003). Why children tell: A model of children's disclosure of sexual abuse. *Child Abuse and Neglect*, 27(5), 525-540.

- Gökler, B. (2015). Çocuklukta ruhsal ve sosyal gelişim. Çocuğa yönelik şiddet ve çocuğun korunması. Ed. Dağlı, E., *Çocuk Koruma Merkezlerini Destekleme Derneği Yayını*, Birinci Baskı, İstanbul, 17-23.
- Green, A. (1996). *Child sexual abuse and incest*. Ed. Lewis, M., *Child and adolescent psychiatry. A comprehensive textbook*. 2nd Edition, Baltimore: Williams and Wilkins.
- Grosz, C. A., Kempe, R. S. and Kelly, M. (2000). Extrafamilial sexual abuse: Treatment for child victims and their families. *Child Abuse and Neglect*, 24(1), 9-23.
- Günçe, G. (1999). *Çocuğun cinsel istismarı*. Der. Konanç, E., Gürkaynak, İ. ve Egemen, A., *Çocukların Kötü Muameleden Korunması, Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği, I. Ulusal Kongre Kitapçığı*. Ankara: Pelin Ofset Tipo.
- Güvenir, T. (2007). *Bağlanma kuramı. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*, İstanbul: Asimetrik Paralel.
- Haffejee, I. E. (1991). Sexual abuse of Indian (Asian) children in South Africa: First report in a community undergoing cultural change. *Child Abuse and Neglect*, 15(1), 147-151.
- Hagras, A. M., Moustafa, S. M., Barakat, H. N. and El-Elemi, A. H. (2011). Medico-legal evaluation of child sexual abuse over a six-year period from 2004 to 2009 in the Suez Canal area, Egypt. *Egyptian Journal of Forensic Sciences*, 1(1), 58-66.
- Haile, R. T., Kebeta, N. D. and Kassie, G. M. (2013). Prevalence of sexual abuse of male high school students in Addis Ababa, Ethiopia. *BMC International Health and Human Rights*, 16;13:24.
- Hanisch, D. and Moulding, N. (2011). Power, gender, and social work responses to child sexual abuse. *Affilia*, 26(3), 278-290.
- Hébert, M., Parent, N., Daignault, I. V. and Tourigny, M. (2006). A typological analysis of behavioral profiles of sexually abused children. *Child Maltreatment*, 11(3), 203-216.
- Hedin, L.W. (2000). Physical and sexual abuse against women and children. *Current Opinion in Obstetrics and Gynecology*, 12(5), 349-355.
- Henry, J. (1997). System intervention trauma to child sexual abuse victims following disclosure. *Journal of Interpersonal Violence*, 12(4), 499-512.
- Honor, G. (2005). Domestic violence and children. *Journal of Pediatric Health Care*, 19(4), 206-212.
- Honor, G. (2010). Child sexual abuse: Consequences and implications. *Journal of Pediatric Health Care*, 24(6), 358-364.

- Hornor, G. (2011). Medical evaluation for child sexual abuse: What the PNP needs to know. *Journal of Pediatric Health Care*, 25(4), 250-256.
- Howe, D. (1987). *An introduction to social work theory: making sense in practice* (Vol. 24). Ashgate Publishing, Ltd.
- Humphreys, C. (1996). Exploring new territory: police organizational responses to child sexual abuse. *Child Abuse and Neglect*, 20(4), 337-344.
- Isaac, R. and Giardino, A. P. (2013). Medical assessment and treatment of suspected child and adolescent victims of sexual abuse in *Handbook of Child and Adolescent Sexuality: Developmental and Forensic Psychology*, Ed. Bromberg, O'Donohue, UK: Academic Press, 401.
- İnternet: Baran, A. G. ve Erbaydar, N. P. (2008). *Yasak cinsel ilişki: Ensest.* www.huksam.hacettepe.edu.tr adresinden 08 Aralık 2015'te alınmıştır.
- İnternet: IFSW (2014) Global Definition of Social Work. <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/> adresinden 01 Haziran 2017 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Kenaley, B. (2007). Gender and developmental differences in relation to the effects of child sexual abuse. State University of New York at Albany. http://works.bepress.com/bonnie_kenaley/2/ adresinden 01 Haziran 2017 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Trickett, P. K. and Putnam, F. W. (1998). Developmental consequences of child sexual abuse. <http://psycnet.apa.org> adresinden 01 Haziran 2017 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Westerlund, E. (1992). Women's sexuality after childhood incest. WW Norton and Co. <http://psycnet.apa.org> adresinden 01 Haziran 2017 tarihinde alınmıştır.
- İpek, S. (1996). *1990-1995 yılları arasında İstanbul adliyelerine yansıyan ensest olgularının psikososyal açıdan incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Jankowski, M. K., Leitenberg, H., Henning, K. and Coffey, P. (2002). Parental caring as a possible buffer against sexual revictimization in young adult survivors of child sexual abuse. *Journal of Traumatic Stress*, 15(3), 235-244.
- Johnson, C. F. (2004). Child sexual abuse. *The Lancet*, 364(9432), 462-470.
- Joki-Erkkilä, M. and Korkman, J. (2014). When suspicion of child sexual abuse is raised-what to do?. *Duodecim; Laaketieteellinen Aikakauskirja*, 131(10), 985-990.
- Jones, L. M., Cross, T. P., Walsh, W. A. and Simone, M. (2007). Do Children's Advocacy Centers improve families' experiences of child sexual abuse investigations?. *Child Abuse and Neglect*, 31(10), 1069-1085.

- Jones, L., Bellis, M. A., Wood, S., Hughes, K., McCoy, E., Eckley, L. and Officer, A. (2012). Prevalence and risk of violence against children with disabilities: a systematic review and meta-analysis of observational studies. *The Lancet*, 380(9845), 899-907.
- Joseph, S. and Murphy, D. (2014). Trauma: A unifying concept for social work. *British Journal of Social Work*, 44 (5): 1094-1109.
- Joshi PT, Daniolos PT, Salpekar JA. (2010) Child abuse and neglect In: Dulcan MK, (ed). *Dulcan's textbook of child and adolescent psychiatry*. First ed. Arlington American Psychiatric Publish,479-494.
- Karakurt, G. and Silver, K. E. (2014). Therapy for childhood sexual abuse survivors using attachment and family systems theory orientations. *The American Journal of Family Therapy*, 42(1), 79-91.
- Kaufman, J. G. and Widom, C. S. (1999). Childhood victimization, running away and delinquency. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36(4), 347-370.
- Kayaalp, L. (2007). *Psikanalitik gelişim kuramları. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*. İstanbul: Asimetrik Paralel.
- Kendall-Tackett, K. A., Williams, L. M. and Finkelhor, D. (1993). Impact of sexual abuse on children: A review and synthesis of recent empirical studies. *Psychological Bulletin*, 113(1), 164.
- Kenny, M. C. and McEachern, A. G. (2000). Racial, ethnic, and cultural factors of childhood sexual abuse: A selected review of the literature. *Clinical Psychology Review*, 20(7), 905-922.
- Kercher, G. A. and McShane, M. (1984). The prevalence of child sexual abuse victimization in an adult sample of Texas residents. *Child Abuse and Neglect*, 8(4), 495-501.
- Kerson, T. S. (2004). Boundary-spanning. *Social Work in Mental Health*, 2(2-3), 39-57.
- Kevin, M. Thompson And Rhonda Braaten-Antrim (1998). Youth Maltreatment and Gang Involvement. *Journal Interpersonal Violence*, 13(3), 328-345.
- Kinnally, E. L., Huang, Y. Y., Haverly, R., Burke, A. K., Galfalvy, H., Brent, D. P. and Mann, J. J. (2009). Parental care moderates the influence of MAOA-Uvntr genotype and childhood stressors on trait impulsivity and aggression in adult women. *Psychiatric Genetics*, 19(3), 126.
- Kisanga, F., Mbwambo, J., Hogan, N., Nystrom, L., Emmelin, M. and Lindmark, G. (2010). Perceptions of child sexual abuse. A qualitative interview study with representatives of the socio-legal system in urban Tanzania. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19(3), 290-309.

- Korbin, J. E. (1980). The cultural context of child abuse and neglect. *Child Abuse and Neglect*, 4(1), 3-13.
- Kuruoğlu-Çepik, A. (2007). *Ergenlik dönemi. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*, İstanbul: Asimetrik Paralel.
- Kuş, E. (2012). *Nitel-nitel araştırma teknikleri*. İstanbul: Anı Yayıncılık.
- Küçükkaraca, N. (2013). *İnsan hakları, sosyal adalet ve sosyal hizmet. Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet, Temelleri ve Uygulama Alanları*. Ankara: Maya Akademi.
- Küçükkaraca, N. ve Dalbayrak, H. (2016). Çocuğa yönelik cinsel istismar ve hegemonik erkeklik algısı: Neden sonuç ilişkisi üzerine bir tartışma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 85-108.
- Kümbetoğlu, B. (2012). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Lab, D. D., Feigenbaum, J. D. and De Silva, P. (2000). Mental health professionals' attitudes and practices towards male childhood sexual abuse. *Child Abuse and Neglect*, 24(3), 391-409.
- Lalor, K. (2004). Child sexual abuse in sub-Saharan Africa: a literature review. *Child Abuse and Neglect*, 28(4), 439-460.
- Lalor, K. (2004). Child sexual abuse in Tanzania and Kenya. *Child Abuse and Neglect*, 28(8), 833-844.
- Lamb, S. and Edgar-Smith, S. (1994). Aspects of disclosure. Mediators of outcome of childhood sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 9 (7), 307-326.
- Lara, C., Fayyad, J., De Graaf, R., Kessler, R. C., Aguilar-Gaxiola, S., Angermeyer, M. and Karam, E. G. (2009). Childhood predictors of adult attention-deficit/hyperactivity disorder: results from the World Health Organization World Mental Health Survey Initiative. *Biological Psychiatry*, 65(1), 46-54.
- Leander, L., Christianson, S. A. and Granhag, A. (2007). A sexual abuse case study: Children's Memories and reports, *Psychiatry Psychology And Law*, 14(1), 120-129.
- Lee, J. A. B. and Hudson, R. R. (2001). *Empowerment approach to social work practice. In Turner, F. J. (Ed.), Social work treatment: Interlocking theoretical approaches, 5th edition. Oxford: Oxford University Press. Akt. Teater, B. (2014). An introduction to applying social work theories and methods. Ed. Karatay, A., 2nd Edition, UK: McGraw-Hill Education Open University Press.*
- Leifer, M., Shapiro, J. P. and Kassem, L. (1993). The impact of maternal history and behavior upon foster placement and adjustment in sexually abused girls. *Child Abuse and Neglect*, 17(6), 755-766.

- Levesque, R. J. (2008). Rethinking laws regulating child protection. *Child Maltreatment and The Law: Returning to First Principles*, New York, Springer 169-192.
- Logan, R. D. (1983). A re-conseptualization of Erikson's Identity Stage. *Adolescence*, 18 (72), 943-946.
- London, K., Brunch, M., Ceci, S. J. and Shuman, D. V. (2005). Disclosure of child sexual abuse: What the research tell us about the ways that children tell. *Psychology, Public Policy and Law*, 11 (1), 194-226.
- Maleka, S. C. P. (2010). *An information kit for families affected by child sexual abuse and reported to the East Rand Child Protection Unit*. Doctoral Dissertation, North-West University.
- Manion, I. G., McIntyre, J., Firestone, P., Ligezinska, M., Ensom, R. and Wells, G. (1996). Secondary traumatization in parents following the disclosure of extrafamilial child sexual abuse: Initial effects. *Child Abuse and Neglect*, 20(11), 1095-1109.
- Mansell, S., Sobsey, D. and Moskal, R. (1998). Clinical findings among sexually abused children with and without developmental disabilities. *Mental Retardation*, 36(1), 12-22.
- Marshall, C. and Rossman, G. B. (2011). *Designing qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Martin, G., Bergen, H. A., Richardson, A. S., Roeger, L. and Allison, S. (2004). Sexual abuse and suicidality: Gender differences in a large community sample of adolescents. *Child Abuse and Neglect*, 28(5), 491-503.
- McCourt, J., Peel, J. C. and O'carroll, P. (1998). The effects of child sexual abuse on the protecting parent (s): Identifying a counselling response for secondary victims. *Counselling Psychology Quarterly*, 11(3), 283-299.
- McKelvey, R. S. and Webb, J. A. (1995). A pilot study of abuse among Vietnamese Amerasians. *Child Abuse and Neglect*, 19(5), 545-553.
- Melton, G. B., Barry, F. D. and Kufeldt, K. (1995). Protecting children from abuse and neglect. *Violence and Victims*, 10(1), 85-87.
- Mennen, F. E. (1994). The relationship of race / ethnicity to symptoms in childhood sexual abuse, *Child Abuse and Neglect*, 19(1), 115-124.
- Miedzian, M. (1993). *How rape is encouraged in American boys and what we can do to stop it*. (Eds.), Buchwald, E., Fletcher, P. and Roth, M. *In Transforming a rape culture*. Minneapolis, MN: Milkweed.
- Miller, L. (2013). Sexual offenses against children: Patterns and motives. *Aggression and Violent Behavior*, 18(5), 506-519.

- Morrow, K. B. and Sorell, G. T. (1989). Factors affecting self-esteem, depression, and negative behaviors in sexually abused female adolescents. *Journal of Marriage and the Family*, 51, 677-686.
- Mullers, E. S. and Dowling, M. (2008). Mental health consequences of child sexual abuse. *British Journal of Nursing*, 17(22), 1428-1433.
- Munro, E. and Calder, M. (2005). Where has child protection gone?. *The Political Quarterly*, 76(3), 439-445.
- Murray, L. K., Nguyen A. and Cohen, J. A. (2014). Child sexual abuse. *Child Adolesc Psychiatr Clin N Am*, 23(2), 321-337.
- Mustaine, E. E., Tewksbury, R., Huff-Corzine, L., Corzine, J. and Marshall, H. (2014). Community characteristics and child sexual assault: Social disorganization and age. *Journal of Criminal Justice*, 42(2), 173-183.
- Myers, J. E. (1995). New era of skepticism regarding children's credibility. *Psychology, Public Policy, and Law*, 1(2), 387.
- Myers, J. E. (2002). *The APSAC handbook on child maltreatment*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- National Center for Health Statistics (2002). *Summary health statistics for US adults: National Health Interview Survey 1997. Data Form the National Health Interview Survey* (205).
- Negriff, S., Schneiderman, J. U., Smith, C., Schreyer, J. K. and Trickett, P. K. (2014). Characterizing the sexual abuse experiences of young adolescents. *Child Abuse and Neglect*, 38(2), 261-270.
- Nichols, H. B. and Harlow, B. L. (2004). Childhood abuse and risk of smoking onset. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 58(5), 402-406.
- Nurcombe, B. (2000). Child sexual abuse I: Psychopathology. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 34(1), 85-91.
- Oates, R. K., Tebbutt, J., Swanston, H., Lynch, D. L. and O'Toole, B. I. (1998). Prior childhood sexual abuse in mothers of sexually abused children. *Child Abuse and Neglect*, 22(11), 1113-1118.
- Özen, N. E. ve Şener, Ş. (1997). Çocuk ve ergende cinsel istismar. *Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları*, 2(4), 473-493.
- Özer, E., Bütün, C., Beyaztaş, F. Y. ve Engin, A. (2007). Çorum Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne 2006-2007 yıllarında başvuran cinsel istismar mağduru çocuk olgularının değerlendirilmesi. *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 29(2), 51-5.
- Paine, M. L. and Hansen, D. J. (2002). Factors influencing children to self-disclose sexual abuse. *Clinical Psychology Review*, 22(2), 271-295.

- Paradise, J. E., Rose, L., Sleeper, L. A. and Nathanson, M. (1994). Behavioral, family function, school performance and predictors of persistent disturbance in sexually abused children. *Pediatrics*, 93(3), 452–459.
- Parsons, R. J. (1991). Empowerment: purpose and practice principle in social work. *Social Work With Groups*, 14(2), 7-21.
- Parsons, R. J. (2002). Guidelines for empowerment-based social work practice. *Social workers' desk reference*. Akt. Teater, B. (2014). *An introduction to applying social work theories and methods*. Ed. Karatay, A., 2nd Edition, UK: McGraw-Hill Education Open University Press.
- Parton, N. (2009). How child centred are our child protection systems and how child centred do we want our child protection regulatory principles to be?. *Communities, Children and Families Australia*, 4(1), 59.
- Paslı, F. (2009). *Örselenme kuşkusuyula Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi tarafından bildirimleri yapılan çocukların adli ve sosyal süreçlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. (3rd Edition), Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Pavich, E. G. (1986). A Chicana perspective on Mexican culture and sexuality. *Journal of Social Work and Human Sexuality*, 4(3), 47-65.
- Payne, M. (2002). The politics of systems theory within social work. *Journal of Social Work*, 2(3), 269-292.
- Payne, M. (2005). *Modern social work theory*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Pereda, N., Guilera, G. and Forns, M. (2009). The prevalence of child sexual abuse in community and student samples: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 29(4), 328–38.
- Perez-Fuentes, G., Olfson, M. and Villegas, L. (2013). Prevalence and correlates of child sexual abuse: a national study. *Compr Psychiatry*, 54(1), 16–27.
- Pincus, A. and Minahan, A. (1973). *Social work practice: Model and method*. Itasca, IL: F. E. Peacock.
- Plant, M., Plant, M. and Miller, P. (2005). Childhood and adult sexual abuse: Relationships with 'addictive' or 'problem' behaviours and health. *Journal of Addictive Diseases*, 24(1), 25-38.
- Plummer, C. A. (2006). The discovery process: What mothers see and do in gaining awareness of the sexual abuse of their children. *Child Abuse and Neglect*, 30(11), 1227-1237.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet*. 1.Baskı, İstanbul: Der Yayınları.

- Polat, O. (2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı*. Cilt 1, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Preston-Shoot, M. and Agass, D. (1990). *Making sense of social work: Psychodynamics, systems and practice*. Macmillan Education. uobrep.openrepository.com. Akt. Teater, B. (2014). *An introduction to applying social work theories and methods*. Ed. Karatay, A., 2nd Edition, UK: McGraw-Hill Education Open University Press.
- Prior, V., Glaser, D. and Lynch, M. A. (1997). Responding to child sexual abuse: The criminal justice system. *Child Abuse Review*, 6(2), 128-140.
- Putnam, F. (2003). Ten year research update review: child sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 42(3), 269-278.
- Quas, J. A., Wallin, A. R., Horwitz, B., Davis, E. and Lyon, T. D. (2009). Maltreated children's understanding of and emotional reactions to dependency court involvement. *Behavioral Sciences and The Law*, 27(1), 97-117.
- Ramchandani, P. and Jones, D. P. (2003). Treating psychological symptoms in sexually abused children from research findings to service provision. *The British Journal of Psychiatry*, 183(6), 484-490.
- Ramírez, C., Pinzón-Rondón, A. M. and Botero, J. C. (2011). Contextual predictive factors of child sexual abuse: The role of parent-child interaction. *Child Abuse and Neglect*, 35(12), 1022-1031.
- Rao, K., DiClemente, R. J. and Ponton, L. E. (1992). Child sexual abuse of Asians compared with other populations. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 31(5), 880-886.
- Rapoport, L. (1962). Working with families in crisis: An exploration in preventive intervention. *Social Work*, 7(3), 48-56.
- Renteria, S. C. (2005). Sexual abuse of female children and adolescents--detection, examination and primary care *Therapeutische Umschau. Revue Therapeutique*, 62(4), 230-237.
- Rind, B. and Tromovitch, P. A. (1997). A meta analytic review of findings from national samples on psychological correlates of child sexual abuse. *J Sex Research*, 34, 237-255.
- Roesler, T. A. and Wind, T. W. (1994). Telling the secret: Adult women describe their disclosures of incest. *Journal of Interpersonal Violence*, 9 (3), 327-338.
- Rubien, R. (1996). Disclosure of incest: The effect on the lives of adult female survivors. Dissertation Abstracts International: Section B, *The Sciences and Engineering*, (56), 5781.

- Sancar, T. Y. (2008.) Çocuk istismarı ve Türk Ceza Kanunu, *Güncel Hukuk Dergisi*, 4(52), 14.
- Sancar, T. Y. ve Tuğçe, N. (2009). Ensest, “genel ahlak” ve Alman Anayasa Mahkemesi’nin kararı. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 80, 247.
- Sandalcı, F. (2004). *Aile içi ve dışında cinsel istismara uğrayan SHÇEK kuruluşlarında bakım altına alınan çocukların korunma süreçleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Santhya, K. G. (2011). Early marriage and sexual and reproductive health vulnerabilities of young women: A synthesis of recent evidence from developing countries. *Current Opinion in Obstetrics and Gynecology*, 23(5), 334-339.
- Santrock, J. W. (1984). *Adolescence*. Iowa: Wm. C. Brown Publishers.
- Sapp, M. V. and Vandeven, A. M. (2005). Update on childhood sexual abuse. *Current Opinion in Pediatrics*, 17(2), 258-264.
- Sas, L., Hurley, P., Austin, G. and Wolfe, D. (1991). *Reducing the system-induced trauma for child sexual abuse victims through court preparation, assessment and follow-up*. Ontario, Canada: London Family Court Clinic.
- Sayıl, M. (2007). *Erik Erikson: Psikososyal gelişim dönemleri ve kimlik*. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları, İstanbul: Asimetrik Paralel.
- Schönbucher, V., Maier, T., Mohler-Kuo, M., Schnyder, U. and Landolt, M. A. (2012). Disclosure of child sexual abuse by adolescents: A qualitative in-depth study. *Journal of Interpersonal Violence*, 27 (17), 3489-513
- Sedlak, A. J. (1997). Risk factors for the occurrence of child abuse and neglect. *Journal Of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 1(1), 149-186.
- Sedlak, A. J. and Broadhurst, D. D. (1996). *Third national incidence study of child abuse and neglect*. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services.
- Sedlak, A. J., Schultz, D., Wells, S. J., Lyons, P., Doueck, H. J. and Gragg, F. (2006). Child protection and justice systems processing of serious child abuse and neglect cases. *Child abuse and Neglect*, 30(6), 657-677.
- Seto, MC (2009). Pedophilia. *Annual Review of Clinical Psychology*, 5, 391-407.
- Sheafor, B. W. and Horejsi, C. R. (2003). *Practice frameworks for social work Techniques and guidelines for social work practice*. 6th Edition, Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Silverman, J. G., Decker, M. R., Gupta, J., Maheshwari, A., Patel, V., Willis, B. M. and Raj, A. (2007). Experiences of sex trafficking victims in Mumbai, India. *International Journal of Gynecology and Obstetrics*, 97(3), 221-226.

- Singh, H. A., Yiing W., Woan, N. and Hjh Noor, K. (1996). Pediatric department, Hospital Ipoh, Malaysia, prevalence of childhood sexual abuse among Malaysian paramedical students. *Child Abuse and Neglect*, 20(6), 487-492.
- Smith, D. W., Letourneau, E. J., Saunders, B. E., Kilpatrick, D. G., Resnick, H. S. and Best, C. L. (2000). Delay in disclosure of childhood rape: Results from a national survey. *Child Abuse and Neglect*, 24(2), 273-287.
- Smith, H. A., Markovic, N., Danielson, M. E., Matthews, A., Youk, A., Talbott, E. O. and Hughes, T. (2010). Sexual abuse, sexual orientation, and obesity in women. *Journal of Women's Health*, 19(8), 1525-1532.
- Smith, M. and Bentovim, A. (1994). Child and adolescent psychiatry-modern approaches. *Blackwell Science*, 230-251.
- Smith, S. G. and Cook, S. L. (2008). Disclosing sexual assault to parents. The influence of parental messages about sex. *Violence Against Women*, 14(11), 1326-1348.
- Snyder, H. N. (2000). *Sexual assault of young children as reported to law enforcement: Victim, incident and offender characteristics*. A NIBRS Statistical Report.
- Sorensen, T. and Snow, B. (1991). How children tell: The process of disclosure in child sexual abuse. *Child Welfare: Journal of Policy, Practice and Program*, 70 (1) 3-15.
- Spencer, N., Devereux, E., Wallace, A., Sundrum, R., Shenoy, M., Bacchus, C. and Logan, S. (2005). Disabling conditions and registration for child abuse and neglect: a population-based study. *Pediatrics*, 116(3), 609-613.
- Stern, A. E., Lynch, D. L., Oates, R. K., O'Toole, B. I. and Cooney, G. (1995). Self esteem, depression, behaviour and family functioning in sexually abused children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36(6), 1077-1089.
- Stern, P. (1997). *Preparing and presenting expert testimony in child abuse litigation: A guide for expert witnesses and attorney*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Stoltenborgh, M., van Ijzendoorn, M.H. and Euser, E. M. (2011). A global perspective on child sexual abuse: Meta-analysis of prevalence around the world. *Child Maltreatment*, 16(2), 79-101.
- Stroud, D. D., Martens, S. L. and Barker, J. (2000). Criminal investigation of child sexual abuse: A comparison of cases referred to the prosecutor to those not referred. *Child Abuse and Neglect*, 24(5), 689-700.
- Summit, R. C. (1983). The child sexual abuse accomodation syndrome. *Child Abuse and Neglect*, 7(2), 177-193.
- Svanemyr, J., Chandra-Mouli, V., Christiansen, C. S. and Mbizvo, M. (2012). Preventing child marriages: First international day of the girl child "my life, my right, end child marriage". *Reproductive Health*, 9(31), 1-3.

- Şenol, D. ve Mazman, İ. (2014). Çocuğa uygulanan şiddet: Türkiye özelinde sosyolojik bir yaklaşım. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(26), 11-17.
- Taner, Y. and Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.
- Teater, B. (2014). *An introduction to applying social work theories and methods*. Ed. Karatay, A., 2nd Edition, UK: McGraw-Hill Education Open University Press.
- Thompson, K. M. and Braaten-Antrim, R. (1998). Youth maltreatment and gang involvement. *Journal of Interpersonal Violence*, 13(3), 328-345.
- Thun-Hohenstein, L. (2006). Interdisciplinary child protection team work in a hospital setting. *European Journal of Pediatrics*, 165(6), 402-407.
- Tine, K. J., Wenke, G., Svein, M., Sissel, R. and, Odd, A. T. (2005). Reporting possible sexual abuse: A qualitative study on children's perspectives and the context for disclosure, *Child Abuse and Neglect*, 29(12), 1395-1413.
- Tong, L., Oates, K. and McDowell, M. (1987). Personality development following sexual abuse. *Child Abuse and Neglect*, 11(3), 371-383.
- Tonmyr, L. and Gonzalez, A. (2015). Correlates of joint child protection and police child sexual abuse investigations: Results from the Canadian Incidence Study of Reported Child Abuse and Neglect-2008. *Chronic Diseases and Injuries in Canada*, 35(8-9), 130.
- Topçu, S. (2009). *Cinsel istismar çocukların ve gençlerin cinsel istismarı, pedofili, ensest, engellilerin cinsel istismarı, internet yoluyla cinsel istismar*. Ed. Özçelik, B., Ankara: Desen Ofset.
- Tremblay, C., Hébert, M. and Piché, C. (1999). Coping strategies and social support as mediators of consequences in child sexual abuse victims. *Child Abuse and Neglect*, 23(9), 929-945.
- Tremblay, R. E., Nagin, D. S., Seguin, J. R., Zoccolillo, M., Zelazo, P. D. and Bolvin, M. (2004). Physical aggression, during early childhood: Trajectories and predictors. *Pediatrics*, 114 (1), 43-50.
- Trickett, P. K. (2006). *Defining child sexual abuse. Child abuse and neglect: Definitions, classifications, and a framework for research*. Baltimore: Paul H. Brookes.
- Trickett, P. K., Noll, J. G., Reiffman, A. and Putnam, F. W. (2001). Variants of intrafamilial sexual abuse experience: Implications for short-and long-term development. *Development and Psychopathology*, 13(04), 1001-1019.
- Tutty, L. M. (1992). The ability of elementary school children to learn child sexual abuse prevention concepts. *Child Abuse And Neglect*, 16(3), 369-384.

- US Department of Health and Human Services. US Advisory Board on Child Abuse and Neglect (1991). *Creating caring communities: Blueprint for an effective federal policy for child abuse and neglect*. Washington, DC: US Government Printing Office.
- Van Pelt, J. (2013). Multidisciplinary child protection teams-The social worker's role. *Social Work Today*, 13(2), 26.
- Veenema, T. G., Thornton, C. P. and Corley, A. (2015). The public health crisis of child sexual abuse in low and middle income countries: An integrative review of the literature. *International Journal of Nursing Studies*, 52(4), 864-881.
- Vicary, J. R., Klingaman, L. R. and Harkness, W. L. (1995). Risk factors associated with date rape and sexual assault of adolescent girls. *Journal of Adolescence*, 18(3), 289-306.
- Vulliamy, A.P. and Sullivan, R. (2000). Reporting child abuse: pediatricians' experiences with the child protection system. *Child Abuse and Neglect*, 24(11), 1461-1470.
- Walrond-Skinner, S. (1976). *Family therapy: The treatment of natural systems*. Routledge and Kegan Paul.
- Akt. Payne, M. (2002). The Politics Of Systems Theory Within Social Work. *Journal of Social Work*, 2(3), 269-292.
- Walsh, C., MacMillan, H. L. and Jamieson, E. (2003). The relationship between parental substance abuse and child maltreatment: Findings from the Ontario Health Supplement. *Child Abuse and Neglect*, 27(12), 1409-1425.
- Walsh, W. A., Cross, T. P., Jones, L. M., Simone, M. and Kolko, D. J. (2007). Which sexual abuse victims receive a forensic medical examination?: The impact of Children's Advocacy Centers. *Child Abuse and Neglect*, 31(10), 1053-1068.
- Weyers, M. L. (2001). *Demarcating the field of forensic social work in South Africa: A basis document*. School of psychosocial behavioural sciences: Social Work Division. Potchefstroom: Potchefstroom University for CHE.
- Whitbeck L. B. and Hoyt, D. R. (1999). *Nowhere to grow: Homeless and runaway adolescents and their families*. Hawthorne, NY: Aldine de Gruyter.
- White, M. and Epston, D. (1989). *Literate means to therapeutic ends*. Adelaide, South Australia: Dulwich Centre Publications.
- Wilkins, D. (2015). *The use of theory and research knowledge in child protection social work practice: A study of disorganised attachment and child protection assessment*. Doctoral Dissertation, University of Kent.
- Wittman, M. (1961). *Preventive social work: A goal for practice and education*. Social Work. UK: Oxford University Press.

- Wittman, M. (1961). *Preventive social work: A goal for practice and education*. Social Work. UK: Oxford University Press
- Wolfe, D. A., Sas, L. and Wekerle, C. (1994). Factors associated with the development of posttraumatic stress disorder among child victims of sexual abuse. *Child Abuse And Neglect*, 18(1), 37-50.
- World Health Organization (2006). *Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence*. New York: WHO Publications.
- Wyatt, E. and Notgrass, C. M. (1990). Internal and external mediators of women's rape experiences. *Psychology of Women Quarterly*, 58 (6) 53-176.
- Yağcıoğlu, S. (2013). *Akil çocuklar: Kürt çocukların siyaseti ve toplumsal gösterilerden barışa uzanan yol*. VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi, 111-127.
- Yörükoğlu, A. (1989). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- Zastrow, C. (2004). *Introduction to social work and social welfare: Empowering people*. 8th Edition. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.

EKLER

EK-1. Görüşme Yönergesi

1.ÇOCUĞUN ÖZELLİKLERİ

Cinsiyeti

Yaşı

O günkü (istismara uğradığı zaman) ve şimdiki okul durumu

Kaçıncı çocuk olduğu

Herhangi bir engeli olup olmadığı

..Psikolojik / ruhsal herhangi bir sorunu olup olmadığı

1.2. Çocuğun İlişkileri

Çocuğun ailesi tarafından önemli görülen özellikleri var mı? Neler?

..Çocuğun annesi ile ilişkileri nasıl? Annenin tutumu nasıl ?(istismar öncesi ve sonrasında)

..Çocuğun babası ile ilişkileri nasıl? Babanın tutumu nasıl?(istismar öncesi ve sonrasında)

..Çocuğun -varsa-kardeşleri ile ilişkileri nasıl?

1.3. İstismarın Açığa Çıkma Süreci

..Kendisine nasıl yardımcı olunacağı konusunda çocuğun görüşleri neler?

İnsanların çocuğun anlattığı öyküye nasıl tepki verdiği (çevrenin reaksiyonu)

..İstismarın açığa çıkmasının yararı olup olmadığına ilişkin genel değerlendirme

1.4. Yasal Süreç

..Yasal süreçte kaç kez öykü alındı? Neler hissetti?

..Sağlık alanında (tıbbi alanda ve ruh sağlığı alanında) neler yaşandı? İlk muayene öyküsü nasıldı? Kaç kez muayene oldu? Muayene sırasında incitici olay oldu mu? Neler hissetti?

..Poliste neler yaşandı? İlk karşılaşma nasıldı? Nasıl tavır gösterildi? İncitici olay yaşandı mı? Neler hissetti?

..Sosyal hizmetlerde neler yaşandı? Nasıl bir tavırla karşılaşıldı? Kaç kez öykü alındı? İncitici bir olay yaşandı mı? Neler hissetti?

2. AİLENİN ÖZELLİKLERİ

Yaşanan istismar olayı sonrası ailede önemli değişiklikler oldu mu? Neler?

- ..Aile içi ilişkilerde önemli görülen ne tür değişimler oldu?
- ..İstismardan sonra ailenin ekonomik durumunda herhangi bir değişiklik olup olmadığı?
- ..İstismardan sonra ailenin sosyal ilişkilerinde herhangi bir değişiklik olup olmadığı?
- ..Anne ve babanın istismar öncesi ve sonrasında bir arada olup olmadığı?
- ..Ailenin gelir durumu?
- ..Aile yapısı?
- ..Evde yaşayanlar

2.1. Annenin Özellikleri

- ..Eğitim durumu
- ..Yaşı
- ..Öz / üvey olup olmadığı
- ..Çalışıp çalışmadığı
- ..İstismardan önce ve sonra herhangi sağlık sorunu olup olmadığı (tıbbi , psikiyatrik)
-Herhangi kötü alışkanlığı olup olmadığı?

2.2. Babanın Özellikleri

- ..Eğitim durumu
- ..Yaşı
- ..Öz / üvey olup olmadığı
- ..Çalışıp çalışmadığı
- ..İstismardan önce ve sonra herhangi sağlık sorunu olup olmadığı (tıbbi , psikiyatrik)
- ..Herhangi kötü alışkanlığı olup olmadığı?

2.3. Ailedeki İlişkiler

- ..Aileye göre çocuğun özellikleri
- ..Aile yaşantısında normal ve stresli olaylar
- ..Ailedeki ilişkiler (istismar öncesinde ve sonrasında)
- ..Ailenin durumu; çatışmalar, günlük yaşam düzenlemeleri
- ..Birlikte yapılan etkinlikler
- ..Aile içi bağlılık, sorunları paylaşma durumu
- ..İstismardan sonra ailedeki iletişim nasıl gelişti? Ne hakkında konuştular ya da konuşmadılar?
- ..Çocuk / aile ilişkisi nasıl tanımlanmaktadır? (Anne ile ilişki, baba ile ilişki)
- ..Ailede şiddet öyküsü olup olmadığı

2.4. İstismara İlişkin Özellikler

- ..Çocuğun istismar sırasındaki yaşı
- ..İstismar sayısı

..İstismarcının çocuğa yakınlığı

2.5. Açığa Vurma Süreci

..Çocuk ilk kez kime söyledi?

..İstismardan ne kadar sonra açıkladı?

..Çocuğun açılma süreci nasıl oldu? Kimler ona inandı?

..Çevrenin istismar olayına tepkisi nasıl oldu?

..Çocuğun istismarı açığa vurmasının yararı olup olmadığına ilişkin genel değerlendirme

2.6. Yasal Süreç

..Yasal süreçte çocuğun kaç kez öyküsünün alındığı ve neler hissettiği?

..Sağlık alanında(tıbbi alanda, ruh sağlığı alanında neler yaşandı? Kaç kez muayene oldu? ..Muayene sırasında incitici bir olay yaşandı mı? (çocuk ve ebeveyn olarak)

..Poliste neler yaşandı? İlk karşılaşma nasıldı? Nasıl bir tavır gösterildi? Görüşme sırasında incitici bir olay oldu mu? Neler hissedildi? (çocuk ve ebeveyn olarak, olumlu ve olumsuz)

..Sosyal hizmetlerde neler yaşandı? Nasıl bir tavırla karşılaşıldı? Kaç kez öykü alındı? İncitici bir olay yaşandı mı?

..Yasal süreçte hekim, polis, savcı, hakim, avukat, uzmanların yaklaşımı hakkında ne düşünüyorsunuz? (olumlu ve olumsuz)

..Mahkemede çocuğun tanıklıkları hakkında ne düşünüyorsunuz? Mahkeme sonucuna yönelik beklentileriniz nelerdi?

..Mahkeme hakkında ne düşünüyorsunuz?

..Yasal süreçte çocuğunuz için yapılmasını istedikleriniz hakkında öneriler?

3. PROFESYONELLERİN ÖZELLİKLERİ

..Yaşı

..Medeni durumu

..Mesleği, mesleki deneyimi(nerelerde, ne kadar süreyle görev yaptığı)

..Cinsel istismara uğrayan çocuklarla nerelerde, hangi sıklıkta karşılaştıkları

..Sürecin hangi aşamasında çocuklarla karşılaştığı

..Çocukların yasal süreçte yaşadıklarına ilişkin görüşler ve örnekler..

..Yaşanan sorunların giderilmesine yönelik öneriler..

EK-2. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sizi “Cinsel İstismarın Yasal Sürecinin Maruz Kalanlar, Ebeveynler ve Profesyoneller Açısından Ekolojik Sistem Yaklaşımına Göre İncelenmesi” başlıklı **araştırmaya** davet ediyorum. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz sorabilirsiniz

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

1. Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- Araştırmanın Amacı: Cinsel istismarın yasal sürecinde çocukların ve ebeveynlerin yaşadıklarını analiz etmek.....
- Araştırmanın İçeriği: Çocuklar, ebeveynler ve profesyonellerle yapılacak derinlemesine görüşmeler.
- Araştırmanın Nedeni: Bilimsel araştırma Tez çalışması
- Araştırmanın Öngörülen Süresi: 3 yıl
- Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı: 30 kişi
- Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): ikamet yerleri, çalışma ofisleri

2. Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma olanağı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın olası riskleri ve yararları sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı-

Soyadı:.....

İmzası:

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin;

Veli veya Vasisinin (kendi el yazısı ile)

Adı-

Soyadı:.....

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı, Ünvanı: Figen Paslı, Sosyal hizmet uzmanı

Adres: Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi

Tel: 03122026009

İmzası:

EK-3. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurul Muafiyet Formu

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU**

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
.....SOSYAL HİZMET..... ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih 27/4/2017

Tez Başlığı / Konusu: Cinsel İstismarın Yasal Sürecinin, Maruz Kalanlar, Ebeveynler ve Uzmanlar Açısından Etik Sistem Yaklaşımına Göre İncelenmesi.

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Figen PASLI

Öğrenci No: N11248914

Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet

Programı: Doktora

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Doç.Dr. Niyem Küçüközer
(Unvan, Ad Soyad, İmza)

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

EK-4. Gazi Üniversitesi Etik Komisyon Raporu

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Etik Komisyonu**

* B E K V M S O 9 *

Sayı : 77082166-604.01.02-25523
Konu : Değerlendirme ve Onay

04/09/2014

Sayın Doç.Dr.Nilgün KÜÇÜKKARACA
Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölümü
Öğretim Üyesi

Tez Danışmanı olduğunuz Üniversitemiz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı **Doktora Öğrencisi Figen PASLI'nın** tez çalışması olan "*Cinsel İstismara Uğrayan Çocukların, Ailelerinin ve Meslek Elemanlarının Yasal Sürece İlişkin Deneyimleri*" başlıklı araştırma öneriniz incelenmiş ve Üniversitemiz Etik Komisyon ilkelerine uygun olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

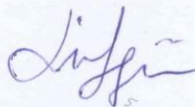
Prof. Dr. Aysu DUYAN ÇAMURDAN
Komisyon Başkanı

EK :
1 Liste (Elden Teslim Edilecek)

9

Evrakı Doğrulamak İçin: <http://belgedogrulama.gazi.edu.tr> Ankara Pın : 21351

EK-5. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p>
Tarih: 30.06.2017
<p>Tez Başlığı / Konusu: <i>Cinsel İstismarın Yasal Sürecinin, Maruz Kalanlar, Ebeveynler ve Profesyoneller Açısından Ekolojik Sistem Yaklaşımına Göre İncelenmesi</i></p>
<p>Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 243 sayfalık kısmına ilişkin, 30.06.2017 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5 'tir.</p>
<p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar hariç/dâhil 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç
<p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p>
<p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p>
30.06.2017
<p>Adı Soyadı: Figen Paşlı</p> <hr/> <p>Öğrenci No: N11248914</p> <hr/> <p>Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet</p> <hr/> <p>Programı: Sosyal Hizmet</p> <hr/> <p>Statüsü: ☐ Y.Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.</p> <hr/>
<p><u>DANIŞMAN ONAYI</u></p> <p style="text-align: center;">UYGUNDUR.</p> <p style="text-align: center;"></p> <hr/> <p style="text-align: center;">Doç. Dr. Nilgün KÜÇÜKKARACA</p>